

MONIKA WACHOWICZ

TECHNOLOGIE INFORMACYJNO- KOMUNIKACYJNE W WOJEWÓDZKICH BIBLIOTEKACH PEDAGOGICZNYCH W POLSCE

WYDAWNICTWO
UNIwersYTETU
ŁÓDZKIEGO

**TECHNOLOGIE
INFORMACYJNO-
-KOMUNIKACYJNE
W WOJEWÓDZKICH
BIBLIOTEKACH
PEDAGOGICZNYCH
W POLSCE**

WYDAWNICTWO
UNIWERSYTETU
ŁÓDZKIEGO

MONIKA WACHOWICZ

**TECHNOLOGIE
INFORMACYJNO-
-KOMUNIKACYJNE
W WOJEWÓDZKICH
BIBLIOTEKACH
PEDAGOGICZNYCH
W POLSCE**

Monika Wachowicz (ORCID: 0000-0002-2846-374X) – Uniwersytet Łódzki
Wydział Filologiczny, Katedra Informatologii i Bibliologii
90-236 Łódź, ul. Pomorska 171/173

RECENZENCI

Małgorzata Kisilowska-Szumińska, Michał Rogoż

REDAKTOR INICJUJĄCY

Urszula Dzieciatkowska

OPRACOWANIE REDAKCYJNE

Krzysztof Lindstedt

SKŁAD I ŁAMANIE

AGENT PR

KOREKTA TECHNICZNA

Wojciech Grzegorzczak

PROJEKT OKŁADKI

Polkadot Studio Graficzne

Aleksandra Woźniak, Hanna Niemierowicz

Na okładce wykorzystano grafiki Freepik/rawpixel.com i Freepik/pch.vector

© Copyright by Monika Wachowicz, Łódź 2023

© Copyright for this edition by Uniwersytet Łódzki, Łódź 2023

Publikacja jest udostępniona na licencji Creative Commons

Uznanie autorstwa-Użycie niekomercyjne-Bez utworów zależnych 4.0 (CC BY-NC-ND)

Wydane przez Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego

Wydanie I. W.10679.22.0.M

Ark. wyd. 9,8; ark. druk. 13,375

Publikacja opiniowana w trybie podwójnie ślepych recenzji

ISBN 978-8331-104-3

e-ISBN 978-83-8331-105-0

<https://doi.org/10.18778/8331-105-0>

Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego

90-237 Łódź, ul. Matejki 34A

www.wydawnictwo.uni.lodz.pl

e-mail: ksiegarnia@uni.lodz.pl

tel. 42 635 55 77

SPIS TREŚCI

Wstęp	7
Metody, techniki i narzędzia badawcze	10
Stan badań, model doboru literatury przedmiotu	11
Rozdział 1. Funkcje i zadania bibliotek pedagogicznych w przeszłości oraz współcześnie	15
1.1. Funkcje i zadania bibliotek pedagogicznych – rozważania terminologiczne	17
1.2. Funkcje i zadania bibliotek w ujęciu historycznym.....	21
1.3. Współczesne zadania bibliotek pedagogicznych a ich statuty – analiza porównawcza na przykładzie księżnic pedagogicznych szczebla wojewódzkiego	31
Rozdział 2. Technologie informacyjno-komunikacyjne w Polsce i na świecie – rozważania terminologiczne	39
2.1. Różnice pomiędzy anglojęzycznym i polskim rozumieniem terminu <i>technology</i>	40
2.2. <i>Information technology a information and communication technology</i> – początki i rozważania terminologiczne na gruncie literatury anglojęzycznej	48
2.3. Technologia(e) informacyjna(e) a technologie informacyjno-komunikacyjne – początki i rozważania terminologiczne na gruncie literatury polskiej.....	51
Rozdział 3. Nauczyciel bibliotekarz jako realizator zadań biblioteki pedagogicznej	71
3.1. Kategorie pracowników wojewódzkich bibliotek pedagogicznych w świetle ich statutów	71
3.2. Nauczyciel bibliotekarz – kwalifikacje i awans zawodowy	74
Rozdział 4. Technologie informacyjno-komunikacyjne w pracy nauczycieli bibliotekarzy wojewódzkich bibliotek pedagogicznych w świetle wyników badań własnych	79
4.1. Metodyka badań.....	79
4.2. Przedmiot badań, problemy badawcze	79

4.3. Metody badań i omówienie narzędzia badań.....	80
4.4. Populacja i próba badawcza.....	82
4.5. Opis procedury badawczej.....	93
Rozdział 5. Prezentacja i omówienie wyników badań.....	95
5.1. Charakterystyka ankietowanych.....	96
5.2. Termin „technologie informacyjno-komunikacyjne” w rozumieniu ankietowanych.....	100
5.3. Formy doksztalcania w zakresie technologii informacyjno-komunikacyjnych preferowane przez ankietowanych.....	112
5.4. Realizacja zadań statutowych wojewódzkich bibliotek pedagogicznych przez ankietowanych z wykorzystaniem technologii informacyjno-komunikacyjnych.....	114
5.5. Wspomaganie szkół i placówek oświatowych w wykorzystywaniu technologii informacyjno-komunikacyjnych do realizacji zadań dydaktycznych, opiekuńczych i wychowawczych.....	122
5.6. Wyposażenie wojewódzkich bibliotek pedagogicznych na użytek realizacji statutowych zadań.....	124
Rozdział 6. Wnioski z badań.....	127
Rozdział 7. Refleksje końcowe.....	131
Bibliografia.....	135
Zastosowane skróty.....	153
Spis tabel.....	155
Spis wykresów i schematów.....	157
Spis załączników.....	159
Załącznik 1. Wojewódzkie biblioteki pedagogiczne – dane zebrane (stan na 1 lipca 2019 r.).....	161
Załącznik 2. TIK w pracy bibliotekarzy wojewódzkich bibliotek pedagogicznych.....	175
Załącznik 3. Technologie informacyjno-komunikacyjne – definicje według nauczycieli bibliotekarzy wojewódzkich bibliotek pedagogicznych.....	181
Indeks osobowy.....	207
Streszczenie i słowa kluczowe.....	211
Summary and keywords.....	213

WSTĘP

W drugiej dekadzie XXI w. technologie informacyjno-komunikacyjne (dalej: TIK) zdominowały wszystkie obszary życia społecznego. Ich rozwój w znacznym stopniu odmienił działalność wojewódzkich bibliotek pedagogicznych. Wpłynął również na sposoby realizacji ich zadań statutowych.

Wykorzystanie technologii informacyjno-komunikacyjnych w księżnicach pedagogicznych przybrało formę bierną i czynną, tzn. zatrudnieni w nich nauczyciele bibliotekarze są użytkownikami technologii w swojej pracy zawodowej, jak również doskonali w tym zakresie innych nauczycieli – reprezentantów szkół i placówek oświatowych.

Zastosowanie nowoczesnych technologii w pracy nauczycieli bibliotekarzy wojewódzkich bibliotek pedagogicznych stało się na tyle oczywiste, że nikt już nie kwestionuje zasadności ich użycia. Coraz bardziej widoczna staje się natomiast konieczność odpowiedniego ich dobrania w celu optymalizacji realizacji zadań księżnic pedagogicznych. Analiza obecnego stanu wykorzystania technologii informacyjno-komunikacyjnych w pracy wojewódzkich bibliotek pedagogicznych została podjęta z myślą o uporządkowaniu związanych z tym tematem zagadnień teoretycznych oraz weryfikacji poczynionych w tym zakresie obserwacji, co było możliwe po przeprowadzeniu odpowiednich badań.

Przedmiotem, wokół którego skoncentrowano uwagę badawczą, stały się TIK wykorzystywane przez nauczycieli bibliotekarzy do realizacji zadań statutowych wojewódzkich bibliotek pedagogicznych. Celem głównym autorki było zdefiniowanie i opisanie TIK najczęściej stosowanych przez nauczycieli bibliotekarzy w realizacji ich obowiązków zawodowych, jak również wskazanie form doskonalenia i samokształcenia tychże pracowników wojewódzkich bibliotek pedagogicznych w zakresie TIK. Aby go osiągnąć, najpierw wyszczególniono obligatoryjne i fakultatywne zadania statutowe księżnic pedagogicznych, a następnie wyodrębniono spośród nich te, w wykonywaniu których najczęściej są stosowane TIK. Podjęto się również omówienia istniejących podziałów TIK oraz ich oceny w kontekście przydatności w pracy zawodowej nauczycieli bibliotekarzy zatrudnionych w wojewódzkich bibliotekach pedagogicznych.

Wśród celów szczegółowych pracy warto wymienić¹:

- a) dokonanie przeglądu literatury przedmiotu dotyczącej funkcji i zadań bibliotek (zwłaszcza pedagogicznych), przedstawienie wykazu funkcji właściwych dla rozważań autorki;
- b) rozpoznanie zadań i funkcji wojewódzkich bibliotek pedagogicznych w Polsce i najważniejszych zmian w tym zakresie (ujęcie historyczne);
- c) dokonanie przeglądu istniejących definicji pojęcia „technologii informacyjno-komunikacyjnych” i ustalenie tej właściwej z punktu widzenia autorki;
- d) przeanalizowanie statutów wojewódzkich bibliotek pedagogicznych pod kątem zapisów dotyczących realizacji przez te ksiąźnice zadań oraz struktury organizacyjnej w poszukiwaniu zdefiniowanych jednostek, których nazewnictwo i zadania są związane z upowszechnianiem TIK;
- e) wskazanie kategorii pracowników, którzy są odpowiedzialni w bibliotekach pedagogicznych za realizację ich zadań statutowych;
- f) ustalenie kwalifikacji, którymi dysponują nauczyciele bibliotekarze ze szczególnym uwzględnieniem tych związanych z TIK na podstawie wymagań niezbędnych do realizacji poszczególnych stopni awansu zawodowego;
- g) określenie liczby wojewódzkich bibliotek pedagogicznych działających na terenie kraju (ze względu na konsekwencje reformy administracyjnej i obowiązujący od 1 stycznia 1999 r. podział na szesnaście województw);
- h) poznanie sposobu rozumienia terminu „technologie informacyjno-komunikacyjne” przez nauczycieli bibliotekarzy wojewódzkich bibliotek pedagogicznych i skonfrontowanie ich z definicjami obecnymi w literaturze przedmiotu, a w szczególności z definicją tego pojęcia przyjętą przez autorkę pracy;
- i) wskazanie najczęściej stosowanych przez nauczycieli bibliotekarzy wojewódzkich bibliotek pedagogicznych form doskonalenia i samokształcenia w zakresie TIK w celu realizacji zadań biblioteki pedagogicznej;
- j) ustalenie, które zadania wojewódzkich bibliotek pedagogicznych – formalnie uznane za statutowe – są rzeczywiście uznawane za statutowe przez realizujących je nauczycieli bibliotekarzy;
- k) sporządzenie listy zadań wojewódzkich bibliotek pedagogicznych, których realizacja przebiega z wykorzystaniem TIK;
- l) wskazanie form osiągania celu wojewódzkich bibliotek pedagogicznych polegającego na wspomaganiu szkół i placówek oświatowych w wykorzystywaniu TIK do realizacji zadań dydaktycznych, opiekuńczych i wychowawczych;
- m) rozeznanie się w ilości i jakości sprzętu, jakim dysponują nauczyciele bibliotekarze w pracy zawodowej, jak również częstotliwości jego wykorzystania.

¹ Nazewnictwo i podział celów badań naukowych według Mirosława Krajewskiego (2020, s. 45–46).

Aby osiągnąć tak nakreślone cele, sformułowano szczegółowe problemy badawcze:

1. Jaki podział „funkcji” i „zadań” w odniesieniu do bibliotek jest właściwy dla prowadzonych w pracy rozważań?
2. Jakie były i są zadania oraz funkcje wojewódzkich bibliotek pedagogicznych?
3. Jakie zapisy dotyczące zadań wojewódzkich bibliotek pedagogicznych oraz ich struktury organizacyjnej (w poszukiwaniu zdefiniowanych jednostek, których nazewnictwo i zadania są związane z upowszechnianiem TIK) znajdują się w ich statutach?
4. Jak rozumiane są TIK przez polskich i zagranicznych badaczy?
5. Jakie są podobieństwa i różnice między definicjami TIK? Kim są ich autorzy? Która z definicji najtrafniej oddaje zagadnienia będące przedmiotem rozważań autorki?
6. Jaka kategoria pracowników jest odpowiedzialna za realizację wyznaczonych zadań wojewódzkich bibliotek pedagogicznych?
7. Jakimi kwalifikacjami dysponują nauczyciele bibliotekarze, ze szczególnym uwzględnieniem tych związanych z TIK na podstawie wymagań niezbędnych do realizacji poszczególnych stopni awansu zawodowego?
8. Które biblioteki pedagogiczne można zaliczyć do wojewódzkich?
9. Jak nauczyciele bibliotekarze rozumieją termin „technologie informacyjno-komunikacyjne”?
10. W jaki sposób nauczyciele bibliotekarze wojewódzkich bibliotek pedagogicznych najczęściej doskonalą się i kształcą w zakresie TIK?
11. Które z zadań bibliotek pedagogicznych wymienionych w rozporządzeniu MEN z dnia 28 lutego 2013 r. w sprawie szczegółowych zasad działania publicznych bibliotek pedagogicznych (Dz.U. 2013, poz. 369) oraz w statutach wojewódzkich bibliotek pedagogicznych zostały uznane przez nauczycieli bibliotekarzy za statutowe dla ich placówki?
12. Które zadania statutowe wojewódzkich bibliotek pedagogicznych są najczęściej realizowane przy użyciu TIK?
13. W jaki sposób nauczyciele bibliotekarze realizują zadania wojewódzkich bibliotek pedagogicznych w zakresie wspomagania szkół i placówek oświatowych w wykorzystywaniu TIK do realizacji zadań dydaktycznych, opiekuńczych i wychowawczych?
14. Jaki sprzęt wykorzystują nauczyciele bibliotekarze w swojej pracy zawodowej?
15. Jak często nauczyciele bibliotekarze wojewódzkich bibliotek pedagogicznych wykorzystują prywatny sprzęt do celów służbowych?
16. Jakim sprzętem (i w jakiej liczbie) dysponują nauczyciele bibliotekarze w pracy zawodowej oraz jaka jest częstotliwość jego wykorzystania?

17. Jakie zmiany należy wprowadzić w organizacji, zasobach sprzętowych i polityce kadrowej wojewódzkich bibliotek pedagogicznych w celu optymalizacji wykorzystania TIK do realizacji ich zadań?

Metody, techniki i narzędzia badawcze

W niniejszej pracy zastosowano metody badawcze, które uznano za najbardziej efektywne w rozwiązaniu postawionych problemów: bibliograficzną², analizy i krytyki piśmiennictwa (źródeł), badania dokumentów, heurystyczne (porównawcze), statystyczne oraz sondażu diagnostycznego³.

Metoda analizy i krytyki piśmiennictwa (źródeł) pozwoliła na dokonanie jego (ich) oceny i systematyzacji z zakresu wybranego przez autorkę pola badawczego. Za pomocą metody bibliograficznej wyselekcjonowano i uporządkowano publikacje dotyczące wykorzystania technologii do realizacji zadań wojewódzkich bibliotek pedagogicznych. Kompletowano teksty zawierające: charakterystyki zadań wojewódzkich bibliotek pedagogicznych; definicje, podziały „technologii informacyjno-komunikacyjnych” oraz terminów pokrewnych. Metodę analizy i krytyki piśmiennictwa wykorzystano również w celu dokonania analizy aktów prawnych regulujących zasady działalności wojewódzkich bibliotek pedagogicznych, wymogów dotyczących zatrudnianych w nich pracowników z uprawnieniami pedagogicznymi oraz ich praw i obowiązków zawodowych.

Metoda badania dokumentów została wykorzystana do wskazania statutowych zadań wojewódzkich bibliotek pedagogicznych oraz odpowiedzialnych za ich realizację pracowników tych placówek oświatowych, jak również do ustalenia liczby pedagogicznych bibliotek wojewódzkich, liczebności populacji nauczycieli bibliotekarzy zatrudnionych w tego typu bibliotekach oraz danych teleadresowych książnic pedagogicznych.

Metoda sondażu diagnostycznego oraz metody statystyczne, rozpatrywane łącznie, posłużyły do sporządzenia wykazu technologii, które są wykorzystywane do realizacji zadań wojewódzkich bibliotek pedagogicznych. W szczególności do określenia tych zadań, co do których najczęściej wykorzystywane są TIK. Metoda sondażu diagnostycznego pozwoliła na zgromadzenie danych o dynamice i skali wykorzystania TIK do realizacji zadań książnic pedagogicznych,

² Nazwa metody i jej rozumienie według Krystyny Bednarskiej-Rusajowej (1990, s. 37–54).

³ Nazewnictwo i podział metod badawczych według Jerzego Apanowicza (2002, s. 61–81).

„atrybutach strukturalnych i funkcjonalnych” zastosowania nowych technologii do realizacji powinności bibliotek pedagogicznych, jak również o opiniach i poglądach nauczycieli bibliotekarzy w tym zakresie (Pilch 1998, s. 49–53).

Stan badań, model doboru literatury przedmiotu

Aby rozpoznać stan badań nad zagadnieniem wykorzystania TIK w zakresie realizacji zadań wojewódzkich bibliotek pedagogicznych przeprowadzono systematyczną, kompleksową i permanentnie poszerzaną analizę piśmiennictwa naukowego polskiego i zagranicznego oraz literatury przedmiotu przeznaczonej dla praktyków⁴.

W celu pozyskania informacji bibliograficznej o publikacjach dotyczących bibliotek pedagogicznych czy TIK wykorzystano katalog i bazy bibliograficzne Biblioteki Narodowej (dalej: BN), w tym Polską Bibliografię Bibliologiczną, oraz zawartość katalogów Biblioteki Kongresu w Waszyngtonie. Prześledzono ponadto zawartość polskich i zagranicznych baz danych: CEJSH, BazEkon, BazTech, BazHum, Web of Science Core Collection, Library, Information Science and Technology Abstracts oraz dokonano analizy piśmiennictwa naukowego dostępnego w wydawnictwach ciągłych, uwzględniając przede wszystkim Komunikat Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 18 grudnia 2019 r. w sprawie wykazu czasopism naukowych i recenzowanych materiałów z konferencji międzynarodowych. Wykorzystano również zasoby bazy LISA – Library and Information Science Abstracts, CRLIS – Current Research in Library and Information Science i bazy EBSCO-Open Dissertations oraz bazę bibliograficzną Pedagog⁵.

⁴ Przed oddaniem publikacji do druku ponownie przejrzano wybrane bazy oraz uwzględniono kolejną (Pedagog) celem uwzględnienia uwag Recenzentów.

⁵ Wyszukiwanie w bazie Pedagog przeprowadzono według kryterium „Wpisz słowo lub frazę”: „technologie”, „biblioteki”, „pedagogiczne”. Nie uzyskano w ten sposób ani jednej publikacji, która zawierałaby sąsiadujące ze sobą wszystkie trzy podane terminy. Wyniki wyszukiwania z 20 listopada 2022: https://aleph.uni.opole.pl/F?func=find-b&REQUEST=technologie+biblioteki+pedagogiczne&x=24&y=8&find_code=WRD&ADJACENT=Y. Uzyskano natomiast 29 publikacji według kryterium: „Wszystkie pola= biblioteki pedagogiczne ADJ; sortowanie wg roku, potem autora”. Znalazło się wśród nich dwadzieścia publikacji, które były zgodne z przedmiotem badań: A. Fluda-Krokos, W. Dudek, A. Piotrowska (red.), *Miejsce biblioteki pedagogicznej w zmieniającej się przestrzeni edukacji i informacji*, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Pedagogicznego, Kraków 2014; B. Janik, W. Bukowczan (red.), *Kreowanie wizerunku biblioteki pedagogicznej*, Księgarnia Akademicka, Kraków 2019; B. Michałek, A. Góral,

Praca składa się z siedmiu rozdziałów. Rozdziały 1–3 mają charakter teoretyczny oraz są odzwierciedleniem rozważań autorki prowadzonych na bazie zgromadzonej literatury przedmiotu. Przeważającą rolę w tworzeniu jej zrębu

90 lat Pedagogicznej Biblioteki Wojewódzkiej im. Józefa Lompy w Katowicach (1928–2018): z tradycją w przyszłość, Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka im. Józefa Lompy, Katowice 2018; A. Fluda-Krokos, B. Janik, *Nauczyciel w bibliotece pedagogicznej: klient wyróżniony*, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Pedagogicznego, Kraków 2016; K. Harasimowicz (oprac.), *Monografia Biblioteki Pedagogicznej w Suwałkach 1951–2015*, Centrum Edukacji Nauczycieli, Suwałki 2015; M. Lis (red.), *70 lat Pedagogicznej Biblioteki Wojewódzkiej w Kielcach 1945–2015*, Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka, Kielce 2015; A. Niemiec-Warzecha i in. (red.), *65 lat Pedagogicznej Biblioteki Wojewódzkiej w Bielsku-Białej: historia i współczesność*, Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka, Bielsko-Biała 2015; A. Fluda-Krokos, W. Dudek, A. Piotrowska, *Miejsce biblioteki pedagogicznej w zmieniającej się przestrzeni edukacji i informacji*, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Pedagogicznego, Kraków 2014; J. Resakowska (red.), *Monografia Publicznej Biblioteki Pedagogicznej Regionalnego Ośrodka Doskonalenia Nauczycieli „WOM” w Częstochowie*, Wydawnictwo Regionalnego Ośrodka Doskonalenia Nauczycieli „WOM”, Częstochowa 2013; P. Gołdyn, *Diaamentowa księżnica: sześćdziesiąt lat Publicznej Biblioteki Pedagogicznej w Koninie*, Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli: na zlec. Publicznej Biblioteki Pedagogicznej, Konin 2012; B. Olkowska-Balcerzak, E. Dobek, E. Rogala, *60 lat Biblioteki Pedagogicznej w Ostrołęce 1952–2012*, Ostrołęckie Towarzystwo Naukowe im. Adama Chętnika, Ostrołęka 2012; J. Dzieniakowska, *Państwowe biblioteki dla nauczycieli w Drugiej Rzeczypospolitej: studium historyczno-bibliologiczne*, Wydawnictwo Uniwersytetu Humanistyczno-Przyrodniczego Jana Kochanowskiego, Kielce 2009; K. Walczak (oprac.), D. Wańka (red.), *Księżnica Pedagogiczna im. Alfonsa Parczewskiego w Kaliszu: historia, działalność, zbiory: 1949–2009*, Księżnica Pedagogiczna im. Alfonsa Parczewskiego, Kalisz 2009; D. Wańka (red.), *Biblioteki pedagogiczne wobec wyzwań współczesnej oświaty: materiały konferencji naukowej, Kalisz 11–12 maja 2006*, Kaliskie Towarzystwo Przyjaciół Nauk, Kalisz 2008; J. Dzieniakowska (oprac.), *Kuratoryjne biblioteki pedagogiczne na Kresach Wschodnich Drugiej Rzeczypospolitej: wybór źródeł*, Kieleckie Towarzystwo Naukowe, Kielce 2006; Z. Ślesiński i in. (oprac.), *Warmińsko-Mazurska Biblioteka Pedagogiczna im. Profesora Tadeusza Kotarbińskiego w Olsztynie 1946–2006*, Warmińsko-Mazurska Biblioteka Pedagogiczna im. prof. Tadeusza Kotarbińskiego, Olsztyn 2006; M. Olszówka, U. Wołczyk, *Biblioteki pedagogiczne i działalność naukowa nauczycieli w województwie śląskim (1922–1939)*, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, Katowice 2000; S. Tokarz-Wisłocka i in. (kom. red.), *40 lat pracy Pedagogicznej Biblioteki Wojewódzkiej w Krakowie 1922–1962: praca zbiorowa*, Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich, Warszawa 1963; dwie publikacje ukazały się w 2021 r.: D. Karkut, A. Kucharska-Babula, *Misja Pedagogicznej Biblioteki Wojewódzkiej w Rzeszowie w procesie wspomagania środowiska oświatowego: 75-lecie działalności*,

głównego odegrały metody bibliograficzna oraz analizy i krytyki piśmiennictwa. Rozdziały 4–6 zawierają prezentację i omówienie wyników badań weryfikacyjno-diagnostycznych, które miały na celu określenie zakresu i zasięgu zastosowania TIK w pracy nauczycieli bibliotekarzy wojewódzkich bibliotek pedagogicznych, oraz opis uwarunkowań rządzących sposobami definiowania technologii przez nauczycieli bibliotekarzy. Dane do przeprowadzonej analizy pozyskano na podstawie kwestionariuszy ankiety zaadresowanej do pracowników dydaktycznych wojewódzkich bibliotek pedagogicznych w Polsce. Badanie ankietowe przeprowadzono na próbie 46 bibliotek pedagogicznych w okresie od lipca 2019 do marca 2020 r. Aby zrealizować cel praktyczny, opracowano rekomendacje dla dyrektorów i kadry kierowniczej badanych księżnic w zakresie wykorzystania TIK do realizacji ich zadań i funkcji, które uwzględniono w rozdziale siódmym, poświęconym refleksjom końcowym.

Zasady opracowania powołań i przypisów (bibliografii) w pracy są zgodne z normą PN-ISO 690:2012 wprowadzającą ISO 690:2010 IDT *Informacja i dokumentacja. Wytyczne opracowania przypisów bibliograficznych i powołań na zasoby informacji* (2012).

Do pracy dołączono wykaz wojewódzkich bibliotek pedagogicznych⁶ zawierający ich dane teleadresowe, jak również informacje o kadrze kierowniczej, strukturze organizacyjnej, przynależności administracyjno-terytorialnej itp. W zestawieniu uwzględniono stan kadrowy i organizacyjny na dzień 1 lipca 2019 r. (załącznik 1).

Ze względu na bogactwo zagadnień i wielość terminów związanych z problematyką wykorzystania TIK w realizacji zadań wojewódzkich bibliotek pedagogicznych zdecydowano się na opracowanie indeksu przedmiotowego autorów oraz innych osób wymienionych w tekście i dołączenie go do niniejszej pracy. Korzystanie z pracy ułatwiają spisy: załączników, tabel, wykresów oraz zastosowanych skrótów. Zdecydowano się ponadto na wyodrębnienie w bibliografii wykorzystanych słowników i encyklopedii, aktów legislacyjnych oraz źródeł statystycznych. Uznano, że może to ułatwić analizę. Ostatnim elementem bibliografii są „Archiwalia”, czyli wykaz wykorzystanych materiałów z Archiwum Państwowego w Łodzi.

Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego, Rzeszów 2021; A. Załona (red.), *Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka w Opolu 1951–2021: historia, działalność, zasoby, ludzie*, Regionalny Zespół Placówek Wsparcia Edukacji, Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka w Opolu, Opole 2021. Wyniki wyszukiwania w bazie Pedagog z 20 listopada 2022: <https://aleph.uni.opole.pl/F?func=short-jump&jump=000001>

⁶ Bibliotek pedagogicznych, które w niniejszej pracy zostały uznane za wojewódzkie.

Niniejsza publikacja stanowi poprawioną i uzupełnioną wersję pracy doktorskiej napisanej w Katedrze Informatologii i Bibliologii Uniwersytetu Łódzkiego pod kierunkiem dr hab., prof. UŁ Marioli Antczak, obronionej na Uniwersytecie Mikołaja Kopernika w marcu 2021 r.

Autorka pragnie złożyć najserdeczniejsze podziękowania pani prof. Marioli Antczak za życzliwą i troskliwą opiekę naukową, wszystkie wskazówki i rady przekazane w trakcie badań oraz podczas powstawania publikacji. Dziękuję serdecznie dyrektorom i pracownikom wojewódzkich bibliotek pedagogicznych, którzy zaangażowali się w rozpropagowanie i wypełnienie kwestionariuszy ankiety przeprowadzonego przeze mnie badania sondażowego. Składam najserdeczniejsze podziękowania panu dr. Zbigniewowi Gruszcze za wielokrotne przeczytanie i korektę mojej pracy. Dziękuję wszystkim innym osobom, które wspierały mnie w moich naukowych działaniach i przyczyniły się do powstania niniejszej publikacji.

ROZDZIAŁ 1

FUNKCJE I ZADANIA BIBLIOTEK PEDAGOGICZNYCH W PRZESZŁOŚCI ORAZ WSPÓŁCZEŚNIE

Biblioteki pedagogiczne pełnią wiele istotnych funkcji i realizują szczególne zadania, co sprawia, że warto je uczynić przedmiotem badań naukowych. Aby ustalić, jak kształtowały się funkcje i zadania wojewódzkich bibliotek pedagogicznych na przestrzeni lat, poddano analizie literaturę przedmiotu poświęconą tej tematyce. Zaproponowano przy tym podział „funkcji” i „zadań” najwłaściwszy dla prowadzonych w pracy rozważań.

Uwzględniono różne koncepcje i poglądy dotyczące bibliotek pedagogicznych, poczynając od okresu międzywojennego do czasów współczesnych. Należy zauważyć, że wielu badaczy podejmowało się omówienia problematyki funkcji i/lub zadań bibliotek pedagogicznych (w ujęciu chronologicznym), m.in.: Zofia Wiskonttowa (1937), Helena Walterowa (1947/1948), Danuta Wesołowska (1983), Jadwiga Andrzejewska (1996), Agnieszka Farganus (1998), Jacek Wojciechowski (2001, 2017), Agnieszka Łakomy (2013), Agata Arkabus (2015), Mariola Antczak i Monika Wachowicz (2018), Sylwia Cza-charowska (2019).

Na przestrzeni ostatniego wieku ksiąznice pedagogiczne definiowano na różne sposoby; wymieniano odmienne podziały ich funkcji, które bywały tworzone według różnorodnych kryteriów. Rozszerzał się też katalog zadań realizowanych przez poszczególne biblioteki pedagogiczne. Niezależnie od tych zmian można zaryzykować stwierdzenie, że ksiąznice te zarówno kiedyś, jak i dzisiaj odgrywają podobną rolę w systemie wspomagania nauczycieli w pracy zawodowej. Z tej przyczyny pełne omówienie współczesnych funkcji i zadań bibliotek pedagogicznych powinno uwzględniać ich wcześniejszą działalność w ujęciu historycznym, ponieważ miała ona ogromny wpływ na dzisiejszy kształt powinności bibliotek pedagogicznych oraz sposobów ich realizacji. Dalsze rozważania zostały uporządkowane zgodnie z tymi wytycznymi.

W rozdziale tym wspomniano wcześniejsze podziały funkcji bibliotek pedagogicznych, ale przyjęto nazewnictwo i podział funkcji tych ksiąznic

zaproponowane przez Mariolę Antczak oraz Monikę Wachowicz. Uwzględniono również niewymienioną przez te autorki funkcję naukową księżnic pedagogicznych (2018, s. 57–68).

Przedstawienie zmieniających się w czasie zadań bibliotek pedagogicznych było możliwe dzięki analizie piśmiennictwa, aktów prawa powszechnego regulujących zadania tych księżnic oraz – dotyczących tej problematyki – zapisów encyklopedycznych i słownikowych w wydawnictwach informacyjnych, w których zamieszczono hasło dotyczące bibliotek pedagogicznych. W tym celu poszukiwano potencjalnych źródeł definicji bibliotek pedagogicznych w literaturze przedmiotu.

Wzięto pod uwagę przede wszystkim przynależność księżnic pedagogicznych do systemu oświaty oraz ich usytuowanie w grupie bibliotek specjalnych. Wymienione czynniki zadecydowały o zamiarze zapoznania się z odpowiednimi hasłami zamieszczonymi w wydawnictwach informacyjnych z zakresu nauk o wychowaniu oraz encyklopediach i słownikach z zakresu bibliologii i informatologii.

Wstępne ustalenia terminologiczne (tabela 1) wykazały, że popularne obecnie encyklopedie i słowniki z zakresu bibliologii w znacznej większości nie posiadają samodzielnych haseł dotyczących bibliotek pedagogicznych. Najczęściej są one sytuowane w ramach tych, które dotyczą bibliotek specjalnych. Natomiast wydawnictwa informacyjne z zakresu nauk o wychowaniu często zawierają samodzielne lub współdzielone z bibliotekami szkolnymi hasła.

Tabela 1. Źródła informacji nie/zawierające hasła dotyczącego bibliotek pedagogicznych

Publikacja	Rok wydania	Definicja (T/N)	Uwagi
Encyklopedia Wiedzy o Książce	1971	Nie	W hasle biblioteki specjalne opisano biblioteki pedagogiczne jako jedną z wyróżnionych kategorii
Encyklopedia pedagogiczna	1993	Tak	Wspólne hasło: „biblioteki szkolne i pedagogiczne”
Podręczny słownik bibliotekarza	2011	Tak	Hasło: „biblioteka pedagogiczna”
Wikipedia	2013–2017	Tak	Pierwsza redakcja hasła z 5.04.2013
Encyklopedia książki	2017	Nie	Wymienione w hasle „biblioteki specjalne”

Źródło: opracowanie własne

Wspólne zapisy dla ksiąźnic funkcjonujących w szkołach oraz bibliotek pedagogicznych są zgodne z kolejnymi regulacjami w postaci ustaw normujących działalność bibliotek. Obie kategorie bibliotek łączą przepisy prawa oświatowego oraz zatrudnieni w nich pracownicy, jakimi są nauczyciele bibliotekarze.

W niniejszym rozdziale w szerszym zakresie omówiono wyłącznie te zadania, które obecnie są realizowane przez ksiąźnice pedagogiczne. Przedmiotem badań uczyniono w szczególności wykorzystanie TIK do realizacji zadań bibliotek pedagogicznych w Polsce. Wypełnianie obligatoryjnych i fakultatywnych zadań wspólnie przez nie realizowanych opisano na przykładzie tego typu ksiąźnic szczebla wojewódzkiego. Wykorzystano w tym celu zapisy statutowe istniejących obecnie wojewódzkich bibliotek pedagogicznych jako konstytutywne akty prawa wewnętrznego normujące możliwe formy i metody ich działalności.

1.1. Funkcje i zadania bibliotek pedagogicznych – rozważania terminologiczne

Problematyka definiowania, nazewnictwa oraz ustalenia katalogu historycznych i współczesnych funkcji pełnionych przez biblioteki pedagogiczne stała się przedmiotem odrębnych badań Marioli Antczak i Moniki Wachowicz. Wskazywały one zależności zachodzące pomiędzy pojęciami „funkcji” i „zadań” w kontekście bibliotek pedagogicznych. Postulowały uznanie pojęcia „funkcji” za nadrzędnego w stosunku do „zadań” oraz połączyły je z szerszym terminem, jakim jest „działalność” (Antczak & Wachowicz 2018, s. 57–58). Autorki omówiły wybrane podziały funkcji bibliotek pedagogicznych obecne w literaturze przedmiotu (por. Wesołowska 1983; Wojciechowski 2001, 2017; Łakomy 2013) oraz zaproponowały własną ich nomenklaturę; podjęły się też próby systematyzacji funkcji tego typu ksiąźnic. Zauważyły przy tym dynamiczny rozwój działalności bibliotek pedagogicznych w ujęciu historycznym, a co za tym idzie, pełnienie przez nie coraz to nowych funkcji. Do najważniejszych w odniesieniu do bibliotek pedagogicznych zaliczyły funkcje: edukacyjną (w szczególności: doskonalącą i dydaktyczną); opiekuńczo-wychowawczą; informacyjną; instrukcyjno-metodyczną; integracyjną oraz kulturalną i promocji czytelnictwa (Antczak & Wachowicz 2018, s. 62–63).

Zdaniem Marioli Antczak i Moniki Wachowicz **funkcja edukacyjna** bibliotek pedagogicznych zawiera w sobie funkcję doskonalącą i dydaktyczną. Funkcja doskonaląca, oprócz tradycyjnego wspierania doskonalenia

zawodowego i samokształcenia czytelników, obejmuje „[...] zagadnienia związane z [ich] (przyp. MW) rozwojem intelektualnym oraz kształceniem umiejętności informacyjnych [...]” (Antczak & Wachowicz 2018, s. 63).

Biblioteki pedagogiczne są więc z jednej strony placówkami oświatowymi, które odgrywają istotną rolę w procesie budowania systemu doskonalenia nauczycieli, z drugiej – pełnią funkcję dydaktyczną, która przejawia się w formie prowadzenia przez nie zajęć edukacyjnych dla dzieci i młodzieży, a dotyczy wspierania szkół i innych placówek oświatowych w wypełnieniu zadań dydaktycznych (m.in. realizacji programów nauczania) (Antczak & Wachowicz 2018, s. 64). Do zagadnienia realizacji funkcji edukacyjnej bibliotek pedagogicznych odniosła się Elżbieta Mieczkowska z Warmińsko-Mazurskiej Biblioteki Pedagogicznej w Elblągu. Jej zdaniem ukierunkowanie bibliotek pedagogicznych na wspieranie procesów edukacyjnych odróżnia je od bibliotek publicznych o uniwersalnym charakterze (2015, s. 1). Podkreśliła jednak, że krzywdzącym jest powielanie stereotypu biblioteki pedagogicznej jako „biblioteki [tylko] dla nauczycieli”. W jej mniemaniu utrwała on przekonanie, że ksiąznice pedagogiczne odgrywają „rolę podręcznych bibliotek nauczycieli” polegającą wyłącznie na „realizacji zadań ośrodków doradczo-konsultacyjnych” (Mieczkowska 2015, s. 1–2). Autorka odwołała się w tym względzie do rozważań Jadwigi Andrzejewskiej, która zaliczyła do funkcji edukacyjnych ksiąznicy pedagogicznej [w liczbie mnogiej] m.in. „pomoc w kształceniu, doksztalcaniu i doskonaleniu nauczycieli”, „pomoc w codziennej pracy dydaktyczno-wychowawczej”, „aktualizacji” czy nawet „renowacji” ich wiedzy pedagogicznej oraz „kształcenie użytkowników informacji”. Warto zauważyć, że katalog funkcji edukacyjnych zaproponowanych przez Jadwigę Andrzejewską obejmuje również takie, które zostały wyodrębnione przez Mariolę Antczak i Monikę Wachowicz jako osobne funkcje, np. „pomoc instrukcyjno-metodyczna bibliotekom szkolnym” (funkcja instrukcyjno-metodyczna) czy „aktywizacja kulturalna nauczycieli” (funkcja kulturalna i promocji czytelnictwa) (Mieczkowska 2015, s. 2; Antczak & Wachowicz 2018, s. 64–65).

Definiując **funkcję opiekuńczo-wychowawczą** bibliotek pedagogicznych, Mariola Antczak i Monika Wachowicz nawiązały do zaproponowanego przez Bogumiłę Staniów – w odniesieniu do biblioteki szkolnej – zespołu funkcji: wychowawczej, opiekuńczej i terapeutycznej, a następnie wskazały na ich powiązania z funkcją edukacyjną (dydaktyczną) (Antczak & Wachowicz 2018, s. 64). Przyjęty przez Bogumiłę Staniów sposób interpretowania bloku funkcji wychowawczej, opiekuńczej i terapeutycznej miał obejmować „diagnozowanie potrzeb uczniów, organizowanie pomocy indywidualnej tym, którzy jej najbardziej potrzebują, organizowanie ciekawych form pracy grupowej i zbiorowej” (Staniów 2012, s. 16).

Warto podkreślić, że w księżnicach pedagogicznych coraz częściej są wdrażane programy zajęć edukacyjnych z elementami biblioterapii rozwojowej (wychowawczej), która w przeciwieństwie do biblioterapii instytucjonalnej i klinicznej odnosi się do pojedynczych osób lub określonych zbiorowości „nieprzejawiających poważnych trudności zdrowotnych, którzy poprzez zastosowanie tekstów dydaktycznych i wyobrażeniowych polepszać mają proces samorozwoju, zapewniać sobie zdrowe psychiczne funkcjonowanie” (Grabowski 2009, s. 9).

Zatrudnieni w nich nauczyciele bibliotekarze decydują się więc na podnoszenie swoich kwalifikacji w tym zakresie, m.in. w ramach kursów biblioterapii, podczas konferencji oraz zostając członkami Polskiego Towarzystwa Biblioterapeutycznego.

Biblioteki pedagogiczne sprawują **funkcję informacyjną**. W księżnicach tych udzielane są różne rodzaje informacji. Są to zarówno skonkretyzowane dane o ich zbiorach i świadczonych usługach, jak również zindywidualizowane zestawienia bibliograficzne tworzone na życzenie użytkowników biblioteki. Nauczyciele bibliotekarze opracowują również wybraną przez siebie, istotną dla środowiska oświatowego problematykę, a następnie publikują ją w postaci bibliografii podmiotowo-przedmiotowej na stronie internetowej swojej księżnicy bądź udostępniają w formie drukowanej w bibliotece, niekiedy też odpowiadają na indywidualne zamówienie (Antczak & Wachowicz 2018, s. 65).

Funkcja instrukcyjno-metodyczna sprawowana przez biblioteki pedagogiczne przybiera zarówno formy indywidualne, jak i zbiorowe. Na szczególną rolę we wspieraniu biblioteki szkolnej wskazała Bogumiła Staniów, która wymieniła wśród nich indywidualne konsultacje dla nauczycieli bibliotekarzy zatrudnionych w szkołach, szkolenia i warsztaty prowadzone przez pracowników bibliotek pedagogicznych w ich siedzibach, jak również w bibliotekach szkolnych (Antczak & Wachowicz 2018, s. 65).

Mariola Antczak i Monika Wachowicz zwróciły uwagę na sugerowane przez Danutę Wesołowską zależności zachodzące pomiędzy celami i funkcjami księżnic pedagogicznych a potrzebami społeczeństwa (w szczególności środowiska nauczycieli) i polityką oświatową państwa w danym okresie historycznym. Danuta Wesołowska wskazywała ponadto na możliwość wyodrębniania różnych podziałów funkcji księżnic pedagogicznych – w zależności od kryteriów stanowiących ich podstawę. Wyróżniała m.in. funkcje **podstawowe**, **regulacyjne** i **pomocnicze** bibliotek pedagogicznych (kryterium instytucjonalne i organizacyjne) oraz funkcje **podstawowe** i **dodatkowe** (według stopnia organizacyjnego biblioteki) (Antczak & Wachowicz 2018, s. 58–59). Warto zauważyć, że definicja **funkcji społecznych** instytucji (a więc również biblioteki), przyjęta przez Danutę Wesołowską za Janem Szczepańskim, obejmuje nie tylko podejmowane w ramach jej

działalności role i zadania, lecz także ich przewidywane i nieprzewidywane oraz zamierzone i niezamierzone skutki. Zdaniem Jana Szczepańskiego:

Mówiąc o funkcjach społecznych jakiejś instytucji mamy na myśli zarówno sposób, w jaki dana instytucja zaspokaja potrzeby społeczne, intelektualne, kulturalne, polityczne itp. jednostek, grup, warstw i klas społecznych – całego narodu, jak też całokształt skutków wywoływanych przez działalność danej instytucji i jej absolwentów (Wesołowska 1983, s. 47).

Mariola Antczak i Monika Wachowicz nie uwzględniły w swoim podziale postulowanej przez Danutę Wesołowską **funkcji naukowej** bibliotek pedagogicznych⁷, chociaż pewne jej elementy znalazły odzwierciedlenie w zaproponowanej przez nie **funkcji integracyjnej**. Zdaniem cytowanych autorek biblioteka pedagogiczna „powinna być miejscem spotkań, szkoleń dla nauczycieli (a w szczególności nauczycieli bibliotekarzy), wymiany doświadczeń, inspiracją i «kuźnią» pomysłów zawodowych [i badań naukowych – przyp. MW] dla tego środowiska” (Antczak & Wachowicz 2018, s. 64).

Niezbędna jest do tego integracja środowiska sprzyjająca wymianie doświadczeń, wzajemnemu wspieraniu się w realizowanych na co dzień zadaniach i umożliwiająca podejmowanie wspólnych działań. Wiodącą rolę w pełnieniu funkcji integracyjnej odgrywają biblioteki pedagogiczne szczebla wojewódzkiego (Antczak & Wachowicz 2018, s. 64). W zamierzeniu Marioli Antczak i Moniki Wachowicz funkcja integracyjna pełniona przez księżnice pedagogiczne łączy się z ich funkcją instrukcyjno-metodyczną i doskonalącą. Warto zaznaczyć, że niektórzy badacze, jak Agnieszka Farganus, kwestionują znaczenie funkcji naukowej bibliotek pedagogicznych, podkreślając, że w niewielkim zakresie prowadzą one prace naukowo-badawcze i upowszechniają ich wyniki (1998, s. 10). Autorka nie podziela jednak jej zdania i jest skłonna uznać, że wojewódzkie biblioteki pedagogiczne od początku swojego istnienia do dnia dzisiejszego mają istotny wpływ na rozwój polskiej myśli naukowej.

Biblioteki odgrywają w lokalnej społeczności rolę tzw. trzeciego miejsca. Koncepcję tę wprowadził i spopularyzował w latach osiemdziesiątych XX w. amerykański socjolog Ray Oldenburg, który określił tym mianem miejsca swobodnych, nieformalnych interakcji oraz zrzeszania się ludzi poza pracą i domem. W tym sensie księżnice to „otwarte przestrzenie społeczne”, gdzie zaspokajane są potrzeby kulturalne użytkowników biblioteki. Do zagadnienia biblioteki pedagogicznej jako „trzeciego miejsca” odniosły się Małgorzata

⁷ Biblioteki pedagogiczne kuratoriów okręgów szkolnych były uznawane za naukowe biblioteki specjalne już w okresie międzywojennym (Wiskonttowa 1937, s. 163).

Siadaczka i Marzena Szafińska-Chadała, które omówiły działalność Pedagogicznej Biblioteki Wojewódzkiej im. Marii Grzegorzewskiej w Zielonej Górze (2014, s. 77–86). Ich zdaniem ksiąznica zielonogórska dążyła do pełnienia funkcji „trzeciego miejsca” poprzez osobiste zaangażowanie w sprawę zatrudnionych w niej pracowników oraz budowanie wizerunku nowoczesnej i przyjaznej dla użytkownika placówki, „[...] gdzie w sposób wartościowy można spędzić swój wolny czas, spotkać się z innymi, uczestniczyć w warsztatach czy obejrzeć wystawę” (Siadaczka & Szafińska-Chadała 2014, s. 85).

Można zatem stwierdzić, że ksiąznice pedagogiczne odgrywają istotną rolę **kulturalną**, która łączy się z kwestiami dotyczącymi **promocji czytelnictwa** (Antczak & Wachowicz 2018, s. 64–65).

1.2. Funkcje i zadania bibliotek w ujęciu historycznym

Biblioteki pedagogiczne nabrały istotnego znaczenia w okresie międzywojennym. Po odzyskaniu niepodległości (1918 r.) powstały regulacje prawne szczegółowo normujące formalno-organizacyjne podstawy istnienia tego typu ksiąznic (Fluda-Krokos 2016, s. 20–21). W ujęciu Ministerstwa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego w dwudziestoleciu międzywojennym funkcjonowały dwie grupy bibliotek specjalnych dla nauczycieli. Były nimi 1) biblioteki pedagogiczne i 2) nauczycielskie. Głównym kryterium podziału tego typu ksiąznic był zasięg terytorialny, który miał zasadniczy wpływ na pełnione przez nie zadania. Biblioteki należące do pierwszej z wymienionych kategorii miały zasięg ponadlokalny. Obejmował on cały okręg szkolny (obszar jednego bądź kilku województw). Biblioteki nauczycielskie były przeznaczone dla lokalnego środowisku nauczycieli i tworzone przy powiatowych i miejskich inspektoratach szkolnych oraz szkołach i innych instytucjach oświaty i wychowania (Dzieniakowska 2006b, s. 196). W okresie dwudziestolecia międzywojennego ksiąznice dla nauczycieli tworzyły zdaniem Sylwii Czacharowskiej trójpoziomą sieć biblioteczną obejmującą na pierwszym poziomie centralne biblioteki pedagogiczne, na drugim biblioteki powiatowe (też rejonowe, gminne), a na trzecim działy nauczycielskie bibliotek szkolnych (2019, s. 11).

Jak podaje Zofia Wiskonttowa, biblioteki kuratoriów okręgów szkolnych⁸ powstawały w latach 1922–1929. W 1936 r. było w Polsce osiem kuratoriów

⁸ Czyli centralne biblioteki pedagogiczne; jedynie biblioteka okręgu szkolnego krakowskiego nosiła nazwę: Centralna Biblioteka Nauczycielska Okręgu Szkolnego Krakowskiego.

okręgów szkolnych: w Brześciu, Krakowie, Lublinie, Lwowie, Poznaniu, Równem, Warszawie i Wilnie oraz Wydział Oświecenia Publicznego Województwa Śląskiego w Katowicach. W każdym z nich, oprócz okręgu warszawskiego, funkcjonowała biblioteka. Taką rolę dla okręgu szkolnego warszawskiego odgrywała Biblioteka Pedagogiczna Ministerstwa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego, która pełniła znacznie więcej funkcji i realizowała więcej zadań niż biblioteki kuratoriów okręgów szkolnych. Biblioteka Wydziału Oświecenia Publicznego Województwa Śląskiego w Katowicach w 1928 r. stała się Biblioteką Instytutu Pedagogicznego w Katowicach, ale nadal odgrywała taką samą rolę jak biblioteki kuratoriów okręgów szkolnych (Wiskonttowa 1937, s. 161–162). Należy dodać, że w latach trzydziestych XX w. wciąż funkcjonowała biblioteka pedagogiczna zlikwidowanego w 1932 r. kuratorium okręgu szkolnego w Łodzi, natomiast ksiąznica pedagogiczna zlikwidowanego w tym samym roku okręgu szkolnego w Toruniu przekazała swoje zbiory bibliotece w Grudziądzu. Książnica w Grudziądzu powstała w 1933 r. jako filia biblioteki w Poznaniu (Wiskonttowa 1937, s. 165–166).

Działalność bibliotek pedagogicznych rozumianych jako biblioteki powstałe na bazie kuratoriów okręgów szkolnych doceniał z pewnością Zygmunt Gąsiorowski⁹, który przyczynił się do otwarcia kilku bibliotek kuratoriów okręgów szkolnych: w Toruniu (1921), a następnie w Wilnie (1924) (Dzieniakowska 2006a, s. 47–48) oraz w Brześciu (1929). W przemówieniu z okazji otwarcia tej ostatniej książnicy uzasadnił konieczność istnienia bibliotek pedagogicznych w następujący sposób:

Myślą przewodnią Ministerstwa, a więc i moją, było stworzenie takich warunków pracy nauczyciela, aby miał możliwość pogłębienia swej wiedzy ogólnej i zawodowej, miał źródło, skąd mógłby czerpać wskazania praktyczne. Wobec katastrofalnych warunków, w jakich pracuje dziś nauczyciel, nie można wymagać, aby sam mógł sobie stworzyć taki warsztat pracy. To na co nie może zdobyć się jednostka, dokonujemy dziś wspólnym wysiłkiem nauczycielstwa i Ministerstwa (Wiskonttowa 1937, s. 161).

Przemówienie Zygmunta Gąsiorowskiego dowodzi tego, że szczególny nacisk kładziono w tym czasie na pełnione przez biblioteki pedagogiczne funkcje: **doskonalącą, informacyjną i naukową**. Warto tutaj nawiązać do dylematu

⁹ Jak podaje Jolanta Dzieniakowska, Zygmunt Gąsiorowski sprawował w latach 1921–1930 funkcję kuratora okręgów szkolnych: pomorskiego, wileńskiego, białostockiego i poleskiego (2006a, s. 47).

autorki z poprzedniego podrozdziału. Jak można zauważyć, funkcja naukowa pełniona przez bibliotekę pedagogiczną miała wówczas znaczenie priorytetowe.

Wszystkie istniejące w latach trzydziestych XX w. biblioteki kuratorów okręgów szkolnych miały charakter naukowy (Wiskonttowa 1937, s. 163). Głównym zadaniem realizowanym przez księżnice pedagogiczne w okresie międzywojennym miało być (w zamierzeniu): gromadzenie, opracowywanie i udostępnianie odpowiedniej literatury z zakresu pedagogiki i nauk pokrewnych.

Funkcje i zadania bibliotek pedagogicznych znalazły odzwierciedlenie w ich statutach. I tak, zgodnie z obowiązującym od 1926 r. § 7 statutu Centralnej Biblioteki Nauczycielskiej Okręgu Szkolnego Krakowskiego:

Zadaniem Centralnej Biblioteki jest: 1) ułatwić nauczycielstwu dalsze kształcenie się w dziedzinie przede wszystkim¹⁰ pedagogiczno-dydaktycznej, nadto naukowej, a to przez gromadzenie, przechowywanie, katalogowanie i udostępnianie książek i czasopism, 2) utrzymywać w ewidencji bibliografię krajowej i zagranicznej literatury pedagogiczno-dydaktycznej, 3) utrzymywać ścisłą łączność z innymi bibliotekami, a to celem wzajemnych ułatwień naukowych, wzajemnego wypożyczania książek, 4) zaspokajać potrzeby nie tylko miejscowego nauczycielstwa, lecz także wypożyczać dzieła nauczycielom zamieszkującym (Grycz 1927, s. 172–173).

W celu realizacji tego zadania Centralna Biblioteka Nauczycielska Okręgu Szkolnego Krakowskiego miała w swoich zbiorach skomasować i uzupełnić zbiory bibliotek nauczycielskich krakowskich szkół średnich, w których pozostawiono jedynie metodyczne materiały podręczne „obejmujące podręczniki, słowniki, encyklopedie, komentarze do autorów, jak w ogóle wszelki materiał pomocniczy przy nauczaniu” (Grycz 1927, s. 171).

Podobnie sformułowano zapisy obowiązującego od marca 1925 r. statutu Państwowej Centralnej Biblioteki Pedagogicznej w Łodzi (dalej: PCBP w Łodzi). Zgodnie z § 4 statutu celem tej biblioteki było: „pogłębianie wiedzy zawodowej i umożliwienie pracy naukowej nauczycielstwu szkół wszystkich typów, pracującemu na terenie Okręgu Szkolnego Łódzkiego przez zgromadzenie księgozbioru” (Grzelakowska & Wachowicz 2015, s. 22–23).

Jak wspomniały Elżbieta Grzelakowska i Monika Wachowicz: „zamierzone cele chciano uzyskać za pośrednictwem pracowni naukowej, wypożyczalni książek, czytelnicy czasopism naukowych oraz odczytów, wykładów i wydawnictw” (Grzelakowska & Wachowicz 2015, s. 23).

O działalności naukowej PCBP w Łodzi świadczy m.in. jej współpraca z Polskim Towarzystwem Historycznym – biblioteka została uznana za członka

¹⁰ Pisownia oryginalna.

powstałego w 1927 r. łódzkiego oddziału tegoż towarzystwa i pozostała nim aż do wybuchu II wojny światowej – oraz z Instytutem Nauczycielskim Towarzystwa Nauczycieli Szkół Średnich i Wyższych (Grzelakowska & Wachowicz 2015, s. 28–29).

Po II wojnie światowej rozpoczęto reaktywację funkcjonujących we wcześniejszym okresie bibliotek dla nauczycieli oraz zainicjowano powstanie nowych ksiąźnic. W okresie powojennym problematykę bibliotek specjalnych, a w szczególności bibliotek pedagogicznych, szeroko omawiała na łamach prasy naukowej Helena Walterowa. Odwołała się ona do działalności centralnych bibliotek pedagogicznych¹¹ jako naukowych bibliotek specjalnych. Zwróciła też uwagę na funkcję **doskonalącą i integracyjną** tych placówek. Jej zdaniem rola centralnej ksiąźnicy pedagogicznej nie powinna się ograniczać jedynie do doraźnego wspomagania czytelników przygotowujących się do egzaminu czy robienia dyplomu. Przedmiotem jej zainteresowania stała się

olbrzymia rzesza młodych nauczycieli, którzy nie mając odpowiednich kwalifikacji stanęli do pracy w przełomowym momencie dźwignia się naszego państwa z ruin. Im właśnie, tym ludziom dobrej woli musimy stworzyć obecnie odpowiednie warunki do samokształcenia, do zdobywania wiedzy fachowej i do ewentualnej pracy naukowej (Walterowa 1947/1948, s. 274).

Postulowała więc konieczność stworzenia więzi pomiędzy czytelnikiem (nauczycielem) a biblioteką pedagogiczną. Warto przy tym podkreślić, że Helena Walterowa już w latach czterdziestych XX w. sugerowała wpływ **postępu technicznego**¹² i przemian społecznych na funkcje i zadania bibliotek: „jednocześnie czasy obecne czasy żywiołowego pędu naprzód nie tylko w dziedzinie technicznej, ale również w zakresie przemian i przeobrażeń wewnętrznych i strukturalnych jednostki i społeczeństwa, zmuszają bibliotekę jako instytucję do uaktywnienia się” (Walterowa 1947/1948, s. 273).

Wydane w tamtym czasie regulacje prawne w postaci przepisów ogólnych (ustaw) i szczególnych (rozporządzeń) w pełni świadczą o znaczeniu zadań bibliotek pedagogicznych. Księźnice pedagogiczne nie zostały co prawda wymienione jako osobna kategoria w dekreście z dnia 17 kwietnia 1946 r. o bibliotekach i opiece nad zbiorami bibliotecznymi, ale – jak podaje Barbara

¹¹ W latach 1946–1950 centralnymi bibliotekami pedagogicznymi – tak jak w okresie międzywojennym – nazywano biblioteki pedagogiczne istniejące przy kurtoriach szkolnych (Wieczorek 1974, s. 40).

¹² Współcześnie użyto by raczej wyrażenia „nowe technologie”.

Wieczorek – wspomniane regulacje zapewniły im finansowe i prawne podstawy działalności (Wieczorek 1974, s. 40).

Przełomowym momentem dla centralnych bibliotek pedagogicznych okazał się rok 1951, kiedy to przemianowano je na pedagogiczne biblioteki wojewódzkie. Cele i zadania (jako sposoby ich realizacji) bibliotek pedagogicznych szczebla wojewódzkiego zostały określone w załączniku do zarządzenia z dnia 21 maja 1951 r. sprawie statutu pedagogicznych bibliotek wojewódzkich (dalej: zarządzenie z 21 maja 1951 r.) w postaci ramowego statutu Pedagogicznej Biblioteki Wojewódzkiej. W tym samym roku „w Ministerstwie Oświaty powstał samodzielny Wydział Bibliotek Szkolnych i Pedagogicznych” (Wieczorek 1974, s. 40).

Zgodnie z unormowaniami zawartymi w zarządzeniu z 21 maja 1951 r. ksiąźnice pedagogiczne szczebla wojewódzkiego nadal pełniły przede wszystkim funkcje **doskonalącą i naukową**. I ponownie warto tutaj podkreślić znaczenie funkcji naukowej, której nie poświęciły uwagi w swoim artykule Mariola Antczak i Monika Wachowicz. Zgodnie z § 5 statutu Pedagogicznej Biblioteki Wojewódzkiej kształcenie światopoglądu naukowego nauczycieli i innych pracowników oświaty oraz podnoszenie ich poziomu ideologicznego i zawodowego miało odbywać się w zgodzie z panującym wówczas w Polsce ustrojem społeczno-politycznym na zasadach marksizmu-leninizmu i pedagogiki socjalistycznej. W tym celu wojewódzkie biblioteki pedagogiczne miały gromadzić, opracowywać i udostępniać zbiory obejmujące wszelkie druki i materiały z pedagogiki i nauk pokrewnych oraz dyscyplin wiedzy objętych programami szkolnymi (zarządzenie z 1951 r.). Zadanie to stało się o tyle łatwiejsze, że pedagogiczne biblioteki wojewódzkie w latach 1952–1954 przejęły zbiory „ośrodków doskonalenia kadr oświatowych”, a w 1957 r. również 324 biblioteki Związku Nauczycielstwa Polskiego (Wieczorek 1974, s. 40).

Definicja „bibliotek pedagogicznych” zamieszczona w ustawie o bibliotekach z dnia 9 kwietnia 1968 r. (dalej: ustawa o bibliotekach z 1968 r.), zawarta w rozdziale szóstym dotyczącym bibliotek szkolnych i pedagogicznych, określała, że są to ksiąźnice, które służą potrzebom i rozwojowi oświaty i wychowania. Cel ten miały realizować poprzez działalność w zakresie kształcenia i doskonalenia pracowników pedagogicznych.

Wydany akt wykonawczy do ustawy o bibliotekach z 1968 r. w postaci zarządzenia Ministra Oświaty i Szkolnictwa Wyższego z dnia 21 maja 1969 r. w sprawie statutowych pedagogicznej biblioteki wojewódzkiej i pedagogicznej biblioteki powiatowej (dalej: zarządzenie MOiSzW z 1969 r.) ponownie regulował zawartość statutu ksiąźnic szczebla wojewódzkiego oraz precyzował, jak powinien wyglądać ten konstytucyjny akt prawa wewnętrznego

dla pedagogicznej biblioteki powiatowej. Na podstawie cytowanego zarządzenia do dotychczasowej sieci bibliotek pedagogicznych włączono działy nauczycielskie bibliotek szkolnych. Jak wynika z rozważań Barbary Wieczorek, funkcje wojewódzkich i powiatowych bibliotek pedagogicznych były wówczas realizowane za pomocą następujących zadań: gromadzenie, opracowanie i udostępnianie zbiorów; prowadzenie działalności popularyzacyjnej, bibliograficznej, dydaktycznej i – co warto podkreślić – badawczej; udzielanie instruktażu oraz gromadzenie danych o działach nauczycielskich bibliotek szkolnych; inne formy działania (wynikające z określonych zadań); współpraca z innymi typami bibliotek oraz „z innymi placówkami państwowymi i społecznymi, zainteresowanymi rozwojem czytelnictwa nauczycieli, a w szczególności z ośrodkami metodycznymi i Związkiem Nauczycielstwa Polskiego (ZNP)” (Wieczorek 1974, s. 41).

Biblioteki powiatowe (miejskie i dzielnicowe) były wspomagane przez biblioteki wojewódzkie, które udzielały im pomocy szkoleniowej oraz opracowywały dla nich „wytyczne w zakresie treści, organizacji, metod i programu pracy” (Wieczorek 1974, s. 41).

Funkcje i zadania bibliotek pedagogicznych znalazły odzwierciedlenie w ich strukturze organizacyjnej, która obejmowała następujące działy:

gromadzenia zbiorów, opracowania zbiorów, wypożyczalnię, czytelnię, dział informacyjno-bibliograficzny, metodyczno-instrukcyjny, opieki nad bibliotekami wchodzącymi w skład resortowej sieci bibliotek pedagogicznych, służby audiowizualnej i reprograficznej, organizacyjno-administracyjny (Wieczorek 1974, s. 41).

Z tego powodu zaskakujące wydaje się to, że w definicji „bibliotek pedagogicznych” zamieszczonej w *Encyklopedii Wiedzy o Książce* (dalej: EWOK) (1971), znajdującej się w haśle „biblioteki specjalne”, nie sprecyzowano obszernego katalogu zadań i funkcji biblioteki pedagogicznej, chociaż podkreślono, że tego typu książnice stanowią element systemu oświaty. Następnie dokonano prostego wyliczenia bibliotek pedagogicznych, w *definiensie* nie zawierając żadnych szczegółowych zapisów określających ich działalność. Uznano, że biblioteki pedagogiczne to wszelakie rodzaje książnic przeznaczonych dla nauczycieli, w tym: biblioteki wyższych szkół pedagogicznych (w Gdańsku, Katowicach, Krakowie i Opolu), Biblioteka Wydziału Pedagogicznego Uniwersytetu Warszawskiego oraz 17 wojewódzkich i 330 podległych wojewódzkim powiatowych bibliotek pedagogicznych, jak również działy pedagogiczne w bibliotekach szkolnych przeznaczone dla nauczycieli i biblioteka działająca w Instytucie Pedagogiki w Warszawie (Biblioteki specjalne 1971, kol. 263). W haśle tylko częściowo

uwzględniono regulacje zawarte w ustawie o bibliotekach z 1968 r., ponieważ nie utworzono odrębnego hasła dla bibliotek szkolnych i pedagogicznych.

W nowym podziale administracyjnym państwa polskiego, wprowadzonym rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 30 maja 1975 r. w sprawie określenia miast oraz gmin wchodzących w skład województw, funkcjonowało 49 wojewódzkich bibliotek pedagogicznych. Wśród nich znalazło się siedemnaście dotychczasowych księżnic pedagogicznych szczebla wojewódzkiego oraz biblioteki powiatowe w miastach będących siedzibami powstałych województw; pozostałe księżnice powiatowe włączono do wojewódzkich jako filie (*Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka im. KEN w Lublinie Filia w Janowie Lubelskim* 2022).

W 1993 r. wydano rozporządzenie, które na nowo uregulowało zasady organizowania i działania bibliotek pedagogicznych. Księżnice pedagogiczne miały służyć „potrzebom kształcących się i doskonalących nauczycieli, studentów oraz innych osób zainteresowanych sprawami kształcenia i wychowania” (rozporządzenie MEN z dnia 9 czerwca 1993 r. w sprawie organizacji i zasad działania bibliotek pedagogicznych).

Zdaniem Elżbiety Barbary Zybert nie musiały to być osoby przygotowujące się do zawodu nauczyciela. Uznała ona, że: „tendencja ta jest zgodna ze światowym pojmowaniem pojęcia edukacji jako działania przygotowującego do życia, co w zasadniczy sposób rozszerzyło krąg osób zainteresowanych tymi zagadnieniami” (Zybert 1999, s. 2).

W rozporządzeniu ustalono katalog obligatoryjnych zadań bibliotek pedagogicznych. Na szczególną uwagę zasługują wśród nich zapisy dotyczące pomocy i instruktażu metodycznego oferowanych bibliotekom szkolnym oraz współdziałania „w miarę potrzeby” z innymi typami bibliotek oraz placówkami doskonalenia nauczycieli (Zybert 1999, s. 2). Po nowelizacji omawianego aktu prawnego, która miała miejsce w 1999 r., zmieniono nieco redakcję przepisu określającego grono potencjalnych użytkowników bibliotek pedagogicznych. Postanowiono, że ma ona „służyć w szczególności potrzebom kształcących się i doskonalących nauczycieli, studentów przygotowujących się do zawodu nauczyciela oraz słuchaczy zakładów kształcenia nauczycieli” (rozporządzenie MEN z dnia 15 lipca 1999 r.).

Nowa regulacja prawna zawierała również bardziej skonkretyzowany i rozszerzony zapis o współdziałaniu bibliotek pedagogicznych z innymi placówkami. Przede wszystkim do katalogu instytucji, z którymi miały współdziałać księżnice pedagogiczne, zaliczono uczelnie wyższe, a następnie doprecyzowano obszar tej współpracy (w szczególności miał on dotyczyć doskonalenia zawodowego nauczycieli) (rozporządzenie MEN z dnia 15 lipca 1999 r.).

Kolejna definicja „bibliotek pedagogicznych” została sformułowana w wydanej w 1993 r. *Encyklopedii Pedagogicznej*, gdzie w jednym hasle opisano biblioteki szkolne i pedagogiczne, co było zgodne z przepisami ustawy o bibliotekach z 1968 r. Omawiana definicja, mimo że nie powstała na gruncie wydawnictw informacyjnych z zakresu bibliologii, została opracowana przez reprezentantkę środowiska bibliotekarskiego (por. Wieczorek 1974, s. 37–48). Zawierała obszerne ustalenia terminologiczne oraz przyczynek do dziejów bibliotek pedagogicznych, jak również dane statystyczne dotyczące księżnic przeznaczonych dla nauczycieli. W hasle powołano się na ustawę o bibliotekach z 1968 r. oraz zarządzenie MOiSzW z 1969 r. określające ramowe statuty pedagogicznych bibliotek wojewódzkich i powiatowych¹³. Autorka hasła – Barbara Wieczorek – podkreśliła, że bibliotekom pedagogicznym wyznaczono w ustawie zadanie prowadzenie działalności usługowej i dydaktycznej polegającej na kształceniu i doskonaleniu pracowników pedagogicznych (Wieczorek 1993, s. 42–45).

Obowiązująca obecnie ustawa z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach w podobny sposób do poprzedniego aktu prawnego tej rangi uregulowała (w rozdziale siódmym, dotyczącym także bibliotek szkolnych) kwestie bibliotek pedagogicznych. W art. 22 ust. 2 odniesiono się do funkcji pełnionych przez tego typu księżnice, twierdząc, że prowadzą działalność służącą potrzebom oświaty i wychowania, w tym kształcenia i doskonalenia kadry pedagogicznej (ustawa z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach).

Na uwagę zasługują jednak pewne zmiany, których dokonano w ust. 1 art. 22 ustawy o bibliotekach z 1997 r. Otóż zgodnie z ustawą z 1968 r. brzmiał on: „Biblioteki szkolne i biblioteki innych placówek oświatowo-wychowawczych służą realizacji programu nauczania i wychowania oraz kształceniu i doskonaleniu zawodowemu nauczycieli” (ustawa o bibliotekach z 1968 r.).

W obowiązującym akcie prawnym dodano sformułowanie wskazujące na to, że biblioteki szkolne oraz biblioteki innych placówek systemu oświaty służą nie tylko realizacji programów nauczania i wychowania i doskonaleniu nauczycieli, lecz także „edukacji kulturalnej i informacyjnej dzieci i młodzieży” (ustawa z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach).

Postrzeganie działalności dydaktycznej bibliotek pedagogicznych, zawężone jedynie do kształcenia i doskonalenia nauczycieli czy innych pracowników oświaty, uznano więc za przestarzałe ze względu na bogatą ofertę zajęć edukacyjnych dla dzieci i młodzieży obecną w bibliotekach pedagogicznych.

¹³ Rozporządzenie z 1993 r. weszło w życie z dniem ogłoszenia (9 czerwca), stąd można domniemywać, że hasło zostało opracowane przed tym terminem.

Zgodnie z wydanym w 2003 r. aktem wykonawczym do ustawy o bibliotekach z 1997 r. w postaci rozporządzenia MENiS z dnia 29 kwietnia 2003 r. w sprawie szczegółowych zasad działania publicznych bibliotek pedagogicznych biblioteka pedagogiczna w szczególności miała służyć potrzebom kształcących się i doskonalących nauczycieli, jak również osób przygotowujących się do zawodu nauczyciela.

Wśród obligatoryjnych zadań realizowanych przez biblioteki pedagogiczne zgodnie z rozporządzeniem MENiS z 2003 r. znalazły się takie, które są związane z gromadzeniem, opracowywaniem i udostępnianiem użytkownikom materiałów bibliotecznych; prowadzeniem działalności informacyjnej i bibliograficznej; promowaniem edukacji czytelniczej i medialnej; wspieraniem bibliotek szkolnych (przede wszystkim w zakresie organizacji i zarządzania biblioteką) oraz wspieraniem nauczycieli w realizacji zajęć dydaktycznych i wewnątrzszkolnego doskonalenia.

Zgodnie z fakultatywnymi zapisami rozporządzenia MENiS z 2003 r. ksiąźnice pedagogiczne mogły m.in. organizować doskonalenie zawodowe pracowników bibliotek pedagogicznych i bibliotek szkolnych, jak również prowadzić działalność wydawniczą oraz organizować i realizować działalność edukacyjną i kulturalną, w szczególności otwarte zajęcia edukacyjne, lekcje biblioteczne i spotkania autorskie.

Obecnie obowiązującym aktem wykonawczym do ustawy o bibliotekach z 1997 r. regulującym zadania bibliotek pedagogicznych jest rozporządzenie MEN z dnia 28 lutego 2013 r. w sprawie szczegółowych zasad działania publicznych bibliotek pedagogicznych, w którym poszerzono katalog obowiązkowych zadań realizowanych przez ksiąźnice pedagogiczne. W ramach swojej obligatoryjnej działalności ksiąźnice pedagogiczne m.in. organizują wspomaganie szkół i placówek oświatowych w realizacji zadań dydaktycznych, opiekuńczych i wychowawczych, w tym w wykorzystywaniu technologii informacyjno-komunikacyjnej, jak również wspomaganie bibliotek szkolnych, w szczególności w zakresie zarządzania biblioteką szkolną. Prowadzą ponadto działalność informacyjną i bibliograficzną oraz inspirują i promują edukację czytelniczą i medialną.

Do fakultatywnych zadań, jakie mogą sprawować biblioteki pedagogiczne, zgodnie z rozporządzeniem MEN z 2013 r. zalicza się prowadzenie działalności wydawniczej, organizowanie i prowadzenie działalności edukacyjnej i kulturalnej, w szczególności otwarte zajęcia edukacyjne, lekcje biblioteczne i spotkania autorskie.

Co ciekawe, funkcje i zadania ksiąźnic pedagogicznych zawarte w regulacjach prawnych nie znalazły odzwierciedlenia w kolejnych zapisach wydawnictw

informacyjnych z zakresu informatologii i bibliologii. Autorzy samodzielnego hasła poświęconego „bibliotekom pedagogicznym” uwzględniono w wydany w 2011 r. *Podręcznym słowniku bibliotekarza* odnieśli się przede wszystkim do roli (funkcji) tego typu księżnic w kształceniu i doskonaleniu pracowników pedagogicznych oraz pedagogizacji społeczeństwa (Biblioteka pedagogiczna 2011, s. 39). W hasle nie uwzględniono zadań i historycznych uwarunkowań bibliotek pedagogicznych. Nawiązano natomiast do pojęcia „pedagogizacja społeczeństwa”, które charakteryzuje się nieostrą denotacją i wymaga konkretyzacji w odniesieniu do działalności bibliotek pedagogicznych.

W module I.3 opracowania *Bibliotekarstwo* pod redakcją Anny Tokarskiej, dotyczącym typów i misji bibliotek w kontekście historycznym, zamieszczono wspólne hasło dla „bibliotek szkolnych i pedagogicznych”. Opracowanie zostało wydane w 2013 r. i uwzględniono w nim pojęcie „biblioteka nauczycielska”¹⁴ w charakterze niekiedy używanego synonimu. W module uwzględniono m.in. rys historyczny dotyczący powstawania księżnic pedagogicznych, poczynając od XIX w., oraz bieżące regulacje prawne w zakresie tego typu bibliotek. Jak podaje Anna Tokarska, w 2012 r. funkcjonowało 331 takich placówek, przy czym jeszcze w 2001 r. było ich 344 (2013, s. 79).

Kolejną definicję sformułowano we wstępie do wydanego w 2014 r. opracowania *Miejsce biblioteki pedagogicznej w zmieniającej się przestrzeni edukacji i informacji*. Zgodnie z zawartymi w nim ustaleniami terminologicznymi biblioteki pedagogiczne to placówki specjalistyczne, które „wspierają pracę instytucji oświatowych, nauczycieli, a także studentów i uczniów oraz wszystkich pragnących podnosić kwalifikacje w procesie samokształcenia. Służą instruktążem i pomocą metodyczną bibliotekom szkolnym” (Wstęp 2014, s. 5).

Podobną definicję bibliotek pedagogicznych można odnaleźć w Wikipedii, w której tym mianem określono „biblioteki specjalistyczne, służące kształceniu i doskonaleniu pracowników pedagogicznych i pedagogizacji społeczeństwa” (Biblioteki pedagogiczne 2017). W definicji odwołano się również do obowiązującego rozporządzenia MEN z 2013 r. i obecnego w nim katalogu obligatoryjnych i fakultatywnych powinności bibliotek pedagogicznych.

Pojęcie „biblioteki pedagogicznej” nie zostało uwzględnione w wydanej w 2017 r. *Encyklopedii książki*. Kategoria ta (jako jedna z wielu) została natomiast

¹⁴ Pojęcie „biblioteki nauczycielskiej” znalazło się również w wydanej w 2003 r. *Encyklopedii Pedagogicznej XXI wieku*, gdzie jako samodzielne hasło zamieszczono „biblioteki nauczycielskie”, a nie „biblioteki pedagogiczne”. Co prawda w tekście *definiensu* zasugerowano, że pojęcia te bywają niekiedy używane w sposób synonimiczny, jednak nadano w ten sposób drugiemu z pojęć mniej istotne znaczenie (Aleksander 2003, s. 378).

wymieniona w haśle „biblioteki specjalne” (Kisilowska 2017, s. 339–341). W jego *definiensie* zwrócono szczególną uwagę na usługi informacyjne świadczone przez tego typu księżnice oraz ich ewolucję przebiegającą „wraz z rozwojem cywilizacji i techniki oraz w związku z pojawieniem się nowych potrzeb użytkowników” (Kisilowska 2017, s. 340). Zastanawia brak samodzielnego hasła dla bibliotek pedagogicznych w tym wydawnictwie informacyjnym, chociażby ze względu na to, że ich zadania zostały szczegółowo uregulowane odrębnymi przepisami prawnymi.

Można się zgodzić z Sylwią Czacharowską, która stwierdziła, że obecne zasady dotyczące organizacji i działalności bibliotek pedagogicznych zostały wprowadzone jeszcze w okresie międzywojennym i były kontynuowane w Polsce powojennej. Nawiązywały do nich zarówno struktura, zadania, zasoby, jak i nazewnictwo sieci bibliotek pedagogicznych w kolejnych okresach historycznych.

Zdaniem Sylwii Czacharowskiej: „Formy pracy: zestawienia tematyczne, katalogi, dowożenie książek do szkół, spotkania szkoleniowe dla nauczycieli – to wszystko już wtedy było” (Czacharowska 2019, s. 12). Tym, co miało realny wpływ na działalność bibliotek pedagogicznych, okazał się rozwój TIK:

Dziś te działania mają nowoczesną formę, dzięki zastosowaniu technologii komputerowej pozwalają na znacznie łatwiejsze (bo także zdalne) i szybsze korzystanie z zasobów bibliotek – ale ich początki tkwią w tamtym czasie, w którym pracę bibliotekarzy nazywano «służbą nauczycielstwu» (Czacharowska 2019, s. 12).

Z tego powodu szczególnie istotne staje się ustalenie możliwości wykorzystania TIK do realizacji zadań bibliotek pedagogicznych.

1.3. Współczesne zadania bibliotek pedagogicznych a ich statuty – analiza porównawcza na przykładzie księżnic pedagogicznych szczebla wojewódzkiego

Wspomniane w podrozdziale 1.2 powszechnie obowiązujące przepisy prawa bibliotecznego i oświatowego, normujące zadania bibliotek pedagogicznych, powinny znaleźć odzwierciedlenie w ich statutach (aktach wewnętrznych stanowiących doprecyzowanie przepisów powszechnie obowiązujących).

Z tego względu postanowiono przeanalizować statuty wojewódzkich bibliotek pedagogicznych i określić, jak uregulowano w nich ich zadania. Z powodów praktycznych postanowiono ograniczyć się wyłącznie do statutowych zapisów

zadań bibliotek pedagogicznych wynikających z rozporządzenia MEN z dnia 28 lutego 2013 r. w sprawie szczegółowych zasad działania publicznych bibliotek pedagogicznych, które zawiera katalog najważniejszych powinności tych książnic.

Postanowiono również sprawdzić, czy w strukturze organizacyjnej omawianych bibliotek funkcjonują jednostki, których nazewnictwo i zadania są związane z upowszechnianiem TIK. Jako podstawę źródłową wykorzystano elektroniczne wersje zapisów statutowych i regulaminów organizacyjnych wojewódzkich książnic pedagogicznych zawarte w Biuletynie Informacji Publicznej (dalej: BIP) oraz na ich stronach internetowych¹⁵.

Badaniem objęto **46 bibliotek pedagogicznych szczebla wojewódzkiego**¹⁶. Były to książnice mające siedziby w: Białej Podlaskiej, Białymstoku, Bielsku-Białej, Bydgoszczy, Chełmie, Ciechanowie, Częstochowie, Elblągu, Gdańsku, Gorzowie Wielkopolskim, Kaliszu, Katowicach, Kielcach, Koninie, Koszalinie, Krakowie, Krośnie, Lesznie, Lublinie, Łodzi, Łomży, Nowym Sączu, Olsztynie, Opolu, Ostrołęce, Pile, Piotrkowie Trybunalskim, Płocku, Poznaniu, Przemyślu, Radomiu, Rybniku, Rzeszowie, Siedlcach, Sieradzu, Skierniewicach, Słupsku, Suwałkach, Szczecinie, Tarnobrzegu, Tarnowie, Toruniu, Warszawie, Wrocławiu, Zamościu, Zielonej Górze. Znalazły się wśród nich 33 samodzielne organizacyjnie książnice, 9 bibliotek znajdujących się w strukturze zespołów placówek oświatowych, 2 działy i 1 pracownia, funkcjonujące w ramach placówek doskonalenia nauczycieli.

Spośród wymienionych 46 wojewódzkich bibliotek pedagogicznych 36 posiadało odrębne statuty (w tym trzy placówki funkcjonujące w zespołach placówek oświatowych: Publiczna Biblioteka Pedagogiczna Regionalnego Ośrodka Doskonalenia Nauczycieli „WOM” w Częstochowie, Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka w Opolu oraz Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka w Rybniku).

Należy nadmienić, że wszystkie statuty bibliotek pedagogicznych powinny być zgodne z wymogami zawartymi w załączniku do wydanego w 2003 r. i nadal obowiązującego rozporządzenia MENiS z dnia 29 kwietnia 2003 r. w sprawie ramowego statutu publicznej biblioteki pedagogicznej. Zgodnie z zamieszczonymi w nim regulacjami prawnymi statut biblioteki pedagogicznej ma określać cele i zadania biblioteki oraz sposób wykonywania tych zadań „z uwzględnieniem

¹⁵ W przypadku gdy nie odnaleziono żadnej pełnej wersji statutu danej wojewódzkiej biblioteki pedagogicznej w BIP, wykorzystywano oficjalne strony internetowe tych książnic.

¹⁶ Szczegółowe ustalenia dotyczące liczby wojewódzkich bibliotek pedagogicznych w Polsce, w rozumieniu przyjętym w niniejszej pracy, zawarto w podrozdziale 4.3.

w szczególności współpracy w zakresie doskonalenia zawodowego nauczycieli ze szkołami wyższymi, zakładami kształcenia nauczycieli i placówkami doskonalenia nauczycieli oraz innymi bibliotekami” (rozporządzenie MENiS z dnia 29 kwietnia 2003 r.).

Jak wspomniano, statuty stanowią doprecyzowanie przepisów powszechnie obowiązujących. W przypadku wymienionych księżnic były to w szczególności przepisy prawa oświatowego i bibliotecznego¹⁷:

- ustawa z dnia 14 grudnia 2016 r. – Prawo oświatowe (t.j., Dz.U. 2020, poz. 910);
- ustawa z dnia 26 stycznia 1982 r. – Karta Nauczyciela (t.j., Dz.U. 2019, poz. 2215);
- ustawa z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach (t.j., Dz.U. 2019, poz. 1479);
- rozporządzenie MEN z dnia 28 lutego 2013 r. w sprawie szczegółowych zasad działania publicznych bibliotek pedagogicznych (Dz.U. nr 89, poz. 824);
- rozporządzenie MENiS z dnia 29 kwietnia 2003 r. w sprawie ramowego statutu publicznej biblioteki pedagogicznej (Dz.U. nr 89, poz. 825).

Statuty mają ponadto na celu uszczegółowienie innych przepisów ogólnych normujących pewne kwestie obecne również w bibliotekach pedagogicznych, np. własności intelektualnej, ochrony danych osobowych, finansowania, nadzoru pedagogicznego, kwalifikacji wymaganych od kandydatów na stanowisko nauczyciela bibliotekarza oraz rozwoju zawodowego nauczycieli; te przepisy ogólne znajdują się w następujących dokumentach:

- ustawa z dnia 10 maja 2018 r. o ochronie danych osobowych (t.j., Dz.U. 2019, poz. 1781);
- ustawa z dnia 4 lutego 1994 r. o prawie autorskim i prawach pokrewnych (t.j., Dz.U. 2019, poz. 1231 z późn. zm.);
- ustawa z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie województwa (t.j., Dz.U. 2019, poz. 512 z późn. zm.);
- ustawa z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych (t.j., Dz.U. 2019, poz. 869 z późn. zm.);
- rozporządzenie MEN z dnia 25 sierpnia 2017 r. w sprawie nadzoru pedagogicznego (Dz.U., poz. 1658);

¹⁷ Obecne powszechnie obowiązujące regulacje, dotyczące bibliotek pedagogicznych, zostały omówione w podrozdziale 1.2., a przepisy dotyczące kwalifikacji i rozwoju zawodowego w rozdziale 3.

- rozporządzenie MEN z dnia 1 sierpnia 2017 r. w sprawie szczegółowych kwalifikacji wymaganych od nauczycieli (Dz.U., poz. 1575);
- rozporządzenie MEN z dnia 11 sierpnia 2017 r. w sprawie wymagań wobec szkół i placówek (Dz.U., poz. 1611).

Przepisy dotyczące jedynie wybranych ksiąźnic to np.:

- rozporządzenie MKiDN z dnia 2 kwietnia 2012 r. w sprawie sposobu i trybu zaliczania bibliotek do niektórych bibliotek naukowych oraz ustalenia ich wykazu (t.j., Dz.U. 2016, poz. 137 z późn. zm.) – Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka im. Hugona Kołłątaja w Krakowie;
- przepisy dotyczące bibliotek pedagogicznych, które znajdują się w zespołach placówek oświatowych;
- rozporządzenie MEN z dnia 28 maja 2019 r. w sprawie placówek doskonalenia nauczycieli (Dz.U., poz. 1045).

Z uwagi na to, że postanowiono ograniczyć się jedynie do zadań wynikających z rozporządzenia MEN z dnia 28 lutego 2013 r. w sprawie szczegółowych zasad działania publicznych bibliotek pedagogicznych nie uwzględniono w badaniu innych, pełnionych przez wojewódzkie biblioteki pedagogiczne, takich jak: realizacja zadań obronnych, zarządzanie kryzysowe, ochrona ludności i obrona cywilna (Biblioteka Pedagogiczna w Tarnobrzegu); organizowanie wspomagania powiatowych bibliotek pedagogicznych w rejonie oddziaływania (Warmińsko-Mazurska Biblioteka Pedagogiczna im. prof. Tadeusza Kotarbińskiego w Olsztynie).

Stwierdzono, że we wszystkich statutach wojewódzkich bibliotek pedagogicznych znalazły się zapisy dotyczące obligatoryjnych powinności tego typu ksiąźnic zawarte w rozporządzeniu MEN z dnia 28 lutego 2013 r. w sprawie szczegółowych zasad działania publicznych bibliotek pedagogicznych¹⁸ i w przeważającej mierze zostały literalnie w nich odwzorowane.

Prawie wszystkie wojewódzkie biblioteki pedagogiczne miały wpisana w statuty możliwość realizacji zadań fakultatywnych wymienionych w omawianym rozporządzeniu. Wyjątkiem były np. Biblioteka Pedagogiczna w Sieradzu i Biblioteka Pedagogiczna w Płocku, w których zapisach statutowych nie wymieniono zadania określonego w § 1 ust. 5 pkt 1 rozporządzenia MEN z dnia 28 lutego 2013 r. w sprawie szczegółowych zasad działania publicznych bibliotek pedagogicznych, zgodnie z którym biblioteki mogą prowadzić działalność wydawniczą. W statucie Pedagogicznej Biblioteki Wojewódzkiej im. Marii Grzegorzewskiej w Zielonej Górze również nie zamieszczono takiego zapisu,

¹⁸ Obligatoryjne i fakultatywne zadania bibliotek wynikające z omawianego rozporządzenia zostały opisane w podrozdziałach 1.2. i 1.3.

ale zadania jej opatrzone wyrażeniem „w szczególności”, co sugeruje otwarty katalog jej powinności, czyli również możliwość prowadzenia działalności wydawniczej. Drugie z fakultatywnych zadań określone w § 1 ust. 5 pkt 2 rozporządzenia, a dotyczące możliwości organizowania i prowadzenia przez ksiąźnice pedagogiczne działalności edukacyjnej i kulturalnej, w szczególności otwartych zajęć edukacyjnych, lekcji bibliotecznych i spotkań autorskich, zostało wymienione zarówno w statucie Pedagogicznej Biblioteki Wojewódzkiej im. Marii Grzegorzewskiej w Zielonej Górze, Biblioteki Pedagogicznej w Sieradzu, jak i Biblioteki Pedagogicznej w Płocku – jako zadanie obowiązkowe. To samo zadanie, wynikające z § 1 ust. 5 pkt 2 rozporządzenia MEN z dnia 28 lutego 2013 r. w sprawie szczegółowych zasad działania publicznych bibliotek pedagogicznych, zostało uznane za obligatoryjne w statucie Pedagogicznej Biblioteki Wojewódzkiej w Kielcach oraz Centrum Edukacji Nauczycieli w Suwałkach (Biblioteka Pedagogiczna w Suwałkach funkcjonuje jako Wydział Rozwoju Czytelnictwa tego zespołu placówek oświatowych). Obydwie fakultatywne powinności ksiąźnic pedagogicznych określone tym rozporządzeniem zostały wymienione jako obligatoryjne w statucie Warmińsko-Mazurskiej Biblioteki Pedagogicznej im. Karola Wojtyły w Elblągu oraz Wojewódzkiego Ośrodka w Gorzowie Wielkopolskim (biblioteka pedagogiczna ma w nim status pracowni). Zgodnie z § 6 ust. 1 pkt 13 i 15 statutu elbląskiej ksiąźnicy pedagogicznej do zadań teŹe naleŹy w szczególności prowadzenie działalności wydawniczej w zakresie bibliografii pedagogicznej, nowatorstwa pedagogicznego i dydaktyki bibliotecznej oraz organizowanie i prowadzenie działalności edukacyjnej i kulturalnej, głównie w postaci otwartych zajęć edukacyjnych, lekcji bibliotecznych i spotkań autorskich. Statut Centrum Edukacji Nauczycieli w Koszalinie, którego częścią jest Dział Informacji Pedagogicznej – Biblioteka Pedagogiczna, zawiera jedynie (jako obowiązkową) powinność prowadzenia działalności wydawniczej.

Niektóre ksiąźnice pedagogiczne szczebla wojewódzkiego posiadają w swojej strukturze organizacyjnej jednostki, jakie swoim nazewnictwem wyraźnie wskazują na wykorzystywanie i upowszechnianie technologii informacyjno-komunikacyjnych. Należą do nich np. Warmińsko-Mazurska Biblioteka Pedagogiczna im. prof. Tadeusza Kotarbińskiego w Olsztynie – Wydział Technologii Informacyjno-Komunikacyjnych (TIK) oraz Biblioteka Pedagogiczna w Chełmie – Centrum Zastosowań Technologii Informacyjno-Komunikacyjnych.

Zgodnie z regulaminem organizacyjnym Warmińsko-Mazurskiej Biblioteki Pedagogicznej im. prof. Tadeusza Kotarbińskiego w Olsztynie z 2015 r. do zadań Wydziału Technologii Informacyjno-Komunikacyjnych (TIK) naleŹą:

– systematyczne wdrażanie kompleksowej automatyzacji procesów bibliotecznych w bibliotece głównej, – prowadzenie szkoleń dla nauczycieli z zakresu stosowania TIK w nauczaniu (diagnozowanie potrzeb środowiska oświatowego w zakresie TIK, tworzenie grup szkoleniowych, ustalanie terminów, powiadamianie uczestników, przygotowanie materiałów szkoleniowych, ewaluacja warsztatów), – koordynacja prac w systemie PROLIB (funkcja bibliotekarza systemowego), w tym przede wszystkim: dostosowanie opcji programu do potrzeb biblioteki, nadzór nad komputerową bazą danych, organizacja i prowadzenie szkoleń w zakresie obsługi systemu, – administrowanie lokalną siecią komputerową, – tworzenie i aktualizacja serwisu internetowego biblioteki, prowadzenie profilu biblioteki w serwisach społecznościowych, – administrowanie i zarządzanie biblioteczną platformą e-learningową, – koordynacja prac przy tworzeniu cyfrowych zbiorów bibliotecznych, – doskonalenie nauczycieli bibliotekarzy W-M BP Olsztyn w zakresie obsługi sprzętu i oprogramowania komputerowego, – utrzymywanie i rozbudowa infrastruktury informatycznej w Bibliotece, – planowanie i realizacja zakupów sprzętu komputerowego i oprogramowania, – prowadzenie dokumentacji sprzętu i oprogramowania, – współpraca z powiatowymi bibliotekami pedagogicznymi województwa w zakresie komputeryzacji (Regulamin Warmińsko-Mazurskiej Biblioteki Pedagogicznej w Olsztynie, s. 9–10).

Upowszechnianie technologii bywało również wymieniane jako jeden z celów funkcjonowania poszczególnych ksiąźnic, np. w statucie Pedagogicznej Biblioteki Wojewódzkiej im. Józefa Gwalberta Pawlikowskiego w Przemyśle uznano, że jest nim podnoszenie jakości usług poprzez kompleksową automatyzację procesów bibliotecznych i wykorzystanie w szerokim zakresie nowoczesnych technologii w dążeniu do społeczeństwa informacyjnego. Analogiczne zapisy znalazły się w statutach Pedagogicznej Biblioteki Wojewódzkiej w Krośnie, a także Pedagogicznej Biblioteki Wojewódzkiej w Rzeszowie.

Po dokonaniu analizy statutów wojewódzkich bibliotek pedagogicznych można stwierdzić, że we wszystkich z nich znalazły się zapisy analogiczne do obligatoryjnych powinności bibliotek wynikających z rozporządzenia MEN z dnia 28 lutego 2013 r. w sprawie szczegółowych zasad działania publicznych bibliotek pedagogicznych. Prawie wszystkie ksiąźnice pedagogiczne sześciu wojewódzkiego miały statutową możliwość realizowania fakultatywnych zadań z niego wynikających. Niektóre biblioteki pedagogiczne uznały jedną lub obydwie powinności fakultatywne z rozporządzenia MEN z 2013 r. za obowiązkowe. Zarówno cele wybranych ksiąźnic, jak i ich struktura organizacyjna wskazywały na istotność problematyki TIK w tych placówkach oświatowych.

* * *

W tym rozdziale kompleksowo ukazano problematykę powinności ksiąźnic pedagogicznych na przestrzeni ostatniego wieku oraz wykazano, że zarówno kiedyś, jak i dzisiaj pełnią one podobne funkcje niezależnie od ich nazewnictwa i przyjętych kryteriów podziału. Forma realizacji zadań bibliotek pedagogicznych zmieniła się, ich wykonanie coraz częściej jest wspomagane TIK. Technologie same w sobie również stały się przedmiotem doskonalenia i kształcenia się użytkowników ksiąźnic pedagogicznych. Z tej przyczyny bibliotekom pedagogicznym powierzono obowiązek wspomagania szkół i placówek oświatowych w tym zakresie.

Ze względu na to, że w niniejszej pracy zdecydowano się odnieść do bieżącego stanu wykorzystania TIK w realizacji zadań bibliotek pedagogicznych, zrezygnowano ze szczegółowego omawiania wcześniejszych powinności tego typu ksiąźnic. Skonfrontowano powszechnie obowiązujące unormowania w tym zakresie z zapisami statutowymi konstytuującymi zadania poszczególnych omawianych placówek. W wyniku tego porównania ustalono, że większość wojewódzkich bibliotek pedagogicznych nie tylko realizuje obligatoryjne zadania wynikające z powszechnie obowiązujących regulacji prawnych, lecz także przewiduje wykonywanie zawartych w nich zapisów fakultatywnych.

ROZDZIAŁ 2

TECHNOLOGIE INFORMACYJNO- -KOMUNIKACYJNE W POLSCE I NA ŚWIECIE – ROZWAŻANIA TERMINOLOGICZNE

Omówienie wykorzystania TIK do realizacji zadań wojewódzkich bibliotek pedagogicznych wymaga jednoznacznego ustalenia znaczenia pojęcia „technologii informacyjno-komunikacyjnych”. W tym celu postanowiono przyjrzeć się bliżej jego definicjom oraz genezie funkcjonowania na gruncie polskim i zagranicznym. W szczególności uwzględniono znaczenie pojęcia „technologii informacyjno-komunikacyjnych” obecne na gruncie dziedzin nauk humanistycznych i społecznych (w tym w odniesieniu do nauki o komunikacji społecznej i mediach¹ oraz pedagogiki, ale również w odniesieniu do innych dyscyplin naukowych mieszczących się w obszarze nauk społecznych, jak chociażby: nauki o polityce i administracji czy nauki socjologiczne²).

Wzięto pod uwagę: polskie piśmiennictwo naukowe, wydawnictwa informacyjne, jak również wybraną literaturę anglo- i rosyjskojęzyczną. Nawiązując w rozważaniach terminologicznych do wyjaśnienia różnic pomiędzy polskim a anglojęzycznym rozumieniem słowa „technologia”, autorka podkreśliła trudności we właściwym interpretowaniu i tłumaczeniu na język polski pojęcia *technology*, które niejednokrotnie odpowiada polskiemu rozumieniu „techniki”.

Podczas gromadzenia materiału badawczego uwzględniono nie tylko definicje, które literalnie odnosiły się do TIK, lecz także inne, które w *definiendum* bądź w *definiensie* zawierały wyrażenia potencjalnie związane z interesującą autorkę problematyką. Przy okazji dało to możliwość udzielenia odpowiedzi na pytanie, czy można synonimicznie potraktować wyrażenia: „technologie informacyjno-komunikacyjne”, „technologie informacyjne i komunikacyjne”, „TIK”, „teleinformatyka” i utożsamiać je z „technologią informacyjną”/

¹ Z uwzględnieniem zagadnień tradycyjnie związanych z nauką o informacji (informatologią) jako dyscypliną naukową.

² Klasyfikacja dziedzin nauki i dyscyplin naukowych zgodna z rozporządzeniem MNiSzW z dnia 20 września 2018 r. w sprawie dziedzin nauki i dyscyplin naukowych oraz dyscyplin artystycznych (Dz.U., poz. 1818).

„technologiami informacyjnymi”, „ICT” (*Information and Communication Technologies*), „narzędziami ICT” i „środkami ICT”.

W celu wyodrębnienia głównych aspektów (kategorii znaczeniowych) technologii informacyjno-komunikacyjnych zastosowano metodę heurystyczną (Apanowicz 2002, s. 77–80): analizę porównawczą analogicznych fragmentów definicji i charakterystyk tych pojęć oraz wybranych kontekstów.

2.1. Różnice pomiędzy anglojęzycznym i polskim rozumieniem terminu *technology*

Anglojęzyczne rozumienie pojęcia *technology* niejednokrotnie będzie odpowiadać polskiemu terminowi „technika”. W wydanym w latach osiemdziesiątych XX w. *Małym słowniku technicznym angielsko-polskim* jednoznacznie określono „technikę” i „nauki techniczne” terminami (odpowiednio): *technology*, *technical sciences* lub *engineering* (1985, s. 184). W tym samym słowniku pojęcie *technological* przetłumaczono jako ‘techniczny’ (*Technological* 1985, s. 184), a *technological progress* jako ‘postęp techniczny’ (*Technological progress* 1985, s. 184). Pojęcie *technique* odniesiono zaś do ‘umiejętności’, ‘techniki wykonania’ (*Technique* 1985, s. 184).

W *Małym słowniku technicznym polsko-angielskim* zawarto określenie „techniczny”, które przetłumaczono jako *technological*, *technical* (*Techniczny* 1986, s. 158), a słowo „technika” jako *engineering*, *technology* oraz *technique* (*Technika* 1986, s. 158). Na trudności w tłumaczeniu tego pojęcia zwrócił uwagę Zbigniew Łucki, wieloletni wykładowca Akademii Górniczo-Hutniczej w Krakowie, który upominał w jednym ze swoich artykułów o znamienym tytule *Proszę... nie mówmy „technologia” na technikę!*: „angielski termin *technology* należy tłumaczyć jako polski *technika*, a angielski wyraz *technique* jako *technologia* lub metoda (o ile pozostaniemy w sferze nauk technicznych i nie będziemy zajmować się techniką gry na fortepianie czy jazdy na nartach)” (Łucki 1999)³.

Nie tylko powoduje to pewne trudności w tłumaczeniu literatury anglojęzycznej, lecz także może wprowadzać w błąd polskich badaczy, którzy chcieliby prawidłowo zdefiniować i ustalić zakres znaczeniowy jakiegokolwiek terminu, który został frazeologicznie połączony ze słowem „technologia/e” oraz stanowi tzw. kalkę językową z angielskiego. Tak stało się np. w przypadku „technologii

³ W tym kontekście zdaniem Zbigniewa Łuckiego termin *high technology* oznacza „najnowsze osiągnięcia techniki” (Łucki 1999).

informacyjno-komunikacyjnych”, które w polskiej literaturze przedmiotu równolegle wzmiankowane są w postaci nieprzetłumaczonej jako *information and communication technologies*, jak również są używane przez badaczy, chociażby przez Marię Kocójową, w postaci skrótowca ICT (2003).

Z problemem definiowania terminu zawierającego określenie „technologia” zmierzyła się na gruncie nauk prawnych Magdalena Krawczyk, która określiła termin „technologia” jako „pojemny” [czyli o dużym zakresie znaczeniowym – przyp. MW]. Podjęła się ona próby wyjaśnienia polskiego rozumienia terminu „transfer technologii” (z języka angielskiego *technology transfer*). Powołując się na wydany w 2006 r. *Słownik naukowo-techniczny angielsko-polski* pod redakcją Marii M. Berger, stwierdziła, że: „Angielskie słowo «technology» nie zawsze (a w istocie – niezwykle rzadko) należy bowiem tłumaczyć jako technologia, przeważnie chodzi o pojęcie technika, nauki techniczne, umiejętność czy technika wykonania” (Krawczyk 2016, s. 301). Odwołała się również do definicji „technologii” zawartej w 27 tomie wydanej w 2005 r. *Wielkiej encyklopedii PWN* pod redakcją Jana Wojnowskiego, w której termin ten był łączony semantycznie z „techniką – postępem technicznym” (Krawczyk 2016, s. 301).

Z problemem definiowania terminu „technologia” zetknęli się badacze, tacy jak Jacek Rodzeń czy Aleksandra Katarzyna Przeglasińska-Skierkowska, którzy podejmowali zagadnienia związane z filozofią techniki (ang. *philosophy of technology*, niem. *Philosophie der Technik*). Obydwoje wymiennie stosowali w swoich publikacjach pojęcia „technologia” i „technika”.

Na synonimiczne pojmowanie „techniki” i „technologii” w artykule Jacka Rodzenia *Filozofia (w kontekście historycznym) techniki* mógł mieć wpływ dobór literatury przedmiotu do tej publikacji. W swoich rozważaniach odwołał się on zarówno do wydanej w 1877 r. niemieckojęzycznej pracy Ernsta Kappa *Grundlinien einer Philosophie der Technik*, jak i do działalności założonej w 1976 r. międzynarodowej organizacji Society for Philosophy and Technology. Towarzystwo wydaje kwartalnik naukowy „Techné: Research in Philosophy and Technology” oraz organizuje cykliczne, odbywające się na całym świecie konferencje, promując zagadnienia dotyczące filozoficznych rozważań nad techniką (Society... 2017).

Wydaje się, że to właśnie angielski termin *technology* i jego użycie w anglojęzycznych pracach z zakresu filozofii techniki skłoniły Aleksandrę Katarzynę Przeglasińską-Skierkowską do synonimicznego używania pojęć „technologia” i „technika” w swojej pracy doktorskiej *Fenomenologia istot wirtualnych* zrealizowanej w Zakładzie Filozofii Kultury Instytutu Filozofii Uniwersytetu Warszawskiego. Omawiając zagadnienia związane z filozofią techniki, stwierdziła ona m.in., że:

W ciągu ostatniego stulecia filozofia technologii koncentrowała się przede wszystkim na zagadnieniach wpływu technologii na społeczeństwo. Carl Mitcham (1994) określa ten typ filozofii jako humanistyczną (nieanalityczną) filozofię technologii. Poza nią rozwija się także filozofia zorientowana na samą strukturę funkcjonowania technologii, którą można określić jako analityczną filozofię technologii, pielęgnującą związki z filozofią nauki (Przegalińska 2016, s. 49).

Co prawda w wydany w 2009 r. *Angielsko-polskim słowniku informacji naukowej i bibliotekoznawstwa* autorstwa Jacka Tomaszczyka, zawierającym pojęcia z zakresu informacji naukowej i bibliotekoznawstwa, termin *technique* przetłumaczono jako ‘technikę’, a *technology* jako ‘technologię’, ale nie dodano, że *technique* powinno się wprawdzie tłumaczyć jako ‘technikę’, ale w znaczeniu ‘(metody) umiejętności’, np. ‘techniki gry na skrzypcach’ – z języka angielskiego to *violin techniques*. Jako przykłady „technologii” podano takie kalki językowe, jak: *advanced information technology* – ‘zaawansowaną technologię informacyjną’, *information and communication technology* – ‘technologię informacyjno-komunikacyjną’, oraz *information technology*, czyli ‘technologię informacyjną’. W tym samym haśle wyrażenie *science and technology* – przetłumaczono jednak jako ‘nauka i technika’, co potwierdza tezę, że mianem *technology* należy określać technikę (Tomaszcyk 2009, s. 200).

Analiza porównawcza analogicznych fragmentów anglojęzycznej, polskojęzycznej i rosyjskojęzycznej definicji i charakterystyk pojęć: *technology*, *technique*, „technologia”, „technika”, „технология” (*tekhnologiya*), „техника” (*tekhnika*) w Wikipedii oraz terminu *technique* zawartego w Wikisłowniku wydaje się potwierdzać rozbieżności pomiędzy anglojęzycznym i polskim rozumieniem pojęcia *technology* („technologia”) oraz prowadzi do wniosku, że terminy te bywają podobnie definiowane w języku polskim i rosyjskim.

Przed wszystkim pewne podobieństwa wykazują zawarte w Wikipedii pary anglojęzycznych i polskojęzycznych definicji: *technology* – „technika” (jako pojęcie nadrzędne) oraz *technique* – „technologia” (w znaczeniu metody, procesu, sposobu działania). Zarówno pojęcie *technology*, jak i termin „technika” pochodzą od greckiego słowa *technē* (τέχνη), które w dosłownym tłumaczeniu będzie oznaczało ‘sztukę, kunszt’ (*art*), ‘umiejętność’ (*skill, cunning of hand*). W angielskojęzycznym rozumieniu tego pojęcia *technology* może być traktowana jako:

the collection of techniques, skills, methods, and processes used in the production of goods or services or in the accomplishment of objectives, such as scientific investigation. Technology can be the knowledge of techniques, processes, and the like, or it can be embedded in machines to allow for operation without detailed knowledge of their workings (Technology 2018).

W polskim rozumieniu „technika” to: „dziedzina działalności obejmującej wytwarzanie zjawisk i przedmiotów niewystępujących naturalnie w przyrodzie. Pojęcie «technika» jest często mylone z pojęciem «technologia», czyli wiedzą o wytwarzaniu za pomocą środków technicznych” (Technika 2017).

Zgodnie z polskojęzyczną wersją Wikipedii termin „technika” może także oznaczać urządzenia techniczne, jak również „sposób wykonywania określonych czynności (na przykład technika gry na skrzypcach, technika malowania obrazów, technika walki zapaśniczej). Działalnością badawczą w dziedzinie techniki zajmują się nauki techniczne i inżynieria. Tak zdefiniowana technika stanowi zasadniczy składnik cywilizacji” (Technika 2017).

Natomiast w polskim rozumieniu termin „technologia” odnosi się do metody:

przygotowania i prowadzenia procesu wytworzenia lub przetwarzania jakiegoś dobra lub informacji. Technologia może oznaczać konkretny proces (np. technologia klejenia, technologia malowania). Można rozpatrywać produkty pod względem technologiczności, czyli optymalizacji konstrukcji dla danego procesu, tak by dany projekt nie sprawiał trudności wykonania daną metodą (Technologia 2018).

Zarówno polskojęzyczne hasło „technologia” zawarte w Wikipedii, jak i jej charakterystyka zamieszczona w polskojęzycznej definicji „techniki”, są zbieżne z anglojęzyczną stroną, zawierającą listę haseł odnoszących się do *technique(s)* rozumianych jako procedury (metody) wykonywania zadania:

Technique or Techniques may refer to:

A procedure to complete a task:

Technology, the study of or a collection of techniques

Skill, the ability to perform a task

Scientific technique, any systematic method to obtain information of a scientific nature [...] (Technique 2018).

oraz zawartym w Wikisłowniku terminem *technique*, który został przetłumaczony jako: ‘technologia i technika’ (wykonywania czegoś), ‘sposób’, ‘metoda’. Przy czym w hasle nadmieniono, że *technique* „nie oznacza techniki w sensie dziedziny wiedzy. W tym znaczeniu używa się słowa *technology*” (Technique 2017).

Jako przyczynę istniejącego zamieszania terminologicznego w anglojęzycznej wersji Wikipedii podano to, że istniejące w języku niemieckim i innych językach europejskich odmienne znaczeniowo terminy *technik*⁴ i *technologie*⁵ w języku angielskim są określane jednym słowem *technology*.

⁴ Z języka niemieckiego – technika.

⁵ Z języka niemieckiego – technologia.

Zmiany w rozumieniu pojęcia *technology*, jakie zaszły na przestrzeni ostatnich dwustu lat, są – zdaniem autorów tego hasła w Wikipedii – dość znaczne. Przede wszystkim termin ten był w języku angielskim rzadko używany aż do czasów „drugiej” rewolucji przemysłowej⁶, a istniejące obecnie określenie *technology* zostało ukształtowane na początku XX w. przez amerykańskich socjologów, poczynając od Thorsteina Veblena, którzy przetłumaczyli niemieckie *technik* na *technology*⁷ (Technology 2018).

Na gruncie nauk społecznych popularna jest definicja *technology* sformułowana w 1937 r. przez amerykańskiego socjologa Richarda Baina, zgodnie z którą „technology includes all tools, machines, utensils, weapons, instruments, housing, clothing, communicating and transporting devices and the skills by which we produce and use them” (Technology 2018). Zgodnie z tą definicją w zakresie nazwy *technology* znalazły się wszelkiego rodzaju urządzenia, narzędzia, które w polskim rozumieniu będą łączone z terminem „technika”, oraz umiejętności (wykonania), dzięki którym są produkowane i używane – co w polskim rozumieniu zostałoby określone terminem „technologia”. W języku angielskim owe umiejętności (wykonania) określono by raczej mianem *technique*.

Autorzy hasła *технология* [*tekhnologiya*] w rosyjskojęzycznej wersji Wikipedii stworzyli następujący *definiens* tego pojęcia:

совокупность методов и инструментов для достижения желаемого результата; в широком смысле – применение научного знания для решения практических задач. Технология включает в себя способы работы, её режим, последовательность действий [covokupnost' metodov i instrumentov dlya dostizheniya zhelayemogo rezul'tata; v shirokom smysle – primeneniye nauchnogo znaniya dlya resheniya prakticheskikh zadach. Tekhnologiya vklyuchayet v sebya sposoby raboty, yeyo rezhim, posledovatel'nost' deystviy – transliteracja tłumacz Google – przyp. MW] (Технология 2018).

Definicja pojęcia *технология* [*tekhnologiya*] jest zbieżna ze znaczeniem *scientific technique*, ponieważ obydwa terminy obejmują ogół (zbiór) metod, narzędzi – „any systematic way”, „совокупность методов и инструментов [covokupnost' metodov i instrumentov]” stosowanych w celu badań naukowych – „of obtaining

⁶ Druga rewolucja przemysłowa (z języka angielskiego Second Industrial Revolution), bywa nawet określana mianem Technological Revolution (czyli w języku polskim Rewolucja Techniczna).

⁷ Ustalenia terminologiczne zawarte w Wikipedii zostały zaczerpnięte z rozważań Erica Schatzberga, który w swoim artykule omówił zmiany w znaczeniu tego pojęcia do lat trzydziestych XX w. (Schatzberg 2006).

information about a scientific nature” lub w produkcji dóbr i usług „to obtain a desired material or product”, czyli do osiągnięcia wyznaczonego celu „для достижения желаемого результата [dlya dostizheniya zhelayemogo rezul'tata]” takiego jak wykorzystanie wiedzy naukowej do rozwiązywania praktycznych problemów – „применение научного знания для решения практических задач” (Scientific technique 2018; ТЕХНОЛОГИЯ 2018).

Na gruncie nauk humanistycznych zdefiniowania pojęcia технология [tekhnologiya] podjął się Witalij G. Gorokhov z Instytutu Filozofii Rosyjskiej Akademii Nauk, który odwołał się do tego terminu w odniesieniu do filozofii techniki i nauk technicznych. Zauważył on (powołując się na Carla Mitchama i Erica Schatzberga), że problemy dotyczące definiowania pojęcia технология [tekhnologiya] są związane z przekładem tego terminu na różne języki.

Witalij G. Gorokhov przypomniał, że pojęcie *technology* w większości języków europejskich funkcjonuje jako dwa określenia: „technika” i „technologia”. Odwołał się też do znaczenia anglojęzycznych słów: *technology* – jako sztuk praktycznych, materialnych, i *technique* – jako realnych procesów, metod. Nadmieniał, że w czasie II wojny światowej oba te terminy były tłumaczone jednako jako *technology*, przez co zatarły się różnice pomiędzy nimi. Podkreślił, że w języku rosyjskim zarówno słowo *technique*, jak i *technology* jest często tłumaczone jako техника (*tekhnika*). Termin технология [tekhnologiya] bywa jednak częściej używany w życiu codziennym, również dla nazwania procesów technologicznych w produkcji w celu podkreślenia proceduralnego charakteru tego terminu, w odróżnieniu od materialnego znaczenia pojęcia техника [tekhnika] obejmującego różne urządzenia techniczne niezbędne do wdrożenia tego procesu. W znaczeniu proceduralnym w języku rosyjskim można mówić o konkretnej aktywności, np. technika malowania, technika pianisty, śpiewaka itp. (Gorokhov 2011).

Przekonanie autorki o konieczności tłumaczenia angielskiego słowa *technology* jako ‘techniki’ podzielił Wipur, jeden z redaktorów polskojęzycznej Wikipedii (Historia i autorzy strony... 2019). W trakcie pisania przez nią pracy doktorskiej funkcjonujące w 2018 r. w Wikipedii hasło „technologia informacyjna” (Technologia... 2018) zamieniono pod koniec grudnia tegoż roku na hasło „technika informatyczna” (Historia i autorzy strony... 2019). We wcześniejszym haśle „technologia informacyjna” zamieszczono jako synonimiczne pojęcia „infotechnologię” oraz anglojęzyczny termin *information technology* używany w formie skrótowca IT (Technologia... 2018). W bieżącej edycji hasła „technika informatyczna” jest utożsamiana z „techniką informacyjną”, „technologią informatyczną”, „technologią informacyjną” oraz skrótowcami TI, IT od angielskiego wyrażenia *information technology* (Technika informatyczna 2019).

Podsumowując ten wątek, trzeba powiedzieć, że trudności z definiowaniem pojęć w postaci wyrażzeń zawierających słowo *technology* mogą wynikać z innego rozumienia tego terminu w języku angielskim. Wiele takich wyrażzeń przyjęło się w Polsce w formie tzw. kalki językowej i funkcjonuje na zasadzie uzusu językowego. Do takich terminów należą z pewnością „technologia(e) informacyjno-komunikacyjna(e)”. Kwestią sporną pozostaje natomiast zasadność nadawania zagadnieniom związanym z TIK nowej nazwy lub przemianowywania ich na „techniki informacyjno-komunikacyjne”.

Zdaniem Aleksandra Piecucha chociaż używanie anglojęzycznych kalek językowych jest ze względu na globalizację nieuniknione, to jednak używanie ich do polskojęzycznego opisu technicznej działalności człowieka prowadzi do tego, że „zaczynamy wznosić «Wieżę Babel-bis»”. To z kolei spowoduje konieczność redefiniowania wszystkich pojęć (Piecuch 2021, s. 78).

Problemem w takiej sytuacji może stać się chociażby budowanie definicji jakiegoś pojęcia w oparciu o dosłowną interpretację składających się na to wyrażenie wyrazów, np. Jerzy Reizes-Dzieduszycki, pisząc o technologiach informacyjnych w bibliotece, odwołał się do *Słownika języka polskiego* pod red. Mieczysława Szymczaka, gdzie przez „technologię” (z grec. *technē* – ‘sztuczny’) będzie można rozumieć „przetwarzanie w sposób celowy i ekonomiczny dóbr naturalnych w dobra użyteczne (produkty)”, jak również „wiedzę o tym procesie” (Reizes-Dzieduszycki 2013, s. 405). Określenie „informacyjny” było natomiast definiowane jako „mający charakter informacji, zawierający wiadomości, wskazówki; informujący; objaśniający” (Reizes-Dzieduszycki 2013, s. 405). Jak jednak wyjaśnia Aleksander Piecuch,

o istocie techniki decyduje wiedza naukowa i praktyczna, pozwalająca opracowywać ekonomicznie uzasadnione metody przetwarzania dóbr naturalnych przy pomocy dostępnych narzędzi i urządzeń w określonych procesach. Technologia jest natomiast opisem-zbiorem bardzo szczegółowych warunków (parametrów), w których przebiega ów proces techniczny (Piecuch 2021, s. 86).

Z tej przyczyny mianem czynności technicznych, a nie technologią (procesem technologicznym), możemy określić te z nich, które są dokonywane w trakcie realizacji procesu informacyjnego: „To wszystko, co polega na: pozyskiwaniu, dekodowaniu, archiwizowaniu, przetwarzaniu, przesyłaniu i niszczeniu informacji cyfrowej w rzeczywistości jest czynnością techniczną. Powinniśmy zatem mówić o: technice pozyskiwania informacji, technice dekodowania informacji itd. [...]” (Piecuch 2021, s. 86).

Aleksander Piecuch przywołuje również inne, historycznie znane techniki gromadzenia i przetwarzania informacji, np. techniki kryminalistyczne czy techniki wywiadowcze. Jak podaje:

Wszystkie one podporządkowane są temu samemu celowi: zbieraniu i przetwarzaniu informacji, chociaż obecnie realizowane z wykorzystaniem najnowocześniejszych narzędzi, w tym informatycznych. Mimo tego, nadal pozostały technikami, a zmiana narzędzi pozostała bez wpływu na istotę wykonywania [...] (Piecuch 2021, s. 86–87).

Warto podkreślić, że termin „technologia” funkcjonuje w nazwach jednostek organizacyjnych wielu uniwersytetów na różnych wydziałach, takich jak: Katedra Technologii Informacyjnych Mediów (Wydział Dziennikarstwa, Informacji i Bibliologii Uniwersytetu Warszawskiego); Katedra Technologii Informacyjnych (Instytut Informatyki i Ekonomii Ilościowej Uniwersytetu Ekonomicznego w Poznaniu); Katedra Technologii Informacyjnych (Wydział Zarządzania Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu); Katedra Prawa Technologii Informacyjnych i Komunikacyjnych (od 1 października 2019 r. – Centrum Prawa Technologii Informacyjnych i Ochrony Danych; Wydział Prawa, Prawa Kanonicznego i Administracji Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II); Katedra Technologii i Mediów Edukacyjnych (Wydział Pedagogiczny Uniwersytetu Pedagogicznego w Krakowie) oraz w nazewnictwie towarzystw naukowych, np. funkcjonującego od 1995 r. Polskiego Towarzystwa Technologii i Mediów Edukacyjnych⁸.

⁸ Głównym celem Polskiego Towarzystwa Technologii i Mediów Edukacyjnych jest: gromadzenie i upowszechnianie wiedzy edukacyjnej, zwłaszcza z zakresu najnowszych technologii i mediów edukacyjnych, inspirowanie i prowadzenie badań naukowych w dziedzinie technologii kształcenia i pedagogiki medialnej, prowadzenie kształcenia, doradztwa i ekspertyz w dziedzinie technologii kształcenia i edukacji medialnej, nawiązywanie kontaktów i współpracy z innymi podobnymi towarzystwami naukowymi w kraju i za granicą (Statut Polskiego Towarzystwa Technologii i Mediów Edukacyjnych 1995).

2.2. Information technology a information and communication technology – początki i rozważania terminologiczne na gruncie literatury anglojęzycznej

Barbara Sosińska-Kalata, omawiając najwcześniejsze chronologicznie przypadki użycia terminu *information technology*, powołała się na rozważania duńskiego badacza Birgera Hjørlanda (2011). Autor ten odwołał się z kolei do szwedzkiej publikacji Carin Olausson, w której wymiennie użyto pojęcia „technologia informacyjna” – *Information technology* – IT oraz „technologia informacyjna i komunikacyjna” – *Information and Communication Technologies* – ICT (2004, s. 99, 111).

Aby w pełni poznać genezę zaproponowanego przez Birgera Hjørlanda podziału, należy zapoznać się z redagowanym przez niego oraz Jeppe’a Nicolaisena w latach 2005–2010 zasobem internetowym dotyczącym nauki o informacji, stworzonym w ramach projektu dla studentów i badaczy *The Epistemological Lifeboat Epistemology and Philosophy of Science for Information Scientists*. Zamieszczone w zakładkach *Domains* definicje *Information technology* (IT) oraz *Information and communication technology* (ICT) wskazują na chronologicznie wcześniejsze użycie w piśmiennictwie pierwszego z tych terminów.

Pojęcie *information technology* zostało użyte prawdopodobnie w 1944 r., na co wskazuje przytoczona w definicji, a wydana w omawianym roku publikacja J.M. Connolly’ego *The U.S. Air Force Information Officer Overseas: A Need for Special Applications of Information Technology* (*Master’s thesis*) (*Information technology* (IT) 2005–2009).

Zdaniem Ronalda R. Kline’a termin *information technology* został wprowadzony na gruncie nauk o zarządzaniu: „[...] where it signified computer-based mathematical techniques designed to replace mid-level managers [...]” (*Information technology* (IT) 2005–2009). Miało to miejsce w 1958 r., kiedy to Harold J. Leavitt i Thomas L. Whisler opublikowali w „*Harvard Business Review*” artykuł *Management in the 1980’s*. Omawiając problematykę *information technology*, zauważyli oni, że

The new technology does not yet have a single established name. We shall call it information technology. It is composed of several related parts. One includes techniques for processing large amounts of information rapidly, and it is epitomized by the high-speed computer. A second part centers around the application of statistical and mathematical methods to decision-making problems; it is represented by techniques like mathematical programming, and by methodologies like operations research. A third part is in the offing, though its applications have

not yet emerged very clearly; it consists of the simulation of higher-order thinking through computer programs (Leavitt & Whisler 1958).

Jak wynika z liczby publikacji, w których opisie pojawia się wyrażenie „information technology”, a które odnotowuje Biblioteka Kongresu w Waszyngtonie, wzrost zainteresowania tym terminem przypada na lata siedemdziesiąte XX w. (5008 wyników publikacji we wszystkich dostępnych formatach⁹). Stanowi to ogromny skok liczbowy w stosunku do lat sześćdziesiątych, kiedy to można było odnotować 782 publikacje na ten temat¹⁰.

W latach osiemdziesiątych XX w. o analityczne zdefiniowanie pojęcia pokusili się Dennis Longley i Michael Shain, zdaniem których „technologie informacyjne” to: „pozyskiwanie, przetwarzanie, przechowywanie i rozpowszechnianie dźwięków, obrazów, informacji tekstowych i liczbowych przez przyrządy mikroelektroniczne dzięki kombinacji informatyki i telekomunikacji” (Tworek & Martan 2014, s. 462).

Współczesną definicję *information technology* zamieszczono w *Online Dictionary of Library and Information Science (ODLIS)*: „A very broad term encompassing all aspects of the management and processing of information by computer, including the hardware and software required to access it” (2018). Zawarta w tym słowniku definicja pojęcia *information technology* obejmuje *sensu largo* wszelkie kwestie związane z zarządzaniem i przetwarzaniem informacji przy użyciu komputera oraz niezbędny do tego sprzęt i oprogramowanie.

Zgodnie z dostępnym online słownikiem *American National Standard Dictionary of Information Technology (ANSDIT)* *information technology* to: „The art and applied sciences that deal with data and information. Examples are capture, representation, processing, security, transfer, interchange, presentation, management, organization, storage, and retrieval of data and information” (2018).

Jak wskazano w *The Epistemological Lifeboat Epistemology and Philosophy of Science for Information Scientists*, termin *information and communication technology* jest nowszym i bardziej aktualnym terminem niż *information technology*, uwzględnia bowiem aspekt komunikacji związany z rozwojem sieci

⁹ Wynik wyszukiwania dla hasła: „Information technology”, zasięg chronologiczny: 1970–1979, Search Library of Congress [online], [przeglądany 8 lipca 2017], dostępny w: <https://www.loc.gov/search/?q=information+technology&dates=1970-1979>

¹⁰ Wynik wyszukiwania dla hasła: „Information technology”, zasięg chronologiczny: 1960–1969, Search Library of Congress [online], [przeglądany 8 lipca 2017], dostępny w: <https://www.loc.gov/search/?q=information+technology&dates=1960-1969>

komputerowych opartych na telekomunikacji: „The term Information and communication technology is more recent and the addition of communication is probably due to the raise of computer networks based on telecommunications (such as remote access to databases and the Internet)” (Information technology (IT) 2005–2009).

Pojęcie *information and communication technology (ICT)* było używane przez badaczy od lat osiemdziesiątych XX w. (Information and communications technology... 2018) w kontekście problematyki dotyczącej powstania i rozwoju społeczeństwa informacyjnego. Jak podaje Agnieszka Demczuk, już pierwsze rozważania dotyczące definiowania społeczeństwa informacyjnego oraz wskazywania jego swoistych cech, prowadzone w latach sześćdziesiątych XX w., zwracały uwagę na techniczne i komunikacyjne czynniki warunkujące jego powstanie, określając, że jest to: „społeczeństwo komunikujące się przez komputer (the computer-mediated communication society) i cywilizacja informacyjna, której gospodarka oparta jest na przemysłach informacyjnych” (Demczuk 2016, s. 27).

Do tej koncepcji nawiązywał opracowany we wrześniu 1993 r. amerykański dokument strategiczny *National Information Infrastructure*, w którym założono powstanie „nowej cybercywilizacji z powszechnym, komercyjnym dostępem do infrastruktury sieci informacyjnych i infostradami” (Demczuk 2016, s. 29).

Termin *information and communication technology* został upowszechniony w tzw. *Raporcie Martina Bangemanna* z 1994 r. Raport ten został przygotowany przez grupę ekspertów w formie zaleceń dla Rady Europy i dotyczył budowania społeczeństwa informacyjnego. Swoją nazwę wziął od nazwiska przewodniczącego grupie ekspertów Komisarza ds. Polityki Przemysłowej, Technologii Informatycznych i Telekomunikacji Martina Bangemanna. Wśród dziesięciu przedstawionych w raporcie zastosowań *information and communication technology* znalazły się:

telepraca, nauka na dystans, sieci dla uniwersytetów i centrów badawczych, usługi telematyczne dla małych i średnich przedsiębiorstw, transportu, ruchu drogowego i powietrznego oraz opieki zdrowotnej, a także przetargi elektroniczne, elektroniczna administracja publiczna i miejskie autostrady informacji (sieci dostarczające gospodarstwu domowemu system dostępu do sieci) (Demczuk 2016, s. 30).

Skrót ICT stał się popularny po tym, jak został wykorzystany w 1997 r. w raporcie *Information and Communications Technology in UK Schools: An Independent Inquiry* Dennisa Stevensona dotyczącym brytyjskich szkół, a przygotowanym dla rządu Wielkiej Brytanii (Teleinformatyka 2018; Kołodziejczyk & Roźniakowska-Kłosińska 2015). W raporcie zastosowano termin *information*

and communication technology (ICT) zamiast *information technology*, ponieważ uznano, że dodanie określenia „communication” odzwierciedla rosnącą rolę technologii informacyjnych i komunikacyjnych we wszystkich aspektach społeczeństwa (Stevenson 1997, s. 12).

Akronim ten został następnie zastosowany w 2000 r. w zmienionym krajowym programie nauczania dla Anglii, Walii i Irlandii Północnej (Information and communications technology 2018).

W 2012 r. The Royal Society zaleciło zaprzestanie używania w brytyjskich szkołach terminu ICT (Information and communications technology 2018) i zastąpienie go określeniem *computing*. Od 2014 r. w National Curriculum wykorzystuje się pojęcie *computing*, które odzwierciedla dodanie programowania komputerowego do programu nauczania.

W słowniku *ODLIS: Online Dictionary of Library and Information Science* nie zawarto definicji „technologii informacyjno-komunikacyjnych”. W osobnym haśle wspomniano natomiast o Information and Communication Technology (ICT) Literacy Assessment – teście sprawdzającym umiejętność odnajdywania i oceniać informacji w Internecie:

A scenario-based test under development by the Educational Testing Service (ETS) to measure a student's cognitive and technical ability to find and evaluate information on the Internet. Because computer skills are a fundamental predictor of how well a student is prepared to handle college-level studies, one of the primary goals of the ICT test is to identify at-risk students before they enter college. Institutions of higher education may also use the test to improve retention by weeding out applicants who are unprepared (2018).

Test mierzy umiejętności wyszukiwania i oceny informacji w Internecie i jest związany z pewnym poziomem kompetencji w tym zakresie, które powinien posiadać każdy kandydat do szkoły wyższej.

2.3. Technologia(e) informacyjna(e) a technologie informacyjno-komunikacyjne – początki i rozważania terminologiczne na gruncie literatury polskiej

Szczególnie istotne było ustalenie polskiego rozumienia TIK, a następnie wybranie takiej definicji, która w pełni objęłaby zakres znaczeniowy tej nazwy. Poszukiwania rozpoczęto od dokonania analizy wydawnictw informacyjnych dotyczących tradycyjnie rozumianej informatologii i bibliologii oraz nauk

społecznych ze specjalnym uwzględnieniem nauk o wychowaniu. Autorka poszukiwała w nich haseł „technologia(e) informacyjna(e)” lub „technologia(e) informacyjno-komunikacyjna(e)” oraz im pokrewnych. W tym celu wykorzystano wybrane encyklopedie i słowniki, które posłużyły do zdefiniowania pojęcia „biblioteki pedagogicznej” (por. rozdział 1), oraz niecytowane wcześniej wydawnictwa informacyjne z zakresu nauk humanistycznych i społecznych.

Tabela 2. Źródła informacji nie/zawierające hasła dotyczącego TIK

Publikacja	Rok wydania	Definicja „technologii informacyjnej(ych)” (T/N)	Definicja „technologii informacyjno-komunikacyjnej (ych)” (T/N)	Uwagi
1	2	3	4	5
Encyklopedia Wiedzy o Książce	1971	Nie	Nie	W haśle „dokumentacja” znalazło się odniesienie do działalności dokumentacyjno-informacyjnej i wykorzystywania w niej „nowoczesnych osiągnięć techniki”
Popularna encyklopedia mass mediów	cop. 1999	Tak	Nie	W haśle „nowe media” zawarto wyrażenie, które uznano za synonimiczne: „techniki informacyjno-komunikacyjne”
Encyklopedia Pedagogiczna XXI w. T. 6 Su–U	cop. 2007	Nie	Nie	Zamieszczono w niej hasło „technologia informatyczna w edukacji”
Podręczny słownik bibliotekarza	2011	Tak	Nie	–

1	2	3	4	5
Wikipedia	2004–2020	Tak/Nie	–	Hasło „technologia informacyjna” zostało zamienione pod koniec grudnia 2018 r. na hasło „technika informatyczna”
Wikipedia	2003–2020	–	Nie	W przeważającej liczbie redagowanych wersji hasłem głównym była „teleinformatyka”, w niektórych z nich jako wyrażenia synonimiczne podano „technologie informacyjno-komunikacyjne”
Encyklopedia książki	2017	Tak	Nie	Hasło „technologie informacyjno-komunikacyjne” jest opisane w hasle „technologie informacyjne”

Źródło: opracowanie własne

Wydana w 1971 r. EWoK nie zawierała definicji pojęć „technologia(e) informacyjna(e)” ani „technologia(e) informacyjno-komunikacyjna(e)”. Znalazło się w niej natomiast hasło „dokumentacja”, w którym zawarto zapis:

W działalności dokumentacyjno-informacyjnej, która opiera się w swych podstawowych czynnościach na metodach wykształconych przez praktykę bibliotekarską i bibliograficzną, wykorzystuje się nowoczesne osiągnięcia techniki do reprodukcji dokumentów oraz przechowywania, wyszukiwania i przekazywania informacji (Dokumentacja 1971, s. 532–537).

Badania nad działalnością dokumentacyjno-informacyjną podejmowane w okresie powstania tej definicji obejmowały w szczególności „opracowanie odpowiednich systemów mechanizacji przy użyciu maszyn elektronicznych” (Dokumentacja 1971, s. 532–537).

Jak podaje Barbara Sosińska-Kalata, termin „dokumentacja naukowa” lub „dokumentacja naukowo-techniczna” był w latach czterdziestych XX w. polskim odpowiednikiem anglojęzycznej nazwy dyscypliny nauki o informacji – *information technology* (2013, s. 12).

Zarówno w definicji „dokumentacji” w EWoK, jak i w rozważaniach Barbary Sosińskiej-Kalaty znalazły się odwołania do koncepcji „dokumentacji” w ujęciu Paula Otleta, obecnej w jego dziele *Traité de documentation. Le livre sur le livre. Théorie et pratique*, wydanym w 1934 r. Zdaniem Barbary Sosińskiej-Kalaty Paul Otlet w nowatorski sposób potraktował pojęcie „dokumentu”, definiując go jako każdą możliwą formę utrwalenia wiedzy i włączając do jego zakresu zarówno

książki i artykuły, jak i dokumenty ikonograficzne, zapisy dźwiękowe i filmowe, numizmaty i eksponaty muzealne. [...] postulował ujęcie działalności dokumentacyjnej we wszystkich obszarach w jeden spójny system, obejmujący wszystkie instytucje zajmujące się gromadzeniem, organizowaniem, przechowywaniem i udostępnianiem kolekcji różnych form utrwalenia ludzkiej wiedzy [...] (Sosińska-Kalata 2013, s. 13).

W ujęciu Paula Otleta działalność dokumentacyjna dotyczyła przede wszystkim czterech głównych obszarów, w tym „rozwiązań technicznych, usprawniających szybkie i sprawne realizowanie zadań dokumentacji (rozwijanie technologii informacyjnej)” (Sosińska-Kalata 2013, s. 14).

Do koncepcji Paula Otleta odwołała się także Maria Dembowska. W wydanej w 1991 r. publikacji *Nauka o informacji naukowej (informatologia). Organizacja i problematyka badań w Polsce* Dembowska umieściła w polu zainteresowań badaczy nauki o informacji (informatologów) m.in. zagadnienia związane z „zastosowaniem nowoczesnych technik w procesach gromadzenia, opracowania, przetwarzania i udostępniania informacji” (Sosińska-Kalata 2013, s. 15).

Powstała pod koniec XX w. *Popularna encyklopedia mass mediów* zawiera hasło „nowe media”, którego *definiens* mógłby zdaniem autorki odnosić się do TIK. Świadczą o tym m.in. ustalone w nim ramy czasowe, zgodnie z którymi nowe media były powszechnie stosowane od połowy lat osiemdziesiątych XX w. W podobnym czasie w piśmiennictwie anglojęzycznym spopularyzowano wyrażenie *information and communication technologies*¹¹. Poza tym jedna z zamieszczonych w hasle definicji „nowych mediów” zakładała, że

¹¹ Pierwsze użycia terminu *information and communication technologies* oraz utworzonego od niego akronimu ICT zostały wymienione w podrozdziale 2.1.

jako nowe techniki informacyjno-komunikacyjne¹² pozwalają na pełniejsze oraz «nietradycyjne» (wymagające aktywnego udziału odbiorcy) wykorzystanie urządzeń elektronicznych, czyli są to takie technologie komunikacyjne (oparte na komputerze), które umożliwiają lub usprawniają interaktywność. [...] N[owe] m[edia] są technologiami usprawniającymi komunikowanie [...] (Nowe media 1999, s. 375).

Na zawartą w *Popularnej encyklopedii mass mediów* definicję „nowych mediów” powołał się Wojciech Biel w artykule *Nowe media – interpretacja pojęcia w kontekście pedagogicznym*, w którym zwrócił uwagę na relacje pomiędzy terminami „media, technologie informacyjno-komunikacyjne, społeczeństwo informacyjne oraz pedagogika” (Biel 2017, s. 279).

Zauważył on, że pojęcie „nowych mediów” może być rozpatrywane w kontekście sprzętu (*hardware*) i oprogramowania (*software*), a następnie wymienił ich przykłady. Do pierwszej kategorii zaliczył m.in.: komputery, wszelkiego rodzaju urządzenia mobilne (np. smartfony, tablety), urządzenia peryferyjne (np. drukarki, skanery), aparaty cyfrowe, czytniki e-booków, urządzenia multimedialne (np. wizualizery, tablice interaktywne), urządzenia sieciowe, urządzenia magazynujące, jak również telewizory LCD/PDP/OLED czy odtwarzacze (np. mp3, mp4) i inne. Wśród oprogramowania wymienił m.in.: edukacyjne programy komputerowe, edytory tekstu/procesory tekstu, usługi internetowe (np. Google Classroom), aplikacje internetowe jak avatar mówiony Voki, quizy dla uczniów Kahoot!, pocztę elektroniczną, serwisy społecznościowe/fora dyskusyjne, strony internetowe WWW (treściowe, tekstowe). Zaproponowane przez Wojciecha Biela podziały sprzętu i oprogramowania nie były podziałami logicznymi, ponieważ nie został zachowany warunek ich rozłączności. Podane przez niego przykłady skłoniły jednak autorkę do głębszej refleksji nad definicją TIK. Postanowiono zastosować ten sam zabieg wobec ankietowanych i w opracowanym kwestionariuszu ankiety również zaproponowano badanym przykładowe elementy TIK w ramach kafeterii odpowiedzi (co zostało omówione w podrozdziale 5.2).

Można zauważyć, że Wojciech Biel, odnosząc się do zawartego w *Popularnej encyklopedii mass mediów* pojęcia „nowych mediów”, nie odwołał się do zamieszczonej w tym wydawnictwie definicji „technologii informacyjnej”¹³.

¹² Termin „techniki informacyjno-komunikacyjne” jest bardziej poprawny, chociaż rzadziej przyjmowany jako tłumaczenie na język polski anglojęzycznego wyrażenia *information and communication technologies*.

¹³ W encyklopedii nie zawarto definicji TIK. Warto jednak podkreślić, że Wojciech Biel, omawiając problematykę nowych mediów i TIK, uznał (za Stanisławem

W ten sposób określono w niej „zespół urządzeń zaawansowanych technologicznie”. Pod tym mianem miały się kryć zarówno komputery, sieci komputerowe, jak i oprogramowanie wykorzystywane w procesie komunikowania. Za jedno z podstawowych zadań technologii informacyjnych uznano kształtowanie umiejętności informacyjnych (Technologia... cop. 1999, s. 545). Zaliczono do nich: „metody przyswajania wiedzy pochodzącej z różnorodnych źródeł, następnie jej przetwarzania i zastosowania w określonych sytuacjach” (Umiejętności... cop. 1999, s. 592).

W opublikowanym w 2000 r. podręczniku akademickim Hanny Batorowskiej i Barbary Czubały *Wybrane zagadnienia nauki o informacji i technologii informacyjnej. Skrypt dla studentów II i III roku studiów zaocznych bibliotekoznawstwa* znalazł się podrozdział 1.1 – Znaczenie terminów: informacja, dokumentacja, informacja naukowa, informologia, informatologia, technologia informacyjna (s. 9–13). Zgodnie z poczynionym tam zapisem:

Obok informatologii czy informologii kształtuje się nowa specjalizacja w nauce o informacji – technologia informacyjna, zajmująca się technicznymi sposobami gromadzenia, przetwarzania, przechowywania i wyszukiwania informacji w celu jej praktycznego wykorzystania w różnych dziedzinach działalności człowieka. Znajomość technologii informacyjnej m.in. zasad działania komputerów, systemów informatycznych, umiejętność wyszukiwania informacji w bazach danych wydaje się niezbędna nie tylko dla studentów bibliotekoznawstwa, ale dla każdego, kto będzie chciał korzystać z katalogów on-line czy baz danych na dyskach optycznych (Batorowska & Czubała 2000, s. 13).

Juszczykiem), że należy uwzględnić definicję pojęcia „technologia”, a następnie scharakteryzować technologie informatyczne, informacyjne oraz technologie komunikacyjne, które prowadzą do zintegrowanych technologii informacyjno-komunikacyjnych (por. Biel 2017, s. 284). Do rozumienia TIK w ujęciu Stanisława Juszczyka odwołała się także Anna Marcol z Pedagogicznej Biblioteki Wojewódzkiej im. Józefa Lompy w Katowicach, która określiła tym mianem technologię informacyjną połączoną z technologią komunikacyjną (Marcol 2015, s. 87). Przyjęła też zaproponowaną przez Juszczyka definicję technologii informacyjnych rozumianych jako: „[...] całokształt metod i narzędzi przetwarzania informacji, obejmujących metody poszukiwania i selekcji informacji za pomocą narzędzi informatycznych (np. przeglądarek internetowych), dekodowania, interpretacji, jej gromadzenia, zapisywania (zachowania), przechowywania i przetwarzania” (Juszczyk 2004, s. 90) oraz technologii komunikacyjnych, które „związane są z przesyłaniem przetworzonych lub wygenerowanych nowych informacji do zainteresowanych odbiorców, czyli przyczyniają się do modyfikacji formy i treści interpersonalnej komunikacji pośredniej, dlatego wykorzystują teorie i narzędzia komunikacji oraz telekomunikacji” (Juszczyk 2004, s. 90).

Autorki w drugiej części pracy poświęconej technologii informacyjnej zawarły zagadnienia związane z: budową i zasadami działania komputerów, programami narzędziowymi (MS DOS, Norton Commander, Windows, wirusy komputerowe, zarządzanie zbiorami na dyskach), programami edycyjnymi (edytory tekstu ChiWriter, TAG, Word 6.0), sieciami komputerowymi, wyszukiwaniem informacji w zautomatyzowanych systemach informacyjnych (na dyskach optycznych, katalogach on-line), tworzeniem i użytkowaniem baz danych (MICRO ISIS, MAK).

Hanna Batorowska powróciła do zagadnienia „technologii informacyjnej” w wydanej w 2001 r. publikacji *Technologia informacyjna w kształceniu ogólnym: wybrane zagadnienia dla dyrektorów, nauczycieli i bibliotekarzy szkolnych*. Odwołała się w niej do rozumienia technologii informacyjnej w ujęciu Jerzego Ratajewskiego, przyjmując, że jest to „zorganizowany zbiór metod, środków i działań celowych nakierowanych na realizację wszystkich procesów informacyjnych w społeczeństwie” (Ratajewski 1994, s. 18, cyt. za: Batorowska 2001, s. 12). Podkreśliła przy tym, że „technologia informacyjna zajmuje się technicznymi sposobami realizacji procesu informacyjnego, tj. gromadzenia, przetwarzania, przechowywania, wyszukiwania i prezentowania informacji w celu jej praktycznego wykorzystania w różnych dziedzinach działalności człowieka” (Batorowska 2001, s. 13). Zauważyła również, że „w naszych głównie informatycznych i telekomunikacyjnych czasach, uznana została [technologia informacyjna] w systemie kształcenia ogólnego za jeden z podstawowych elementów edukacji młodego pokolenia” (Batorowska 2001, s. 7). Umiejętności posługiwania się technologią informacyjną, czyli tzw. umiejętności informacyjne są zdaniem Batorowskiej

[...] kształcone przede wszystkim na lekcjach informatyki (technologii informacyjnej) oraz w ramach zajęć z edukacji czytelnicznej i medialnej [...] Uczą posługiwania się urządzeniami i narzędziami informatycznymi, a także innymi technologiami potrzebnymi do korzystania z wszelkiego rodzaju informacji. Uczą także interpretacji, analizy i oceny tej informacji (Batorowska 2001, s. 7).

W wydanym w 2002 r. *Słowniku encyklopedycznym informacji, języków i systemów informacyjno-wyszukiwawczych* „technologia informacyjna” była rozumiana jako „technika informacyjna i metodyka jej stosowania przy realizacji procesów informacyjnych” (Technologia... 2002, s. 271). Jak wynika z zawartej w tym słowniku definicji „techniki informacyjnej”, obejmowała ona „środki techniczne” (nazywane też „instrumentami informacyjnymi”) „używane do realizacji procesów informacyjnych” (Technika informacyjna 2002, s. 270). „Instrumenty informacyjne” podzielono na służące do nadawania, odbierania,

przekazywania komunikatu oraz do przechowywania informacji (pamięć) i transformacji komunikatu (Instrumenty... 2002, s. 94).

Interesujący nas termin nie został uwzględniony w wydanym w 2006 r. *Słowniku terminologii medialnej* pod redakcją Walerego Pisarka. Znalazło się w nim jednak wiele pojęć z zakresu nowych technologii, m.in.: „interfejs”, „internauta”, „internet”, „konwergencja mediów”. To ostatnie hasło zasługuje na szczególną uwagę, gdyż w jego *definiensie* wymieniono pojęcie „technologii cyfrowej”. W świetle zapisów autora słownika „konwergencja mediów” oznacza bowiem „postępujące wzajemne powiązanie i przenikanie się sieci telekomunikacyjnych, audiowizualnych i informatycznych. Podstawą, punktem wyjścia dla tych procesów jest «technologia cyfrowa», wdrażana przez wyżej wymienione sektory, a konsekwencją stopniowe zacieranie się różnic między nimi” (Konwergencja... 2006, s. 105). Jako przykład zjawiska konwergencji zaproponowano „oferowanie programów telewizyjnych przez operatorów telekomunikacyjnych lub usług telekomunikacyjnych w sieciach operatorów kablowych” (Konwergencja... 2006, s. 105).

W *Encyklopedii XXI w.*, opatrzonej notą copyrightową z 2007 r., zamieszczono hasło „technologia informatyczna w edukacji” autorstwa Ryszarda Pachocińskiego. Zaprezentowane rozważania były obszerne, ale nie określiły zakresu tego pojęcia. Ograniczyły się bardziej do wyjaśnienia roli technologii we współczesnej szkole, korzyści płynących z jej wykorzystywania do pogłębiania wiedzy i rozwoju umiejętności uczniów. Pachociński zwrócił również uwagę na przeszkody w realizacji tego zadania, wynikające chociażby z braku funduszy, oraz na konieczność nauczania młodych ludzi krytycznego myślenia o technologiach: „wychowanie młodego pokolenia bez zrozumienia roli i znaczenia technologii, a więc bez teorii krytycznej, budzi zastrzeżenia. Istota kultury technologicznej polega na tym, że jednostka jest w stanie uzyskać, zrozumieć, zinterpretować, a przede wszystkim zastosować informację skutecznie” (Pachociński 2012, s. 524).

Hasło „technologia informatyczna w edukacji” może być utożsamiane z wyrażeniem „TIK w edukacji”. Jego twórca Ryszard Pachociński przedstawił je bowiem w opozycji do starszych „prostych technologii” lat siedemdziesiątych i osiemdziesiątych XX w., takich jak „TV w obwodzie zamkniętym lub nauczanie wspomagane komputerem” (Pachociński 2012, s. 525), które „[...] wkrótce okazały się przestarzałe i zastąpiono je środowiskiem sieciowym nasyconym grafiką” (Pachociński 2012, s. 525).

Zwrócił przy tym szczególną uwagę na komunikacyjny aspekt technologii i podkreślił rolę wykorzystania zasobów Internetu¹⁴ w szkolnictwie:

¹⁴ W literaturze przedmiotu można spotkać się ze stwierdzeniem, że TIK w znaczeniu potocznym bywa utożsamiane z Internetem i urządzeniami „służącymi do obsługi jego rozmaitych zastosowań i aplikacji” (Webb 2014, s. 11).

W ciągu ostatnich lat technologia informatyczna, a zwłaszcza Internet, stała się zjawiskiem wielkiego zainteresowania szkół na całym świecie. [...] Technologia ta pozwala zwiększyć wiedzę uczniów i usprawnić ich umiejętności w różnych dziedzinach choćby takich jak: komunikowanie się, prezentowanie informacji, posługiwanie się urządzeniami z zakresu technologii informatycznej (Pachociński 2012, s. 524).

Pachociński zauważył, że technologie zmieniły sposób myślenia młodych ludzi:

Miał rację [Michael W.] Apple (1991), który sądził, że nowa technologia nie jest zbiorem maszyn i oprogramowania. Zawiera w sobie pewną postać myślenia, która pozwala jednostce orientować się w świecie w charakterystyczny sposób. Komputer wyzwala sposoby myślenia, które mają przede wszystkim charakter techniczny. Im bardziej technologia zmienia klasę szkolną, tym bardziej logika wsparta na technologii zastępuje krytyczne, etyczne i polityczne myślenie (Pachociński 2012, s. 526–527).

Omawiając „technologię informatyczną w edukacji”, Ryszard Pachociński zamiennie używał terminów: „środki”/„narzędzia”, pisząc, że „komputery stanowią narzędzie (środek), a nie przedmiot nauki” (Pachociński 2012, s. 528).

Zgodnie z *Podręcznym słownikiem bibliotekarza* wydany w 2011 r. „technologia informacyjna” to:

zespół środków technicznych (m.in. sprzęt komputerowy, sieci telekomunikacyjne), narzędzi (oprogramowanie) i metod, wykorzystywanych w celu wyszukiwania, przetwarzania, przechowywania i rozpowszechniania informacji. T[ecnologia] i[nformacyjna] została wprowadzona do bibliotek w związku z powstaniem systemów informacyjnych, posługujących się nowoczesnymi urządzeniami elektronicznymi i telekomunikacyjnymi (Technologia informacyjna 2011, s. 334).

W wydanej w 2017 r. *Encyklopedii książki* znalazło się opracowane przez Marcina Roszkowskiego hasło „technologie informacyjne”. Zdefiniowano je jako: „technologie wykorzystywane do tworzenia, pozyskiwania, przechowywania, przetwarzania i dystrybucji informacji w środowisku elektronicznym” (Roszkowski 2017, s. 583).

W opinii Roszkowskiego do technologii informacyjnych zalicza się urządzenia oraz oprogramowanie realizujące wymienione funkcje. W przypadku interpretacji technologii informacyjnej w ramach określonej infrastruktury komunikacyjnej stosuje się jego zdaniem termin „technologie informacyjno-komunikacyjne” lub „teleinformatyka”:

Tym samym przez t[ehnologie] i[nformacyjno]-k[omunikacyjne] rozumie się technologiczną konwergencję narzędzi telekomunikacyjnych (w tym sieci informatycznych), przetwarzania informacji oraz mediów dystrybuujących informacje. T[ehnologie] i[nformacyjno]-k[omunikacyjną] można interpretować na trzech poziomach: t[ehnologie] (informacyjne i komunikacyjne), urządzenia (sprzęt oraz oprogramowanie), usługi (wykorzystanie możliwości sprzętowych, aplikacyjnych i narzędzi telekomunikacyjnych do realizacji określonych celów (Roszkowski 2017, s. 583).

Do pojęcia „technologie informacyjne” (IT, *information technologies*, technologie informatyczne) odwołał się również Główny Urząd Statystyczny (dalej: GUS), który na swojej stronie internetowej w zakładce *Metainformacje* udostępnia *Słownik pojęć*, w którego ramach znalazła się kategoria „Pojęcia stosowane w statystyce publicznej”. Zgodnie z wykładnią przyjętą przez GUS obejmuje ona „technologie związane ze zbieraniem, przechowywaniem, przetwarzaniem, przesyłaniem i prezentacją informacji (tj. tekstów, obrazów dźwięku)” (Technologie... 2018).

W przytoczonej powyżej hipertekstowej definicji „technologii informacyjnych” znalazły się dodatkowe wyjaśnienia metodologiczne, w których zawarto informację o tym, że w szczególności do IT należy zaliczyć „technologie komputerowe (sprzęt i oprogramowanie) i komunikacyjne” (Technologie... 2018). Przy czym wcześniejsza redakcja zarówno *definiendum*, jak i członu definiowanego „technologii informacyjnych” w ujęciu GUS, a zawarta w dostępnym online raporcie *Spółeczeństwo informacyjne w Polsce. Wyniki badań statystycznych z lat 2006–2010* była nieco inna. Przede wszystkim zawarto w nim hasło „technologie informacyjne i komunikacyjne (w skrócie ICT, z ang. Information and Communication Technologies, zwane zamiennie technologiami informacyjno-komunikacyjnymi, teleinformatycznymi lub technikami informacyjnymi)”, pod którym

kryje się rodzina technologii przetwarzających, gromadzących i przesyłających informacje w formie elektronicznej. Węższym pojęciem są technologie informatyczne (IT), które odnoszą się do technologii związanych z komputerami i oprogramowaniem, niezwiązanych jednak z technologiami komunikacyjnymi i dotyczącymi sieci. Rozwój tych technologii sprawia, że oba pojęcia stają się bardziej spójne, będący przy tym motorem rozwoju cywilizacyjnego, społecznego i gospodarczego (Spółeczeństwo... 2010, s. 7).

Dla odmiany w wielu bieżących i niedawno powstałych raportach GUS odnaleźć można także określenie „technologie informacyjno-telekomunikacyjne” („technologie teleinformatyczne”, „ICT”), pod którym znajdziemy słownikowy zapis: „Rodzina technologii przetwarzających, gromadzących i przesyłających informacje w formie elektronicznej” (Technologie... 2017).

Rozbieżności w ustalaniu polskiego rozumienia „technologii informacyjnej” oraz „technologii informacyjno-komunikacyjnych” są najlepiej widoczne w kolejnych redakcjach haseł poświęconych tym zagadnieniom obecnych w polskojęzycznej Wikipedii. Jak wspomniano w podrozdziale 2.1, zamieszczone w niej hasło „technologia informacyjna” (Technologia ... 2018) zastąpiono pod koniec 2018 r. „techniką informatyczną” (Historia i autorzy strony... 2019). Zamiana hasła głównego nie wpłynęła na pierwszą część *definiensu* omawianego pojęcia, które nadal jest rozumiane jako „całokształt zagadnień, metod, środków i działań związanych z przetwarzaniem informacji” (Technika informatyczna 2019; Technologia... 2018).

W hasłach „technika informatyczna” i „technologia informacyjna” przyjęto, że do tych kategorii zaliczymy sprzęt komputerowy, oprogramowanie¹⁵ (Technika informatyczna 2019; Technologia... 2018), jak również

narzędzia i inne technologie¹⁶ związane ze zbieraniem, przetwarzaniem, przesyłaniem, przechowywaniem, zabezpieczaniem i prezentowaniem informacji (Technologia... 2018). W ten sposób stanowi ona zbiór wystarczających narzędzi do całłościowego i kompleksowego pozyskiwania, przetwarzania i zarządzania informacją (Technika informatyczna 2019; Technologia... 2018).

Wiele razy modyfikowano obecne w Wikipedii hasło „teleinformatyka”, które bywało utożsamiane z „technologiami informacyjno-komunikacyjnymi”¹⁷ (Teleinformatyka 2018). Obecnie w jego definiensie nie zawarto odniesień do TIK. Teleinformatyka jest w nim definiowana jako: „równoważna informatyce technicznej z telekomunikacją, dyscyplinie nauk inżynierijsko-technicznych oraz kierunkowi studiów, obejmującym inżynierię komputerów i oprogramowania w projektowaniu i eksploatacji systemów teleinformatycznych funkcjonujących z wykorzystaniem sieci internetowej” (Teleinformatyka 2020).

¹⁵ W ostatniej redakcji hasła „technika informatyczna” z 4 maja 2020 r. dodano do zakresu tej nazwy „urządzenia pomocnicze” (Technika informatyczna 2020).

¹⁶ W *definiensie* pojęcia „technika informatyczna” termin „technologie” zastąpiono terminem „techniki” (Technika informatyczna 2019).

¹⁷ W tym znaczeniu terminu „teleinformatyka” używał również wspomniany w niniejszym rozdziale Wojciech Biel w artykule *Wykorzystanie teleinformatyki w procesie nauczania w inicjatywach odnoszących się do Ministerstwa Edukacji Narodowej oraz Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego*. Zarówno tworząc anglojęzyczną wersję tytułu tejże publikacji, jej abstraktu i słów kluczowych, jak i omawiając wybrane definicje „teleinformatyki”, posługiwał się on wymiennie terminami *Information and Communication Technologies* oraz skrótowcem ICT (Biel 2016, s. 99–104).

Definicję TIK zawarto natomiast we współcześnie obecnym w Wikipedii hasle „sektor teleinformatyczny”, które zostało wydzielone z hasła „teleinformatyka” w dniu 20 maja 2020 r. przez Wacława Iszkowskiego, chociaż uznano, że potocznie bywają utożsamiane ze sobą. Odwołano się przy tym do jego anglojęzycznych synonimów: *Information and Communication Technologies* oraz skrótownica ICT. Podobnie jak we wspomnianej *Popularnej encyklopedii mass mediów* pod redakcją Józefa Skrzypczaka uznano, że termin ten pojawił się w literaturze anglojęzycznej w latach osiemdziesiątych XX w. Przy czym wyraźnie sprecyzowano, że wyrażenie „technologie informacyjno-komunikacyjne” było w tym czasie stosowane przez „brytyjskie środowisko naukowe”. Jak podano, skrótowiec ICT: „został rozpowszechniony w krajach unijnych poprzez dokumenty z OECD i Komisji Europejskiej. Został też przetłumaczony na inne języki, w Polsce jako akronim TIK z kilkoma różnymi rozwinięciami: technologia, technologie, technika, techniki informacyjno-komunikacyjne”¹⁸ (Sektor teleinformatyczny 2020).

Warto zauważyć, że w hasle jako poprawne tłumaczenie podano zamiast „technologii informacyjno-komunikacyjnych” wyrażenie „techniki informacyjno-telekomunikacyjne” Zamieszczono w nim również tezę, że termin TIK jest obecnie rzadko używany¹⁹ (Sektor teleinformatyczny 2020).

Nie ulega wątpliwości, że rozwój TIK jest ściśle powiązany z rozwojem społeczeństwa informacyjnego. Zdaniem Adama Minkowskiego i Jerzego Olszewskiego społeczeństwo informacyjne to „[...] nowy typ społeczeństwa, który

¹⁸ Pisownia oryginalna.

¹⁹ Reprezentujący grono badaczy nauk technicznych Wacław Iszkowski jest zwolennikiem odejścia od terminu „technologie informacyjno-komunikacyjne” na rzecz terminu „teleinformatyka” w kontekście opisu zastosowania „informatyki w telekomunikacji lub odwrotnie telekomunikacji w informatyce” (2020b). Swoje poglądy w tym zakresie rozwinął w artykułach *O terminach ICT i teleinformatyka raz jeszcze*, a następnie *Technika czy technologia?* Zamieścił je w formie wpisów na swojej stronie internetowej [blogu] <https://www.iszkowski.eu/>. Iszkowski odwołał się do omówionego w podrozdziale 2.1 artykułu Zbigniewa Łuckiego (również badacza z obszaru nauk technicznych). Zauważył rosnącą popularność skrótownicy „ICT”, który w ostatnich latach często był zamieszczany „w mediach, w dokumentach administracji, w kontaktach z UE oraz przez marketing firm”, ale jednocześnie uznał go za mało zrozumiały (Iszkowski 2020b). Omówił różnice w tradycyjnym rozumieniu pojęć „techniki” i „technologii” na gruncie polskim oraz przyczyny wzrostu popularności terminu „technologia” na początku XXI w. Zdaniem Iszkowskiego do prawidłowego używania tych pojęć „trzeba też czasem przywoływać [...] nawet pracowników uczelni technicznych, pytając ich czy pracują na Politechnice, czy Politechnologii?” (Iszkowski 2020a).

uksztaltował się w krajach, w których rozwój nowoczesnych technologii teleinformatycznych osiągnął bardzo szybkie tempo” (Tomaszewska 2013, s. 24).

Natalia Bender stwierdziła, że to obecność „nowoczesnych technologii informacyjnych” warunkuje uznanie danej cywilizacji za „autentycznie” informacyjną. Co ciekawe, do tychże technologii zaliczyła za Michaeliem E. Porterem „metody i urządzenia techniczne służące do generowania, gromadzenia, przetwarzania, przechowywania, przekazywania i udostępniania informacji” (Bender 2017, s. 14).

Jak podaje Anna Wanda Tomaszewska, „technologie informacyjno-komunikacyjne” (*information and communication technologies*), chociaż są najczęściej utożsamiane ze sprzętem informatycznym i Internetem, to obejmują tak naprawdę różnego rodzaju media²⁰ (2013, s. 25). Za „technologie informacyjno-komunikacyjne” uznała „narzędzia związane nie tylko ze zbieraniem i przechowywaniem informacji, ale służące także ich przetwarzaniu, przesyłaniu oraz prezentacji” (Tomaszewska 2013, s. 26), a w szczególności „technologie komputerowe (sprzęt i oprogramowanie) oraz technologie komunikacyjne” (Tomaszewska 2013, s. 25).

Anna Wanda Tomaszewska odwołała się również do definicji ICT zamieszczonej na stronie Europejskiego Programu dla Elektronicznej Administracji *e-Administracja*, zgodnie z którą: *Information and Communication Technologies*

obejmuje szeroki zakres wszystkich technologii umożliwiających manipulowanie i przesyłanie informacji. Zakres pojęciowy technologii ICT wchodzi wszystkie media komunikacyjne (Internet, sieci bezprzewodowe, sieci bluetooth, telefonia stacjonarna, komórkowa, satelitarna, technologie komunikacji dźwięku i obrazu, radio, telewizję, itp.) oraz media umożliwiające zapis informacji (pamięci przenośne, dyski twarde, dyski CD/DVD, taśmy, itp.), a także sprzęty umożliwiające przetwarzanie informacji (komputery osobiste, serwery, klastry, sieci komputerowe, itp.). Dodatkowo technologie ICT obejmują także całą gamę aplikacji informatycznych oraz złożonych systemów IT umożliwiających realizację przetwarzania i przesyłania danych na wyższym poziomie abstrakcji niż poziom sprzętowy (Technologie ICT, informatyzacja i komputeryzacja 2011).

Założenie Anny Wandy Tomaszewskiej, że do TIK zaliczyć można różnego rodzaju media, skłania do refleksji nad definicją mediów. Do pojęcia medium

²⁰ W niniejszym podrozdziale wspomniano o relacjach pomiędzy terminami „technologie informacyjno-komunikacyjne” i „nowe media”, omawiając problematykę nowych mediów w ujęciu Wojciecha Biela (2017) oraz hasła „nowe media” i „technologia informacyjna” zawarte w *Popularnej encyklopedii mass mediów* (Nowe media 1999, s. 375; Technologie informacyjne 1999, s. 545).

jako „środka komunikowania” odwołała się chociażby (przywołana wcześniej) Hanna Batorowska, która scharakteryzowała zagadnienia związane z edukacją czytelniczną i medialną w następujący sposób:

[...] przedmiotem edukacji czytelnicznej i medialnej są m.in. różnorodne środki komunikowania rozumiane tradycyjnie jako nośniki przekazu informacji oraz informatyczne technologie wykorzystywane do ich gromadzenia, opracowywania, przechowywania, wyszukiwania, udostępniania i wykorzystania w procesie uczenia się i nauczania (Batorowska 2001, s. 21).

Warto również odwołać się do definicji mediów sformułowanych przez Tomasza Gobana-Klasa. We wstępie do artykułu *Mediologia. Nowa królowa wiedzy?* czytamy:

Autor proponuje, aby nauki o mediach w Polsce wykazały się oryginalnością w tym sensie, aby łączyły studia nad komunikowaniem (w przestrzeni, w wąskim paśmie czasowym) ze studiami nad przekazywaniem i dziedziczeniem wiedzy, idei, wartości, interpretacji (w długim historycznie czasie), **nad środkami technicznymi, a zatem nad mediami sensu stricto, mediami komunikacyjnymi z instytucjami przekazującymi (czyli mediami sensu largo**, w formie szerokiej dyscypliny, którą ambitnie można nazwać za R. Debrey'em – mediologią (Goban-Klas 2015, wyróżnienie autora).

Tomasz Goban-Klas zauważył, że dominujące wykorzystanie mediów (środków) technicznych pojawiło się stosunkowo późno i towarzyszy mu komunikowanie zapośredniczone (zmediatyzowane), charakterystyczne dla współczesnego społeczeństwa, które można nazwać społeczeństwem medialnym (Goban-Klas 2005, s. 105). Termin ten obejmuje zdaniem Tomasza Gobana-Klasa: „pojęcie społeczeństwa informacyjnego (w zakresie treści) i społeczeństwa sieciowego (w zakresie formy), przy czym pierwszeństwo przysługuje aspektowi formalnemu [...]” (Goban-Klas 2005, s. 105).

Jako że główną formą kontaktów społecznych stały się obecnie kontakty zapośredniczone przez media, to „w tym sensie szeroko rozumiane media stały się współcześnie środowiskiem człowieka: wirtualność stała się jego rzeczywistością” (Goban-Klas 2005, s. 106). Tomasz Goban-Klas wspomniał również o istotnej z punktu widzenia niniejszych rozważań kwestii tzw. konwergencji mediów, którą zdefiniował w następujący sposób:

Obecnie dokonuje się tzw. konwergencja mediów, co oznacza, że zarówno technologie, jak i instytucje producenckie i dystrybucyjne łączą się na wspólnych platformach. Przykładem jest tu Internet, który stał się multi- i omnimedium, łącząc

w sobie niemal wszystkie znane media (przekaz tekstowy, audio i wideo, w różnych formach, książek, gazet, programów radiowych i telewizyjnych, gier, handlu elektronicznego), będąc dostępny wszędzie w swej formie mobilnej (Goban-Klasa 2007, s. 9).

W nawiązaniu do rozważań Hanny Batorowskiej i przedstawionego przez Tomasza Gobana-Klasa sposobu rozumienia mediów można zaproponować następującą definicję TIK: **technologie informacyjno-komunikacyjne** są rozumiane jako **podstawa techniczna (instrumenty): sprzęt i oprogramowanie (media techniczne) służące do realizacji procesu informacyjnego i zarządzania nim w środowisku cyfrowym**²¹.

Przyjęte przez autorkę ustalenia terminologiczne są zbieżne z przykładami zastosowań TIK w bibliotekach pedagogicznych i szkolnych przedstawionymi przez Agatę Arkabus (2015), która nie pokusiła się jednak o sformułowanie definicji tego pojęcia. Omówiła natomiast wykorzystanie TIK w odniesieniu do kilku obszarów pracy nauczyciela bibliotekarza, które uznała za szczególnie podatne na zastosowanie technologii. Zaliczyła do nich: „warsztat pracy nauczyciela bibliotekarza”, „komputeryzację działań bibliotecznych” oraz „działalność dydaktyczną i edukacyjną” (Arkabus 2015, s. 118).

Wspomniana autorka zauważyła konieczność ciągłego doskonalenia się nauczycieli bibliotekarzy i wzbogacania przez nich własnego warsztatu pracy. Nadała im status „specjalistów od informacji”, którym nieobca powinna być znaczna ilość zagadnień dotyczących TIK. Przy okazji omawiania kwestii związanych z warsztatem pracy nauczyciela bibliotekarza zwróciła uwagę na przydatność płatnego i bezpłatnego oprogramowania przeznaczonego do prac biurowych i organizacyjnych w bibliotece. Zauważyła rosnącą popularność usług dostępnych w ramach chmury obliczeniowej. W szczególności wspomniała o obecnych w ich ramach pakietach biurowych, kalendarzach, komunikatorach i poczcie elektronicznej (Arkabus 2015, s. 118–120).

Komputeryzacja biblioteki wpływa – zdaniem Agaty Arkabus – na podniesienie jakości jej pracy oraz różnorodność oferowanych przez nią usług. Odnośząc się do tego zagadnienia, wymieniła przede wszystkim kwestie związane

²¹ Autorka początkowo chciała posłużyć się w swojej definicji TIK terminem „środowisko elektroniczne” użytym przez Marcina Roszkowskiego we wspomnianej w niniejszym rozdziale definicji „technologii informacyjnych” zawartej w *Encyklopedii książki* (2017). Uznała jednak, że termin „cyfrowy” odnoszący się do mediów cyfrowych, w których „dowolnego rodzaju treści zakodowane cyfrowo, najczęściej przez binarny ciąg cyfr, odczytywane za pomocą cyfrowych urządzeń elektronicznych” (Media cyfrowe 2020) precyzyjniej określa opisywaną problematykę.

z elektronicznym opracowaniem zbiorów i udostępnianiem informacji o nich w postaci katalogów online, podała przykłady najbardziej znanych programów bibliotecznych, a następnie podkreśliła istotną rolę stron internetowych i serwisów społecznościowych bibliotek pedagogicznych (Arkabus 2015, s. 120–121).

Autorka ta doceniła wkład bibliotek pedagogicznych i szkolnych w działalność dydaktyczną i edukacyjną. Zauważyła przy tym, że prowadzący je nauczyciele bibliotekarze z jednej strony są zobligowani do przybliżania zagadnień TIK uczniom, a z drugiej sami używają ich elementów podczas prowadzenia zajęć dydaktycznych (edukacyjnych). Wśród używanych w ich trakcie TIK wymieniła „narzędzia i aplikacje komputerowe”. Do „narzędzi” zaliczyła: „prezentacje multimedialne (Power Point, Prezi), komputery z dostępem do Internetu, tablice interaktywne, tablety, projektory multimedialne” (Arkabus 2015, s. 121). Wspomniała także o tym, że

nauczyciele bibliotekarze korzystają z bezpłatnych aplikacji dostępnych w sieci umożliwiających przygotowanie interaktywnych testów, quizów lub innych pomocy dydaktycznych. Do najpopularniejszych programów należą: Story Jumper i Story Bird (interaktywne książeczki), Learning Apps (multimedialne testy i gry logiczne), Kahoot (quizy interaktywne z wykorzystaniem na urządzenia mobilne), Photo Story 3 for Windows (tworzenie filmów dydaktycznych ze zbiorów zdjęć), Movie Maker (filmy) i inne²². Bibliotekarze przygotowując zajęcia z zakresu wyszukiwania informacji muszą znać portale, bazy oraz biblioteki cyfrowe, z których uczniowie lub nauczyciele będą mogli korzystać w swojej pracy i działalności (Arkabus 2015, s. 121–122).

Problematyka TIK w edukacji była tematem przewodnim II Nowego Ogólnopolskiego Forum Bibliotek Pedagogicznych (8–9 czerwca 2017) zorganizowanego przez Pedagogiczną Bibliotekę Wojewódzką im. H. Kołłątaja w Krakowie. Forum zgromadziło teoretyków i praktyków, którzy dyskutowali nad rolą biblioteki pedagogicznej we wspomaganiu „nauczycieli w zaspokajaniu potrzeb edukacyjnych i podejmowaniu nowych wyzwań w tym zakresie” (II Nowe Ogólnopolskie Forum Bibliotek Pedagogicznych... 2017).

²² Podobne przykłady TIK zostały zamieszczone na stronie internetowej czasopisma branżowego przeznaczonego dla nauczycieli bibliotekarzy „Biblioteka w Szkole” w zakładce *TIK – strony, programy, aplikacje*. Wymieniono za jej pośrednictwem 115 pozycji, wśród których znalazły się m.in. edytory grafiki online i stacjonarne programy graficzne (np. Canva, Snappa, TuxPaint czy Inkscape), narzędzia do tworzenia kwestionariuszy ankiet (takie jak Formularze Google) lub interaktywnych quizów (np. Kahoot!), komiksów (takie jak Pixton i ToonyTool), interaktywnych prezentacji (np. Emaze, Prezi), wirtualne tablice (jak choćby Padlet) i wiele innych.

W szczególności skoncentrowano się na następujących obszarach nowych technologii w edukacji:

- metody i narzędzia pracy na odległość;
- Otwarte Zasoby Edukacyjne i ich wykorzystanie;
- prowadzenie sieci współpracy i samokształcenia nauczycieli skoncentrowanych na nowych technologiach;
- portale społecznościowe i ich wykorzystanie w edukacji i informacji;
- biblioteka pedagogiczna jako drogowskaz dla nauczycieli w drodze do nowej edukacji;
- popularyzacja nowoczesnych metod nauczania wykorzystujących kompetencje cyfrowe, w tym m.in.: WebQuest, e Portfolio, Flipped Classroom, BYOD, Scratch;
- nowoczesne technologie w kształceniu kompetencji informacyjnych, czytelniczych i medialnych;
- wpływ technologii informacyjno-komunikacyjnych na kształtowanie społeczeństwa informacyjnego;
- nowoczesne technologie w edukacji uczniów z niepełnosprawnościami (II Nowe Ogólnopolskie Forum Bibliotek Pedagogicznych... 2017).

Pokłosiem tej konferencji było wydanie w 2018 r. materiałów *Rola biblioteki pedagogicznej w upowszechnianiu nowych technologii w edukacji* pod redakcją naukową Beaty Janik i Wandy Bukowczan. Zarówno we wstępie, jak i w kolejnych artykułach podkreślano szczególną rolę ksiąsznic pedagogicznych w upowszechnianiu TIK, nazywając je „ważnymi partnerami dla nauczycieli i instytucji oświatowych w kształceniu kluczowych kompetencji z obszaru technologii informacyjno-komunikacyjnych” (Janik & Bukowczan 2018, s. 8).

W publikacji w różnym kontekście użyto terminów „technologie informacyjno-komunikacyjne”, „nowe technologie”, „najnowsze technologie”, „nowoczesna technologia”, „nowoczesne narzędzia”, „nowe narzędzia”, „technologie informatyczne”, „nowoczesne, cyfrowe technologie edukacyjne”, „technologia informacyjna”, „technologia cyfrowa”, „narzędzia technologiczno-informacyjne”, „nowoczesne technologie informatyczne i komunikacyjne” i innych. Mimo ich wielokrotnego użycia zabrakło wskazania relacji pomiędzy wymienionymi określeniami, a tylko w jednym artykule podjęto próbę zdefiniowania „technologii informacyjnych”. Definicję tę przedstawiła Marta Deńca przy okazji rozważania kwestii edukacji medialnej uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi. Jej zdaniem termin „technologie informacyjne” „Obejmuje [...] całą problematykę łączącą się z kompetencjami w zakresie zdobywania potrzebnych informacji, ich selekcjonowania, przetwarzania i wykorzystywania w codziennym życiu” (Deńca 2018, s. 149).

Marta Deńca przyjęła, że na „technologie informacyjne” składają się „czynności poszukiwania i selekcji informacji, ich dekodowania, interpretacji, gromadzenia, zapisywania, przechowywania, przetwarzania i przesyłania do innych osób za pomocą narzędzi informatycznych”. Wyróżniła trzy poziomy „technologii informacyjnych”:

- technologię informacyjną i komunikacyjną;
- urządzenia (sprzęt i oprogramowanie);
- usługi, czyli wykorzystanie możliwości sprzętowych i aplikacyjnych do realizacji określonych zadań²³ (Deńca 2018, s. 149).

Choć prawie wszyscy autorzy publikacji zrezygnowali z ustaleń terminologicznych dotyczących TIK, można wymienić pewne elementy, które uznali za wchodzące w zakres tego pojęcia. Stało się to możliwe dzięki analizie zawartości poszczególnych tekstów i wyodrębnieniu wymienionych w nich (z nazwy) technologii lub konkretnych możliwości ich zastosowania.

Dobrym tego przykładem jest artykuł Magdaleny Wójcik, która omówiła inicjatywy wybranych bibliotek zagranicznych w zakresie upowszechniania nowych technologii: programowania (East Kazakhstan Oblast Pushkin Library), druku 3D (Sacramento Public Library), rzeczywistości wirtualnej (Bay Shore Middle School w USA), tworzenia hologramów (Moreton Bay Region Libraries w Queensland – Australia). Wyraźnie zaznaczyła, że działania Agyauli Community Library and Resource Center w Nepalu polegały na upowszechnianiu „prostych technologii informacyjno-komunikacyjnych”: poczty elektronicznej, komunikatorów internetowych i platform e-learningowych (Wójcik 2018, s. 14–16).

Podsumowując ten wątek, należy skonstatować, iż problematyka TIK zajmuje istotne miejsce we współczesnym piśmiennictwie naukowym i fachowym, polskim oraz międzynarodowym. Obecnie pojęcie technik informacyjno-komunikacyjnych jest jednak częściej używane na gruncie nauk humanistycznych i społecznych, a nie technicznych (gdzie jest inaczej definiowane). Istnieje wiele terminów pokrewnych określających te zagadnienia. Nie zmienia to jednak faktu, że terminologia związana z TIK nie została uporządkowana. Autorka zapoznała się z wieloma definicjami tego pojęcia, jednak nie znalazła takiej, która w pełni byłaby zgodna z problemami badawczymi jej pracy oraz z wyznaczonymi w niej celami. Wydaje się, że trudności w definiowaniu poszczególnych pojęć z zakresu TIK mogą wynikać z dosłownego tłumaczeniem angielskiego słowa *technology*.

²³ Niniejsza definicja została sformułowana na podstawie definicji technologii informacyjnych Marcina Roszkowskiego (2017, s. 583).

Nie sposób rozpatrywać zagadnień związanych z TIK w oderwaniu od kontekstu społecznego i postępu technicznego. Jak wiadomo, ten termin jest chronologicznie młodszy niż pojęcie „technologii informacyjnych” i łączy się z rozwojem społeczeństwa informacyjnego. Dodanie słowa „komunikacyjne” miało odróżnić TIK od starszych technologii nazywanych przez Barbarę Sosińską-Kalotę „komputerowymi technologiami informacyjnymi” (2013, s. 13). Przypomnijmy, że dla potrzeb niniejszej pracy „technologie informacyjno-komunikacyjne” są rozumiane jako **podstawa techniczna (instrumenty): sprzęt i oprogramowanie (media techniczne) służące do realizacji procesu informacyjnego i zarządzania nim w środowisku cyfrowym.**

ROZDZIAŁ 3

NAUCZYCIEL BIBLIOTEKARZ JAKO REALIZATOR ZADAŃ BIBLIOTEKI PEDAGOGICZNEJ

W niniejszym rozdziale postanowiono ustalić, jakie kategorie pracowników możemy wyróżnić w wojewódzkich bibliotekach pedagogicznych, i wskazać tę grupę, która jest odpowiedzialna za realizację zadań wyznaczonych omawianym księżnicom. Ponadto skupiono się na kwalifikacjach realizatorów zadań statutowych wziętych pod uwagę księżnic, ze szczególnym uwzględnieniem powinności związanych z TIK, z jakimi muszą się spotkać w ramach procedury awansu zawodowego.

W celu określenia grup pracowników wojewódzkich bibliotek pedagogicznych ponownie dokonano analizy statutów bibliotek wymienionych w podrozdziale 1.3, po czym odwołano się do aktów prawnych określających pragmatykę zawodu nauczyciela bibliotekarza, ponieważ to właśnie ta grupa zawodowa odpowiada za realizację statutowych powinności bibliotek pedagogicznych.

3.1. Kategorie pracowników wojewódzkich bibliotek pedagogicznych w świetle ich statutów

Wojewódzkie biblioteki pedagogiczne zatrudniają różne kategorie pracowników¹, które zostały określone w ich zapisach statutowych. W większości dokumentów zawarto je w rozdziale *Pracownicy biblioteki*, w pojedynczych

¹ Należy pamiętać o różnicach w liczbie i różnorodności stanowisk w wojewódzkich bibliotekach pedagogicznych wynikających chociażby z ich możliwości finansowych czy struktury organizacyjnej omówionej w cz. 2 w podrozdziale 1.3. Niektóre duże wojewódzkie biblioteki pedagogiczne zatrudniały wiele kategorii pracowników, a inne np. musiały zadowolić się niewielką liczebną kadrą nauczycieli bibliotekarzy i wspólną dla całego zespołu placówek oświatowych administracją i wspólnymi pracownikami obsługi.

przypadkach w rozdziałach o tytułach *Organizacja biblioteki*, *Organizacja wewnętrzna biblioteki* itp. Niektóre statuty bibliotek posiadały jedynie podział na paragrafy. Książnice funkcjonujące w strukturach zespołów placówek oświatowych i nieposiadające odrębnych statutów zawierały regulacje dotyczące kategorii zatrudnianych pracowników w rozdziałach: *Struktura organizacyjna Centrum*, *Struktura organizacyjna Centrum Doskonalenia Nauczycieli*, *Struktura organizacyjna*, *Organizacja Centrum*, *Organizacja Ośrodka*. W niektórych statutach wymieniano zatrudniane w bibliotece grupy pracowników, w innych – szczegółowo opisywano utworzone w danej placówce stanowiska pracy, uwzględniając przynależne im zadania.

Osoby przyjmowane do pracy w książnicach pedagogicznych szczebla wojewódzkiego można podzielić na cztery grupy. Są to pracownicy: 1) pedagogiczni, 2) administracji, 3) ekonomiczni i 4) pracownicy obsługi oraz inni specjaliści niepedagogiczni z różnych dziedzin. Zajmują m.in. stanowiska kierownicze, nauczycieli bibliotekarzy, bibliotekarzy systemowych, pracowników administracji: głównych księgowych, specjalistów ds. finansowych, specjalistów ds. płac, specjalistów ds. kadr, kierowników gospodarczych itp.; oraz innych specjalistów, np. ds. obrony cywilnej, bhp, p.poż, informatyków czy pracowników obsługi: magazynierów, operatorów elektronicznych monitorów ekranowych, konserwatorów urządzeń, portierów, robotników do pracy lekkiej i innych.

Odpowiedzialnymi za realizację zadań bibliotek są pracownicy pedagogiczni (nauczyciele bibliotekarze) w ramach przydzielonych im obowiązków zawodowych. Ich odpowiedzialność została określona w statutach poszczególnych książnic za pomocą bardziej lub mniej szczegółowych zapisów, np.:

Pracownicy pedagogiczni Biblioteki zatrudnieni na stanowiskach bibliotekarzy realizują zadania statutowe Biblioteki wg przydzielonych obowiązków zawodowych (Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka im. prof. Tadeusza Kotarbińskiego w Łodzi); Nauczyciele bibliotekarze realizują statutowe cele i zadania Biblioteki (Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka w Opolu).

W wybranych zapisach statutowych zadania nauczycieli bibliotekarzy przyjęły postać listy, w której znalazły odzwierciedlenie powinności określone rozporządzeniem MEN z 2013 r. oraz zobowiązanie tej grupy pracowników do doskonalenia i samokształcenia. Do zadań statutowych nauczycieli bibliotekarzy należą m.in.:

- 1) gromadzenie, opracowanie, przechowywanie i udostępnianie zbiorów, 2) selekcja, konserwacja i inwentaryzacja zbiorów, 3) prowadzenie działalności informacyjno-bibliograficznej, 4) inspirowanie i promowanie edukacji czytelniczej i medialnej,

5) wspieranie działalności bibliotek szkolnych w zakresie organizacji i zarządzania biblioteką oraz w zakresie realizacji zadań, 6) prowadzenie działalności edukacyjnej, w tym lekcji bibliotecznych, 7) wspieranie nauczycieli w realizacji zajęć dydaktycznych i wewnątrzszkolnego doskonalenia, 8) podnoszenie kwalifikacji zawodowych zgodnie z potrzebami biblioteki, 9) dzielenie się wiedzą i umiejętnościami z innymi pracownikami (Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka im. KEN w Lublinie)

zaś w innym przypadku

1) gromadzenie i uzupełnianie zbiorów drogą zakupów, darów, wymiany; selekcja i kontrola zbiorów, 2) opracowywanie formalne i rzeczowe zbiorów zgodnie z obowiązującymi normami, 3) udostępnianie zbiorów na zewnątrz i na miejscu zgodnie z obowiązującym regulaminem udostępniania zbiorów i usług, 4) gromadzenie, opracowywanie, udostępnianie i rozpowszechnianie informacji o zbiorach i spoza zbiorów Biblioteki oraz informacji multimedialnej, 5) organizowanie i prowadzenie wspomagania, 6) organizowanie i prowadzenie sieci współpracy i samokształcenia dla nauczycieli, 7) podnoszenie kwalifikacji i doskonalenie zawodowe, 8) współpraca z bibliotekami szkolnymi, 9) ochrona zbiorów, 10) przestrzeganie ustalonych dyżurów celem zapewnienia ciągłości otwarcia Biblioteki, 11) służenie pomocą użytkownikom Biblioteki (Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka im. Hugona Kołłątaja w Krakowie).

W statutach niektórych książnic listę zadań nauczycieli bibliotekarzy podzielono na wyraźne obszary, np.: pracę edukacyjną, prace muzealne², prace biblioteczne i techniczne związane ze zbiorami i obsługą czytelników oraz samokształcenie i doskonalenie zawodowe (Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka im. Mariana Rejewskiego w Bydgoszczy); pracę edukacyjną, prace biblioteczne i techniczne związane ze zbiorami i obsługą czytelników, samokształcenie i doskonalenie zawodowe (Dolnośląska Biblioteka Pedagogiczna we Wrocławiu); pracę pedagogiczną, prace bibliotekarskie (Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka w Nowym Sączu).

Wiele z tych powinności łączy się z wykorzystaniem i popularyzowaniem technologii informacyjno-komunikacyjnych. W obszarze pracy edukacyjnej jest to np. „stwarzanie użytkownikom Biblioteki najkorzystniejszych warunków dostępu do źródeł wiedzy i informacji” (Biblioteka Pedagogiczna im. Mariana Rejewskiego w Bydgoszczy, Dolnośląska Biblioteka Pedagogiczna we Wrocławiu) poprzez

² Wyodrębnione w statucie Pedagogicznej Biblioteki Wojewódzkiej im. Mariana Rejewskiego w Bydgoszczy, ponieważ w strukturach tej książnicy działa na prawach wydziału – Muzeum Oświaty.

zapewnienie dostępu do baz elektronicznych, wykorzystanie technologii komunikacyjnej do zdalnego przekazywania poszukiwanych informacji bibliograficznych, tekstowych i rzeczowych (Biblioteka Pedagogiczna im. Mariana Rejewskiego w Bydgoszczy, Dolnośląska Biblioteka Pedagogiczna we Wrocławiu).

Prace biblioteczne i techniczne związane ze zbiorami i obsługą czytelników obejmują m.in. tworzenie baz danych (Biblioteka Pedagogiczna im. Mariana Rejewskiego w Bydgoszczy, Dolnośląska Biblioteka Pedagogiczna we Wrocławiu).

Po dokonaniu analizy zapisów statutowych poszczególnych księżnic można stwierdzić, że nauczyciele bibliotekarze (pracownicy pedagogiczni) to główni realizatorzy zadań wojewódzkich bibliotek pedagogicznych, którym towarzyszy w pracy wiele obowiązków zawodowych. Aby im sprostać, muszą nie tylko dysponować odpowiednimi kwalifikacjami, lecz także aktywnie doskonalić się i zajmować samokształceniem, pokonując jednocześnie kolejne stopnie awansu zawodowego.

3.2. Nauczyciel bibliotekarz – kwalifikacje i awans zawodowy

Zasadnicze zręby pragmatyki zawodu nauczyciela bibliotekarza w odniesieniu do biblioteki szkolnej omówiła Bogumiła Staniów w monografii *Biblioteka szkolna dzisiaj* (2012). Wiele wątków poruszonych przez tą autorkę jest aktualnych również w odniesieniu do nauczycieli bibliotekarzy zatrudnionych w bibliotekach pedagogicznych. Są to m.in. główne kwestie regulujące stosunek pracy, wynagradzania i rozwój zawodowy nauczycieli bibliotekarzy zatrudnionych w bibliotekach szkolnych i księżnicach pedagogicznych; wynikają one z tych samych przepisów prawa oświatowego.

Podstawowym dokumentem regulującym kwestie prawne związane z zawodem nauczyciela (w tym nauczyciela bibliotekarza) jest ustawa z dnia 26 stycznia 1982 r. – Karta Nauczyciela (t.j., Dz.U. 2019, poz. 2215; dalej: Karta Nauczyciela). Określono w niej m.in.: definicję terminu „nauczyciele”, ich wymiar czasu pracy, zakres obowiązków, zasady dokonywania oceny pracy, ogólne wymagania kwalifikacyjne, stopnie awansu zawodowego i procedurę awansu, nawiązywanie, zmianę, rozwiązywanie stosunku pracy, warunki pracy i wynagrodzenie, nagrody i odznaczenia, uprawnienia socjalne i urlopy, finansowanie doksztalcenia i doskonalenia zawodowego, ochronę zdrowia, odpowiedzialność dyscyplinarną, uprawnienia emerytalne.

Kwalifikacje nauczycieli zawarto w rozdziale trzecim *Wymagania kwalifikacyjne Karty Nauczyciela*. Obligatoryjne wymogi, jakie muszą spełniać kandydaci

na stanowiska nauczycieli, określono w art. 9 tegoż rozdziału. Stanowisko nauczyciela może zajmować osoba, która:

- posiada wyższe wykształcenie z odpowiednim przygotowaniem pedagogicznym lub ukończyła zakład kształcenia nauczycieli i podejmuje pracę na stanowisku, do którego są to wystarczające kwalifikacje;
- przestrzega podstawowych zasad moralnych;
- spełnia warunki zdrowotne niezbędne do wykonywania zawodu.

Problematyka awansu zawodowego nauczycieli została uregulowana w rozdziale 3a *Awans zawodowy nauczycieli Karty Nauczyciela*. Ustalono w nim stopnie awansu zawodowego nauczycieli: nauczyciel stażysta, nauczyciel kontraktowy, nauczyciel mianowany, nauczyciel dyplomowany oraz terminy i ogólne warunki odbywania stażu i nadawania kolejnych stopni awansu zawodowego nauczycieli.

Kwalifikacje niezbędne do uzyskania stanowiska nauczyciela bibliotekarza określono w rozporządzeniu MEN z dnia 1 sierpnia 2017 r. w sprawie szczegółowych kwalifikacji wymaganych od nauczycieli (Dz.U. 2017, poz. 1575). Zgodnie z § 3 kwalifikacje do zajmowania stanowiska nauczyciela w bibliotekach pedagogicznych posiada osoba, która ukończyła:

- studia drugiego stopnia lub jednolite studia magisterskie na kierunku (specjalności) zgodnym z nauczaniem przedmiotem lub prowadzonymi zajęciami oraz posiada przygotowanie pedagogiczne lub
- studia drugiego stopnia lub jednolite studia magisterskie na kierunku, którego efekty kształcenia, o jakich mowa w przepisach wydanych na podstawie art. 9c ustawy z dnia 27 lipca 2005 r. – Prawo o szkolnictwie wyższym, w zakresie wiedzy i umiejętności obejmują treści nauczanego przedmiotu lub prowadzonych zajęć wskazane w podstawie programowej dla tego przedmiotu na odpowiednim etapie edukacyjnym, oraz posiada przygotowanie pedagogiczne, lub
- studia drugiego stopnia lub jednolite studia magisterskie na kierunku (specjalności) innym niż wymieniony w pkt 1 i 2 i studia podyplomowe w zakresie nauczanego przedmiotu lub prowadzonych zajęć oraz posiada przygotowanie pedagogiczne.

W rozporządzeniu MEN z dnia 26 lipca 2018 r. w sprawie uzyskiwania stopni awansu zawodowego przez nauczycieli (Dz.U., poz. 1574) zawarto szczegółowy zakres wymagań niezbędnych do uzyskania poszczególnych stopni awansu zawodowego, określono sposób odbywania stażu, rodzaj dokumentacji załączanej do wniosku o podjęcie postępowania kwalifikacyjnego lub egzaminacyjnego, tryb działania komisji kwalifikacyjnych i egzaminacyjnych, wzory zaświadczeń o uzyskaniu akceptacji lub zdaniu egzaminu oraz wzory aktów nadania stopni awansu zawodowego.

Sprawne posługiwanie się TIK jest niezbędne do uzyskania kolejnych stopni awansu zawodowego przez nauczycieli określonych we wspomnianym wyżej rozporządzeniu. Wymagania niezbędne do uzyskania stopnia nauczyciela kontraktowego i mianowanego obejmują m.in. umiejętność korzystania w pracy, zwłaszcza w trakcie prowadzonych zajęć, z narzędzi multimedialnych i informatycznych, a wymaganiem niezbędnym do uzyskania stopnia nauczyciela dyplomowanego jest np. umiejętność wykorzystania w pracy metod aktywizujących ucznia oraz narzędzi multimedialnych i informatycznych, które sprzyjają procesowi uczenia się. Ponadto nauczyciel mianowany, ubiegający się o awans na stopień nauczyciela dyplomowanego w okresie odbywania stażu, powinien podejmować działania mające na celu doskonalenie warsztatu pracy, w tym umiejętności stosowania technologii informacyjnej i komunikacyjnej.

Podstawową wiedzę i umiejętności w zakresie technologii informacyjno-komunikacyjnych przyszli nauczyciele bibliotekarze zdobywają jeszcze w trakcie studiów. Zagadnienia związane z przygotowaniem kandydatów do zawodu nauczyciela zostały uregulowane rozporządzeniem Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 25 lipca 2019 r. w sprawie standardu kształcenia przygotowującego do wykonywania zawodu nauczyciela (Dz.U., poz. 1450). Zawarte w tym rozporządzeniu ogólne efekty uczenia się to m.in.: 1) w zakresie wiedzy – absolwent zna i rozumie metody nauczania i doboru efektywnych środków dydaktycznych, w tym zasobów internetowych, wspomagających nauczanie przedmiotu lub prowadzenie zajęć, z uwzględnieniem zróżnicowanych potrzeb edukacyjnych uczniów; 2) w zakresie umiejętności – absolwent potrafi: adekwatnie dobierać, tworzyć i dostosowywać do zróżnicowanych potrzeb uczniów materiały i środki, w tym z zakresu technologii informacyjno-komunikacyjnej, oraz metody pracy w celu samodzielnego projektowania i efektywnego realizowania działań pedagogicznych, dydaktycznych, wychowawczych i opiekuńczych; samodzielnie rozwijać wiedzę i umiejętności pedagogiczne z wykorzystaniem różnych źródeł, w tym obcojęzycznych, i technologii.

* * *

W pierwszej części pracy (rozdziały 1–3) ustalono katalog głównych zadań realizowanych obecnie przez wojewódzkie biblioteki pedagogiczne. Wymieniono zapisy prawne powszechnie obowiązujące (rozporządzenie MEN z dnia 28 lutego 2013 r. w sprawie szczegółowych zasad działania bibliotek pedagogicznych) i akty prawa wewnętrznego normujące te kwestie (statuty poszczególnych wojewódzkich bibliotek pedagogicznych). Wskazano nauczycieli bibliotekarzy jako osoby odpowiedzialne za realizację zadań książnic pedagogicznych

w ramach wykonywanych przez nich obowiązków zawodowych oraz omówiono ich kwalifikacje w tym zakresie. Dokonano przeglądu definicji TIK na gruncie polskiej i zagranicznej literatury przedmiotu oraz sformułowano własny *definiens* dla tego terminu, zgodny z tematem, problemami badawczymi i celami niniejszej pracy. Do TIK zaliczono: sprzęt, oprogramowanie (instrumenty techniczne) umożliwiające opracowanie informacji w celu zarządzania nią za pośrednictwem mediów (instytucji) w środowisku cyfrowym. Szukając powinności realizowanych przez ksiąźnice pedagogiczne z wykorzystaniem TIK, odnaleziono funkcjonujące w ich strukturze jednostki, których nazewnictwo i zadania są związane z upowszechnianiem i stosowaniem nowych technologii. Całość opracowania teoretycznego była niezbędna do prawidłowego przeprowadzenia sondażu diagnostycznego, który został omówiony w części drugiej niniejszej pracy (rozdziały 4–5), i rozwiązania głównego problemu badawczego, czyli ustalenia zakresu stosowania TIK w realizacji zadań wojewódzkich bibliotek pedagogicznych.

ROZDZIAŁ 4

TECHNOLOGIE INFORMACYJNO- -KOMUNIKACYJNE W PRACY NAUCZYCIELI BIBLIOTEKARZY WOJEWÓDZKICH BIBLIOTEK PEDAGOGICZNYCH W ŚWIELE WYNIKÓW BADAŃ WŁASNYCH

4.1. Metodyka badań

Nauczyciele bibliotekarze wojewódzkich bibliotek pedagogicznych posługują się TIK podczas wykonywania wielu obowiązków służbowych. Trudno jednak określić, jak rzeczywiście wygląda wykorzystanie technologii w ich pracy oraz w jaki sposób przekłada się ono na realizację zadań bibliotek pedagogicznych. Prawdopodobnie dotychczas nikt takich badań nie przeprowadził, ponieważ w literaturze związanej z tematem brak odpowiednich raportów¹. Autorka uznała więc za właściwe przyrzeć się temu zagadnieniu, a prezentowane wyniki mają charakter prekursorski. Próba wypełnienia powstałej luki wiąże się jednak z brakiem możliwości porównania uzyskanych wyników.

Wskazanie możliwości wykorzystania technologii w odniesieniu do konkretnych zadań księżnic pedagogicznych szczebla wojewódzkiego może stanowić istotną wskazówkę dla dyrektorów i kadry kierowniczej bibliotek, która posłuży im do efektywniejszej realizacji polityki jakościowej placówki.

4.2. Przedmiot badań, problemy badawcze

Przedmiotem badań uczyniono TIK wykorzystywane przez nauczycieli bibliotekarzy do realizacji statutowych zadań wojewódzkich bibliotek pedagogicznych. Problem badawczy o charakterze ogólnym rozpisano na szereg

¹ Na niedostatek literatury naukowej i fachowej dotyczącej TIK „z perspektywy bibliotekoznawstwa” wskazywała M. Wójcik (2018, s. 16).

problemów szczegółowych, które miały również pomóc w prawidłowej konstrukcji narzędzia badawczego (kwestionariusza ankiety). Jak wspomniano we wstępie, sformułowano następujące pytania badawcze:

1. Które biblioteki pedagogiczne można zaliczyć do wojewódzkich?
2. Jak nauczyciele bibliotekarze rozumieją termin „technologie informacyjno-komunikacyjne”?
3. W jaki sposób nauczyciele bibliotekarze wojewódzkich bibliotek pedagogicznych najczęściej doskonalią się i doszkalają w zakresie TIK?
4. Które z zadań bibliotek pedagogicznych wymienionych w rozporządzeniu MEN z dnia 28 lutego 2013 r. w sprawie szczegółowych zasad działania publicznych bibliotek pedagogicznych (Dz.U. 2013, poz. 369) oraz statutach wojewódzkich bibliotek pedagogicznych zostały uznane przez nauczycieli bibliotekarzy za statutowe dla ich placówki?
5. Które zadania statutowe wojewódzkich bibliotek pedagogicznych są najczęściej realizowane przy użyciu TIK?
6. W jaki sposób nauczyciele bibliotekarze realizują zadanie wojewódzkich bibliotek pedagogicznych w zakresie wspomagania szkół i placówek oświatowych w wykorzystywaniu TIK do realizacji zadań dydaktycznych, opiekuńczych i wychowawczych?
7. Jaki sprzęt wykorzystują nauczyciele bibliotekarze w swojej pracy zawodowej?
8. Jak często nauczyciele bibliotekarze wojewódzkich bibliotek pedagogicznych wykorzystują prywatny sprzęt do celów służbowych?
9. Jaki sprzęt najczęściej wykorzystują nauczyciele bibliotekarze w ramach realizacji obowiązków służbowych?
10. Jakie zmiany należy wprowadzić w organizacji, wyposażeniu i polityce kadrowej wojewódzkich bibliotek pedagogicznych w celu optymalizacji wykorzystania TIK do realizacji ich zadań?

4.3. Metody badań i omówienie narzędzia badań

Aby rozwiązać sformułowane problemy badawcze, zdecydowano się na metodę badania dokumentów² oraz metody statystyczną i sondażu diagnostycznego³. W ocenie autorki metoda sondażu diagnostycznego pozwalała na opracowanie

² Nazwa metody badawczej według Jerzego Apanowicza (2002, s. 68).

³ Nazwa metody badawczej i jej rozumienie według Jerzego Apanowicza (2002, s. 68) oraz Tadeusza Pilcha (1998, s. 49–53).

wykazu TIK najczęściej wykorzystywanych do realizacji zadań wojewódzkich bibliotek pedagogicznych oraz określenie tych zadań księżnic pedagogicznych, które najczęściej są realizowane przy pomocy nowych technologii, a także na zapoznanie się z opiniami i poglądami zatrudnionych w nich nauczycieli bibliotekarzy w zakresie wykorzystania nowych technologii w ich pracy zawodowej. W szczególności dała ona możliwość prześledzenia rozumienia pojęcia „technologii informacyjno-komunikacyjnych” przez nauczycieli bibliotekarzy wojewódzkich bibliotek pedagogicznych. Metodę sondażu diagnostycznego wybrano także ze względu na to, że za jej pomocą można było ukazać nie tylko dynamikę i skalę wykorzystania TIK do realizacji zadań księżnic pedagogicznych, lecz także uwzględnić opinie i poglądy realizatorów tych powinności, czyli nauczycieli bibliotekarzy.

W badaniu wykorzystano kwestionariusz ankiety w formie elektronicznej, utworzony za pomocą formularza znajdującego się w pakiecie Office 365, udostępnionego za pomocą chmury obliczeniowej. O doborze narzędzia badań zadecydowały względy ekonomiczne i praktyczne, takie jak: brak kosztów przesyłki, łatwość i powszechność dostępu do kwestionariusza ankiety dla osób, które wzięły udział w badaniu, pełna anonimowość. Wykorzystanie formularza kwestionariusza ankiety Microsoft Forms dało m.in. możliwość automatycznego tworzenia i pobrania danych w arkuszu kalkulacyjnym Microsoft Excel, zliczania zebranych danych z generowanego arkusza w ramach poszczególnych pytań oraz automatycznej ich prezentacji w formie wykresów⁴.

Dzięki metodzie badania dokumentów ustalono liczebność populacji nauczycieli bibliotekarzy wojewódzkich bibliotek pedagogicznych, którzy w swojej pracy mogli wykorzystywać TIK do realizacji zadań biblioteki, a następnie określono wielkość próby badawczej oraz uzyskano dane teledreśowe księżnic celem dotarcia do potencjalnych respondentów. Metoda badania dokumentów została użyta do sporządzenia katalogu zadań statutowych bibliotek, które mogły być realizowane przy pomocy TIK.

⁴ Podobne badanie przeprowadziły w 2017 r. Małgorzata Kwaśnik i Justyna D. Malinowska z Pedagogicznej Biblioteki Wojewódzkiej w Gdańsku. Rozprowadziły one wśród nauczycieli czterech szkół podstawowych wspomaganych przez księżnicę w zakresie TIK kwestionariusz ankiety elektronicznej stworzonej przy użyciu konta Google. W ramach jednego z zamieszczonych w niej pytań opracowały kafenię odpowiedzi zawierającą otwarty katalog technologii wykorzystywanych na co dzień przez badanych. Do TIK zaliczyły: edytory stron internetowych, aplikacje i gry na urządzenia mobilne, edytory grafiki, zdjęć, wideo; pakiety biurowe, media społecznościowe; komunikatory; Internet i pocztę e-mail (Kwaśnik & Malinowska 2018, s. 63).

Do analizy definicji TIK stworzonych przez ankietowanych wykorzystano prezentację Mariusza Urbańskiego *Definicje. Podział logiczny (i zadania)*, która została udostępniona w Internecie w ramach kursu *Wprowadzenie do logiki. Edycja 2019/2020*. Pozwoliła ona na wyodrębnienie grup podobnie zbudowanych definicji charakteryzujących się np. tym samym rodzajem najbliższym lub różnicą gatunkową.

Terminologia statystyczna oraz wskazówki dotyczące wyznaczania próby badawczej zostały zaczerpnięte z artykułu Alli Matuszak i Zbigniewa Matuszaka *Określenie próby i jej liczności w badaniach pedagogicznych* zamieszczonego w „General and Professional Education” (2011).

4.4. Populacja i próba badawcza

Wyznaczenie **populacji** nauczycieli bibliotekarzy wojewódzkich bibliotek pedagogicznych wymagało wytypowania listy ksiąźnic pedagogicznych, które można uznać za wojewódzkie, oraz określenia liczby zatrudnionych w nich pracowników pedagogicznych.

Jak się okazało, wskazanie liczby pedagogicznych bibliotek wojewódzkich w Polsce było trudne i wymagało jednoznacznego zdefiniowania pojęcia ksiąźnicy pedagogicznej szczebla wojewódzkiego oraz wnikliwego zapoznania się z sumarycznymi i szczegółowymi danymi dotyczącymi bibliotek, takimi jak: raporty GUS, sprawozdania BN czy charakterystyki bibliotek pedagogicznych zamieszczone w Rejestrze Szkół i Placówek Oświatowych (dalej: RSiPO), funkcjonujące w ramach Systemu Informacji Oświatowej (dalej: SIO). Wreszcie istotną kwestią stało się samodzielne prześledzenie stron internetowych bibliotek pedagogicznych i weryfikacja uzyskanych wcześniej informacji na stronach BIP tych placówek oświatowych.

Zgodnie z raportem BN *Stan bibliotek w Polsce 2017* działało 27 wojewódzkich ksiąźnic pedagogicznych (na 16 województw w kraju), w tym jedna była biblioteką naukową (s. 23). Warto nadmienić, że dane dotyczące bibliotek pedagogicznych są przez ten urząd pozyskiwane w ramach corocznych sprawozdań wypełnianych na formularzu K-03 przez biblioteki publiczne i pedagogiczne oraz ich filie, biblioteki naukowe, biblioteki zakładów pracy – fachowe, fachowo-beletrystyczne, ośrodki informacji naukowej, technicznej i ekonomicznej oraz biblioteki towarzystw naukowych. Zawarte w nim dane są wypełniane przez pracowników biblioteki, którzy deklarują (bądź nie) przynależność do tej kategorii bibliotek. W związku z tym możliwa jest sytuacja, w której coroczna liczba

wojewódzkich bibliotek pedagogicznych umieszczonych w raporcie będzie się zmieniać, chociaż nie ulegnie zmianie stan faktyczny tych księżnic[!]⁵.

Inny stan liczbowy bibliotek szczebla wojewódzkiego można wskazać dzięki powiązaniu pojęcia wojewódzkiej biblioteki pedagogicznej z trójstopniowym podziałem administracyjnym państwa polskiego. Zgodnie z tym założeniem od 1999 r.⁶ powinno istnieć szesnaście księżnic pedagogicznych szczebla wojewódzkiego odgrywających nadrzędną rolę w stosunku do bibliotek pedagogicznych zlokalizowanych w powiatach i gminach. Inną metodą weryfikacji statusu biblioteki mogłoby się stać uznanie, że informacja o tym, iż dana biblioteka jest placówką wojewódzką, powinna być zamieszczona w jej nazwie. Tak jednak nie jest i liczba bibliotek wojewódzkich w Polsce różni się od liczby województw.

Obecnie nazwę zaczynającą się od słów „Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka...” posiada siedemnaście księżnic pedagogicznych. Są to biblioteki zlokalizowane w: Bielsku-Białej, Bydgoszczy, Gdańsku, Katowicach, Kielcach, Krakowie, Krośnie, Lublinie, Łodzi, Nowym Sączu, Opolu, Przemyśle, Rybniku, Rzeszowie, Słupsku, Warszawie i Zielonej Górze. Lokalizacja wspomnianych księżnic pedagogicznych nie odzwierciedla podziału administracyjnego Polski. Znajdują się one na obszarze jedenastu województw: kujawsko-pomorskiego, lubelskiego, lubuskiego, łódzkiego, małopolskiego, mazowieckiego, opolskiego, podkarpackiego, podlaskiego, pomorskiego, śląskiego i świętokrzyskiego. Z reguły w każdym z tych województw przynajmniej jedna z „Pedagogicznych Bibliotek Wojewódzkich...” ma siedzibę w mieście wojewódzkim⁷. W czterech województwach znajduje się więcej niż jedna biblioteka o takiej nazwie: małopolskim (w Krakowie i Nowym Sączu), podkarpackim (w Przemyśle, Krośnie oraz Rzeszowie), pomorskim (w Gdańsku i Słupsku) oraz Śląskim (Bielsku-Białej, Katowicach oraz Rybniku).

Innym kryterium mogłoby być wyselekcjonowanie bibliotek pedagogicznych, których organem prowadzącym jest samorząd województwa. Przyjęcie tegoż kryterium jest najbardziej zasadne, ponieważ wynika z obowiązujących

⁵ Wśród danych udostępnionych do raportu GUS *Kultura w 2018 roku* nie zamieszczono informacji o liczbie wojewódzkich bibliotek pedagogicznych w Polsce (Dz_III Biblioteki. Tablice 54(66)–60(72) W: *Kultura w 2018 roku...* [online], [przeglądany 13 sierpnia 2020], dostępny w: <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/kultura-turystyka-sport/kultura/kultura-w-2018-roku,20,2.html>).

⁶ Podział administracyjny państwa polskiego na szesnaście województw wprowadzono ustawą z dnia 24 lipca 1998 r. o wprowadzeniu zasadniczego trójstopniowego podziału terytorialnego państwa.

⁷ Miasto będące siedzibą wojewody i/lub sejmiku wojewódzkiego i urzędu marszałkowskiego.

przepisów prawa oświatowego. Zgodnie z regulacjami zawartymi w ustawie z dnia 14 grudnia 2016 r. – Prawo oświatowe zakładanie i prowadzenie publicznych bibliotek pedagogicznych o znaczeniu regionalnym lub ponadregionalnym należy do zadań samorządu województwa. Sejmik województwa w drodze uchwały określa plan sieci bibliotek pedagogicznych na terenie województwa. Ostatecznie to właśnie kryterium organu prowadzącego stało się podstawą do wyznaczenia przez autorkę listy ksiąźnic pedagogicznych szerebu wojewódzkiego.

Wyodrębnienie katalogu wojewódzkich bibliotek pedagogicznych według kryterium organu prowadzącego było możliwe dzięki wyszukiwarce RSiPO funkcjonującej w ramach SIO. Po zidentyfikowaniu w omawianym rejestrze nazw wojewódzkich bibliotek pedagogicznych autorka potwierdzała przynależność poszczególnych ksiąźnic do tej kategorii, konfrontując dane rejestrowe z danymi zawartymi na stronach bibliotek i w BIP. Na ostatnim etapie porównała wszystkie zgromadzone dane, aby uzyskać jak najpełniejszy obraz wojewódzkich bibliotek pedagogicznych w poszczególnych województwach.

Proste wyszukiwanie w RSiPO według kryterium „organu prowadzącego” – „samorząd województwa” oraz kryterium „typu szkoły/placówki” – „biblioteki pedagogiczne” pozwoliło na uzyskanie 208 wyników. Po poddaniu ich analizie okazało się, że większość wpisów stanowiły niesamodzielne części bibliotek pedagogicznych, jakimi są ich filie. Założono więc, że nie będą one wliczane do ogólnej liczby ksiąźnic pedagogicznych szerebu wojewódzkiego i będą rozpatrywane wspólnie z jednostkami nadrzędnymi.

Do drugiego wyszukiwania w RSiPO postanowiono zastosować, oprócz kryterium „organu prowadzącego” i „typu szkoły/placówki”, także „miejsce w strukturze”, i wyłączyć tym samym placówki filialne z listy potencjalnych wojewódzkich bibliotek pedagogicznych. Zgodnie z tymi założeniami w RSiPO obecnie⁸ zarejestrowane są w Polsce 44 ksiąźnice pedagogiczne, wśród których znalazły się następujące placówki oświatowe (według kryterium miejsca w strukturze, w kolejności alfabetycznej):

A. jednostki samodzielne:

1. Biblioteka Pedagogiczna w Chełmie,
2. Biblioteka Pedagogiczna im. gen. bryg. prof. Elżbiety Zawackiej w Toruniu,
3. Dolnośląska Biblioteka Pedagogiczna we Wrocławiu,
4. Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka im. Mariana Rejewskiego w Bydgoszczy,

⁸ Podstawowe dane z rejestru RSiPO zostały zebrane w 2019 r. i zaktualizowane w 2020 r., aby jak najpełniej odzwierciedlić stan liczebny wojewódzkich ksiąźnic pedagogicznych w Polsce oraz zweryfikować ich przynależność do tej grupy ksiąźnic.

5. Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka im. Marii Grzegorzewskiej w Zielonej Górze,
 6. Warmińsko-Mazurska Biblioteka Pedagogiczna im. Karola Wojtyły w Elblągu,
 7. Warmińsko-Mazurska Biblioteka Pedagogiczna im. prof. Tadeusza Kotarbińskiego w Olsztynie;
- B. placówki z filią (filiami):
1. Biblioteka Pedagogiczna im. Heleny Radlińskiej w Siedlcach,
 2. Biblioteka Pedagogiczna w Białej Podlaskiej,
 3. Biblioteka Pedagogiczna w Ciechanowie,
 4. Biblioteka Pedagogiczna w Ostrołęce,
 5. Biblioteka Pedagogiczna w Piotrkowie Trybunalskim,
 6. Biblioteka Pedagogiczna w Płocku,
 7. Biblioteka Pedagogiczna w Radomiu,
 8. Biblioteka Pedagogiczna w Sieradzu,
 9. Biblioteka Pedagogiczna w Skierniewicach,
 10. Biblioteka Pedagogiczna w Tarnobrzegu,
 11. Biblioteka Pedagogiczna w Tarnowie,
 12. Biblioteka Pedagogiczna w Zamościu,
 13. Centrum Doskonalenia Nauczycieli w Lesznie – Publiczna Biblioteka Pedagogiczna,
 14. Centrum Doskonalenia Nauczycieli w Pile – Publiczna Biblioteka Pedagogiczna,
 15. Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka im. KEN w Lublinie,
 16. Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka im. KEN w Warszawie,
 17. Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka im. Gdańskiej Macierzy Szkolnej w Gdańsku,
 18. Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka im. Hugona Kołłątaja w Krakowie,
 19. Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka im. Józefa Lompy w Katowicach,
 20. Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka im. Józefa Gwalberta Pawlikowskiego w Przemyśle,
 21. Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka im. prof. Tadeusza Kotarbińskiego w Łodzi⁹,

⁹ Z dniem 1 września 2021 r. biblioteka została włączona w struktury nowo powstałego zespołu placówek oświatowych – Centrum Rozwoju Edukacji Województwa Łódzkiego w Łodzi (Uchwała nr XXXIV/450/21 Sejmiku Województwa Łódzkiego...). Od dnia 1 marca 2022 r. przy ksiąŜnicy działa tylko jedna filia w Pabianicach (wcześniej były cztery).

22. Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka w Bielsku-Białej,
23. Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka w Kielcach,
24. Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka w Krośnie,
25. Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka w Nowym Sączu,
26. Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka w Opolu,
27. Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka w Rybniku,
28. Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka w Rzeszowie,
29. Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka w Słupsku,
30. Publiczna Biblioteka Pedagogiczna w Koninie,
31. Publiczna Biblioteka Pedagogiczna Książnica Pedagogiczna im. Alfonsa Parczewskiego w Kaliszu,
32. Publiczna Biblioteka Pedagogiczna Regionalnego Ośrodka Doskonalenia Nauczycieli „WOM” w Częstochowie,
33. Publiczna Biblioteka Pedagogiczna w Poznaniu,
34. Wojewódzki Ośrodek Metodyczny. Biblioteka Pedagogiczna w Gorzowie Wielkopolskim;

C. placówka w zespole:

1. Biblioteka Pedagogiczna w Białymstoku,
2. Biblioteka Pedagogiczna w Łomży,
3. Biblioteka Pedagogiczna w Suwałkach.

Następnym krokiem na drodze do sporządzenia wiarygodnej listy wojewódzkich bibliotek pedagogicznych było porównanie zapisów zawartych w RSiPO z zawartością stron internetowych i statutów wytypowanych na jego podstawie książnic. Wśród siedmiu bibliotek, które według tego rejestru stanowiły samodzielne jednostki, sześć nie posiadało filii. Były to: Biblioteka Pedagogiczna w Chełmie, Biblioteka Pedagogiczna im. gen. bryg. prof. Elżbiety Zawackiej w Toruniu, Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka im. Mariana Rejewskiego w Bydgoszczy, Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka im. Marii Grzegorzewskiej w Zielonej Górze, Warmińsko-Mazurska Biblioteka Pedagogiczna im. Karola Wojtyły w Elblągu i Warmińsko-Mazurska Biblioteka Pedagogiczna im. prof. Tadeusza Kotarbińskiego w Olsztynie¹⁰. Nieco bardziej skomplikowana okazała się struktura Dolnośląskiej Biblioteki Pedagogicznej we Wrocławiu. Biblioteka ma pięć filii: w Jeleniej Górze, Legnicy, Strzelinie, Świdnicy i Wałbrzychu (Dolnośląska Biblioteka Pedagogiczna 2018). Powyższe filie nie zostały uwzględnione w RSiPO.

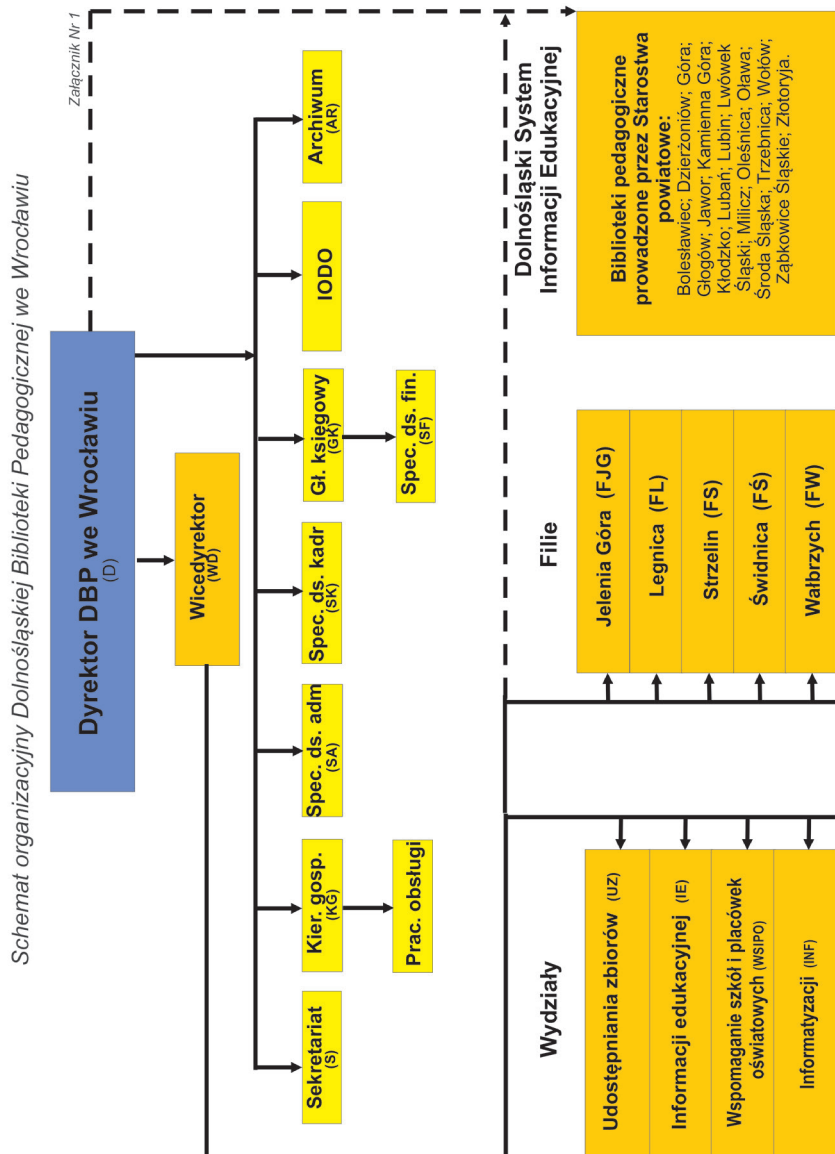
W rejestrze można natomiast odnaleźć placówki filialne, wymienione jako jednostki powiatów ziemskich:

¹⁰ Dane ustalono na podstawie statutów bibliotek zawartych w BIP.

1. Filia Dolnośląskiej Biblioteki Pedagogicznej. Oddział w Wałbrzychu;
2. Filia Dolnośląskiej Biblioteki Pedagogicznej przy Zespole Szkół Zawodowych i Licealnych w Zgorzelcu;
3. Filia Dolnośląskiej Biblioteki Pedagogicznej w Górze;
4. Filia Dolnośląskiej Biblioteki Pedagogicznej w Lubaniu;
5. Filia Dolnośląskiej Biblioteki Pedagogicznej w Oleśnicy;
6. Powiatowe Centrum Poradnictwa Psychologiczno-Pedagogicznego i Doradztwa Edukacyjnego – Dolnośląska Biblioteka Pedagogiczna Filia w Dzierżoniowie.

Ostatecznie wątpliwości dotyczące kształtu organizacyjnego Dolnośląskiej Biblioteki Pedagogicznej we Wrocławiu wyjaśnił schemat organizacyjny tej książki dostępny w jej BIP. Jednoznacznie wskazano w nim, że filie Dolnośląskiej Biblioteki Pedagogicznej we Wrocławiu – znajdujące się w Jeleniej Górze, Legnicy, Strzelinie, Świdnicy i Wałbrzychu – stanowią elementy jej struktury organizacyjnej. Biblioteki pedagogiczne województwa dolnośląskiego prowadzone przez starostwa powiatowe w Bolesławcu, Dzierżoniowie, Górze, Głogowie, Jaworze, Kamiennej Górze, Kłodzku, Lubaniu, Lubiniu, Lwówku Śląskim, Miliczu, Nowej Rudzie, Oleśnicy, Oławie, Środzie Śląskiej, Trzebnicy, Wołowie, Ząbkowicach Śląskich, Zgorzelcu, Złotoryi i Wałbrzychu wchodzi wspólnie z Dolnośląską Biblioteką Pedagogiczną we Wrocławiu oraz jej filiami w skład sieci bibliotek pedagogicznych współpracujących w ramach Dolnośląskiego Systemu Informacji Edukacyjnej, opartego na zintegrowanym systemie komputerowym ALEPH (Statut Dolnośląskiej Biblioteki Pedagogicznej we Wrocławiu, 2017; por. Schemat). Jeżeli chodzi o zamieszczony w RSiPO wpis dotyczący prowadzonej przez powiat ziemski Filii Dolnośląskiej Biblioteki Pedagogicznej. Oddział w Wałbrzychu, to skojarzona z tym rekordem strona internetowa prowadzi do Powiatowego Centrum Poradnictwa Psychologiczno-Pedagogicznego i Doskonalenia Nauczycieli w Ząbkowicach Śląskich (<http://centrumporadnictwa.com>).

Wśród 34 wojewódzkich księżnic pedagogicznych funkcjonujących w RSiPO jako placówki z filią 28 placówek stanowiło odrębnie organizacyjnie jednostki, przy czym pięć z nich wchodziło w skład zespołów placówek oświatowych: Centrum Doskonalenia Nauczycieli w Lesznie – Publiczna Biblioteka Pedagogiczna, Centrum Doskonalenia Nauczycieli w Pile – Publiczna Biblioteka Pedagogiczna, Publiczna Biblioteka Pedagogiczna Regionalnego Ośrodka Doskonalenia Nauczycieli „WOM” w Częstochowie, Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka w Opolu, Publiczna Biblioteka Pedagogiczna w Koninie, a dwie biblioteki pedagogiczne były częścią placówek doskonalenia nauczycieli: Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka w Rybniku oraz na prawach pracowni – Wojewódzki Ośrodek Metodyczny. Biblioteka Pedagogiczna w Gorzowie Wielkopolskim.

Schemat 1. Struktura organizacyjna Dolnośląskiej Biblioteki Pedagogicznej we Wrocławiu

Źródło: (Schemat Organizacyjny 2020)

Żadna z trzech bibliotek pedagogicznych prowadzonych przez samorządy województw, które zostały wymienione jako placówki w zespole, nie posiadała filii: Biblioteka Pedagogiczna w Białymstoku, Biblioteka Pedagogiczna w Łomży, Biblioteka Pedagogiczna w Suwałkach.

Rozmieszczenie i liczba bibliotek pedagogicznych szczebla wojewódzkiego w poszczególnych województwach są nieproporcjonalne. Zgodnie z danymi zawartymi w RSiPO w połowie województw: kujawsko-pomorskim, łódzkim, lubelskim, lubuskim, małopolskim, mazowieckim, podkarpackim i pomorskim funkcjonują co najmniej jedna biblioteka pedagogiczna nosząca miano wojewódzkiej oraz inne księżnice prowadzone przez samorządy województw.

W województwie kujawsko-pomorskim mają swoją siedzibę dwie biblioteki pedagogiczne: Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka im. Mariana Rejewskiego w Bydgoszczy oraz Biblioteka Pedagogiczna im. gen. bryg. prof. Elżbiety Zawackiej w Toruniu, które prowadzi Samorząd Województwa Kujawsko-Pomorskiego.

W województwie łódzkim, oprócz Pedagogicznej Biblioteki Wojewódzkiej im. prof. Tadeusza Kotarbińskiego, istnieją trzy inne księżnice pedagogiczne prowadzone przez samorząd województwa: Biblioteka Pedagogiczna w Piotrkowie Trybunalskim, Biblioteka Pedagogiczna w Sieradzu oraz Biblioteka Pedagogiczna w Skierniewicach.

Samorząd województwa lubelskiego jest organem prowadzącym dla czterech księżnic pedagogicznych. Są to: Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka im. KEN w Lublinie, Biblioteka Pedagogiczna w Białej-Podlaskiej, Biblioteka Pedagogiczna w Chełmie i Biblioteka Pedagogiczna w Zamościu.

W województwie lubuskim znajdują się Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka im. Marii Grzegorzewskiej w Zielonej Górze, oprócz której funkcjonuje również Biblioteka Pedagogiczna w strukturach Wojewódzkiego Ośrodka Metodycznego w Gorzowie Wielkopolskim. Obie placówki są prowadzone przez samorząd województwa lubuskiego.

W województwie małopolskim działalność prowadzą: Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka im. Hugona Kołłątaja w Krakowie oraz Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka w Nowym Sączu. Oprócz tych dwóch księżnic samorząd województwa małopolskiego jest również organem prowadzącym dla Biblioteki Pedagogicznej w Tarnowie.

W województwie podkarpackim mają swoją siedzibę aż trzy księżnice posiadające w nazwie określenie „wojewódzka”. Są to: Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka im. Józefa Gwalberta Pawlikowskiego w Przemyślu, Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka w Krośnie i Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka w Rzeszowie. Oprócz nich samorząd województwa podkarpackiego prowadzi również Bibliotekę Pedagogiczną w Tarnobrzegu.

W województwie pomorskim są dwie samodzielnie prowadzące działalność biblioteki pedagogiczne noszące miano wojewódzkich oraz jedna funkcjonująca w ramach zespołu placówek oświatowych. Do samodzielnych księżnic należą: Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka im. Gdańskiej Macierzy Szkolnej w Gdańsku i Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka w Słupsku.

Jak podano w RSiPO, do 31 sierpnia 2019 r. istniała Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka Filia w Kartuzach, która najpierw była filią Pedagogicznej Biblioteki Wojewódzkiej im. Gdańskiej Macierzy Szkolnej w Gdańsku¹¹, a od 2002 r. weszła w skład Centrum Inicjatyw Edukacyjnych w Kartuzach prowadzonego przez powiat kartuski. Filia została wymieniona przez autorkę ze względu na swoje nazewnictwo, ponieważ do likwidacji funkcjonowała w RSiPO jako filia pedagogicznej biblioteki wojewódzkiej pomimo tego, że organem prowadzącym był powiat ziemski¹².

W województwie mazowieckim funkcjonuje Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka im. KEN w Warszawie oraz pięć innych bibliotek prowadzonych przez samorząd województwa mazowieckiego. Są to: Biblioteka Pedagogiczna w Ciechanowie, Biblioteka Pedagogiczna w Ostrołęce, Biblioteka Pedagogiczna w Płocku, Biblioteka Pedagogiczna w Radomiu i Biblioteka Pedagogiczna im. Heleny Radlińskiej w Siedlcach.

W województwie podlaskim wszystkie biblioteki pedagogiczne zostały włączone do zespołów placówek oświatowych. Mająca siedzibę w mieście wojewódzkim Biblioteka Pedagogiczna w Białymstoku wchodzi w skład Centrum Edukacji Nauczycieli w Białymstoku (dalej: CEN w Białymstoku) i jest wyraźnie określona w jego statucie jako „wojewódzka biblioteka pedagogiczna” (Statut CEN w Białymstoku, 2010). Biblioteka Pedagogiczna w Łomży działa w ramach Centrum Edukacji Nauczycieli w Łomży, a Biblioteka Pedagogiczna w Suwałkach – Centrum Edukacji Nauczycieli w Suwałkach.

W województwie warmińsko-mazurskim księżnice pedagogiczne prowadzone przez samorząd województwa warmińsko-mazurskiego działaniem obejmują tereny powiatów. Warmińsko-Mazurska Biblioteka Pedagogiczna im. Karola Wojtyły w Elblągu (miasto i powiat elbląski), a Warmińsko-Mazurska Biblioteka Pedagogiczna im. prof. Tadeusza Kotarbińskiego w Olsztynie (miasto i powiat olsztyński oraz miasta i powiaty województwa warmińsko-mazurskiego, takie jak: Elk, Giżyck, Gołdap, Kętrzyn, Mrągowo, Nidzica, Olecko, Pisz, Szczytno i Węgorzewo).

¹¹ Por. Kalendarium Pedagogicznej Biblioteki Wojewódzkiej im. Gdańskiej Macierzy Szkolnej w Gdańsku (2023).

¹² Rozważano zasadność uwzględnienia w badaniu ankietowym danych z tej jednostki, jednakże została ona zlikwidowana zanim podjęto ostateczną decyzję w tej sprawie.

Samorząd województwa wielkopolskiego prowadzi biblioteki pedagogiczne w mieście wojewódzkim (Publiczna Biblioteka Pedagogiczna w Poznaniu), miastach powiatowych (Publiczna Biblioteka Pedagogiczna Książnica Pedagogiczna im. Alfonsa Parczewskiego w Kaliszu) oraz biblioteki pedagogiczne działające w ramach zespołów placówek oświatowych: Publiczna Biblioteka Pedagogiczna w Koninie – Centrum Doskonalenia Nauczycieli w Koninie, Publiczna Biblioteka Pedagogiczna w Lesznie – Centrum Doskonalenia Nauczycieli w Lesznie i Publiczna Biblioteka Pedagogiczna w Pile – Centrum Doskonalenia Nauczycieli w Pile.

Uporządkowaną sieć bibliotek pedagogicznych posiadają województwa dolnośląskie, opolskie i świętokrzyskie. W województwie dolnośląskim istnieje tylko jedna biblioteka pedagogiczna, którą można uznać za książnicę szczebla wojewódzkiego. Jest nią Dolnośląska Biblioteka Pedagogiczna we Wrocławiu, której nazwa nawiązuje do nazwy województwa, na dodatek mieści się ona w mieście wojewódzkim; jest jedyną biblioteką pedagogiczną w województwie, której organem prowadzącym jest samorząd województwa dolnośląskiego. W województwie opolskim mieści się tylko jedna książnica pedagogiczna – Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka w Opolu wraz czterema filiami: w Brzegu, Kędzierzynie-Koźlu, Kluczborku i Nysie. Bibliotekę prowadzi samorząd województwa opolskiego. Samorząd województwa świętokrzyskiego prowadzi wyłącznie Pedagogiczną Bibliotekę Wojewódzką w Kielcach.

Według danych zawartych w RSiPO w województwie zachodniopomorskim w 2019 i 2020 r. nie funkcjonuje żadna biblioteka pedagogiczna (nawet jeżeli w trakcie wyszukiwania uwzględnili się wszystkie typy organów prowadzących). Brak książnic pedagogicznych w tym regionie według RSiPO jest zaskakujący. Nasuwa się pytanie: czy to możliwe, żeby w całym województwie nie było ani jednej biblioteki pedagogicznej? Tym bardziej że zgodnie z raportem GUS *Kultura w 2017 roku* oraz *Kultura w 2018 roku* w województwie zachodniopomorskim istniało siedem bibliotek pedagogicznych.

Wskazanie liczby bibliotek pedagogicznych prowadzonych przez samorząd województwa zachodniopomorskiego na podstawie RSiPO wymagało wyodrębnienia z rejestru wszystkich szkół i placówek oświatowych tego organu prowadzącego i odrzucania po kolei tych, w których strukturze nie funkcjonowała biblioteka pedagogiczna. Ostatecznie ustalono, że w strukturach dwóch placówek doskonalenia nauczycieli – Centrum Edukacji Nauczycieli w Koszalinie i Zachodniopomorskiego Centrum Doskonalenia Nauczycieli – działają książki pedagogiczne.

Analiza statutów Zachodniopomorskiego Centrum Doskonalenia Nauczycieli w Szczecinie oraz Centrum Edukacji Nauczycieli w Koszalinie pozwoliła

ustalić, że funkcjonujące w ich ramach księżnice pedagogiczne zostały ograniczone do działów. Zachodniopomorskie Centrum Doskonalenia Nauczycieli w Szczecinie posiada Dział Biblioteka Pedagogiczna im. Heleny Radlińskiej, natomiast w Centrum Edukacji Nauczycieli w Koszalinie Biblioteka Pedagogiczna CEN w Koszalinie funkcjonuje Dział Informacji Pedagogicznej – Biblioteka Pedagogiczna. Ponieważ obydwie wymienione księżnice pedagogiczne są działami placówek oświatowych prowadzonych przez samorząd województwa zachodniopomorskiego, postanowiono je uwzględnić w niniejszej pracy jako wojewódzkie biblioteki pedagogiczne.

Omówienia i komentarza wymagają zawarte w RSiPO w osobnych wpisach filie bibliotek pedagogicznych. Zarejestrowano w nim 164 filie bibliotek pedagogicznych, których jednostki nadrzędne to wspomniane wcześniej 34 placówki oświatowe z filią, prowadzone przez samorządy województw¹³. Postanowiono potraktować je jako części jednostek centralnych i nie omawiać ich osobno.

Wydaje się, że liczba bibliotek pedagogicznych szczebla wojewódzkiego jest raczej zbliżona do obowiązującego w latach 1975–1998 podziału administracyjnego kraju, który dzielił obszar państwa na 49 województw. Głównym powodem braku możliwości ustalenia faktycznej liczby księżnic pedagogicznych szczebla wojewódzkiego jest niewystępowanie regulacji prawnych w tym zakresie, dzięki czemu księżnice pedagogiczne nie posiadają sformalizowanej, wielostopniowej struktury sieci bibliotecznej.

Rzeczywista liczba pedagogicznych bibliotek wojewódzkich waha się między: 17 księżnicami, które noszą miano wojewódzkich, lub 27 placówkami, które odnotowano w raporcie GUS *Kultura w 2017 r.*, a 44 placówkami oświatowymi zarejestrowanymi w ramach RSiPO. Przyjęto na potrzeby badania, że w Polsce funkcjonuje **46 wojewódzkich księżnic pedagogicznych**: 44 biblioteki wymienione w RSiPO oraz 2 księżnice (działy) pedagogiczne w województwie zachodniopomorskim. Ze względu na trudności, jakie napotkano w sporządzaniu listy wojewódzkich bibliotek, postanowiono w kwestionariuszu ankiety zapytać nauczycieli bibliotekarzy zatrudnionych w poszczególnych placówkach, czy uznają swoje miejsce pracy za księżnicę szczebla wojewódzkiego.

W celu określenia **liczebności populacji** przejrzano raporty GUS oraz dane statystyczne opracowane według danych SIO, dostępne w formie tabelarycznej na stronie internetowej cie.men.gov.pl.

Raporty GUS dają ogólny obraz liczebności nauczycieli bibliotekarzy zatrudnionych w bibliotekach pedagogicznych na terenie kraju. Według raportu GUS *Kultura 2018* (stan na 31 grudnia 2018 r.) bibliotek pedagogicznych w kraju

¹³ Stan na kwiecień 2020 r.

było **272**. Pracowało w nich **1315** osób. Wykształcenie wyższe miało 1309 osób, a 3 miały wykształcenie średnie. Pełnozatrudnionych było **1219** osób, w tym 1213 z wykształceniem wyższym bibliotekarskim, a 3 z wykształceniem średnim. Z tej grupy należało jednak wyodrębnić liczbę pracowników pedagogicznych przyjętych do badania 46 wojewódzkich bibliotek pedagogicznych.

Liczebność populacji nauczycieli bibliotekarzy zatrudnionych w wojewódzkich bibliotekach pedagogicznych ustalono dzięki zestawieniu 00057-58_65 – *Dane identyfikacyjne szkół i placówek według danych SIO z 30 września 2018 r. Nr 2018.09.30/05*. Na arkuszu 058 zgromadzono szczegółowe dane dotyczące bibliotek pedagogicznych, w tym były zarówno placówki stanowiące samodzielne jednostki organizacyjne, jak również ich niesamodzielne części, np. filie, które zostały opisane w osobnych rekordach. Dane liczbowe dotyczące liczby osób zatrudnionych w wojewódzkich bibliotekach pedagogicznych wyizolowano dzięki dwóm kryteriom wyszukiwawczym: najpierw wybrano wszystkie biblioteki pedagogiczne prowadzone przez samorząd województwa, a następnie dodano do nich pracowników Pedagogicznej Biblioteki Wojewódzkiej Filii w Kartuzach. Ustalono, że wielkość populacji nauczycieli bibliotekarzy zatrudnionych w wojewódzkich bibliotekach pedagogicznych wynosi **999**. Była to liczba potencjalnych respondentów, w tym **958** pełnozatrudnionych osób oraz **41** niepełnozatrudnionych (umowa ze stosunku pracy) na łączną sumę 23,57 etatu.

Na podstawie kalkulatora doboru próby dostępnego na stronie internetowej naukowiec.org przyjęto, że przy wielkości populacji wynoszącej **999** osób wymagana liczba osób, która powinna wziąć udział w badaniach, wynosi **277**, aby uzyskać wartość błędu maksymalnego **5%** w pomiarze, przy **95%** poziomie ufności do wyniku. Przyjęto wartość frakcji wynoszącą **0,5**.

4.5. Opis procedury badawczej

Kwestionariusz ankiety został rozesłany do 46 wojewódzkich bibliotek pedagogicznych (w tym filii) w 16 województwach w całym kraju. Link do kwestionariusza ankiety został udostępniony w lipcu 2019 i był aktywny do marca 2020 r. Od lipca 2019 r. za pomocą poczty elektronicznej kierowano do dyrekcji bibliotek pedagogicznych oraz ich jednostek nadrzędnych (dla bibliotek funkcjonujących w strukturach innych placówek) wiadomości elektroniczne, w których autorka badania informowała o jego podstawowych założeniach oraz zwracała się z prośbą o zgodę na udostępnianie i pomoc w dystrybucji kwestionariusza ankiety na terenie poszczególnych wojewódzkich bibliotek pedagogicznych.

ROZDZIAŁ 5

PREZENTACJA I OMÓWIENIE WYNIKÓW BADAŃ

Zaplanowano, o czym mowa była w rozdziale dotyczącym populacji i próby badawczej, że w badaniu powinno wziąć udział co najmniej 277 respondentów. Ostatecznie przystąpiło do niego 350 nauczycieli bibliotekarzy wytypowanych księżnic, czyli wypełniono o 73 kwestionariusze ankiety więcej niż założono pierwotnie. Średni czas wypełniania pojedynczego kwestionariusza wyniósł 28 minut.

Początkowo w badaniu planowano uwzględnić wszystkie wypełnione formularze ankiety. Link do badania został bowiem udostępniony określonej grupie adresatów, jakimi byli dyrektorzy i kierownicy wojewódzkich bibliotek pedagogicznych, którzy odgrywali rolę pośredników w dostarczeniu i upowszechnianiu kwestionariusza ankiety oraz motywowali swoich pracowników do jej wypełniania. Ostatecznie postanowiono odrzucić sześć kwestionariuszy ankiet, które zostały wypełnione przez anonimowych respondentów, co do których zachodziła obawa, że nie byli oni przedstawicielami bibliotek zakwalifikowanych do badania. Przede wszystkim wątpliwości wzbudzili respondent zatrudniony w „Powiatowym Centrum Rozwoju Edukacji Powiatowa Biblioteka Pedagogiczna” oraz ankietowany, który zamiast nazwy księżnicy wpisał, że „ankieta jest anonimowa”. Pozostali nieuwzględnieni w badaniu wskazali jako miejsce pracy „Publiczną Bibliotekę Pedagogiczną” (jedna osoba) lub „Bibliotekę Pedagogiczną” (trzy osoby). We wszystkich odrzuconych w badaniu głównym kwestionariuszach ankiet respondenci zaznaczyli, że ich placówka nie spełnia kryteriów pedagogicznej biblioteki wojewódzkiej.

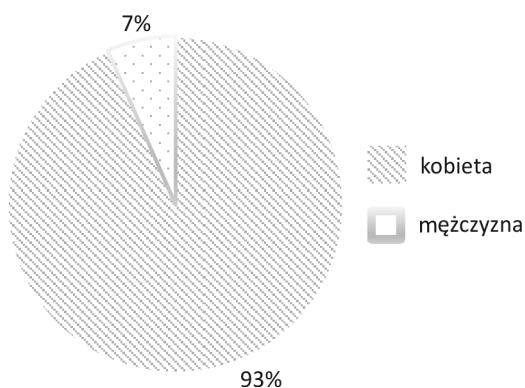
Warto nadmienić, że pełnych danych biblioteki nie podało 15 ankietowanych, ale uwzględniono 9 formularzy ankiety wypełnionych przez badanych, których miejscem pracy była „Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka” (6 respondentów), oraz odpowiedzi osób, które zamiast nazwy swojej księżnicy wpisały jedynie sformułowanie „Biblioteka Pedagogiczna” lub „Publiczna Biblioteka Pedagogiczna”, ale zaznaczyły, że uważają swoje miejsce pracy za bibliotekę szczebla wojewódzkiego (2 respondentów). Ponieważ do badania zakwalifikowano przedstawicieli bibliotek pedagogicznych Centrów Doskonalenia

Nauczycieli w Koninie, Lesznie, Pile, Szczecinie oraz Zachodniopomorskiego Centrum Doskonalenia Nauczycieli, uwzględniono wypowiedzi respondenta, który w pytaniu metryczkowym jako nazwę placówki wpisał jedynie „Centrum Doskonalenia Nauczycieli – PBP”.

Podsumowując, wzięto pod uwagę 344 kwestionariusze, przy czym należy wspomnieć, iż zabrakło danych z 6 z 46 wytypowanych do badań bibliotek: Pedagogicznej Biblioteki Wojewódzkiej w Rzeszowie (podkarpackie), Pedagogicznej Biblioteki Wojewódzkiej w Bielsku-Białej (śląskie), Publicznej Biblioteki Pedagogicznej Książnicy Pedagogicznej im. Alfonsa Parczewskiego w Kaliszu (wielkopolskie), Publicznej Biblioteki Pedagogicznej w Koninie (wielkopolskie), Zachodniopomorskiego Centrum Doskonalenia Nauczycieli w Szczecinie, Działu Biblioteka Pedagogiczna im. Heleny Radlińskiej (zachodniopomorskie), Biblioteki Pedagogicznej w Białej Podlaskiej (lubelskie).

5.1. Charakterystyka ankietowanych

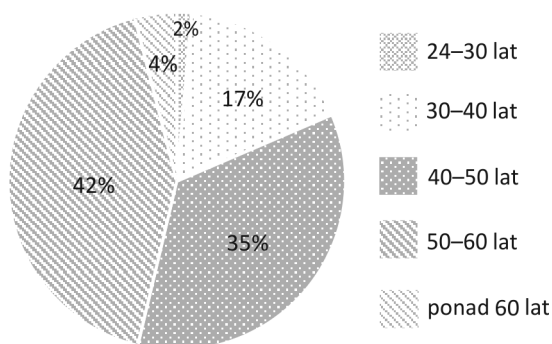
W badanej grupie – nauczycieli bibliotekarzy wojewódzkich bibliotek pedagogicznych – przeważały kobiety (93%). Mężczyźni stanowili niewielki odsetek (7%) (wykres 1).

Wykres 1. Respondenci według płci n = 344

Źródło: opracowanie własne

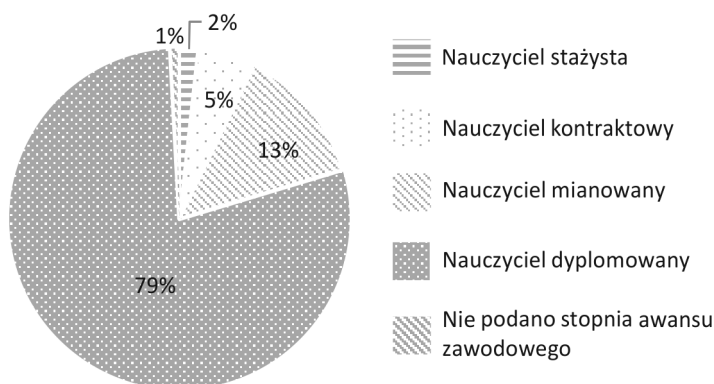
Największa grupa respondentów (42%) była w wieku 50–60 lat, nieco mniej (35%) miało 40–50 lat, 17% było w wieku 30–40 lat, zaledwie 4% stanowiły osoby mające ponad 60 lat, ostatnią grupę, równie mało liczną reprezentowali 24–30-latkowie (2%, wykres 2).

Wykres 2. Respondenci według wieku n = 344

Źródło: opracowanie własne

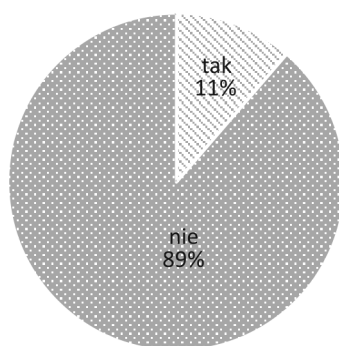
Największą grupę ankietowanych stanowili dydaktycy, którzy osiągnęli najwyższy stopień awansu zawodowego – nauczyciele dyplomowani (79%). Wśród respondentów znalazła się także grupy nauczycieli mianowanych (13%), kontraktowych (5%) i stażystów (2%). W odpowiedziach 1% respondentów nie ujawnił uzyskanego stopnia awansu zawodowego (wykres 3).

Wykres 3. Respondenci według uzyskanych stopni awansu zawodowego n = 344

Źródło: opracowanie własne

Ze względu na to, że większość nauczycieli bibliotekarzy wojewódzkich bibliotek pedagogicznych osiągnęło stopień nauczyciela dyplomowanego – tylko 21% mogło nadal podlegać procedurze awansu zawodowego. Z tej grupy ponad połowa (11%) badanych znajdowała się w trakcie awansu zawodowego (wykres 4).

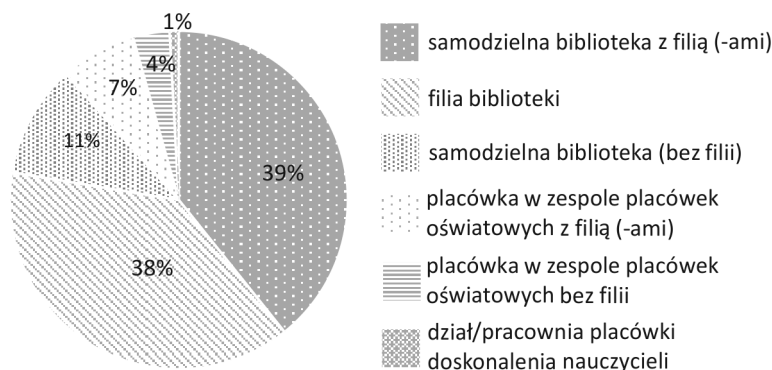

Wykres 4. Respondenci w trakcie awansu zawodowego n = 344

Źródło: opracowanie własne

Ankietowani reprezentowali przede wszystkim duże wojewódzkie biblioteki pedagogiczne posiadające filie – 39% badanych; 38% respondentów było zatrudnionych w filiach, 11% to osoby, które były zatrudnione w samodzielnych organizacyjnie placówkach nieposiadających filii, 7% ankietowanych było pracownikami księżnic posiadających filie i działających w strukturach zespołów placówek oświatowych doskonalenia nauczycieli.

W grupie pracowników bibliotek pedagogicznych wchodzących w skład zespołów placówek oświatowych bez filii znalazło się 4% badanych, 1% zaś to pracownicy działów/pracowni pedagogicznych placówek doskonalenia nauczycieli (wykres 5).

Wykres 5. Respondenci według struktury bibliotek, które stanowią ich miejsca pracy n = 344

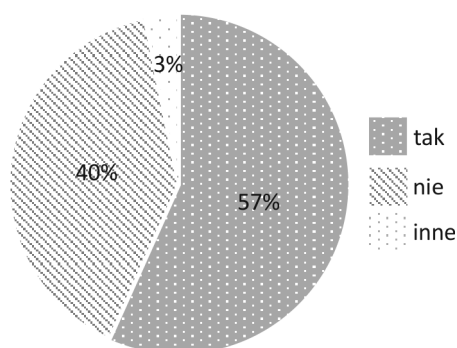
Źródło: opracowanie własne

Ponieważ – jak wspomniano w podrozdziale 4.4 – napotkano na problem dotyczący wydzielenia do badań placówek, które można byłoby uznać za wojewódzkie biblioteki pedagogiczne, postanowiono zapytać o to respondentów.

Za interesujące uznano odpowiedzi pracowników dotyczące ich wiedzy/poczucia, że pracują w bibliotece o statucie „wojewódzkiej”. W opinii 57% ankietowanych ich placówka spełniała kryteria biblioteki pedagogicznej szczebla wojewódzkiego, prawie połowa (40%) – nie uznała swojego miejsca pracy za księżnicę wojewódzką, a 3% badanych zaznaczyło opcję „Inne”.

Wśród 138 ankietowanych, którzy nie uznali księżnicy, w której pracują za „wojewódzką”, znalazły się osoby z 20 bibliotek pedagogicznych zlokalizowanych w dawnych miastach wojewódzkich oraz 1 osoba badana, która nie ujawniła danych swojej placówki. Co ciekawe, 13 respondentów (4% wszystkich badanych – 13/344 lub 9% – 13/138 – z tych, co nie uznali swojej księżnicy za wojewódzką) reprezentujących filie księżnic jednoznacznie uznanych przez autorkę za wojewódzkie zaznaczyło, że nie uważa swojego miejsca pracy za jednostkę szczebla wojewódzkiego, co może wskazywać, że traktowali swoje miejsce pracy jako odrębną od głównej jednostki całość. Jeden badany (pracownik głównej jednostki) nie uznał za wojewódzką biblioteki, w której jest zatrudniony, pomimo tego, że w nazwie ma ona słowo „wojewódzka” i znajduje się w mieście będącym siedzibą województwa.

Respondenci, którzy zaznaczyli w odpowiedzi na pytanie o przynależność ich placówki do kategorii wojewódzkich bibliotek pedagogicznych opcję „Inne”, podkreślali, że pracują w filii jednostki głównej (2%), nazywali swoją księżnicę ogólnie „jednostką wojewódzką” (0,3%), „dawną wojewódzką”, bądź stwierdzali, że „była kiedyś pod tą nazwą” (0,3%). Jedna osoba uznała swoją bibliotekę za wojewódzką pomimo tego, że przyznała, iż pozbawiono ją tej nazwy. Dwóch ankietowanych oznajmiło, że biblioteka pedagogiczna, którą reprezentują, widnieje w statystykach GUS jako wojewódzka, chociaż jeden z nich przyznał, że raczej nie uznaje księżnicy, w której pracuje, za wojewódzką (wykres 6).

Wykres 6. Przynależność placówki do kategorii wojewódzkich bibliotek pedagogicznych według respondentów $n = 344$

Źródło: opracowanie własne

Prezentowane wyniki, jak również wcześniejsze problemy autorki wynikające z trudności w ustaleniu, które z książnic należy uznać za biblioteki wojewódzkie, jednoznacznie wskazują na brak uporządkowania we wskazanym obszarze. Do dezinformacji przyczynia się brak jednoznacznych ustaleń legislacyjnych, chaos w nazewnictwie, brak świadomości wśród pracowników dotyczącej statusu instytucji, w której działają, a także brak uporządkowania w sprawozdawczości.

Większość badanych nauczycieli bibliotekarzy wojewódzkich bibliotek pedagogicznych stanowiły kobiety (93%) w wieku 50–60 lat (42%) lub 40–50 lat (35%). Posiadały one najwyższy stopień doskonalenia zawodowego – nauczyciela dyplomowanego (79%) – i z tej racji nie uczestniczyły w procedurze awansu. Respondenci byli zatrudnieni przede wszystkim w dużych jednostkach posiadających filie (39%) lub w ich filiach (38%). Nieco ponad połowa ankietowanych (57%) uznała, że ich bibliotekę można uznać za placówkę oświatową szczebla wojewódzkiego.

5.2. Termin „technologie informacyjno-komunikacyjne” w rozumieniu ankietowanych

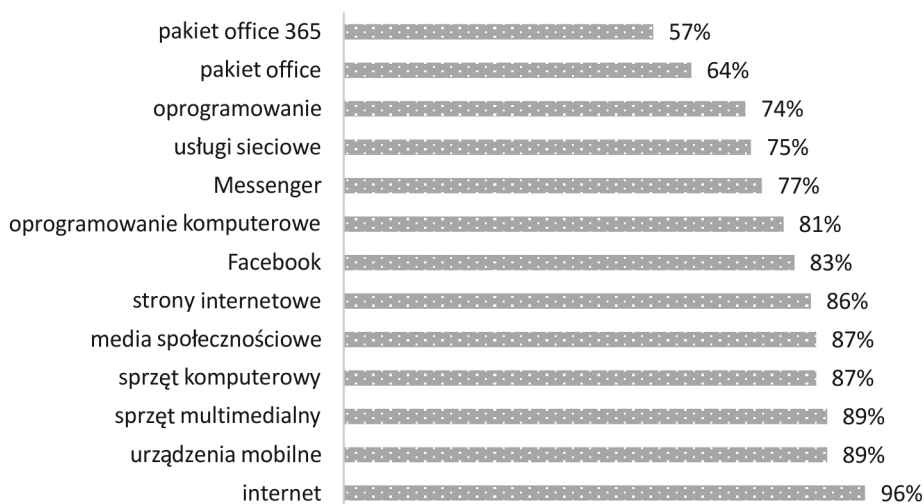
Ze względu na duży problem ze zdefiniowaniem pojęcia „technologii informacyjno-komunikacyjnych” uznano, iż ciekawym zabiegiem będzie zapytanie nauczycieli bibliotekarzy pracujących w bibliotekach pedagogicznych, jak rozumieją ten termin. Respondentom zadano dwa pytania, których celem było ustalenie pojmowania technologii informacyjno-komunikacyjnych i skonfrontowanie odpowiedzi ankietowanych jako praktyków z definicjami naukowymi omówionymi w rozdziale 2 oraz ze sformułowaną w nim definicją TIK, przyjętą przez autorkę.

Celem ustalenia zakresu znaczeniowego pojęcia TIK według respondentów zaproponowano im w kafeterii dziewięć odpowiedzi¹: sprzęt komputerowy, urządzenia mobilne, oprogramowanie, oprogramowanie komputerowe, sprzęt multimedialny (np. projektor, wizualizer, tablica interaktywna), strony

¹ Zaproponowanie respondentom przykładowych propozycji TIK dało im możliwość zastanowienia się nad tym, które z nich w praktyce uznają za desygnaty tej nazwy. Autorka miała nadzieję, że konieczność wyboru określonych kategorii elementów wchodzących w zakres nazwy „technologie informacyjno-komunikacyjne” skłoni badanych do głębszej refleksji i pozwoli im na stworzenie przemyślanych definicji tego pojęcia.

internetowe, media społecznościowe, internet, telewizję cyfrową, usługi sieciowe, pakiet office, pakiet office 365, Facebook, Messenger. Ankietowanym дано również możliwość samodzielnego uzupełnienia odpowiedzi poprzez dodanie kategorii „inne, jakie?”²

Prawie wszyscy badani (96%) zaliczyli do TIK internet. Większość respondentów uznała za nie również urządzenia mobilne (89%), sprzęt multimedialny (89%), sprzęt komputerowy (87%), media społecznościowe (87%), strony internetowe (86%), Facebook (83%), oprogramowanie komputerowe (81%), Messenger (83%), usługi sieciowe (75%), oprogramowanie (74%), pakiet office (64%), pakiet office 365 (57%), telewizja cyfrowa (55%), inne (4%, wykres 7).

Wykres 7. Zakres znaczeniowy pojęcia TIK według respondentów n = 344

Źródło: opracowanie własne

Wśród elementów TIK zaproponowanych przez badanych znalazły się: komunikatory internetowe: Viber, WhatsApp, Hangouts; „poczta elektroniczna”; usługi wirtualnego przechowywania danych: „dyski w chmurze”; oprogramowanie – określane ogólnie jako: „aplikacje”, „apki”, „aplikacje komputerowe”, bądź uwzględniane według kategorii, np. „aplikacje edukacyjne m.in. Kahoot, Canva”, „platformy edukacyjne”, „encyklopedie online”, „czytelnie online”. Do TIK

² Wyznaczając przykładowe elementy zbioru nazwy „technologie informacyjno-komunikacyjne”, autorka zainspirowała się publikacją Wojciecha Biela *Nowe media – interpretacja pojęcia w kontekście pedagogicznym* (2017). Jego poglądy dotyczące TIK wymienione w tym artykule zostały omówione w podrozdziale 2.3.

ankietowani zaliczyli również „telewizję satelitarną”, „technologie wyczuwania ruchu np. Xbox, Kinect”, „urządzenia GPS”, „Wirtualną Rzeczywistość”.

Niektórzy badani stwierdzili, że za technologię można uznać wszystkie urządzenia służące do przekazywania informacji, np. „telefon”, „nautofon (buczek mgłowy)”, „latarnię morską”; a nawet „maty edukacyjne”. Jedna osoba określiła pytanie ankietowe za źle sformułowane.

Następnie umożliwiono ankietowanym sformułowanie własnych definicji technologii informacyjno-komunikacyjnych oraz dłuższą wypowiedź na temat tego, jak rozumieją to pojęcie. Dokonano analizy i porównania definicji technologii informacyjno-komunikacyjnych zaproponowanych przez nauczycieli bibliotekarzy poprzez wyodrębnienie ich wspólnych i różniących się elementów oraz całych *definiensów* celem określenia poprawności ich konstrukcji, a także wydzielenia pewnych własności technologii, które przypisali im ankietowani i porównania ich z wcześniejszymi ustaleniami w tym zakresie.

Na wstępnym etapie ustalono, że wśród definicji sformułowanych przez ankietowanych znalazły się takie, które ze względu na ich budowę można podzielić na: równościowe (klasyczne i nieklasyczne) i nierównościowe. Nierzadko były one obarczone błędami logicznymi: niezgodności zakresów (definicja jest za szeroka, za wąska, za szeroka i za wąska, wykluczanie się zakresów), *idem per idem* (tzw. błędne koło), *ignotum per ignotum* (używanie do tłumaczenia wyrażen nieznanym odbiorcy)³. Mimo błędów zaproponowane przez badanych definicje technologii informacyjno-komunikacyjnych dały pewien obraz praktycznego rozumienia tego pojęcia, który jest zbieżny z ustaleniami autorki w tym zakresie (o czym będzie jeszcze mowa w tym rozdziale).

Warto podkreślić, że pytanie o definicję TIK było pytaniem obowiązkowym. Próbowano pozyskać jak największą ilość materiału badawczego, jednak odpowiedzi nie udzieliło czterech ankietowanych. Sformułowania definicji dokonało 340 z 344 respondentów i ta właśnie grupa badanych stanowiła rzeczywistą liczbę (n1) rozpatrywanych odpowiedzi dla tego pytania.

Największa grupa (48%) zaproponowanych definicji (163 opisy) była obciążona błędem logicznym *idem per idem*, czyli „to samo przez to samo”, ponieważ większość ankietowanych uznała, że technologie informacyjno-komunikacyjne to „technologia(e)”, „rodzina technologii”, „wykorzystywanie technologii informatycznej”, „połączenie technologii informatycznej z technologią komunikacyjną”, „wszelkiego rodzaju technologie”, „zbiorcza nazwa dla wszystkich technologii”, „grupa technologii”, „zbiór technologii”, „zbiór różnych technologii”, „nowe technologie”, „nowoczesne technologie”, „nowoczesne

³ Nazewnictwo i podział błędów logicznych za Mariuszem Urbańskim (2019).

technologie komputerowe”, „wykorzystanie zasobów technologicznych”, „wykorzystywanie potencjału nowych technologii informacyjno-komunikacyjnych”, „technologie informatyczne”, „rodzaj technologii”, „technologiczne rozwiązanie”, „wszelkie narzędzia technologiczne”, „technologie związane z oprogramowaniem komputerowym szeroko pojętym”.

Niektórzy respondenci popełnili w swoich definicjach błąd logiczny, tzw. błędne koła, w sposób pośredni definiując technologie informacyjno-komunikacyjne m.in. jako: „narzędzia wykorzystujące technologię cyfrową”, „wszelkiego rodzaju nowości związane z nowymi technologiami cyfrowymi, programy, sprzęt, języki programowania”, „umiejętność posługiwania się nowymi technologiami”. W sumie termin „technologia/technologie” we wszystkich definicjach, w różnym kontekście, został zamieszczony 214 razy. Rekordziści(stki) w jednej definicji zamieszczali je trzy i więcej razy, np.: „technologie przetwarzające, gromadzące i przesyłające informacje w formie elektronicznej, które odnoszą się do technologii związanych z komputerami i oprogramowaniem, a także związane z technologiami komunikacyjnymi i dotyczącymi sieci”, „pod pojęciem technologii informacyjnych i komunikacyjnych (w skrócie TIK, z ang. *Information and communication technologies* (ICT)), zwane zamiennie technologiami informacyjno-telekomunikacyjnymi, technikami informacyjnymi lub teleinformatycznymi) kryje się rodzina technologii przetwarzających, gromadzących i przesyłających informacje w formie elektronicznej”, „Pod pojęciem technologii informacyjnych i komunikacyjnych (w skrócie TIK), kryje się rodzina technologii przetwarzających, gromadzących i przesyłających informacji w formie elektronicznej”.

Ankietowani nie mieli natomiast wątpliwości co do drugiej części *definiensu*, czyli tzw. różnicy gatunkowej. Zdaniem respondentów do technologii informacyjno-komunikacyjnych zaliczamy technologie „przetwarzające, gromadzące i przesyłające informacje dostępne w formie elektronicznej”. Pojedynczy respondenci zmodyfikowali tę definicję, np. dodając, że mają to być technologie: „które niosą informację w cyfrowej postaci”, „udostępniające informacje” i to „różnorodne informacje”, „służą do przechowywania i przetwarzania danych”, albo zamiast wyrażenia „w formie elektronicznej” użyli „drogą elektroniczną”, „w postaci elektronicznej”, „w formie cyfrowej”, „za pomocą narzędzi elektronicznych”, „za pomocą internetu”. Niektórzy ankietowani w ogóle nie dodali wyrażenia „w formie elektronicznej” lub podobnego do swoich *definiensów*, np. „technologie, które służą wszechstronnemu posługiwaniu się informacją”. Pojedynczy respondenci wskazywali na to, że technologie nie tylko są niezbędne w procesie obiegu informacji, lecz także mają charakter edukacyjny, ponieważ: bywają „wykorzystywane do zdobywania wiedzy”,

umożliwiają „wykorzystanie zasobów technologicznych do zdobywania wiedzy”, „ułatwiają zdobywanie i przekazywanie wiedzy”.

Definicje TIK obarczone błędem logicznym *idem per idem* stanowią w pewnej mierze parafrazę popularnych *definiensów* TIK dostępnych w Internecie, a stworzonych np. na potrzeby opisu konferencji:

Pod pojęciem technologii informacyjnych i komunikacyjnych (w skrócie TIK, z ang. Information and communication technologies (ICT)), zwane zamiennie technologiami informacyjno-telekomunikacyjnymi, technikami informacyjnymi lub teleinformatycznymi) kryje się rodzina technologii przetwarzających, gromadzących i przesyłających informacje w formie elektronicznej (Technologie informacyjno-komunikacyjne (TIK) w rozwijaniu kompetencji zawodowych i społecznych osób z mniejszymi szansami, 2012).

Zbliżone ustalenia terminologiczne są dostępne w polskim piśmiennictwie naukowym i opracowaniach statystycznych, m.in. w raportach GUS, omówionych w podrozdziale 2.3. Do podobieństw należy zaliczyć w szczególności użycie terminu „technologie” w charakterze rodzaju najbliższego do *definiendum* oraz podobne sformułowanie różnicy gatunkowej. Niektóre z definicji TIK stworzonych przez respondentów stanowią np. wierne odzwierciedlenie ustaleń terminologicznych zawartych w sporządzonym przez GUS raporcie *Spółeczeństwo informacyjne w Polsce. Wyniki badań statystycznych z lat 2006–2010*.

Problem ze wskazaniem „rodzaju najbliższego” do *definiendum* skłonił wybranych badanych do podania definicji o zbyt szerokim zakresie. Niektórzy z nich zrezygnowali z doprecyzowania *definiensów*, lakonicznie stwierdzając, że mają na myśli: „wszystko to co jest na ten temat”, „wszystko to, co umożliwia gromadzenie, przetwarzanie i przesyłanie informacji w formie elektronicznej”, „wszystko co jest związane z pozyskiwaniem, gromadzeniem, przetwarzaniem i udostępnianiem informacji w jakiejkolwiek formie elektronicznej”, „wszystko związane z przesyłaniem i gromadzeniem informacji w formie elektronicznej”, „wszystko związane z gromadzeniem, przesyłaniem, wymianą informacji w formie elektronicznej”, „wszystko, co związane z przetwarzaniem i przekazywaniem informacji”.

Przekonanie ankietowanych o tym, że pojęcie TIK jest związane z rozwojem społeczeństwa informacyjnego oraz przepływem informacji w formie cyfrowej (elektronicznej) dzielają badaczy nauk humanistycznych i społecznych. Wspomniano o tym w podrozdziale 2.2, odwołując się m.in. do rozważań Agnieszki Demczuk (2016), oraz w podrozdziale 2.3, odnosząc się do ustaleń Anny Wandy Tomaszewskiej (2013) czy Marcina Roszkowskiego (2017).

Część definicji sformułowanych przez ankietowanych wydawała się jednocześnie za szeroka i za wąska, za wąska lub niezrozumiała: „wszystko to co służy

pracy z komputerem i internetem”, „niezbędne narzędzie w pracy bibliotekarza”, „wszelkie narzędzia cyfrowe, jakie można wykorzystać w pracy z uczniem”, „techniki teleinformacyjne”, „technologie informacyjno-komunikacyjne – informuję, komunikuję, poszukuję, wiem”, „technologie bez których nie wyobrażam sobie funkcjonowania w mojej obecnej pracy”. Jeden respondent wprost odstąpił od definiowania rozumienia TIK i odesłał autorkę do lektury wydawnictw informacyjnych: „patrz słownik” [*sic!*]⁴.

Znaczna część ankietowanych (17%, 59 *definiensów*) uznała, że do technologii informacyjno-komunikacyjnych należy zaliczyć „narzędzia”. Niektóre osoby z tej grupy respondentów potraktowały terminy „narzędzia” i „technologie” jak wyrazy synonimiczne, np. w jednej z definicji użyto wyrażenia „narzędzia i inne technologie związane z informacją”, „ogół narzędzi (technologii), które służą wytwarzaniu, gromadzeniu i przetwarzaniu (w tym dzieleniu się) szeroko pojętej informacji w formie elektronicznej”.

Inni badani uważali, że „narzędzia” stanowią jedno z wielu wyrazów lub wyrażen definiujących technologie lub uznawali je za rodzaj najbliższy do *definiendum*. W tym przypadku badani definiowali TIK jako podzbiór narzędzi, których cechą specyficzną jest to, że służą do gromadzenia, przetwarzania i przesyłania informacji (w formie elektronicznej): „narzędzia przetwarzające, gromadzące i pozwalające przesyłać informacje w formie elektronicznej”, „wszystkie narzędzia pozwalające na gromadzenie, przetwarzanie i udostępnianie informacji oraz pozwalające na efektywną komunikację”, „narzędzia, które służą wszechstronnemu posługiwaniu się informacją”, „są nowym narzędziem komunikacji i informacji o szerszym zasięgu i większych możliwościach niż dotychczasowe – «tradycyjne»”, „pozwalające na komunikację między ludźmi, gromadzenie i przetwarzanie informacji w formie elektronicznej”, „narzędzia służące do szybkiego przetwarzania i przesyłania informacji”, „narzędzia pozwalające zdobywać i przekazywać informacje”, „narzędzia komunikacji elektronicznej”.

W tej definicji pewne wątpliwości autorki wzbudził zakres nazwy „narzędzia” – w rozumieniu ankietowanych. Skoro okazało się ono pojęciem nieostrym, to tym bardziej trudno wskazać, jaką grupę w ramach zbioru „narzędzi” stanowiłyby np. wymienione przez jednego z ankietowanych „nowoczesne

⁴ Dokonana w rozdziale drugim analiza wybranych wydawnictw informacyjnych w zakresie występowania w nich definicji TIK wykazała, że nie zawsze są one sformułowane jednoznacznie. Świadczy o tym chociażby wspomniana w tym rozdziale definicja Ryszarda Pachocińskiego „technologia informatyczna w edukacji”, zamieszczona w t. 6 *Encyklopedii Pedagogicznej XXI w.*, która stanowi bardziej refleksję nad rolą TIK w edukacji i życiu młodych ludzi niż rzeczywiste ustalenia terminologiczne.

narzędzia komunikacji”, „interaktywne narzędzia”, „narzędzia informacyjno-komunikacyjne ułatwiające zdobywanie nowych informacji oraz naukę”.

Część badanych utożsamiała „narzędzia” z oprogramowaniem: „narzędzia (oprogramowanie)”, „narzędzi, do których zaliczamy oprogramowanie”, „narzędzia np. oprogramowanie wykorzystywane w procesie komunikowania się”, „narzędzia online”, „narzędzia online i offline” lub oprogramowaniem i szeroko rozumianym internetem: „wszelkie aplikacje komputerowe, zasoby sieci i inne narzędzia pozwalające na sprawne poruszanie się w społeczeństwie informacyjnym”, „narzędzi związanych z internetem”.

Inni badani odwoływali się do pojęcia „narzędzi” w szerokim zakresie. Jeden z ankietowanych utożsamił je z narzędziami pozwalającymi „na sprawne poruszanie się w społeczeństwie informacyjnym”. W tym kontekście miał na myśli „wszelkie aplikacje komputerowe, zasoby sieci i inne [...]”. Zgodnie z tym sposobem rozumienia narzędzi niektórzy z badanych rozszerzyli zakres tego pojęcia i zaliczyli do niego sprzęt, oprogramowanie i internet: „zasoby sprzętu i oprogramowania informatycznego oraz internet”, „narzędzia komunikacyjne np. smartfon, Fb itp.”, „urządzenia, oprogramowanie, programy, aplikacje oraz dostęp do sieci www”, „komputery, laptopy, smartfony, tablice interaktywne i in. wraz programowaniem i aplikacjami, dostępnymi online i offline, pozwalające na komunikację między ludźmi”. „Poprzez technologie informacyjno-komunikacyjne rozumiem zasoby sprzętu i oprogramowania informatycznego oraz internet wykorzystywane do przekazywania i prezentowania informacji w celu osiągnięcia lepszych efektów komunikowania, nauczania i uczenia się”. To także umiejętności posługiwania się tymi narzędziami i umiejętne wykorzystywanie potencjału nowych technologii informacyjno-komunikacyjnych w komunikowaniu i nauczaniu.

Pojedynczy respondenci posługiwali się w odniesieniu do TIK pojęciem „środków” (3%, 9 *definiensów*), definiując je m.in. jako: „środki przetwarzające i gromadzące informacje w formie elektronicznej”, „zespół środków technicznych/komputery, urządzenia mobilne wraz z oprogramowaniem oraz technologie służące gromadzeniu, selekcji, przechowywaniu i udostępnianiu informacji”, „środki, urządzenia i systemy udostępniające i przesyłające informacje za pomocą elektronicznych nośników”, „zespół środków, tj. systemów, urządzeń, narzędzi, mediów komunikacyjnych oraz usług przesyłających, przetwarzających i gromadzących informacje w formie elektronicznej”, „zespół środków – komputery, sieci komputerowe i media, oraz narzędzi – oprogramowanie, a także technologie, które służą wszechstronnemu posługiwaniu się informacją”, „zespół środków: narzędzi, oprogramowania, urządzeń (komputery, tablety, serwery), mediów komunikacyjnych (sieci bluetooth, Internet, sieci bezprzewodowe, telefonia komórkowa i satelitarna), usług przetwarzających,

gromadzących i przesyłających informacje w formie elektronicznej”, „pozyskanie, przetwarzanie i przekazywanie informacji poprzez nowoczesne środki techniki komputerowej oraz wszelkie media społecznościowe”, „zespół nowoczesnych urządzeń wykorzystywanych w procesie komunikowania”. Można zauważyć, że badani na ogół rozpatrywali pojęcie „środków” w szerokim zakresie. Zaliczali oni do tej kategorii różnego rodzaju sprzęt i sieci komputerowe: komputery i urządzenia mobilne, serwery, oprogramowanie, usługi związane z przepływem informacji w formie elektronicznej oraz media komunikacyjne, społecznościowe.

Niektóre osoby zdefiniowały technologie informacyjno-komunikacyjne wyłącznie jako 1) sprzęt: „urządzenia służące gromadzeniu, przetwarzaniu i przesyłaniu informacji w formie elektronicznej” czy „innovacyjny rodzaj usług sprzętu multimedialnego dający możliwości poruszania się w przestrzeni informacyjno-komunikacyjnej”, „multimedia z podzespołami lub elementami nowoczesnych zestawów komputerowych”, „zespół nowoczesnych urządzeń wykorzystywanych w procesie komunikowania”; 2) oprogramowanie: „oprogramowanie służące komunikacji, gromadzeniu i przetwarzaniu informacji oraz szeroko rozumianej edukacji”, „TIK aplikacje i programy” lub 3) sprzęt i oprogramowanie: „sprzęt komputerowy i oprogramowanie”, „zespół nowoczesnych urządzeń wykorzystywanych w procesie komunikowania; czyli urządzeń takich jak komputery, sieci komputerowe i media, oraz narzędzi do których zaliczamy oprogramowanie”, „zespół nowoczesnych urządzeń (komputery, sieci komputerowe)”, „hardware i software komputerowy służący celom informacyjnym i komunikacyjnym”, „sprzęt i urządzenia wraz z oprogramowaniem służące do pozyskania informacji oraz nawiązania komunikacji”, „komputery, tablety, smartfony itp. z oprogramowaniem i aplikacjami”, „połączenie infrastruktury informatycznej (w rozumieniu sprzętu, jak komputery, urządzenia mobilne, sieci informatyczne, etc.) z możliwością zdalnej komunikacji. Np.: sam tablet jako urządzenie nie jest technologią informacyjno-komunikacyjną, ale wraz z mobilnymi aplikacjami, z których można korzystać, łączyć się, wypełniać testy, otrzymywać wyniki, pokonywać poziomy, np. w nauce języka, grze, już nią jest”, albo jako 4) sprzęt, oprogramowanie i internet: „sprzęt, oprogramowanie oraz sieć, które służą do pozyskiwania, gromadzenia i przesyłania informacji elektronicznej”, „to sprzęt i oprogramowanie informatyczne oraz internet, które pozwalają na komunikację między ludźmi.”, „nowe technologie wykorzystywane w nauczaniu tj. różnorodne aplikacje, narzędzia on-line i off-line, wirtualna i rozszerzona rzeczywistość, roboty, służące wdrażaniu myślenia komputacyjnego”.

Część badanych (10%, 33 *definiensy*) określiła technologie informacyjno-komunikacyjne jako zespół czynności, którym podlega informacja w formie

elektronicznej, np.: „gromadzenie, przetwarzanie i przesyłanie informacji w formie elektronicznej”, „przetwarzanie, gromadzenie i przesyłanie informacji w formie elektronicznej”, „przetwarzanie, gromadzenie i przesyłanie wszelkiej informacji (tekstowej, graficznej) w formie elektronicznej”, „zbieranie, przetwarzanie, przechowywanie i przesyłanie informacji w formie elektronicznej”, lub czynności (działań) wykonywanych przez użytkowników informacji, np.: „zdobywanie informacji, zarządzając zasobami informacyjnymi, ułatwienie komunikacja”, „są to działania związane wykorzystaniem urządzeń telekomunikacyjnych i informatycznych oraz usług im towarzyszących, a także gromadzenie, przetwarzanie, udostępnianie informacji w formie elektronicznej z wykorzystaniem technik cyfrowych i wszelkich narzędzi komunikacji elektronicznej”. Niektórzy z ankietowanych starali się określić infrastrukturę techniczną wykorzystywaną do tych czynności. W ten sposób powstały m.in. następujące *definiensy* TIK: „przetwarzanie, przechowywanie i przesyłanie informacji za pomocą sprzętu komputerowego i oprogramowania”. Pojedyncze osoby badane utożsamiały technologie informacyjno-komunikacyjne z „informacją(-ami) w formie elektronicznej”.

Spora grupa ankietowanych uznała, że do technologii informacyjno-komunikacyjnych należy zaliczyć media (11%, 38 *definiensów*). Niektórzy z nich założyli, że media stanowią rodzaj najbliższy do technologii informacyjno-komunikacyjnych. Zdefiniowali oni technologie informacyjno-komunikacyjne m.in. jako: „wszystkie media przetwarzające, gromadzące i przesyłające informacje w formie elektronicznej”, „media pozwalające na komunikowanie się, zdobywanie wiedzy, efektywne nauczanie i uczenie się, pomagające w pracy, organizujące czas wolny”. Pojedyncze osoby badane definiowały te technologie jako media społecznościowe lub komunikacyjne, np. „TIK – nowoczesne technologie, narzędzia i metody, aplikacje służące i wykorzystywane w komunikacji między ludźmi (media społecznościowe), w pracy zawodowej, w nauce i w codziennym życiu”, „media komunikacyjne (np. internet) umożliwiające przetwarzanie, gromadzenie i przesyłanie informacji w formie elektronicznej”, „wszystkie media komunikacyjne (telefony, telewizja, smartfony, tablety, komputery, internet, aplikacje, programy itd.)”, „media komunikacyjne, umożliwiające zapis i sprzęt umożliwiający przetwarzanie informacji”, „ogół mediów który pozwala na komunikację między ludźmi a także wyszukiwanie informacji”. Pozostali ankietowani wymienili „media” jako jedną z kategorii wchodzących w zakres nazwy „technologie informacyjno-komunikacyjne”. Badani użyli tego terminu m.in. w postaci wyrażen: „wszystkie media”, „media typu telefonia komórkowa”, „media komunikacyjne”, „wszystkie media komunikacyjne”, „media społecznościowe”, „media, które ułatwiają dostęp do informacji i ułatwiają wzajemne komunikowanie się”, „media umożliwiające zapis informacji

(pamięci przenośne, dyski twarde, dyski CD/DVD, taśmy itp.)”. Przy czym do mediów komunikacyjnych ankietowani zaliczali m.in. sprzęt, oprogramowanie, Internet, sieci bezprzewodowe, np.: „(Internet, sieci bezprzewodowe, telefonia komórkowa i satelitarna), narzędzia (oprogramowanie)”, „sieci bluetooth, Internet, sieci bezprzewodowe, telefonia komórkowa i satelitarna”, „telefony, telewizja, smartfony, tablety, komputery, internet, aplikacje, programy itd.”, „Internet, sieci bezprzewodowe, sieci Bluetooth, telefonia stacjonarna, komórkowa, satelitarna, technologie komunikacji dźwięku i obrazu, radio, telewizje itp.”.

Ankietowani podobnie jak badacze (por. rozdział drugi), próbowali uporządkować w swoich *definiensach* relacje zachodzące pomiędzy zakresami nazw „technika” i „technologia” w kontekście technologii informacyjno-komunikacyjnych. Zbudowane przez nich definicje wskazują na to, że często rozumieli technikę jako „urządzenia techniczne, a także sposób wykonywania określonych czynności” (Technika 2017). Stąd w wybranych definicjach stworzonych przez ankietowanych nazwano TIK m.in. „techniką przetwarzania, gromadzenia i przesyłania informacji w formie elektronicznej” lub zdefiniowano ją jako „wykorzystanie technik cyfrowych i komunikacyjnych w pracy” czy „wykorzystanie sprzętu, oprogramowania i techniki [...] do usprawnienia pozyskiwania, przetwarzania i przyswajania informacji”.

O tym, że badani mogli rozumieć „technikę” jako urządzenia techniczne, świadczyć chociażby użyte przez nich w definicjach TIK wyrażenia: „narzędzi technicznych i oprogramowania”, „nowoczesne techniczne rozwiązania służące pozyskiwaniu informacji, wiedzy i umiejętności oraz pozwalające na kontakt z innymi osobami niezależnie od czasu i miejsca pobytu”.

Wybrane osoby próbowały dopasować polskie rozumienie terminu „technologia” do swoich *definiensów*, np. „technologia (za Słownikiem języka polskiego PWN) to dziedzina techniki zajmująca się opracowywaniem nowych metod produkcji wyrobów lub przetwarzania surowców. Wraz z wynalezieniem komputerów w ostatnich latach popularne stało się sformułowanie technologie informacyjno-komunikacyjne. Wobec powyższego, dla mnie, TIK może oznaczać przetwarzanie wszelkich informacji w celach komunikacyjnych”, czy „technologie zajmujące się techniką przetwarzania, gromadzenia i przesyłania informacji w formie elektronicznej”. Pojedynczy respondenci uznali technologie informacyjno-komunikacyjne za: „dział telekomunikacji i informatyki, zajmujący się techniką przetwarzania, gromadzenia i przesyłania informacji w formie elektronicznej”.

Zarówno respondenci, jak i badacze z zakresu nauk humanistycznych i społecznych (rozdział drugi) posługiwali się analogicznymi synonimami dla określenia technologii informacyjno-komunikacyjnych. Były to przede wszystkim polsko- i anglojęzyczne skrótowce: „TIK” (12%, 40 *definiensów*, w jednej z definicji

użyty 2 razy), „TI” (0,6%, 2 *definiensy*), „ICT” (1%, 4 *definiensy*; w tym jedna osoba podała „ITC”) oraz wywodzący się również z języka angielskiego termin „information and communication technologies” (1%, 3 *definiensy*).

Ankietowani podobnie jak badacze podkreślali pewne cechy charakterystyczne dla technologii informacyjno-komunikacyjnych, takie jak: nowość (nowoczesność), szybkość obiegu informacji itp. Cecha bycia „nowymi” okazała się dla niektórych badanych niewystarczającym określeniem dla technologii informacyjno-komunikacyjnych, chociaż jeden z respondentów użył tego terminu nawet dwukrotnie w swoim *definiensie*, określając technologie informacyjno-komunikacyjne jako „wszelkiego rodzaju nowości związane z nowymi technologiami cyfrowymi, programy, sprzęt, języki programowania”. Z tego powodu w wielu *definiensach* zamiast określenia „nowy” (8 definicji TIK – 2%) użyto terminu „nowoczesny” (19 definicji TIK – 6%), a w jednym zawarto określenie „najnowszych”. Warto zaznaczyć, że słowo „nowy” na dobre zakorzeniło się w polskim piśmiennictwie humanistycznym i społecznym. Było wielokrotnie używane w przeszłości, chociażby w odniesieniu do mediów, i trudno już odróżnić ciągle powstające coraz to nowsze generacje nowych mediów od tych wczorajszych, nieco już mniej nowych[!].

Większość respondentów starała się formułować uniwersalne definicje TIK, ale część z nich stworzyła *definiensy* uwzględniające specyfikę pracy nauczyciela bibliotekarza oraz realizację zadań bibliotek pedagogicznych, np.: „pomocne metody w pracy nauczyciela bibliotekarza”, „technologia komputerowa wykorzystywana w pracy nauczyciela i bibliotekarza”, „niezbędne narzędzie w pracy bibliotekarza”. Niestety tak określone definicje technologii są zbyt ogólne i jednocześnie za wąskie. Nie należy jednak zapominać o tym, że definicje technologii informacyjno-komunikacyjnych tworzone przez nauczycieli bibliotekarzy powinny w jakiś sposób uwzględniać specyfikę ich pracy, w której zostali niejako zobligowani do stosowania i upowszechniania technologii informacyjno-komunikacyjnych. Stąd trudno uwzględnić np. definicję, w której respondent określił TIK jako: „wszelkie działania jakie wiążą się z produkcją i wykorzystywaniem urządzeń informatycznych i telekomunikacyjnych oraz wszelkie usługi”.

Ankietowani zdawali się zauważać potrzebę wykorzystania technologii informacyjno-komunikacyjnych do realizacji zadań bibliotek pedagogicznych. Niektórzy z nich uwzględnili swoje opinie bezpośrednio w formułowanych przez siebie definicjach, stwierdzając m.in., że są one „niezbędne dla funkcjonowania placówki, realizacji jej statutowych zadań i rozwoju zawodowego pracowników”.

Pojedyncze osoby badane zauważyły, że do korzystania z technologii informacyjno-komunikacyjnych konieczne są pewne kompetencje (wiedza,

umiejętności, postawy), m.in. stwierdzając, że „wspomagają [one] edukację, bo uczą bawiąc, wymagają od użytkownika odpowiednich kompetencji cyfrowych”, „Wykorzystanie ich [zespołu narzędzi – przyp. MW] wymusza nabycie umiejętności obsługi nadawcy, a czasem także odbiorcy”, „To także umiejętności posługiwania się tymi narzędziami i umiejętne wykorzystywanie potencjału nowych technologii informacyjno-komunikacyjnych w komunikowaniu i nauczaniu”. W innych *definiensach* zawarto natomiast wyrażenia: „polega na rozwijaniu kompetencji zawodowych i społecznych” i określono TIK jako: „system oparty na kompetencjach i umiejętnościach korzystania z zasobów, programów i aplikacji cyfrowych w oparciu o całą dostępną bazę techniczną”, „zespół umiejętności, które pozwolą ocenić, kiedy wykorzystanie jest potrzebne, jak informacje wyszukiwać, oceniać i wykorzystać”, „umiejętność posługiwania się nowymi technologiami”, „umiejętność krytycznej analizy i oceny wiarygodności informacji, twórczego wykorzystania mediów do realizacji celów (edukacyjnych, informacyjnych, rozrywkowych), komunikacji społecznej i współpracy”.

Wielu ankietowanych podkreślało w swoich definicjach to, że technologie informacyjno-komunikacyjne są stosowane w celu komunikacji, np.: „określenie technologia informacyjna i komunikacyjna zawiera w sobie dwa aspekty jakimi są: informacja oraz komunikacja (pojmowana jako przeznaczenie informacji oraz cel działania technologii)”, „«TI» to komunikacja społeczeństwa za pomocą sprzętu komputerowego wraz z oprogramowaniem w celu pozyskiwania informacji, jej przetwarzania i zarządzania w celu przekazania innym ludziom”, „narzędzia i sposoby komunikowania się ludzi, do których potrzebny jest SPRZĘT⁵ (a nie tylko ludzkie ciało)”.

Niektórzy respondenci zaliczyli do technologii informacyjno-komunikacyjnych szeroko rozumiane usługi, posługując się m.in. następującymi sformułowaniami: „technologie informacyjno-komunikacyjne są to działania związane [z] wykorzystaniem urządzeń telekomunikacyjnych i informatycznych oraz usług im towarzyszących”, „usługi przetwarzające, gromadzące i przesyłające informacje w formie elektronicznej”, „usługi telekomunikacyjne”, „[zespół – przyp. MW] usług przesyłających, przetwarzających i gromadzących informacje w formie elektronicznej”, lub definiując TIK jako: „połączenie technologii informatycznej z innymi, głównie z technologią komunikacyjną, np. komputer wraz z oprogramowaniem, smartfony, telewizja oraz usługi z nimi związane (np. wideo-konferencje, e-learning)”, „narzędzia techniczne i oprogramowanie pozwalające na komunikację i przetwarzanie informacji oraz usługi komunikacyjne” czy „urządzenia, oprogramowanie, usługi umożliwiające

⁵ Pisownia oryginalna.

upowszechnianie informacji (w oderwaniu od konkretnego miejsca)". Ostatnia z wymienionych definicji technologii informacyjno-komunikacyjnych jest najbardziej zbliżona do *definiensu* sformułowanego przez autorkę (por. rozdział drugi), zgodnie z którym TIK są rozumiane jako podstawa techniczna (instrumenty): sprzęt i oprogramowanie (media techniczne) służące do realizacji procesu informacyjnego i zarządzania nim w środowisku cyfrowym.

Podsumowując ten wątek, trzeba powiedzieć, że zarówno badacze, jak i praktycy mieli pewien problem ze zdefiniowaniem pojęcia „technologii informacyjno-komunikacyjnych”. Jeden z respondentów stwierdził wręcz: „uwagam, że rzadko można spotkać w literaturze definicję tego pojęcia”. Oczywiście definicji TIK w literaturze nie brakuje, ale trudno uznać je za wyczerpujące i jasno, zwięźle sformułowane. W przypadku nauczycieli bibliotekarzy problem nabiera większej wagi, tym bardziej że powinni oni nie tylko stosować technologie informacyjno-komunikacyjne, lecz także upowszechniać możliwości ich wykorzystania w realizacji zadań dydaktycznych, opiekuńczych i wychowawczych – wspomagając w ten sposób szkoły i placówki oświatowe.

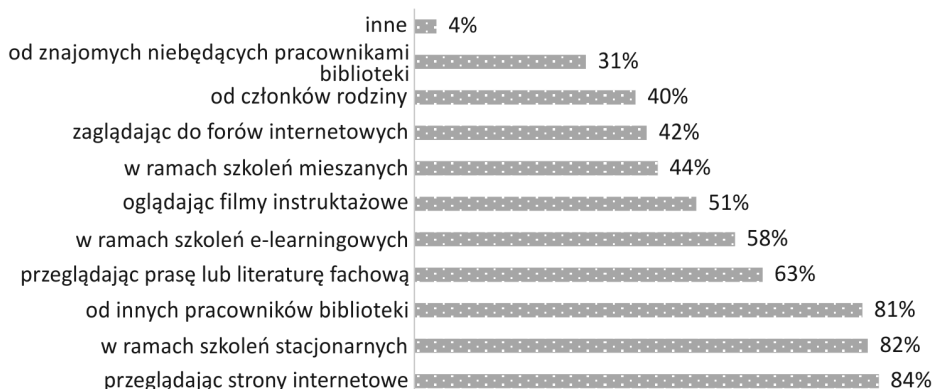
Niezależnie od nazewnictwa przyjętego przez ankietowanych w większości ich ustalenia były zgodne z rozważaniami terminologicznymi dotyczącymi TIK zaproponowanymi w podrozdziale 2.3. Zazwyczaj badani włączali do zakresu tej nazwy wszelkiego rodzaju sprzęt i oprogramowanie oraz wiązali je z zarządzaniem informacją w postaci cyfrowej i pojęciem mediów.

5.3. Formy kształcenia w zakresie technologii informacyjno-komunikacyjnych preferowane przez ankietowanych

Systematyczne uzupełnianie wiedzy i kształcenie umiejętności w zakresie korzystania z TIK jest bardzo istotne w pracy nauczycieli bibliotekarzy wojewódzkich bibliotek pedagogicznych. Wynika to przede wszystkim ze zmienności TIK, szybkiego ich zastępowania jeszcze nowszymi, bardziej intuicyjnymi bądź znacznie zmodyfikowanymi wariantami istniejących technologii. Głównym celem autorki było wskazanie najczęściej stosowanych przez nauczycieli bibliotekarzy wojewódzkich bibliotek pedagogicznych form doskonalenia i samokształcenia w zakresie TIK.

Ustalono, że większość ankietowanych doskonalila swoją wiedzę i umiejętności w zakresie TIK, przeglądając strony internetowe (84%), w ramach szkoleń stacjonarnych (82%), przejmując je od innych pracowników biblioteki

(81%), przeglądając prasę lub literaturę fachową (63%), w ramach szkoleń e-learningowych (58%), oglądając filmy instruktażowe (51%), w ramach szkoleń mieszanych (44%), zaglądając do forów internetowych (42%), od członków rodziny (40%), od znajomych niebędących pracownikami biblioteki (31%) lub korzystała z innych form doskonalenia i samokształcenia (4%, wykres 8).

Wykres 8. Formy doskonalenia i samokształcenia w zakresie TIK według respondentów n = 344

Źródło: opracowanie własne

Wśród pozostałych (4%) odpowiedzi znalazły się własne propozycje doskonalenia i samokształcenia zaproponowane przez badanych. W znacznej mierze (8 respondentów) skoncentrowali się oni na podkreśleniu samodzielnego i praktycznego charakteru swoich poczynąń w zakresie zdobywania wiedzy i umiejętności na temat TIK: „jestem w największej części samoukiem”, „samodzielnie”, „samodzielnie szperając po sieci”, „samemu próbując, testując różne narzędzia”, „samokształcenie w praktyce”, „samouk”, „poprzez praktykę, intuicyjna obsługa”. Pozostali badani kształcili się w zakresie TIK dzięki mediom społecznościowym („grupy na Facebooku”, „Facebook”), „blogosferze”. Wymieniono również: „konferencje, webinaria, zjazdy, kongresy, forum biblioteczne”, „sieci współpracy”, czyli takie, które w zasadzie można było zaliczyć do form doskonalenia stacjonarnych, e-learningowych czy mieszanych, ale ankietowani zadecydowali o konieczności ich osobnego uwzględnienia. Jedna osoba wymieniła jako „inną” możliwość korzystania z „literatury fachowej” (choć podobne sformułowanie pojawiło się w ramach odpowiedzi do wyboru), a drugi respondent, zaznaczając tą opcję, nie podał żadnego przykładu.

Na podstawie analizy odpowiedzi ankietowanych wyraźnie widać, że praca zawodowa nauczyciela bibliotekarza wojewódzkiej biblioteki pedagogicznej

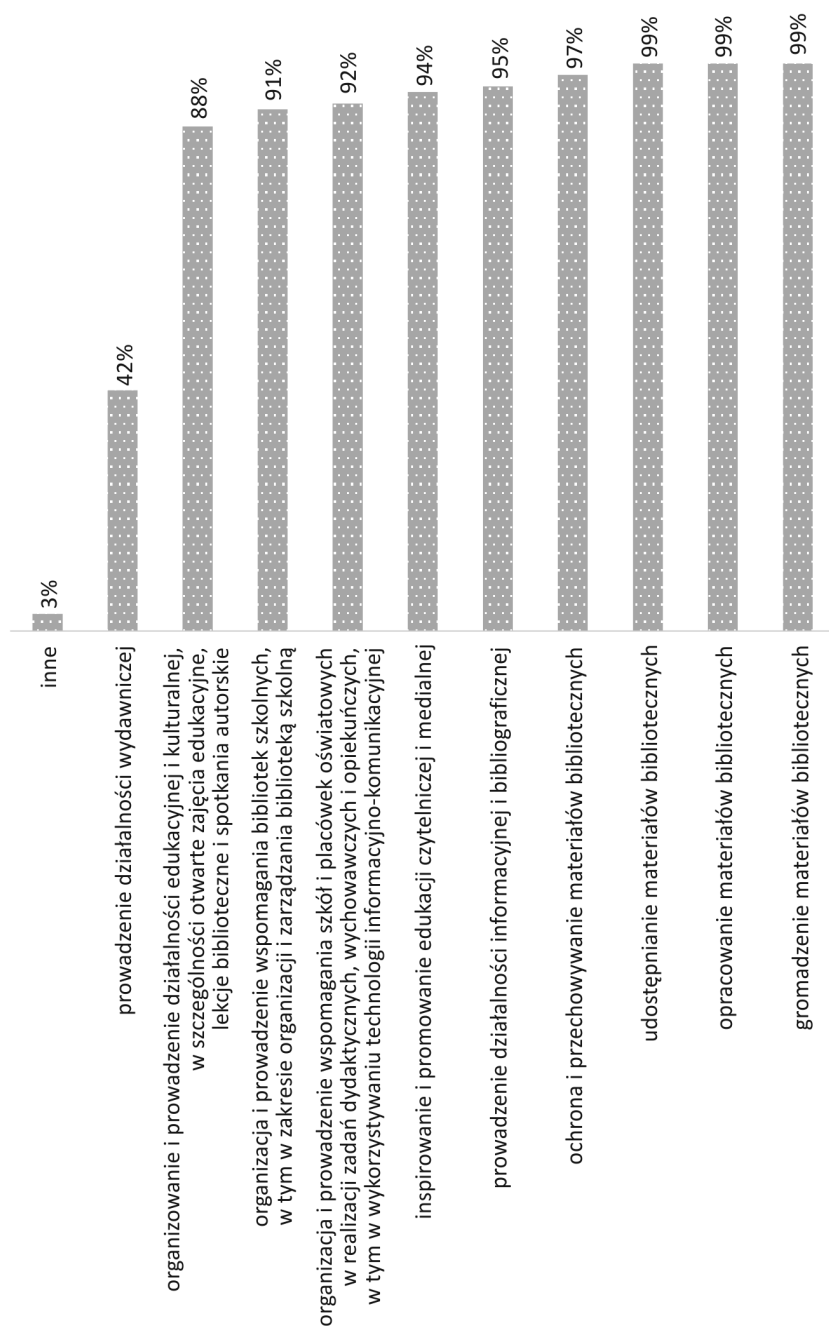
idealnie wpisuje się w ideę *lifelong learning*, czyli ‘uczenia się przez całe życie’. Nauczyciele bibliotekarze pomimo tego, że w większości zakończyli procedurę awansu zawodowego, nie ustają w doskonaleniu i samokształceniu zawodowym w zakresie technologii informacyjno-komunikacyjnych.

Osoby, które wzięły udział w badaniu, aktywnie poszukiwały wiedzy na temat technologii informacyjno-komunikacyjnych, korzystając w tym celu z samych technologii, np. przeglądając strony internetowe (84% ankietowanych). Ponad połowa badanych (51% respondentów) oglądała filmy instruktażowe, a prawie połowa (44%) poszukiwała odpowiedzi na tematy dotyczące TIK na forach internetowych. W procesie doskonalenia swojej wiedzy i umiejętności w zakresie technologii nauczyciele bibliotekarze wojewódzkich bibliotek pedagogicznych wykorzystywali doświadczenie innych pracowników biblioteki (81% respondentów) oraz angażowali członków swojej rodziny (40% ankietowanych) i znajomych spoza miejsca pracy (31%).

Badani uczestniczyli w zbiorowych formach doskonalenia, które najczęściej przyjmowały postać szkoleń stacjonarnych (82% ankietowanych), ale również kursów e-learningowych (58% ankietowanych) i *blended learning* (44%). Należy podkreślić, że ponad połowa respondentów (63%) śledziła prasę fachową i literaturę dotyczącą technologii informacyjno-komunikacyjnych.

5.4. Realizacja zadań statutowych wojewódzkich bibliotek pedagogicznych przez ankietowanych z wykorzystaniem technologii informacyjno-komunikacyjnych

Nauczyciele bibliotekarze wojewódzkich bibliotek pedagogicznych w ramach obowiązków zawodowych są odpowiedzialni za realizację zadań statutowych swojej książnicy. Z tej przyczyny postanowiono sprawdzić, które formalnie uznane za statutowe zadania wojewódzkich bibliotek pedagogicznych są rzeczywiście uznawane za takie przez ich realizatorów. Z przyczyn praktycznych skoncentrowano się jedynie na najważniejszych powinnościach statutowych wojewódzkich bibliotek pedagogicznych, które wynikają z rozporządzenia MEN z dnia 28 lutego 2013 r. w sprawie szczegółowych zasad działania publicznych bibliotek pedagogicznych (rozdział 1.2). Badanym zaproponowano w kafeterii pytań jedenaście odpowiedzi, z których osiem dotyczyło zadań obligatoryjnych dla książnic pedagogicznych, a trzy – fakultatywnych (wliczając odpowiedź „inne”, wykres 9).

Wykres 9. Zadania statutowe bibliotek pedagogicznych według respondentów n = 344

Źródło: opracowanie własne

Niemal jednogłośnie ankietowani zaliczyli do statutowych zadań bibliotek pedagogicznych gromadzenie materiałów bibliotecznych (99%), ich opracowanie (99%) oraz udostępnianie (99%). Prawie wszyscy badani uznali za statutowe powinności, takie jak: ochrona i przechowywanie materiałów bibliotecznych (97%), prowadzenie działalności informacyjnej i bibliograficznej (95%), inspirowanie i promowanie edukacji czytelniczej i medialnej (94%), organizacja i prowadzenie wspomagania szkół i placówek oświatowych w realizacji zadań dydaktycznych, wychowawczych i opiekuńczych, w tym w wykorzystywaniu technologii informacyjno-komunikacyjnej (92%), organizacja i prowadzenie wspomagania bibliotek szkolnych, w tym w zakresie organizacji i zarządzania biblioteką szkolną (91%), organizowanie i prowadzenie działalności edukacyjnej i kulturalnej, w szczególności otwarte zajęcia edukacyjne, lekcje biblioteczne i spotkania autorskie (88%), prowadzenie działalności wydawniczej (42%), inne (3%).

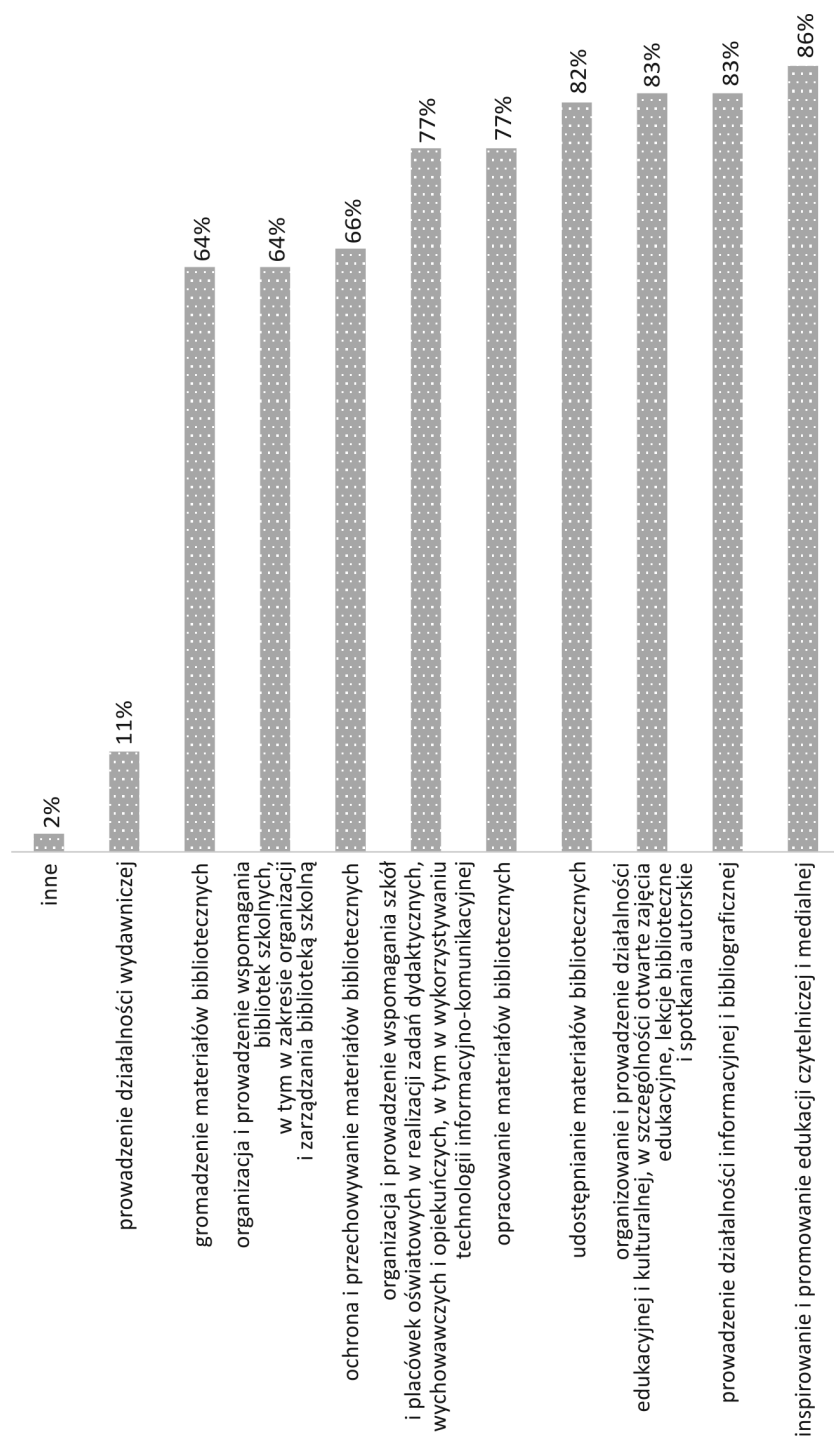
Część badanych (3%) słusznie zwróciła uwagę na to, że nie wszystkie określone prawem zadania bibliotek pedagogicznych mają charakter obligatoryjny, a jedynie fakultatywny. Wydaje się, że nauczyciele bibliotekarze mają świadomość tego, że w realizacji zadań obowiązują ich przede wszystkim zapisy statutowe ich placówek. Świadczy o tym wpis jednego z ankietowanych, który w rubryce „inne” dodał komentarz: „wszystkie punkty powyżej w zależności, co zostało zawarte w statucie”. Niektórzy badani (4 respondentów) zwrócili szczególną uwagę na zadanie organizowania czy też koordynowania i prowadzenia sieci współpracy i samokształcenia. Pojedyncze osoby wymieniły jako zadanie księżnic pedagogicznych działania będące konkretyzacją poszczególnych zadań bibliotek, np.: „organizowanie doskonalenia zawodowego pracowników bibliotek pedagogicznych i szkolnych”, „realizacja programów edukacyjno-profilaktycznych”, „konkursy”. Autorce trudno jednoznacznie stwierdzić, na czym dokładnie miałyby polegać zaproponowane przez ankietowanych zadania: „organizacja i prowadzenie wspomagania bibliotek szkolnych, w tym w zakresie organizacji i zarządzania biblioteką pedagogiczną” czy „wolontariat”.

Jak wspomniano we wcześniejszych rozdziałach pracy, poszczególni nauczyciele bibliotekarze wojewódzkich bibliotek pedagogicznych rzadko kiedy realizują wszystkie zadania tych księżnic. Najczęściej są pracownikami określonych działów (wydziałów) funkcjonujących w ramach struktury danej placówki i odpowiadają za niektóre zadania w ramach wyznaczonych im obowiązków zawodowych. Oczywiście możliwy jest ruch służbowy na poszczególnych stanowiskach, ale w praktyce określone osoby odpowiadają w bibliotekach za konkretne działania, które można przypisać do określonych zadań statutowych księżnic pedagogicznych.

Największa grupa pracowników pedagogicznych zajmowała się w ramach obowiązków służbowych następującymi zadaniami wojewódzkich bibliotek pedagogicznych: inspirowanie i promowanie edukacji czytelniczej i medialnej (86%), prowadzenie działalności informacyjnej i bibliograficznej (83%), organizowanie i prowadzenie działalności edukacyjnej i kulturalnej, w szczególności otwarte zajęcia edukacyjne, lekcje biblioteczne i spotkania autorskie (83%), udostępnianie materiałów bibliotecznych (82%), opracowanie materiałów bibliotecznych (77%), organizacja i prowadzenie wspomagania szkół i placówek oświatowych w realizacji zadań dydaktycznych, wychowawczych i opiekuńczych, w tym w wykorzystywaniu technologii informacyjno-komunikacyjnej (77%), ochrona i przechowywanie materiałów bibliotecznych (66%), organizacja i prowadzenie wspomagania bibliotek szkolnych, w tym w zakresie organizacji i zarządzania biblioteką szkolną (64%), gromadzenie materiałów bibliotecznych (64%), prowadzenie działalności wydawniczej (11%), inne (2%, wykres 10).

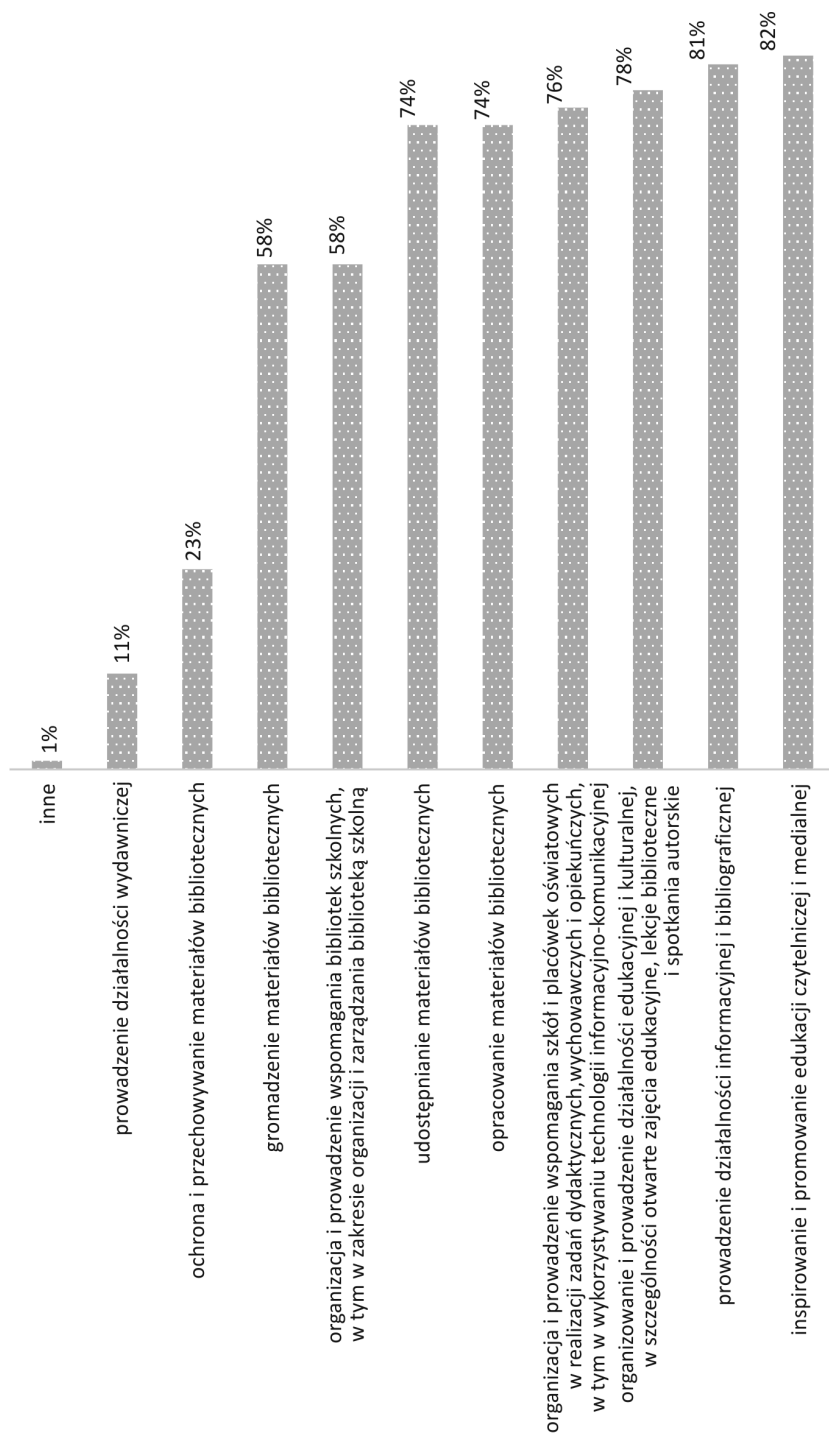
W ramach innych obowiązków służbowych nauczyciele bibliotekarze zajmowali się: „zarządzaniem placówką”, „organizacją konkursów”, „organizowaniem i prowadzeniem sieci współpracy”, „nadzorem”, „kierowaniem biblioteką”, „publikacją artykułów w czasopismach pedagogicznych, promocją biblioteki”, „sporządzaniem zestawień bibliograficznych, koordynowaniem sieci współpracy i samokształcenia olignauczycieli [*sic!*] bibliotekarzy i nie tylko oraz ofrenopedagogów, realizacją programów edukacyjno-profilaktycznych, wolontariatem”.

Nauczyciele bibliotekarze najczęściej wykorzystywali TIK do realizacji następujących zadań wojewódzkich bibliotek pedagogicznych: inspirowanie i promowanie edukacji czytelniczej i medialnej (82%), prowadzenie działalności informacyjnej i bibliograficznej (81%), organizowanie i prowadzenie działalności edukacyjnej i kulturalnej, w szczególności otwarte zajęcia edukacyjne, lekcje biblioteczne i spotkania autorskie (78%), organizacja i prowadzenie wspomagania szkół i placówek oświatowych w realizacji zadań dydaktycznych, wychowawczych i opiekuńczych, w tym w wykorzystywaniu technologii informacyjno-komunikacyjnej (76%), opracowanie materiałów bibliotecznych (74%), udostępnianie materiałów bibliotecznych (74%), organizacja i prowadzenie wspomagania bibliotek szkolnych, w tym w zakresie organizacji i zarządzania biblioteką szkolną (58%), gromadzenie materiałów bibliotecznych (58%), ochrona i przechowywanie materiałów bibliotecznych (23%), prowadzenie działalności wydawniczej (11%), inne (1%, wykres 11).

Wykres 10. Zadania realizowane w ramach obowiązków służbowych według ankietowanych n = 344

Źródło: opracowanie własne

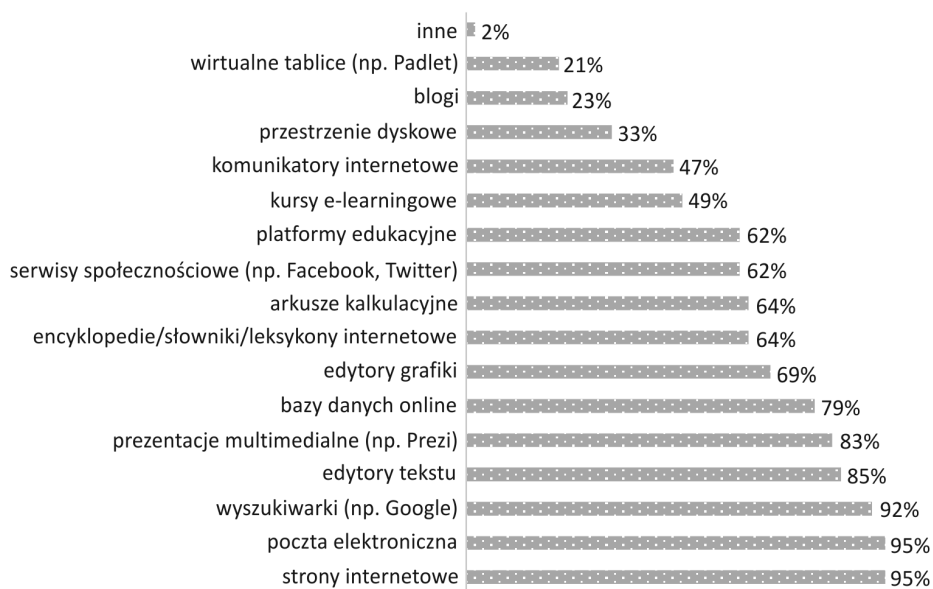

Wykres 11. Wykorzystanie TIK do realizacji zadań wojewódzkich bibliotek pedagogicznych według respondentów n = 344

Źródło: opracowanie własne

Nauczyciele bibliotekarze wojewódzkich bibliotek pedagogicznych wykorzystywali TIK również w następujący sposób: „Projekt Podkarpackie e-biblioteki”, „zarządzanie placówką”, „planowanie, sprawozdawczość, promocja...”, „spotkania z nauczycielami emerytami zajęcia TIK, koordynowanie sieci współpracy i samokształcenia oliginauczycieli [*sic!*] bibliotekarzy i nie tylko oraz ofrenopedagogów⁶ realizacja programów edukacyjno-profilaktycznych, wolontariat”.

Najczęściej wykorzystywanymi przez nauczycieli bibliotekarzy narzędziami TIK były: strony internetowe (95%), poczta elektroniczna (95%), wyszukiwarki (np. Google, 92%). Bardzo chętnie sięgano po edytory tekstu (85%), prezentacje multimedialne (np. Prezi, 83%), bazy danych online (79%). Ponad połowa pracowników pedagogicznych wojewódzkich bibliotek pedagogicznych wykorzystywała do realizacji zadań swojej placówki edytory grafiki (69%), encyklopedie/słowniki/leksykony internetowe (64%), arkusze kalkulacyjne (64%), serwisy społecznościowe (np. Facebook, Twitter, 62%), platformy edukacyjne (62%). Prawie połowa ankietowanych korzystała w swojej pracy z: kursów e-learningowych (49%), komunikatorów internetowych (47%), przestrzeni dyskowych (33%), blogów (23%), wirtualnych tablic (np. Padlet, 21%), innych (2%).

Wykres 12. Narzędzia TIK wykorzystywane do zadań wojewódzkich bibliotek pedagogicznych według respondentów n = 344

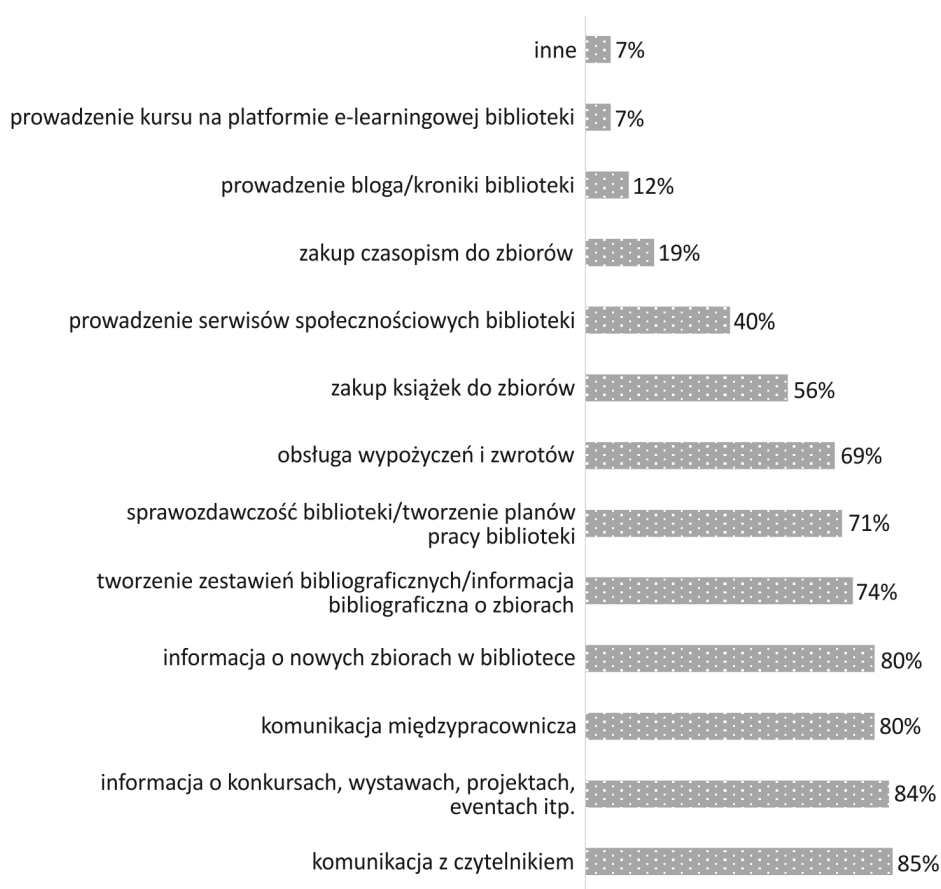
Źródło: opracowanie własne

⁶ Pisownia oryginalna.

Niektórzy wymienili inne TIK, które wykorzystywali w realizacji zadań bibliotek pedagogicznych. Badani podawali je w formie ogólnej według kategorii, np.: „strony do tworzenia quizów”, „aplikacje do Wirtualnej Rzeczywistości”, „aplikacje na smartfony i tablety, roboty edukacyjne” czy też „darmowe aplikacje i serwisy internetowe, aplikacje mobilne”, albo w formie konkretnych platform edukacyjnych, np.: Learning Apps (2 respondentów), serwisów do tworzenia grafiki (Canva). Pojedynczy respondent wskazał jako narzędzia TIK różnego rodzaju sprzęt: „tablicę interaktywną, tablet, smartfon”.

Najczęstszymi działaniami podejmowanymi przez nauczycieli bibliotekarzy z wykorzystaniem TIK były: komunikacja z czytelnikiem (85%), informacja o konkursach, wystawach, projektach, eventach itp. (84%), komunikacja międzypracownicza (80%) oraz informacja o nowych zbiorach w bibliotece (80%). Znaczna większość badanych wykorzystywała TIK do tworzenia zestawień bibliograficznych/informacji bibliograficznej o zbiorach (74%), sprawozdawczości biblioteki/tworzenia planów pracy biblioteki (71 %) oraz obsługi wypożyczeń i zwrotów (69%). Ponad połowa ankietowanych używała technologii do zakupu książek do zbiorów (56%). Nieco mniej badanych wykorzystywało ją do prowadzenia serwisów społecznościowych biblioteki (40%). Niewielka liczba ankietowanych przy pomocy TIK prowadziła zakup czasopism do zbiorów (19%), blog/kronikę biblioteki (12%) lub kursy na platformie e-learningowej biblioteki (7%). Ankietowani podawali również własne propozycje w tym zakresie, które zostały zamieszczone w formularzu ankiety jako „inne” (7%, wykres 13).

Wśród własnych propozycji zastosowania TIK do działań bibliotecznych wymieniono: czynności związane z działalnością dydaktyczną nauczycieli bibliotekarzy wojewódzkich bibliotek pedagogicznych i wspomaganiem szkół, m.in. przygotowaniem i prowadzeniem lekcji/zajęć bibliotecznych lub muzealnych, zajęć otwartych z elementami TIK, tworzeniem materiałów do zajęć edukacyjnych dla dzieci i młodzieży na różnych etapach kształcenia, funkcję kulturalną i promocji czytelnictwa, np. przygotowanie wystaw, funkcję doskonalącą: prowadzenie sieci współpracy, kursów, szkoleń stacjonarnych, webinarów, konferencji dla czytelników/nauczycieli, a ponadto: „współpracę z lokalnymi serwisami społecznościowymi”, „administrowanie systemem bibliotecznym, działalność wydawniczą, redakcję strony www, publikowanie materiałów i prac w internecie”, „tworzenie i prowadzenie biblioteki cyfrowej i repozytorium”, „tworzenie quizów”, „zakupy zbiorów specjalnych”, „obsługę zadłużeń czytelników”, „przygotowanie materiałów na stronę www biblioteki i Facebooka”; „felietony do czasopisma elektronicznego”, „czasopismo internetowe, prowadzenie kursów np. TIK”, „budowę biblioteki cyfrowej”, „materiały pomocnicze dla nauczycieli, ulotki promujące działalność b-ki”, „opracowywanie materiałów reklamowych, informacyjnych czy stron internetowych”.

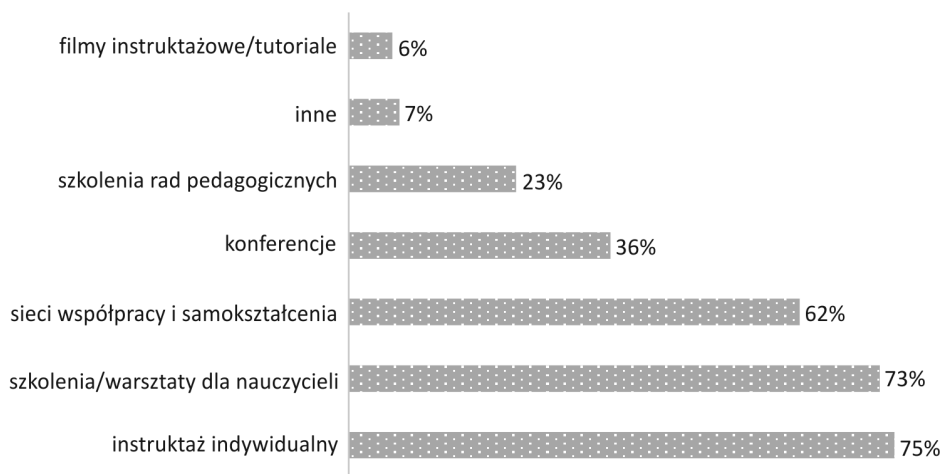
Wykres 13. Działania, do realizacji których ankietowani wykorzystują TIK n = 344

Źródło: opracowanie własne

5.5. Wspomaganie szkół i placówek oświatowych w wykorzystywaniu technologii informacyjno-komunikacyjnych do realizacji zadań dydaktycznych opiekuńczych i wychowawczych

Nauczyciele bibliotekarze na wiele sposobów realizowali zadania wojewódzkich bibliotek pedagogicznych w zakresie wspomagania szkół i placówek oświatowych w wykorzystywaniu technologii informacyjno-komunikacyjnych do realizacji zadań dydaktycznych, opiekuńczych i wychowawczych. Najczęstszą

formą wsparcia był instruktaż indywidualny (75%) oraz szkolenia/warsztaty dla nauczycieli (73%). Ponad połowa ankietowanych wymieniła również sieci współpracy i samokształcenia (62%). Mniejsze znaczenie miało organizowanie konferencji (36%), szkoleń rad pedagogicznych (23%) oraz tworzenie filmów instruktażowych/tutoriali (6%). Dość duża liczba ankietowanych zdecydowała się podać własne formy, które stosowali do wspomagania (7%, wykres 14).

Wykres 14. Formy wspomagania szkół i placówek oświatowych w zakresie TIK według respondentów n = 344

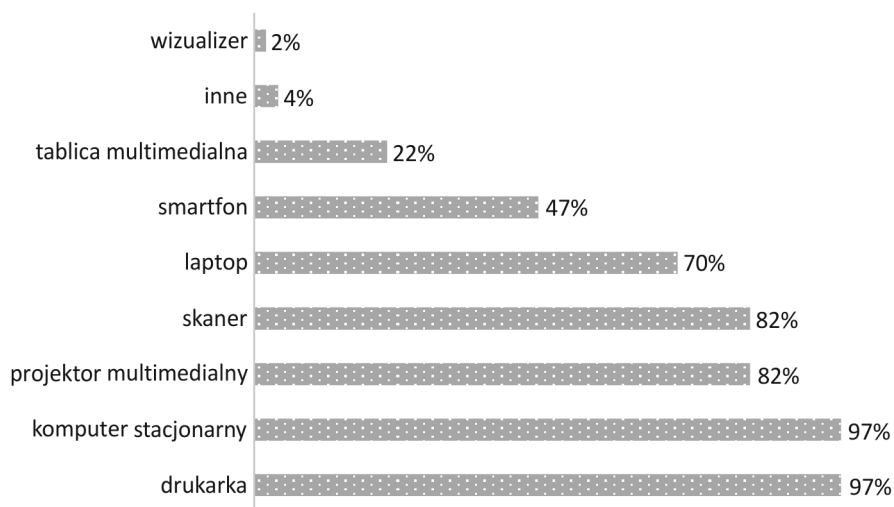
Źródło: opracowanie własne

Znalazły się wśród nich: pokazy multimedialne, samouczki, instrukcje, artykuły, quizy, przygotowanie zestawień bibliograficznych na temat technologii, webinaria (2 respondentów), „Przekazywanie informacji o aktualnej ofercie edukacyjnej”, „projekty czytelnicze” (2 respondentów), „szkolenia i warsztaty nauczycieli bibliotekarzy”, „żadne z powyższych” (2 badanych). Inni pisali m.in.: „Osobiście nie wspomagam szkół i placówek w wykorzystaniu TIK oprócz lekcji bibliotecznych”, „szkolenia/warsztaty dla uczniów Scratch”, „podczas zajęć edukacyjnych”, „spotkania z młodzieżą i dziećmi”, „realizowanie warsztatów komputerowych dla uczniów”, „otwarte zajęcia edukacyjne, lekcje biblioteczne”, „brak”, „Prowadzenie zajęć z wykorzystaniem nowych technologii”.

5.6. Wyposażenie wojewódzkich bibliotek pedagogicznych na użytek realizacji statutowych zadań

Postanowiono rozeznąć się w ilości i jakości sprzętu, jakim dysponują nauczyciele bibliotekarze w pracy zawodowej, jak również w częstotliwości jego wykorzystania. Analiza miała na celu ustalenie, jaką infrastrukturę techniczną posiadają ankietowani oraz udzielenie odpowiedzi na pytanie, czy mogła ona mieć wpływ na wykorzystanie przez nich technologii w realizacji zadań statutowych wojewódzkich bibliotek pedagogicznych. Poza tym postanowiono poznać opinie ankietowanych na temat sprzętu posiadanego przez wojewódzkie biblioteki pedagogiczne i określić, jaki odsetek badanych wykorzystuje w pracy prywatny sprzęt.

Jak wynika z badań, prawie wszyscy nauczyciele bibliotekarze wojewódzkich bibliotek pedagogicznych mieli dostęp do komputerów stacjonarnych i drukarek (97%). Znaczna większość badanych dysponowała w pracy również projektorem multimedialnym i skanerem (82%) oraz laptopem (70%). Prawie połowa ankietowych wykorzystywała służbowo smartfon (47%). Mniej więcej co czwarty respondent posługiwał się w pracy tablicą multimedialną (22%). Niewielka grupa badanych miała możliwość wykorzystania wizualizera (2%) albo używała innego sprzętu (4%, wykres 15).

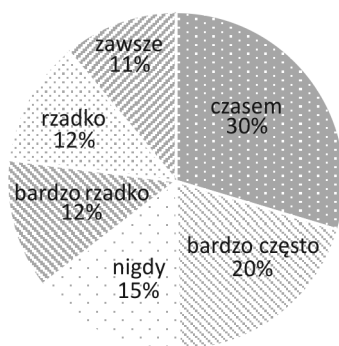

Wykres 15. Infrastruktura techniczna w wojewódzkich bibliotekach pedagogicznych
n = 344

Źródło: opracowanie własne

Wśród wymienionych przez ankietowanych urządzeń technicznych znalazły się ponadto: tablety (11 badanych), aparaty cyfrowe/fotograficzne (3 respondentów) oraz okulary/gogle do Wirtualnej Rzeczywistości (2 badanych). Pojedyncze osoby zadeklarowały używanie sprzętu do odtwarzania zbiorów multimedialnych, robotów i telewizora.

Zdecydowana większość ankietowanych wykorzystywała w celach służbowych sprzęt prywatny: „czasem” czyniło tak 30% respondentów, „bardzo często” – 20%, „zawsze” – 11%, „rzadko” – 12%, „bardzo rzadko” – również 12%. Niewielka liczba osób, stanowiąca 15% ogółu badanych, nigdy nie stosowała prywatnych urządzeń w pracy (wykres 16).

Wykres 16. Częstotliwość wykorzystywania prywatnego sprzętu do realizacji obowiązków służbowych według respondentów n = 344

Źródło: opracowanie własne

Ponad połowa ankietowanych (69%) uznała jakość sprzętu przekazanego do ich służbowej dyspozycji za zadowalającą. Mimo to co trzeci respondent nie posiadał w pracy właściwego sprzętu do wykonywania swoich obowiązków (31%). Prawie wszyscy badani (92%) uznali, że mają w pracy wystarczający dostęp do internetu. Większość respondentów (78%) stwierdziło, że dysponuje przy realizacji zadań swojej księżnicy wystarczającym oprogramowaniem.

Prawie wszyscy nauczyciele bibliotekarze wojewódzkich bibliotek pedagogicznych posiadali możliwość służbowego korzystania z podstawowego sprzętu komputerowego, tzn. komputera stacjonarnego (ewentualnie laptopa) oraz urządzeń peryferyjnych: drukarki, skanera, projektora multimedialnego. Prawie połowa ankietowanych używała w pracy urządzeń mobilnych (smartfonów). Niektórzy ankietowani mieli dostęp do tablic multimedialnych oraz innych urządzeń przydatnych do prowadzenia wystąpień, szkoleń czy zajęć edukacyjnych, np. tabletów, robotów, okularów VR, wizualizerów, lub służących

do sporządzania dokumentacji działań biblioteki (jak aparaty cyfrowe). Niedostatki w służbowym sprzęcie ankietowani uzupełniali, wykorzystując sprzęt prywatny, co czynili z różną częstotliwością, ale spory odsetek ankietowanych (11%) zawsze używał sprzętu domowego w swojej pracy zawodowej. Mimo to większość ankietowanych nie zgłaszała zastrzeżeń do służbowego sprzętu i oprogramowania, a prawie wszyscy byli zadowoleni z posiadanego w pracy dostępu do internetu.

ROZDZIAŁ 6

WNIOSKI Z BADAŃ

W niniejszej pracy udało się zrealizować wszystkie określone we wstępie cele i odpowiedzieć na postawione pytania badawcze. Wskazano obligatoryjne i fakultatywne zadania wojewódzkich bibliotek pedagogicznych określone przepisami prawa powszechnie obowiązującego oraz porównano je z zapisami statutowymi poszczególnych ksiąźnic. Przeprowadzono rozważania terminologiczne, które pozwoliły na stworzenie autorskiej definicji technologii informacyjno-komunikacyjnych, do których zaliczono **podstawę techniczną (instrumenty): sprzęt i oprogramowanie (media techniczne) służące do realizacji procesu informacyjnego i zarządzania nim w środowisku cyfrowym**. Zidentyfikowano nauczycieli bibliotekarzy jako grupę pracowników odpowiedzialnych za realizację zadań bibliotek pedagogicznych.

Wyodrębniono i zweryfikowano listę wojewódzkich bibliotek pedagogicznych w Polsce, chociaż jej sporządzenie okazało się problematyczne. Liczba tego typu ksiąźnic nie jest tożsama z liczbą województw, a ponadto nie udało się jej zweryfikować na podstawie raportów GUS-u oraz w drodze podstawowego przeszukiwania zapisów w RSiPO. Szczególnie trudne okazało się ustalenie liczby bibliotek pedagogicznych prowadzonych przez samorząd województwa zachodniopomorskiego. Wymagało ono dodatkowej kwerendy zasobów RSiPO oraz wyodrębnienia z rejestru wszystkich szkół i placówek oświatowych tego organu prowadzącego i odrzucania po kolei tych, w których strukturze nie funkcjonowała biblioteka pedagogiczna. Pomimo istnienia 16 województw, wbrew logice, na liście wojewódzkich bibliotek pedagogicznych w niniejszej pracy znalazło się 46 placówek. Na zaistniałą sytuację miał wpływ:

- brak odpowiednich regulacji prawnych normujących formalnie kwestię uznania danej biblioteki za jednostkę szczebla wojewódzkiego;
- uchwały sejmików województw¹ – podmiotów stanowiących organy prowadzące poszczególnych placówek, które swobodnie dokonywały przekształceń struktury organizacyjnej poszczególnych ksiąźnic;

¹ Sejmik województwa podejmuje uchwałę w sprawie połączenia, podziału lub likwidacji biblioteki pedagogicznej, której jest organem prowadzącym. Podstawę prawną

- aspiracje księżnic zlokalizowanych w byłych miastach wojewódzkich, które nadal odgrywają ważną rolę i niejednokrotnie zachowały miano biblioteki „wojewódzkiej” itp.

Warto podkreślić, że obok województw, w których swoją siedzibę ma jedna lub więcej dużych jednostek, istnieją takie (np. zachodniopomorskie), gdzie obecność wojewódzkich księżnic pedagogicznych została zredukowana do absolutnego minimum. Wielkość i struktura wojewódzkich bibliotek pedagogicznych jest niemal całkowicie zależna od koncepcji funkcjonowania przyjętej przez organ prowadzący. Brak krajowych przepisów doprecyzowujących obowiązki samorządów województw w tym zakresie powoduje znaczne rozbieżności w wielkości i strukturze bibliotek pedagogicznych w poszczególnych regionach Polski.

Nieco łatwiejszym zadaniem okazało się wyznaczenie wielkości populacji nauczycieli bibliotekarzy zatrudnionych w księżnicach pedagogicznych szczebla wojewódzkiego. Podstawowym wyznacznikiem w tym zakresie stał się raport GUS *Kultura 2018* oraz dane zawarte w zestawieniu 00057-58_65 – *Dane identyfikacyjne szkół i placówek według danych SIO z 30 września 2018 r. Nr 2018.09.30/05*.

Przeprowadzone badanie sondażowe na temat wykorzystania TIK do realizacji zadań wojewódzkich bibliotek pedagogicznych zakończyło się sukcesem. W ciągu około dziewięciu miesięcy udało się zebrać 350 kwestionariuszy ankiet. Oznacza to, że co najmniej jedna trzecia osób zatrudnionych w księżnicach pedagogicznych zdecydowała się wypełnić kwestionariusz. Co więcej, poświęciła na jego wypełnienie prawie pół godziny.

Zgodnie z przypuszczeniami ankietowanymi okazały się głównie kobiety posiadające status nauczyciela dyplomowanego. Z pewnym niepokojem zauważono, że w skali całego kraju ograniczono nabór młodych pracowników do tego zawodu (24–30-latkowie stanowili jedynie 2% badanych), co może mieć wpływ na preferowane przez nich w pracy zawodowej technologie.

Z badań wynika, że większość zadań wojewódzkich bibliotek pedagogicznych była wypełniana przy użyciu technologii i najczęściej były to zadania, które realizowała największa liczba pracowników. Dla przykładu 86% badanych zadeklarowało wykonywanie w ramach obowiązków zawodowych zadania

podjęcia takiej uchwały stanowi art. 18 pkt 19 lit f ustawy z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie województwa, zgodnie z którym do wyłącznej właściwości sejmiku województwa należy podejmowanie uchwał w sprawach majątkowych województwa dotyczących tworzenia, przekształcania i likwidowania wojewódzkich samorządowych jednostek organizacyjnych oraz wyposażania ich w majątek.

polegającego na inspirowaniu i promowaniu edukacji czytelniczej i medialnej, a 82% stwierdziło, że realizują je przy pomocy TIK. Prowadzeniem działalności informacyjnej i bibliograficznej zajmowało się 83% ankietowanych, a 81% wykorzystywało w tym celu nowe technologie. Podobnie wyglądało organizowanie i prowadzenie przez badanych działalności edukacyjnej i kulturalnej, w szczególności otwartych zajęć edukacyjnych, lekcji bibliotecznych i spotkań autorskich. Zajmowało się nim 83% badanych, przy czym 78% wykonywało to zadanie przy użyciu TIK. Realizacją zadania polegającego na organizacji i prowadzeniu wspomagania szkół i placówek oświatowych w realizacji zadań dydaktycznych, wychowawczych i opiekuńczych, w tym w wykorzystywaniu technologii informacyjno-komunikacyjnej, zajmowało się służbowo 77% ankietowanych, a aż 76% wykorzystywało w tym celu TIK.

Gromadzenie, opracowanie i udostępnianie zbiorów w poszczególnych księżnicach pedagogicznych również uległo przemianom, a obecnie przebiega w dużej mierze z wykorzystaniem technologii, podobnie jak wsparcie instrukcyjno-metodyczne udzielane bibliotekom szkolnym.

Wykorzystanie TIK w wojewódzkich bibliotekach pedagogicznych jest zależne od tego, jakimi kompetencjami w tym zakresie dysponują ich realizatorzy, czyli zatrudnieni w nich nauczyciele bibliotekarze. Jak wynika z badań, są to osoby, które dysponują dużym doświadczeniem zawodowym we włączaniu technologii do swojej pracy. Co więcej, większość z nich (79%) otrzymała najwyższy stopień awansu zawodowego, co było poprzedzone koniecznością udowodnienia sprawnego posługiwania się TIK.

Nauczyciele bibliotekarze zatrudnieni w księżnicach pedagogicznych szczerze bla wojewódzkiego pracują przeważnie w dużych jednostkach bądź ich filiach. Mają możliwość wzajemnego dzielenia się wiedzą na temat TIK i wymiany doświadczeń. Uwidocznili się to w odpowiedziach wielu ankietowanych, którzy zwykle doskonalili się, korzystając z wskazówek innych pracowników biblioteki. Szkolenia z zakresu TIK najczęściej przyjmowały formę stacjonarną, chociaż widać było dużą popularność szkoleń e-learningowych i nieco mniejszą „mieszanych”. Nauczyciele bibliotekarze wojewódzkich bibliotek pedagogicznych dzielili się swoją wiedzą i umiejętnościami w zakresie TIK również z pracownikami pedagogicznymi szkół i placówek oświatowych, realizując tym samym jedną z obligatoryjnych powinności spoczywających na bibliotekach pedagogicznych. Wsparcie to przyjmowało zarówno formy indywidualne (instruktaż) – 75% badanych, jak i zbiorowe (warsztaty – 73%, sieci współpracy i samokształcenia – 62%).

Realizatorzy zadań wojewódzkich bibliotek pedagogicznych potrafili trafnie ocenić przynależność poszczególnych elementów do zbioru TIK. Niektórzy

z nich mieli jednak problem z podaniem definicji tego pojęcia. Z tego powodu część definicji zaproponowanych przez ankietowanych zawierała różnego rodzaju błędy logiczne. Badani prawidłowo łączyli definicję TIK ze zdobyczami techniki, komunikowaniem się w środowisku cyfrowym oraz problematyką mediów. W literaturze przedmiotu brak zgodności co do prawidłowego definiowania TIK, a widoczny w niej chaos odzwierciedla się do pewnego stopnia w pojmowaniu tego pojęcia przez pracowników badanych bibliotek.

Ankietowali wykazali się znajomością ciężących na nich obowiązków zawodowych oraz realizowanych w ich ramach zadań wojewódzkich bibliotek pedagogicznych. Większość badanych deklarowała obecność zadowalającej infrastruktury technicznej (sprzętu, oprogramowania, dostępu do internetu) w poszczególnych księżnicach. Ankietowani byli skłonni posługiwać się prywatnym sprzętem w celach służbowych (jedna piąta bardzo często), niemniej wydaje się, że księżnice powinny lepiej wyposażać stanowiska pracy bibliotekarzy, tak aby nie musieli uciekać się do podobnych rozwiązań.

Podsumowując, można powiedzieć, że przeprowadzone badanie sondażowe ukazało złożoność czynników mających wpływ na wykorzystanie TIK do realizacji zadań wojewódzkich bibliotek pedagogicznych. Zbadane księżnice znacznie różniły się od siebie wielkością, strukturą organizacyjną, liczbą i rodzajem pracowników gotowych realizować ich zadania. W każdym województwie władze samorządowe swobodnie kształtowały politykę rozwoju poszczególnych placówek oraz przeznaczone na ich działalność nakłady finansowe.

ROZDZIAŁ 7

REFLEKSJE KOŃCOWE

Biblioteki pedagogiczne szczebla wojewódzkiego pełnią ważne funkcje i realizują je za pomocą różnorodnych zadań, począwszy od okresu międzywojnia. Na przestrzeni ostatniego stulecia rozszerzał się katalog zadań tych ksiąźnic. Wpływ postępu technicznego na działalność bibliotek pedagogicznych był dostrzegany przez jej kadrę zarządzającą już po II wojnie światowej (Walterowa 1947/1948). Wraz z rozwojem TIK ksiąźnice te włączyły się w upowszechnianie wiedzy na temat możliwości ich wykorzystania w edukacji. Obecnie wspomaganie szkół i placówek oświatowych w zakresie TIK stanowi istotny element działalności bibliotek pedagogicznych. Świadczy o tym chociażby zmiana ich struktury organizacyjnej i powstanie w nich jednostek, które swoim nazewnictwem wskazują na realizację zadań związanych z propagowaniem nowych technologii (np. Wydział Technologii Informacyjno-Komunikacyjnych (TIK) w Warmińsko-Mazurskiej Bibliotece Pedagogicznej im. prof. Tadeusza Kotarbińskiego w Olsztynie).

Osobami, które popularyzują TIK w środowisku oświatowym, są nauczyciele bibliotekarze, którzy odpowiadają za realizację zadań bibliotek pedagogicznych w ramach swoich obowiązków zawodowych. Są oni wyposażeni w pewne kompetencje w zakresie nowych technologii już na etapie uzyskiwania kwalifikacji do wykonywania zawodu, a następnie kontynuują swoje doskonalenie w tym zakresie w trakcie awansu i w celu przyspieszenia rozwoju zawodowego. Praca w bibliotece pedagogicznej wiąże się z ciągłą koniecznością samodzielnej lub zorganizowanej aktualizacji wiedzy i umiejętności w zakresie technologii. Problematyka ta była wielokrotnie podejmowana w prasie fachowej i na spotkaniach środowiska nauczycieli bibliotekarzy.

Popularyzacja TIK stanowi obligatoryjny obowiązek bibliotek pedagogicznych. Oznacza to, że każda ksiąźnica tego typu prowadzi działalność upowszechniającą nowe technologie w edukacji.

Zgłębianie problematyki wykorzystania TIK w wojewódzkich ksiąźnicach pedagogicznych stanowi ciekawy punkt wyjścia do rozważań nad kondycją tego typu placówek *sensu largo*. W trakcie badań natrafiono na szereg ciekawych problemów badawczych, które warto poddać głębszej analizie w kolejnych

publikacjach. Pośrednio z pewnością przyczyniają się one do ogólnego obrazu tego typu placówek i nie pozostają bez wpływu na realizowane przez nie zadania.

Jedną z takich kwestii jest chociażby wpływ organizacji i struktury wojewódzkich bibliotek pedagogicznych na ich działalność. Polityka zarządzania księżnicami pedagogicznymi jest kształtowana samodzielnie przez poszczególne samorządy województw. Część regionów jest reprezentowana przez duże jednostki zatrudniające kilkudziesięciu lub kilkunastu pracowników, natomiast niektóre z województw przeznaczają zaledwie kilka etatów na realizację zadań bibliotek pedagogicznych. Z tej przyczyny uzasadnione wydaje się domniemanie, że placówki zatrudniające większą liczbę pracowników pedagogicznych oraz specjalistów, np. informatyków, operatorów elektronicznych monitorów ekranowych, konserwatorów urządzeń, i przeznaczające środki finansowe m.in. na samodzielne stanowiska dla bibliotekarzy systemowych, będą miały większe możliwości w zakresie upowszechniania TIK w środowisku regionalnym. Jest to podyktowane chociażby koniecznością dotarcia do dużej liczby szkół i placówek oświatowych działających w miastach stołecznych, które z reguły są siedzibą tego typu bibliotek.

Równie istotne wydaje się zapewnienie stabilności funkcjonowania księżnic pedagogicznych oraz umożliwienie dopływu nowej kadry i wymiany doświadczeń pomiędzy młodszymi i starszymi pracownikami.

Istnieje ponadto konieczność permanentnego doposażania bibliotek pedagogicznych w nowoczesny sprzęt komputerowy, urządzenia multimedialne i oprogramowanie. Mimo że pracownicy wojewódzkich księżnic pedagogicznych nie zgłaszali krytycznych uwag do posiadanej przez ich placówkę infrastruktury technicznej, istniała konieczność wykorzystywania przez nich prywatnego sprzętu. Zarówno nauczyciele bibliotekarze prowadzący szkolenia z zakresu TIK, jak i ich uczestnicy powinni mieć swobodny dostęp do technologii, która jest przedmiotem szkolenia.

Realizacja tych postulatów wymaga pewnych zmian legislacyjnych, zastanowienia się nad nowymi możliwościami dofinansowania działalności bibliotek pedagogicznych (np. w formie współpracy z producentami technologii) itd. Umożliwi jednak uzyskanie podobnego poziomu realizacji zadań bibliotek pedagogicznych w skali całego kraju.

Warto zauważyć, że już teraz „mocną stroną” bibliotek pedagogicznych jest ich kadra. Jak wykazało badanie sondażowe, pracowników księżnic pedagogicznych cechuje otwartość, podatność na przyswajanie nowej wiedzy i umiejętności w zakresie nowych technologii, samodzielność w śledzeniu „nowinek” z tej dziedziny oraz zaangażowanie w rzetelne wypełnianie swoich obowiązków, co przejawia się w chęci wykorzystania prywatnego sprzętu w pracy.

Osobną kwestię stanowi konieczność uporządkowania terminologii TIK w polskim piśmiennictwie z zakresu nauk humanistycznych i społecznych oraz upowszechniania jej w środowisku praktyków, np. nauczycieli bibliotekarzy. Pracownikom bibliotek pedagogicznych pozwoli to chociażby na wyznaczenie obszaru wiedzy i umiejętności, którymi powinni dzielić się w trakcie szkoleń.

BIBLIOGRAFIA

Artykuły, monografie i prace zbiorowe

- ANDRZEJEWSKA, J. 1996. Edukacyjne funkcje bibliotek pedagogicznych. *Roczniki Biblioteczne*, **1/2**, 83–106. ISSN 0080-3626.
- ANDRZEJEWSKA, J. 1999. Biblioteki szkolne, publiczne i pedagogiczne w zreformowanym systemie edukacji. *Poradnik Bibliotekarza*, **1**, 3–8. ISSN 0032-4752.
- ANTCZAK, M. 2016. Współczesne trendy w edukacji przyszłych nauczycieli bibliotekarzy na przykładzie Katedry Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej Uniwersytetu Łódzkiego. *Acta Universitatis Lodziensis. Folia Librorum*, **1/2**, **22/23**, 81–106. ISSN 0860-7435.
- ANTCZAK, M., WACHOWICZ, M. 2018. Funkcje bibliotek pedagogicznych w XXI w. *Studia o Książce i Informacji*, **37**, 57–68. ISSN 0524-4471.
- APANOWICZ, J. 2002. *Metodologia ogólna*. Gdynia: Wyższa Szkoła Administracji i Biznesu. ISBN 83-910869-9-3.
- ARKABUS, A. 2015. Technologie informacyjno-komunikacyjne w bibliotekach pedagogicznych i szkolnych. *Nowa Biblioteka. Usługi, technologie informacyjne i media*, **3(18)**, 117–123. ISSN 2451-2575.
- BATOROWSKA, H. 2001. *Technologia informacyjna w kształceniu ogólnym: wybrane zagadnienia dla dyrektorów, nauczycieli i bibliotekarzy szkolnych*. Kraków: Wydawnictwo i Poligrafia Zakonu Pijarów. ISBN 83-7629-029-4.
- BATOROWSKA, H. 2015. Nauka o informacji (informatologia) z perspektywy nowych wyzwań edukacyjnych. *Edukacja – Technika – Informatyka*, **6**, **3**, 73–80. ISSN 2080-9069.
- BATOROWSKA, H., CZUBAŁA, B. 2000. *Wybrane zagadnienia nauki o informacji i technologii informacyjnej. Skrypt dla studentów II i III roku studiów zaocznych bibliotekoznawstwa*. Kraków: Wydawnictwo Wyższej Szkoły Pedagogicznej. ISBN 83-86841-30-3.
- BEDNARSKA-RUSZAJOWA, K. 1990. Metoda bibliograficzna i jej zastosowanie W: M. KOCÓJOWA, red. *Z problemów metodologii i dydaktyki bibliotekoznawstwa i informacji naukowej*. Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego. ISBN 83-233-0341-X.
- BENDER, N. 2017. DPO – przykry obowiązek czy realne wsparcie procesów zarządzania danymi osobowymi. *Acta Universitatis Nicolai Copernici: Zarządzanie*, **3**, 13–23. ISSN: 2450-7040 [online], [przeglądany 20 lipca 2020], dostępny w: https://apcz.umk.pl/czasopisma/index.php/AUNC_ZARZ/article/view/AUNC_ZARZ.2017.032/12620

- BIEL, W. 2016. Wykorzystanie teleinformatyki w procesie nauczania w inicjatywach odnoszących się do Ministerstwa Edukacji Narodowej oraz Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego. *Edukacja – Technika – Informatyka*, 7, 1, 99–111. ISSN 2080-9069.
- BIEL, W. 2017. Nowe media – interpretacja pojęcia w kontekście pedagogicznym. *Edukacja – Technika – Informatyka*, 1, 19, 279–287. ISSN 2080-9069.
- CONNOLLY, J.M. 1944. The U.S. Air Force Information Officer Overseas: A Need for Special Applications of Information Technology. (Master's thesis) Boston University, Mass. 2s. NTIS Accession Number: AD-605 446/XAB.
- CZACHAROWSKA, S. 2019. Biblioteki pedagogiczne w roku 2018. *Bibliotekarz*, 2, 11–13. ISSN 0208-4333.
- CZAPCZYŃSKI, T. 1927. Sprawozdanie z działalności Państwowej Centralnej Biblioteki Pedagogicznej w Łodzi. *Dziennik Urzędowy Kuratorium Okręgu Szkolnego Łódzkiego: organ Rady Szkolnej Okręgowej Łódzkiej*, 4, poz. 50.
- DEMCZUK, A. 2016. Od raportu Bangemanna do Strategii Europa 2020. Rozwój społeczeństwa informacyjnego w polityce Unii Europejskiej – bilans 15 lat. *Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska, sectio K – Politologia*, 23(2), 25–44. ISSN 2300-7567.
- DEŃCA, M. 2018. Edukacja medialna uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi W: B. JANIK, W. BUKOWCZAN, red. *Rola biblioteki pedagogicznej w upowszechnianiu nowych technologii w edukacji*. Kraków: Księgarnia Akademicka, s. 147–160. ISBN: 978-83-7638-924-0.
- II [Drugie] Nowe Ogólnopolskie Forum Bibliotek Pedagogicznych [Zaproszenie] W: Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka im. Hugona Kołłątaja w Krakowie [online], [przełączany 20 lutego 2019], dostępny w: <https://www.pbw.edu.pl/2-nofbp-zaproszenie>
- DZIENIAKOWSKA, J. 2006a. Kuratoryjna biblioteka pedagogiczna w Wilnie (1924–1939). *Geneza. Organizacja. Dzieje Najnowsze*, 38/1, 47–63. ISSN 0419-8824.
- DZIENIAKOWSKA, J. 2006b. Źródła archiwalne do dziejów bibliotek dla nauczycieli II Rzeczypospolitej 1918–1939. *Roczniki Biblioteczne*, 50, 195–211. ISSN 0080-3626.
- FARGANUS, A. 1998. Biblioteki pedagogiczne w służbie szkoły. Przeszłość i teraźniejszość. Łódź [praca magisterska, niepublikowana].
- FLUDA-KROKOS, A. 2016. Ewolucja pojęcia nauczyciel – klient bibliotek pedagogicznych w świetle aktów prawnych W: A. FLUDA-KROKOS, B. JANIK, red. *Nauczyciel w bibliotece pedagogicznej – klient wyróżniony*. Kraków: Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Pedagogicznego, s. 20–29. ISBN 978-83-7271-993-5.
- GOBAN-KLAS, T. 2005. Społeczeństwo masowe, informacyjne, sieciowe czy medialne? *Ethos*, 1/2(69/70), 100–114.
- GOBAN-KLAS, T. 2007. Media i medioznawstwo W: Media. Historia i współczesność. *Podstawowe problemy medioznawstwa. Materiały dydaktyczne. Katedra Komunikowania i Mediów Społecznych UJ* [PDF, online], [przełączany 21 listopada

- 2018], dostępny w: http://users.uj.edu.pl/~usgoban/files/media_podstawowe_problemy.pdf
- GOBAN-KLAS, T. 2015. Mediologia. Nowa królowa wiedzy? *Kwartalnik Nauk o Mediach* [online], [przeglądany 27 listopada 2022], dostępny w: <http://knm.uksw.edu.pl/mediologia-nowa-krolowa-wiedzy/>
- GOROKHOV, V. 2011. Понятие «технология» в философии техники и особенность социально-гуманитарных технологий [The Notion „Technology” in Philosophy of Technology and the Peculiarity of Social Technologies]. *Epistemology & Philosophy of Science*, **2(28)**, 110–123 [PDF, online], [przeglądany 4 grudnia 2022], dostępny w: [https://www.pdcnet.org/collection/fshow?id=eps_2011_0028_0002_0110_0123.pdf&file_type=pdf](https://www.pdcnet.org/collection/fshow?id=eps_2011_0028_0002_0110_0123&pdfname=eps_2011_0028_0002_0110_0123.pdf&file_type=pdf)
- GRABOWSKI, M. 2009. Teoretyczny i praktyczny wymiar biblioterapii: rola terapii czytelniczej w usprawnianiu osób niepełnosprawnych. *Edukacja Elementarna w Teorii i Praktyce*, **3/4**, 7–14. ISSN 2353-7787 [online], [przeglądany 23 lipca 2020], dostępny w: <https://czasopisma.ignatianum.edu.pl/eetp/article/view/620>
- GRYCH, J. 1927. Centralna Biblioteka Nauczycielska Okręgu Szkolnego Krakowskiego. *Przegląd Biblioteczny*, **1**, 171–174.
- GRZELAKOWSKA, E., WACHOWICZ, M. 2015a. Odnaleziono najstarszy Statut naszej biblioteki! *Siglum*, **1(19)**, 21–23 [online], [przeglądany 15 kwietnia 2019], dostępny w: <https://drive.google.com/file/d/1nLYx3qFxpQy0jTyQNGHTuWsYZHhWNEZY/view>
- GRZELAKOWSKA, E., WACHOWICZ, M. 2015b. Śladami Tadeusza Czappczyńskiego (1884–1958). *Siglum*, **1(19)**, 24–30 [online], [przeglądany 15 kwietnia 2019], dostępny w: <https://drive.google.com/file/d/1nLYx3qFxpQy0jTyQNGHTuWsYZHhWNEZY/view>
- HJØRLAND, B. 2011. Some names used for ‘the discipline(s)’ (the same discipline)? W: Birger Hjørland intervention au colloque EPICIC, 8 avril University of Lyon 3 – France, ISKO France, Colloque sur l’épistémologie comparée des concepts d’information et de communication dans les disciplines scientifiques (EPICIC), Hjørland presentation 45 min incl. Questions [PDF, online], [przeglądany 12 listopada 2018], dostępny w: <http://www.epicic.org/sites/default/files/Hjørland.pdf>
- Informatyka i Technologia Informacyjna dla Nauczycieli. 2017 W: *Uniwersytet Ekonomiczny w Katowicach*, [przeglądany 6 lipca 2017], dostępny w: <http://www.ue.katowice.pl/index.php?id=4348>
- ISZKOWSKI, W. 2020a. Technika czy technologia? W: Terminologia. Iszkowski.eu [blog, online], [przeglądany 15 grudnia 2020], dostępny w: <https://iszkowski.eu/technika-ologia>
- ISZKOWSKI, W. 2020b. O terminach ICT i teleinformatyka raz jeszcze. W: Terminologia. Iszkowski.eu [blog, online], [przeglądany 1 czerwca 2020], dostępny w: <https://iszkowski.eu/ict-teleinformatyka>

- JANIK B., BUKOWCZAN, W. 2018. Wstęp W: B. JANIK, W. BUKOWCZAN, red. *Rola biblioteki pedagogicznej w upowszechnianiu nowych technologii w edukacji*. Kraków: Księgarnia Akademicka, 7–10. ISBN: 9788376389240
- JUSZCZYK, S. 2004. Dydaktyka informatyki i technologii informacyjnej jako element przestrzeni edukacyjnej. *Dydaktyka Informatyki*, 1, 85–103. ISSN 2083-3156 [PDF, online], [przeglądany 12 września 2022], dostępny w: https://bazhum.muzhp.pl/media/files/Dydaktyka_Informatyki/Dydaktyka_Informatyki-r2004-t1/Dydaktyka_Informatyki-r2004-t1-s85-103/Dydaktyka_Informatyki-r2004-t1-s85-103.pdf
- Kalendarium Pedagogicznej Biblioteki Wojewódzkiej im. Gdańskiej Macierzy Szkolnej w Gdańsku (2023) W: Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka im. Gdańskiej Macierzy Szkolnej w Gdańsku [online], [przeglądany 27 stycznia 2023], dostępny w: <http://pbw.gda.pl/kalendarium/>
- KOCÓJOWA, M. 2003. Konieczność XXI wieku: ICT w edukacji na odległość polskich profesjonalistów informacji naukowej i bibliotekarstwa (zalety i utrudnienia) W: M. KOCÓJOWA, red. *Edukacja na odległość. Nowe technologie w informacji i bibliotekarstwie*. Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, 46–54. ISBN 83-233-1750-X.
- Komunikat Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 18 grudnia 2019 r. w sprawie wykazu czasopism naukowych i recenzowanych materiałów z konferencji międzynarodowych [PDF, online], [przeglądany 29 stycznia 2020], dostępny w: http://www.bip.nauka.gov.pl/g2/oryginal/2019_12/d6882fe3e9f6fb600f439356e8cfb18d.pdf
- KRAJEWSKI, M. 2020. *O metodologii nauk i zasadach pisarstwa naukowego. Uwagi podstawowe*. Płock: Wydawnictwo Naukowe Novum [online], [przeglądany 25 stycznia 2023], dostępny w: <https://kpbc.umk.pl/dlibra/publication/245930/edition/242564/content>
- KRAWCZYK, M. 2016. Prawne aspekty wsparcia działalności innowacyjnej pracowników naukowych. *Horyzonty Wychowania*, 15, 34, 297–307. ISSN 2391-9485 [online], [przeglądany 26 lipca 2020], dostępny w: <https://horyzonty.ignatianum.edu.pl/HW/article/view/624/599>
- KWAŚNIK, M., MALINOWSKA, J.D. 2018. Wykorzystanie TIK w edukacji w opinii nauczycieli objętych wspomaganiami szkół realizowanym przez Pedagogiczną Bibliotekę Wojewódzką w Gdańsku W: B. JANIK, W. BUKOWCZAN, red. *Rola biblioteki pedagogicznej w upowszechnianiu nowych technologii w edukacji*. Kraków: Księgarnia Akademicka, 57–75. ISBN 9788376389240.
- LEAVITT H.J., WHISLER, T.L. 1958. Management in the 1980's. *Harvard Business Review*, 36, 6, 41–48. ISSN 0017-8012 [online], [przeglądany 26 lipca 2020], dostępny w: <https://hbr.org/1958/11/management-in-the-1980s>
- ŁAKOMY, A. 2013. Działalność usługowa bibliotek W: A. TOKARSKA, red. *Bibliotekarstwo*. Warszawa: Wydawnictwo SBP, 483–491. ISBN 978-83-61464-95-2.

- ŁUCKI, Z. 1999. Proszę... nie mówmy „technologia” na technikę! *Biuletyn Informacyjny Akademii Górniczo-Hutniczej* [online], [przeglądany 21 listopada 2018], dostępny w: https://www.uci.agh.edu.pl/bip/63/11_63.htm
- MARCOL, A. 2015. Bezpłatne narzędzia do publikacji materiałów edukacyjnych. Przegląd wybranych usług sieciowych. *Nowa Biblioteka. Usługi, technologie informacyjne i media*, **3**, 87–97. ISSN 2451-2575.
- MATUSZAK, A., MATUSZAK, Z. 2011. Określenie próby i jej liczności w badaniach pedagogicznych. *General and Professional Education*, **2**, 33–39. ISSN 2084-1469 [PDF, online], [przeglądany 4 sierpnia 2020], dostępny w: http://genproedu.com/paper/2011-02/full_033-039.pdf
- MIECZKOWSKA, E. 2015, 5 maja. Edukacyjne funkcje bibliotek pedagogicznych. Szanse i zagrożenia W: Materiały do pobrania. ORE: Ośrodek Rozwoju Edukacji [online, strona oficjalna], [przeglądany 4 sierpnia 2020], dostępny w: <https://www.ore.edu.pl/wp-content/plugins/download-attachments/includes/download.php?id=6521>
- OLAUSSEN, C. 2004. Utvärdering av ämnena arkivvetenskap, biblioteks- och informationsvetenskap, bok- och bibliotekshistoria, informations- och medievetenskap, kulturvård och museologi vid svenska universitet och högskolor. Stockholm: Högskoleverket [PDF, online], [przeglądany 28 listopada 2018], dostępny w: <http://www.uka.se/download/18.12f25798156a345894e2b01/1487841912175/0427R.pdf>
- PIECUCH, A. 2021. O pojęciu „technologia” w informatyce. *Dydaktyka Informatyki*, **16**, 77–89. ISSN 2083-3156.
- PILCH, T. 1998. *Zasady badań pedagogicznych*. Warszawa: Wydawnictwo Akademickie „Żak”. ISBN 8386770007.
- PRZEGALIŃSKA, A.K. 2016. *Istoty wirtualne. Jak fenomenologia zmieniała sztuczną inteligencję*. Kraków: Towarzystwo Autorów i Wydawców Prac Naukowych Universitas. ISBN 97883-242-3014-3.
- RATAJEWSKI, J. 1994. *Wybrane problemy metodologiczne informologii nauki (informatyki naukowej)*. Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego. ISBN 83-226-0546-3.
- REIZES-DZIEDUSZYCKI, J. 2013. Technologie informacyjne w bibliotece W: A. TOKARSKA, red. *Bibliotekarstwo*, Warszawa: Wydawnictwo SBP, 403–477. ISBN 978-83-61464-95-2.
- RODZEŃ, J. 2007. Filozofia w kontekście (historycznym) techniki. *Zagadnienia Filozoficzne w Nauce*, **40**, 76–110. ISSN 2451-0602.
- RUDNICKA, I. 2018. Budowanie fizycznej i wirtualnej przestrzeni bezpiecznego korzystania z mediów W: B. JANIK, W. BUKOWCZAN, red. *Rola biblioteki pedagogicznej w upowszechnianiu nowych technologii w edukacji*. Kraków: Księgarnia Akademicka, 21–39. ISBN 9788376389240.
- SCHATZBERG, E. 2006. Technik comes to America: Changing meanings of technology before 1930. *Technology and Culture*, **47**, 486–512. ISSN 0040-165X.

- Schemat Organizacyjny W: Biuletyn Informacji Publicznej Dolnośląskiej Biblioteki Pedagogicznej we Wrocławiu [online], [przeglądany 3 września 2020], dostępny w: https://dbp.wroclaw.dolnyslask.pl/biblioteki/wroclaw/images/dokumenty/dokumenty_w_pdf_wg_WCAG/Schemat_organizacyjny.PDF
- Shut down or restart? The way forward for computing in UK schools. January 2012. Report of The Royal Society. Full report W: *The Royal Society* [online], [przeglądany 12 grudnia 2018], dostępny w: <https://royalsociety.org/topics-policy/projects/computing-in-schools/report/>
- SIADACZKA, M., SZAFIŃSKA-CHADAŁA, M. 2014. Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka im. Marii Grzegorzewskiej w Zielonej Górze jako „trzecie miejsce”. *Zielonogórskie Studia Bibliotekoznawcze*, **6**, 77–86. ISSN 2299-3363.
- SOSIŃSKA-KALATA, B. 2013. Obszary badań współczesnej informatologii (nauki o informacji). *Zagadnienia Informacji Naukowej*, **51**(2), 9–41. ISSN 0324-8194.
- STANIÓW, B. 2012. *Biblioteka szkolna dzisiaj*. Warszawa: Wydawnictwo SBP. ISBN 978-83-61464-65-5.
- STEVENSON, D. 1997. *Information and Communications Technology in UK Schools: An Independent Inquiry*. London: Independent ICT in Schools Commission.
- Technologie informacyjno-komunikacyjne (TIK) w rozwijaniu kompetencji zawodowych i społecznych osób z mniejszymi szansami [konferencja monitoringu społecznego, 6 września 2012, organizatorzy: Fundacja Rozwoju Systemu Edukacji, DG Edukacja i Kultura] W: Strona oficjalna konferencji [online], [przeglądany 31 maja 2020], dostępny w: <http://konferencje.frse.org.pl/TIK/about/lang:pl>
- TIK – strony, programy, aplikacje W: Biblioteka w Szkole [online], [przeglądany 11 sierpnia 2020], dostępny w: <https://biblioteka.pl/aplikacje/2/0/0>
- TOKARSKA, A. 2013. Typologia i misja bibliotek w kontekście historycznym W: A. TOKARSKA, red. *Bibliotekarstwo*, Warszawa, Wydawnictwo SBP, 66–89. ISBN 978-83-61464-95-2.
- TOMASZEWSKA, A.W. 2013. Dostęp do technologii informacyjno-komunikacyjnych w społeczeństwie informacyjnym. Przykład polskich regionów. *Acta Universitatis Lodzensis. Folia Oeconomica*, **290**, 23–37. ISSN 0208-6018.
- TWOREK, K., MARTAN, J. 2014. Funkcje interaktywne technologii informacyjnych a złożoność hierarchii struktury organizacyjnej. *Zeszyty Naukowe Politechniki Śląskiej Organizacja i Zarządzanie*, **74**, 4621–4629. ISSN 1641-3466.
- Typologia bibliotek 2017. W: J. WOJCIECHOWSKI, *Obszary wiedzy o bibliotekarstwie*, Warszawa, 171–224. ISBN 978-83-64203-93-0.
- URBAŃSKI, M. 2019. Definicje. Podział logiczny (i zadania). Wprowadzenie do logiki. Edycja 2019/2020 [PDF, online], [przeglądany 4 sierpnia 2020], dostępny w: http://murbansk.home.amu.edu.pl/wp-content/uploads/2011/09/WdL_w04.pdf
- WALTEROWA, H. 1947/1948. Zadania i cele bibliotek pedagogicznych. *Ruch Pedagogiczny*, **3**(31), 272–277. ISSN 0483-4992.

- WALTEROWA, H. 1948. Rola i znaczenie bibliotek specjalnych. *Życie Nauki*, **27/28**, 158–167. ISSN 0860-777X.
- WEBB, E. 2014. Wstęp: Technologie informacyjno-komunikacyjne w pracy służb społecznych: Cyfrowy raj czy piekło hipertekstu? W: E. HARLOW, A. WEBB, red. *Technologie informacyjno-komunikacyjne w pracy służb społecznych*. Warszawa: Centrum Rozwoju Zasobów Ludzkich, 11–29. ISBN 978-83-7951-328-4 [PDF, online], [przeglądany 23 lipca 2020], dostępny w: https://archiwum.mriips.gov.pl/download/gfx/mpips/pl/defaultopisy/9584/1/1/27_Technologie%20informacyjno-komunikacyjne.pdf
- WESOŁOWSKA, D. 1983. Funkcje bibliotek pedagogicznych w aspekcie historycznym. *Poradnik Bibliotekarza*, **3**, 47–51. ISSN 0032-4752.
- WIECZOREK, B. 1974. Działalność informacyjna bibliotek pedagogicznych. *Przegląd Biblioteczny*, **1**, 37–48. ISSN 0033-202X.
- WIECZOREK, B. 1993. Biblioteki szkolne i pedagogiczne W: W. POMYKAŁO, red. *Encyklopedia Pedagogiczna*. Warszawa: Wydawnictwo Fundacja Innowacja, 42–45.
- WISKONTOWA, Z. 1937. Biblioteki pedagogiczne Kuratoriów Okręgów Szkolnych. *Przegląd Biblioteczny*, **3**, 161–167. ISSN 0033-202X.
- WOJCIECHOWSKI, J. 2001. Uwagi o typologii bibliotek. *Biblioteka*, **5(14)**, 109–122.
- WÓJCIK, M. 2018. Działania bibliotek na rzecz promocji wiedzy o nowych technologiach. Stan badań i przykłady dobrych praktyk. W: B. JANIK, W. BUKOWCZAN, red. *Rola biblioteki pedagogicznej w upowszechnianiu nowych technologii w edukacji*. Kraków: Księgarnia Akademicka, 11–19. ISBN: 9788376389240.
- Wstęp 2014. W: A. FLUDA-KROKOS, W. DUDEK, A. PIOTROWSKA, red. *Miejsce biblioteki pedagogicznej w zmieniającej się przestrzeni edukacji i informacji*. Kraków: Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Pedagogicznego, 5–6. ISBN 978-83-7271-868-6.
- ZYBERT, E.B. 1999. Biblioteki pedagogiczne u progu reformy administracyjnej kraju ... i co dalej? *Poradnik Bibliotekarza*, **4**, 2–7. ISSN 0032-4752.

Akty prawne powszechnie obowiązujące (w porządku chronologicznym)

- Dekret z dnia 17 kwietnia 1946 r. o bibliotekach i opiece nad zbiorami bibliotecznymi (Dz.U. 1946 nr 26, poz. 163).
- Zarządzenie z dnia 21 maja 1951 r. sprawie statutu Pedagogicznej Biblioteki Wojewódzkiej (Dz. Urz. Min. Ośw. 1951 nr 10, poz. 116).
- Ustawa z dnia 9 kwietnia 1968 r. o bibliotekach (Dz.U. 1968 nr 12, poz. 63).
- Zarządzenie Ministra Oświaty i Szkolnictwa Wyższego z dnia 21 maja 1969 r. w sprawie statutów pedagogicznej biblioteki wojewódzkiej i pedagogicznej biblioteki powiatowej (Dz. Urz. Min. Ośw. Szk. Wyż. 1969 nr B-8, poz. 65, zał. 1–2).

- Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 30 maja 1975 r. w sprawie określenia miast oraz gmin wchodzących w skład województw (Dz.U. 1975 nr 17, poz. 92).
- Rozporządzenie MEN z dnia 9 czerwca 1993 r. w sprawie organizacji i zasad działania bibliotek pedagogicznych (Dz.U. 1993 nr 52, poz. 243).
- Ustawa z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach (Dz.U. 2019, poz. 1479, tekst jednolity).
- Ustawa z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie województwa (Dz.U. 2019, poz. 512, tekst jednolity, z późn. zm.).
- Ustawa z dnia 24 lipca 1998 r. o wprowadzeniu zasadniczego trójstopniowego podziału terytorialnego państwa (Dz.U. 1998 nr 96, poz. 603).
- Rozporządzenie MEN z dnia 15 lipca 1999 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie organizacji i zasad działania publicznych bibliotek pedagogicznych (Dz.U. 1999 nr 67, poz. 754).
- Rozporządzenie MENiS z dnia 26 lutego 2002 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia w poszczególnych typach szkół (Dz.U. 2002 nr 51, poz. 458).
- Rozporządzenie MENiS z dnia 29 kwietnia 2003 r. w sprawie ramowego statutu publicznej biblioteki pedagogicznej (Dz.U. 2003 nr 89, poz. 825).
- Ustawa z dnia 27 lipca 2005 r. – Prawo o szkolnictwie wyższym (Dz.U. 2016, poz. 1842, tekst jednolity).
- Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 17 stycznia 2012 r. w sprawie standardów kształcenia przygotowującego do wykonywania zawodu nauczyciela (Dz.U. 2012, poz. 131).
- Rozporządzenie MKiDN z dnia 2 kwietnia 2012 r. w sprawie sposobu i trybu zaliczania bibliotek do niektórych bibliotek naukowych oraz ustalenia ich wykazu (Dz.U. 2012, poz. 390).
- Rozporządzenie MEN z dnia 28 lutego 2013 r. w sprawie szczegółowych zasad działania bibliotek pedagogicznych (Dz.U. 2013, poz. 369).
- Rozporządzenie MEN z dnia 1 marca 2013 r. w sprawie uzyskiwania stopni awansu przez nauczycieli (Dz.U. 2013, poz. 393).
- Rozporządzenie MNiSzW z dnia 20 września 2018 r. w sprawie dziedzin nauki i dyscyplin naukowych oraz dyscyplin artystycznych (Dz.U. 2018, poz. 1818).
- Rozporządzenie MNiSzW z dnia 25 lipca 2019 r. w sprawie standardu kształcenia przygotowującego do wykonywania zawodu nauczyciela (Dz.U. 2019, poz. 1450).

**Akty prawne wewnętrznie obowiązujące
(statuty wojewódzkich bibliotek pedagogicznych
lub ich jednostek nadrzędnych zamieszczone w Biuletynie
Informacji Publicznej oraz statuty towarzystw naukowych
dostępne na ich oficjalnych stronach [online])**

- Aneks nr 1 z dnia 26 lutego 2020 r. do Statutu Dolnośląskiej Biblioteki Pedagogicznej we Wrocławiu wprowadzonego Zarządzeniem Nr 4/2020 Dyrektora Dolnośląskiej Biblioteki Pedagogicznej we Wrocławiu z dnia 6 lutego 2020 r. [PDF, online], [przeglądany 10 sierpnia 2020], dostępny w: https://www.dbp.wroc.pl/biblioteki/wroclaw/images/dokumenty/dokumenty_w_pdf_wg_WCAG/aneks_nr_1_do_statutu_.pdf
- Statut Biblioteki Pedagogicznej im. gen. bryg. prof. Elżbiety Zawackiej w Toruniu [online], [przeglądany 10 sierpnia 2020], dostępny w: <http://www.bptorun.edu.pl/bip/index.php?idtf=statut>
- Statut Biblioteki Pedagogicznej im. Heleny Radlińskiej w Siedlcach [online], [przeglądany 18 sierpnia 2020], dostępny w: <http://bpsiedlce.bip2.maxus.com.pl/public/?id=61259>
- Statut Biblioteki Pedagogicznej im. Marii Grzegorzewskiej w Zielonej Górze [online], [przeglądany 14 sierpnia 2020], dostępny w: <https://bip.wrota.lubuskie.pl/pbw/71/Statut/>
- Statut Biblioteki Pedagogicznej w Białej Podlaskiej – Tekst jednolity [PDF, online], [przeglądany 10 sierpnia 2020], dostępny w: https://bpbialapodlaska.bip.lubelskie.pl/upload/pliki//statut_2018.pdf
- Statut Biblioteki Pedagogicznej w Chełmie [PDF, online], [przeglądany 14 sierpnia 2020], dostępny w: http://bip.bpchelm.pl/images/statut/STATUT_2018.pdf
- Statut Biblioteki Pedagogicznej w Ciechanowie [online], [przeglądany 18 sierpnia 2020], dostępny w: <http://bpciechanow.bip2.maxus.com.pl/public/?id=62012>
- Statut Biblioteki Pedagogicznej w Ostrołęce [online], [przeglądany 18 sierpnia 2020], dostępny w: http://bpostroleka.bip2.maxus.com.pl/public/get_file.php?id=288959
- Statut Biblioteki Pedagogicznej w Piotrkowie Trybunalskim [online], [przeglądany 14 sierpnia 2020], dostępny w: <http://www.pedagogiczna.edu.pl/bip/status.htm>
- Statut Biblioteki Pedagogicznej w Płocku [online], [przeglądany 18 sierpnia 2020], dostępny w: <http://bip.bpplock.pl/index.php?id=169&id2=21>
- Statut Biblioteki Pedagogicznej w Radomiu [online], [przeglądany 18 sierpnia 2020], dostępny w: https://www.bip.bp.radom.pl/?page_id=67

- Statut Biblioteki Pedagogicznej w Sieradzu [PDF, online], [przeglądany 14 sierpnia 2020], dostępny w: <http://www.bpsieradz.pl/biblioteka/Statut%20Biblioteki%20Pedagogicznej%20w%20Sieradzu.pdf>
- Statut Biblioteki Pedagogicznej w Skierniewicach [PDF, online], [przeglądany 14 sierpnia 2020], dostępny w: <http://bpskierniewice.pl/pdf/statut.pdf>
- Statut Biblioteki Pedagogicznej w Tarnobrzegu [online], [przeglądany 23 sierpnia 2020], dostępny w: <https://tarnobrzeg.pbw.org.pl/bip/bip-pl-3,87/statut,9921>
- Statut Biblioteki Pedagogicznej w Tarnowie [online], [przeglądany 18 sierpnia 2020], dostępny w: <https://bip.malopolska.pl/bpwtarnowie,m,3928,statut.html>
- Statut Biblioteki Pedagogicznej w Zamościu [online], [przeglądany 14 sierpnia 2020], dostępny w: <https://bpzamosc.bip.lubelskie.pl/index.php?id=54&p1=szczegoly&p2=728130>
- Statut Centrum Doskonalenia Nauczycieli w Lesznie [online], [przeglądany 23 sierpnia 2020], dostępny w: <http://bip.cdn.leszno.pl/234-bip/dokumenty/303-statut.html>
- Statut Centrum Doskonalenia Nauczycieli w Pile [PDF, online], [przeglądany 24 sierpnia 2020], dostępny w: <http://bip.cdn.pila.pl/userfiles/file/statut/statut2019.pdf>
- Statut Centrum Edukacji Nauczycieli w Białymstoku [online], [przeglądany 23 sierpnia 2020], dostępny w: <https://bip-cenbialystok.wrotapodlasia.pl/resource/file/download-file/id.320>
- Statut Centrum Edukacji Nauczycieli w Łomży [online], [przeglądany 23 sierpnia 2020], dostępny w: <https://www.cen.lomza.pl/biblioteka>
- Statut Centrum Edukacji w Koszalinie [PDF, online], [przeglądany 24 sierpnia 2020], dostępny w: <http://bip.rbip.wzp.pl/sites/bip.wzp.pl/files/articles/statutenczalacznik.pdf>
- Statut Centrum Kształcenia Ustawicznego w Szczecinie [online], [przeglądany 19 kwietnia 2020], dostępny w: <http://bip.zckziu.pomorzezachodnie.pl/strony/382.dhtml>
- Statut [Pedagogicznej Biblioteki Wojewódzkiej im. Mariana Rejewskiego w Bydgoszczy] obowiązujący od 1 stycznia 2017 r. [online], [przeglądany 10 sierpnia 2020], dostępny w: http://www.bip.pbw.bydgoszcz.pl/bip_download.php?id=200
- Statut Pedagogicznej Biblioteki Wojewódzkiej im. Gdańskiej Macierzy Szkolnej w Gdańsku [online], [przeglądany 23 sierpnia 2020], dostępny w: <https://pbwgdansk.bip.gov.pl/statut/statut.html>
- Statut Pedagogicznej Biblioteki Wojewódzkiej im. Hugona Kołłątaja w Krakowie [online], [przeglądany 18 sierpnia 2020], dostępny w: <https://bip.malopolska.pl/pbwwkrakowie,m,3732,statut.html>
- Statut Pedagogicznej Biblioteki Wojewódzkiej im. Józefa Gwalberta Pawlikowskiego w Przemyśle [online], [przeglądany 23 sierpnia 2020], dostępny w: <https://przemysl.pbw.org.pl/bip/bip-pl-4,105/statut,9874>
- Statut Pedagogicznej Biblioteki Wojewódzkiej im. Józefa Lompy w Katowicach [online], [przeglądany 23 sierpnia 2020], dostępny w: <https://bip.pbw.katowice.pl/dokumenty/32-statut>

- Statut Pedagogicznej Biblioteki Wojewódzkiej im. KEN w Lublinie [online], [przeglądany 10 sierpnia 2020], dostępny w: <https://pbwlublin.bip.lubelskie.pl/index.php?id=58&p1=szczegoly&p2=1030552>
- Statut Pedagogicznej Biblioteki Wojewódzkiej im. prof. Tadeusza Kotarbińskiego w Łodzi [online], [przeglądany 13 czerwca 2018], dostępny w: <http://www.bip.pbw.lodz.pl/pages/main.php?id=21>
- Statut Pedagogicznej Biblioteki Wojewódzkiej w Bielsku-Białej tekst jednolity uwzględniający zmiany wprowadzone uchwałą Rady Pedagogicznej PBW w Bielsku-Białej z dnia 5 kwietnia 2018 r. [PDF, online], [przeglądany 23 sierpnia 2020], dostępny w: https://bip.pbw.bielsko.pl/dokumenty/Statut_PBW_Bielsko-Biala-tekst_jednolity-2018-05-28.pdf
- Statut Pedagogicznej Biblioteki Wojewódzkiej w Kielcach [online], [przeglądany 23 sierpnia 2020], dostępny w: <http://www.bip.pbw.kielce.pl/index.php?id=233>
- Statut Pedagogicznej Biblioteki Wojewódzkiej w Krośnie. Uchwalony przez Radę Pedagogiczną w dniu 15 października 2019 r. [online], [przeglądany 23 sierpnia 2020], dostępny w: <https://krosno.pbw.org.pl/bip/bip-pl-2,63/statut,10052>
- Statut Pedagogicznej Biblioteki Wojewódzkiej w Nowym Sączu [online], [przeglądany 18 sierpnia 2020], dostępny w: <https://bip.malopolska.pl/pbwwnsaczum,3690/statut.html>
- Statut Pedagogicznej Biblioteki Wojewódzkiej w Opolu [PDF, online], [przeglądany 23 sierpnia 2020], dostępny w: <http://bip.rzpwe.opolskie.pl/download/attachment/933/pbw-statut-20170418.pdf>
- Statut Pedagogicznej Biblioteki Wojewódzkiej w Rzeszowie [online], [przeglądany 23 sierpnia 2020], dostępny w: <https://rzeszow.pbw.org.pl/bip/bip-pl,4/statut,9747>
- Statut Pedagogicznej Biblioteki Wojewódzkiej w Słupsku [online], [przeglądany 23 sierpnia 2020], dostępny w: https://bip_pbwslupsk.bip.gov.pl/statut/
- Statut Polskiego Towarzystwa Technologii i Mediów Edukacyjnych [online], [przeglądany 8 marca 2022], dostępny w: <http://www.pttime.pl/statut>
- Statut Publicznej Biblioteki Pedagogicznej Książnicy Pedagogicznej im. Alfonsa Parczewskiego w Kaliszu [online], [przeglądany 23 sierpnia 2020], dostępny w: https://www.e-bip.org.pl/kp_kalisz/18065
- Statut Publicznej Biblioteki Pedagogicznej w Poznaniu [online], [przeglądany 23 sierpnia 2020], dostępny w: <http://bip.pbp.poznan.pl/index.php?id=181&id2=154>
- Statut Regionalnego Ośrodka Doskonalenia Nauczycieli i Informacji Pedagogicznej „WOM” w Rybniku [online], [przeglądany 23 sierpnia 2020], dostępny w: https://drive.google.com/file/d/1SWhE11E4_c_jUGHbsDL5KuefMiCe4EO/view?usp=sharing
- Statut Warmińsko-Mazurskiej Biblioteki Pedagogicznej im. Karola Wojtyły w Elblągu [online], [przeglądany 23 sierpnia 2020], dostępny w: <https://bipwmbpelblag.warmia.mazury.pl/attachment/informacja/2085/7dfa59c1dbf30e11d5b3b4364eb817a1624264c3.html>

- Statut Warmińsko-Mazurskiej Biblioteki Pedagogicznej im. prof. Tadeusza Kotarbińskiego w Olsztynie [online], [przeglądany 23 sierpnia 2020], dostępny w: <https://bip.wmbp.olsztyn.pl/attachment/informacja/2088/41886f44fc68603a4a5b6af5be8581bdfab835ab.html>
- Statut W[ojewódzkiego] O[środka] M[etodycznego] w Gorzowie Wielkopolskim [PDF, online], [przeglądany 14 sierpnia 2020], dostępny w: <http://www.edu.pl/files/statut.pdf>
- Statut Zachodniopomorskiego Centrum Doskonalenia Nauczycieli w Szczecinie [PDF, online], [przeglądany 24 sierpnia 2020], dostępny w: http://bip.zcdn.edu.pl/wp-content/uploads/2015/12/statut_zcdn-u.pdf
- Uchwała Nr 1-2019 zmiana w statucie PBW W: Biuletyn Informacji Publicznej Regionalnego Zespołu Placówek Wsparcia Edukacji w Opolu [PDF, online], [przeglądany 19 sierpnia 2020], dostępny w: <http://bip.rzpwe.opolskie.pl/download/attachment/2683/uchwala-nr-1-2019-zmiana-w-statucie-pbw.pdf>
- Uchwała Nr XII/138/19 Sejmiku Województwa Podlaskiego z dnia 9 września 2019 r. w sprawie nadania statutu Centrum Edukacji Nauczycieli w Suwałkach [online], [przeglądany 23 sierpnia 2020], dostępny w: <https://bip-cens.wrotapodlasia.pl/resource/file/download-file/id.3317/attachment.1>
- Uchwała Nr XII/239/19 Sejmiku Województwa Wielkopolskiego z dnia 28 października 2019 r. w sprawie nadania Statutu Centrum Doskonalenia Nauczycieli w Koninie [PDF, online], [przeglądany 23 sierpnia 2020], dostępny w: https://bip.cdnkonin.pl/userfiles/statut_2019_10_28.pdf
- Uchwała Nr XIX/239/2020 Sejmiku Województwa Podlaskiego z dnia 8 czerwca 2020 r. zmieniająca uchwałę w sprawie nadania statutu Centrum Edukacji Nauczycieli w Suwałkach [online], [przeglądany 23 sierpnia 2020], dostępny w: <https://bip-cens.wrotapodlasia.pl/resource/file/download-file/id.3323/attachment.1>
- Załącznik 4 Statut Zachodniopomorskiego Centrum Doskonalenia Nauczycieli W: Uchwała Nr XXII/294/13 Sejmiku Województwa Zachodniopomorskiego z dnia 19 lutego 2013 r. w sprawie zmiany statutu Zachodniopomorskiego Centrum Doskonalenia Nauczycieli w Szczecinie oraz przyjęcia jednolitego tekstu tego statutu [PDF, online], [przeglądany 19 kwietnia 2020], dostępny w: http://bip.zcdn.edu.pl/wp-content/uploads/2015/12/statut_zcdn-u.pdf
- Załącznik do Uchwały nr I/1/19 Rady Pedagogicznej z dnia 3 kwietnia 2019 r. Statut Pedagogicznej Biblioteki Wojewódzkiej im. KEN w Warszawie [online], [przeglądany 18 sierpnia 2020], dostępny w: <http://bip.pbw.waw.pl/public/?id=101658>
- Załącznik do Zarządzenia Nr 4/2020 Dyrektora Dolnośląskiej Biblioteki Pedagogicznej we Wrocławiu z dnia 6 lutego 2020 r. Statut Dolnośląskiej Biblioteki Pedagogicznej we Wrocławiu [PDF, online], [przeglądany 10 sierpnia 2020], dostępny w: https://www.dbp.wroc.pl/biblioteki/wroclaw/images/dokumenty/dokumenty_w_pdf_wg_WCAG/Statut.pdf

- Załącznik do Zarządzenia Nr 9/2020 Dyrektora Dolnośląskiej Biblioteki Pedagogicznej we Wrocławiu z dnia 26 lutego 2020 r. Statut Dolnośląskiej Biblioteki Pedagogicznej we Wrocławiu [PDF, online], [przeglądany 24 sierpnia 2020], dostępny w: https://www.dbp.wroc.pl/biblioteki/wroclaw/images/dokumenty/dokumenty_w_pdf_wg_WCAG/Statut.pdf
- Załącznik nr 1 do Uchwały nr 2 Rady pedagogicznej Pedagogicznej Biblioteki Wojewódzkiej. Statut Pedagogicznej Biblioteki Wojewódzkiej w Opolu [PDF, online], [przeglądany 19 sierpnia 2020], dostępny w: <http://bip.rzpwe.opolskie.pl/download/attachment/1816/pbw-statut-20171013.pdf>

Encyklopedie i słowniki

- ALEKSANDER, T. 2003. Biblioteki nauczycielskie. W: E. ROŻYCKA, red. *Encyklopedia Pedagogiczna XXI wieku. T. 1 A–F*. Warszawa: Wydawnictwo Akademickie „Żak”, s. 378. ISBN 838814992X.
- Biblioteka pedagogiczna 2011. W: G. CZAPNIK, Z. GRUSZKA, H. TADEUSIEWICZ, oprac. *Podręczny słownik bibliotekarza*. Warszawa: Wydawnictwo SBP, s. 39. ISBN 978-83-61464-39-6.
- Biblioteki pedagogiczne 2017. W: *Wikipedia. Wolna Encyklopedia* [online], [przeglądany 20 listopada 2017], dostępny w: https://pl.wikipedia.org/wiki/Biblioteki_pedagogiczne
- Biblioteki specjalne 1971. W: *Encyklopedia Wiedzy o Książce*. Wrocław: Zakład Narodowy im. Ossolińskich, kol. 263.
- Historia i autorzy strony „Technika informatyczna” 2019. W: *Wikipedia. Wolna encyklopedia* [online], [przeglądany 20 lutego 2019], dostępny w: https://pl.wikipedia.org/w/index.php?title=Technika_informatyczna&action=history
- Information and Communication Technology (ICT) Literacy Assessment 2018. W: J.M. REITZ, *ABC-CLIO, ODLIS: Online Dictionary for Library and Information Science* [online], [przeglądany 13 grudnia 2018], dostępny w: https://www.abc-clio.com/ODLIS/odlis_i.aspx
- Information and communications technology 2018. W: *Wikipedia. The Free Encyclopedia* [online], [przeglądany 14 listopada 2018], dostępny w: https://en.wikipedia.org/wiki/Information_and_communications_technology
- Information technology 2018a. W: American National Standard Dictionary of Information Technology (ANSDIT) [online], [przeglądany 13 grudnia 2018], dostępny w: <https://www.incits.org/html/ext/ANSDIT/i2.htm>
- Information technology 2018b. W: J.M. REITZ, *ABC-CLIO, ODLIS: Online Dictionary for Library and Information Science* [online], [przeglądany 13 grudnia 2018], dostępny w: https://www.abc-clio.com/ODLIS/odlis_i.aspx

- Information technology (IT) Information and communication technology (ICT) 2005–2010. W: B. HJØRLAND, J. NICOLAISEN, ed. *The Epistemological Lifeboat: Epistemology and Philosophy of Science for Information Scientists* [online], [przełączany 14 listopada 2018], dostępny w: <http://lifeboat.iva.ku.dk/info.asp?subjectid=165>
- Instrumenty informacyjne 2002. W: B. BOJAR, oprac. *Słownik encyklopedyczny informacji, języków i systemów informacyjno-wyszukiwawczych*, Warszawa: Wydawnictwo SBP, s. 94. ISBN 83-87629-84-7.
- Internet 1998. W: *Nowy Leksykon PWN*. Warszawa, s. 685. ISBN 8301124903.
- KISIŁOWSKA, M. 2017. Biblioteki specjalne W: A. ŻBIKOWSKA-MIGOŃ, M. SKALSKA-ZLAT, red. *Encyklopedia Książki T. 1 Eseje A–J*. Wrocław: Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, s. 339–341.
- Konwergencja mediów 2006. W: W. PISAREK, red. *Słownik terminologii medialnej*. Kraków: Towarzystwo Autorów i Wydawców Prac Naukowych Universitas, s. 105. ISBN 83-242-0517-9.
- Media cyfrowe 2020. W: *Wikipedia. Wolna Encyklopedia* [online], [przełączany 28 lipca 2020], dostępny w: https://pl.wikipedia.org/wiki/Media_cyfrowe
- Nowe media 1999. W: J. SKRZYPCZAK, red. *Popularna encyklopedia mass mediów*. Poznań: „Kurpisz”, s. 375. ISBN 8388276123.
- PACHOCIŃSKI, R. 2012. Technologia informatyczna w edukacji W: E. ROŻYCKA, red. *Encyklopedia Pedagogiczna XXI wieku T. 6 Su–U*. Warszawa: Wydawnictwo Akademickie „Żak”, s. 524–531. ISBN 9788389501776.
- Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka im. KEN w Lublinie Filia w Janowie Lubelskim 2022. W: *Wikipedia. Wolna encyklopedia* [online], [przełączany 25 stycznia 2023], dostępny w: https://pl.wikipedia.org/wiki/Pedagogiczna_Biblioteka_Wojew%C3%B3dzka_im._KEN_w_Lublinie_Filia_w_Janowie_Lubelskim
- ROSKOWSKI, M. 2017. Technologie informacyjne W: A. ŻBIKOWSKA-MIGOŃ, M. SKALSKA-ZLAT, red. *Encyklopedia Książki. T. 2 K–Z*. Wrocław: Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, s. 583. ISBN 9788322935439.
- Society for Philosophy and Technology W: *Wikipedia. The Free Encyclopedia* [online], [przełączany 25 stycznia 2019], dostępny w: https://en.wikipedia.org/wiki/Society_for_Philosophy_and_Technology
- Techniczny 1986. W: *Mały słownik techniczny polsko-angielski*, wyd. 5 niezmi. Warszawa: Wydawnictwo Naukowo-Techniczne, s. 158. ISBN 8320408415.
- Technika 1986. W: *Mały słownik techniczny polsko-angielski*, wyd. 5 niezmi. Warszawa: Wydawnictwo Naukowo-Techniczne, s. 158. ISBN 8320408415.
- Technika 2017. W: *Wikipedia. Wolna encyklopedia* [online], [19 grudnia 2018], dostępny w: <https://pl.wikipedia.org/wiki/Technika>
- Technika informacyjna 2002. W: B. BOJAR, oprac. *Słownik encyklopedyczny informacji, języków i systemów informacyjno-wyszukiwawczych*. Warszawa: Wydawnictwo SBP, s. 270. ISBN 83-87629-84-7.

- Technika informatyczna 2019. W: *Wikipedia. Wolna encyklopedia* [online], [12 stycznia 2019], dostępny w: https://pl.wikipedia.org/wiki/Technika_informatyczna
- Technique 1985. W: *Mały słownik techniczny angielsko-polski*. wyd. 5 niezmi. Warszawa: Wydawnictwo Naukowo-Techniczne, s. 184. ISBN 8320408415.
- Technologia 2018. W: *Wikipedia. Wolna encyklopedia* [online], [przeglądany 30 grudnia 2018], dostępny w: <https://pl.wikipedia.org/wiki/Technologia>
- Technologia informacyjna 2002. W: B. BOJAR, oprac. *Słownik encyklopedyczny informacji, języków i systemów informacyjno-wyszukiwawczych*. Warszawa: Wydawnictwo SBP, s. 271. ISBN 83-87629-84-7.
- Technologia informacyjna 2018. W: *Wikipedia. Wolna encyklopedia* [online], [przeglądany 27 czerwca 2018], https://pl.wikipedia.org/wiki/Technologia_informacyjna
- Technologia informacyjna cop. 1999. W: J. SKRZYPCZAK, red. *Popularna Encyklopedia Mass Mediów*. Poznań: „Kurpisz”, s. 545. ISBN 8388276123.
- Technological 1985. W: *Mały słownik techniczny angielsko-polski*, wyd. 4. Warszawa: Wydawnictwo Naukowo-Techniczne, s. 184. ISBN 8320408415.
- Technological progress 1985. W: *Mały słownik techniczny angielsko-polski*, wyd. 4. Warszawa: Wydawnictwo Naukowo-Techniczne, s. 184. ISBN 8320408415.
- Technologie ICT, informatyzacja i komputeryzacja 2011. W: e-Administracja [online], [przeglądany 02 lipca 2018], dostępny w: <https://eadministracja.pl/technologie-ict-informatyzacja-i-komputeryzacja>
- Technologie informacyjne 2018. W: *Pojęcia stosowane w statystyce publicznej. Główny Urząd Statystyczny* [online], [przeglądany 2 lipca 2018], dostępny w: <https://stat.gov.pl/metainformacje/slownik-pojec/pojecia-stosowane-w-statystyce-publicznej/770,pojecie.html>
- Technologie informacyjne i komunikacyjne – TIK 2011. W: *Słownik Innowacji – Leksykon haseł, Portal Innowacji* [online], [przeglądany 20 lutego 2019], dostępny w: http://www.pi.gov.pl/parp/chapter_96055.aspx?oid=F23A2E523C6048A9960181EFDD11A685
- Technology 1985. W: *Mały słownik techniczny angielsko-polski*, wyd. 4. Warszawa: Wydawnictwo Naukowo-Techniczne, s. 184. ISBN 8320408415.
- Technology 2009. W: J. TOMASZCZYK *Angielsko-polski słownik informacji naukowej i bibliotekoznawstwa*. Katowice–Rybnik: „STUDIO NOA”. ISBN 978-83-60071-22-9 [PDF, online], [przeglądany 14 grudnia 2018], dostępny w: <http://www.sbc.org.pl/Content/16671/S%C5%82ownik%20INiB.pdf>
- Technology 2018. W: *Wikipedia. The Free Encyclopedia* [online], [przeglądany 20 lutego 2019], dostępny w: <https://en.wikipedia.org/wiki/Technology>
- Teleinformatyka 2018. W: *Wikipedia. Wolna encyklopedia* [online], [przeglądany 20 listopada 2018], dostępny w: <https://pl.wikipedia.org/wiki/Teleinformatyka>

- Umiejętności informacyjne cop. 1999. W: J. SKRZYPCZAK, red. *Encyklopedia Mass Mediów*, Poznań: „Kurpisz”, s. 592. ISBN 8388276123.
- Информационные технологии W: *Википедия. Свободная энциклопедия* [online], [przeglądany 28 grudnia 2018], dostępny w: https://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%98%D0%BD%D1%84%D0%BE%D1%80%D0%BC%D0%B0%D1%86%D0%B8%D0%BE%D0%BD%D0%BD%D1%8B%D0%B5_%D1%82%D0%B5%D1%85%D0%BD%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B3%D0%B8%D0%B8

Źródła statystyczne

- 00057-58_65 – Dane identyfikacyjne szkół i placówek według danych SIO z 30 września 2018 r. Nr 2018.09.30/05 W: Wykaz szkół i placówek oświatowych według typów na dzień 30 września 2018 r. Centrum Informatyczne Edukacji [online], [przeglądany 20 lipca 2019], dostępny w: <https://bip-cie.men.gov.pl/sio-strona-glowna/podstawowe-informacje-dotyczce-wykazu-szko-i-placowek-owiatowych/wykaz-wg-typow/>
- BN, 2017. Stan bibliotek w Polsce w 2017. Biblioteka Narodowa [PDF, online], [przeglądany 27 stycznia 2023], dostępny w: <https://www.bn.org.pl/download/document/1554115920.pdf>
- Dz_III Biblioteki. Tablice 54(66)-60(72) W: *Kultura w 2018 roku. Tablice w formacie XLSX w pliku ZIP*. Główny Urząd Statystyczny [online], [przeglądany 22 marca 2021], dostępny w: <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/kultura-turystyka-sport/kultura/kultura-w-2018-roku,2,16.html>
- GUS, 2010. Społeczeństwo informacyjne w Polsce. Wyniki badań statystycznych z lat 2006–2010. Warszawa: Informacje i Opracowania Statystyczne [PDF, online], [przeglądany 13 września 2022], dostępny w: https://stat.gov.pl/cps/rde/xbcr/gus/nts_spolecz_inform_w_polsce_2006-2010.pdf
- Kultura w 2017 roku. Publikacja w formacie PDF. Główny Urząd Statystyczny [PDF, online], [przeglądany 27 stycznia 2023], dostępny w: https://stat.gov.pl/download/gfx/portalinformacyjny/pl/defaultaktualnosci/5493/2/15/1/kultura_w_2017.pdf
- Kultura w 2018 roku. Publikacja w formacie PDF. Główny Urząd Statystyczny [PDF, online], [przeglądany 27 stycznia 2023], dostępny w: https://stat.gov.pl/download/gfx/portalinformacyjny/pl/defaultaktualnosci/5493/2/16/1/kultura_w_2018.pdf

Archiwalia

- Sprawozdanie z działalności Instytutu Nauczycielskiego Koła Łódzkiego TNSŚiW za rok 1926/1927 [z 7 września 1927] W: Szkoły Wyższe m. Łodzi – zbiór szczątków zespołów, sygn. 54, Archiwum Państwowe w Łodzi.
- Sprawozdanie z działalności Instytutu Nauczycielskiego Koła Łódzkiego TNSŚiW za rok 1927 [z 31 stycznia 1928] W: Szkoły Wyższe m. Łodzi – zbiór szczątków zespołów, sygn. 56, s. 1–7, Archiwum Państwowe w Łodzi.
- Statut Państwowej Centralnej Biblioteki Pedagogicznej w Łodzi [1925] W: Publiczna Szkoła Powszechna nr 111, sygn. 4, Archiwum Państwowe w Łodzi.

ZASTOSOWANE SKRÓTY

BIP	– Biuletyn Informacji Publicznej
CEN	– Centrum Edukacji Nauczycieli
cop.	– copyright
Dz.U.	– „Dziennik Ustaw”
EWoK	– Encyklopedia Wiedzy o Książce
GUS	– Główny Urząd Statystyczny
KEN	– Komisja Edukacji Narodowej
MEN	– Minister Edukacji Narodowej
MENiS	– Minister Edukacji Narodowej i Sportu
MKiDN	– Minister Kultury i Dziedzictwa Narodowego
MNiSzW	– Minister Nauki i Szkolnictwa Wyższego
MOiSzW	– Minister Oświaty i Szkolnictwa Wyższego
PCBP	– Państwowa Centralna Biblioteka Pedagogiczna
§	– paragraf
poz.	– pozycja
r.	– rok
RSiPO	– Rejestr Szkół i Placówek Oświatowych
SIO	– System Informacji Oświatowej
TIK	– technologie informacyjno-komunikacyjne

SPIS TABEL

Tabela 1.	Źródła informacji nie/zawierające hasła dotyczącego bibliotek pedagogicznych	16
Tabela 2.	Źródła informacji nie/zawierające hasła dotyczącego TIK	52
Tabela 3.	Wojewódzkie biblioteki pedagogiczne w Polsce: dyrekcja, adresy stron internetowych, struktura (w układzie według województw)	162
Tabela 4.	Definicje technologii informacyjno-komunikacyjnych na podstawie odpowiedzi nauczycieli bibliotekarzy sformułowanych w badaniu ankietowym	181

SPIS WYKRESÓW I SCHEMATÓW

Wykres 1.	Respondenci według płci	96
Wykres 2.	Respondenci według wieku	97
Wykres 3.	Respondenci według uzyskanych stopni awansu zawodowego	97
Wykres 4.	Respondenci w trakcie awansu zawodowego	98
Wykres 5.	Respondenci według struktury bibliotek, które stanowią ich miejsca pracy	98
Wykres 6.	Przynależność placówki do kategorii wojewódzkich bibliotek pedagogicznych według respondentów	99
Wykres 7.	Zakres znaczeniowy pojęcia TIK według respondentów	101
Wykres 8.	Formy doskonalenia i samokształcenia w zakresie TIK według respondentów	113
Wykres 9.	Zadania statutowe bibliotek pedagogicznych według respondentów	115
Wykres 10.	Zadania realizowane w ramach obowiązków służbowych według ankietowanych	118
Wykres 11.	Wykorzystanie TIK do realizacji zadań wojewódzkich bibliotek pedagogicznych według respondentów	119
Wykres 12.	Narzędzia TIK wykorzystywane do zadań wojewódzkich bibliotek pedagogicznych według respondentów	120
Wykres 13.	Działania, do realizacji których ankietowani wykorzystują TIK	122
Wykres 14.	Formy wspomagania szkół i placówek oświatowych w zakresie TIK według respondentów	123
Wykres 15.	Infrastruktura techniczna w wojewódzkich bibliotekach pedagogicznych	124
Wykres 16.	Częstotliwość wykorzystywania prywatnego sprzętu do realizacji obowiązków służbowych według respondentów	125
Schemat 1.	Struktura organizacyjna Dolnośląskiej Biblioteki Pedagogicznej we Wrocławiu	88

SPIS ZAŁĄCZNIKÓW

Załącznik 1.	Wojewódzkie biblioteki pedagogiczne – dane zebrane (stan na 1 lipca 2019 r.)	161
Załącznik 2.	TIK w pracy bibliotekarzy wojewódzkich bibliotek pedagogicznych	175
Załącznik 3.	Technologie informacyjno-komunikacyjne – definicje według nauczycieli bibliotekarzy wojewódzkich bibliotek pedagogicznych	181

**ZAŁĄCZNIK 1. WOJEWÓDZKIE BIBLIOTEKI
PEDAGOGICZNE – DANE ZEBRANE
(STAN NA 1 LIPCA 2019 R.)**

Dane wojewódzkich bibliotek pedagogicznych zebrano na podstawie informacji zawartych na oficjalnych stronach internetowych tych księżnic.

Tabela 3. Wojewódzkie biblioteki pedagogiczne w Polsce: dyrekcja, adresy stron internetowych, struktura (w układzie według województw)

Nazwa wojewódzkiej biblioteki pedagogicznej	I. Dyrektor II. Wicedyrektor /Zastępca Dyrektora III. Kierownik	Adres strony internetowej	Filie/Oddziały w:	Województwo
-1-	-2-	-3-	-4-	-5-
Dolnośląska Biblioteka Pedagogiczna we Wrocławiu	I. mgr Lucyna Kurowska-Trudzik II. mgr Magdalena Pilińska	https://www.dbp.wroc.pl/biblioteki/wroclaw/	Jeleniej Górze Legnicy Strzelinie Świdnicy Wałbrzychu	dolnośląskie
Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka im. Mariana Rejewskiego w Bydgoszczy	I. mgr Ewa Pronobis-Sosnowska	https://pbw.bydgoszcz.pl/	–	kujawsko-pomorskie
Biblioteka Pedagogiczna im. gen. bryg. prof. Elżbiety Zawackiej w Toruniu	I. Dorota Komendzińska	http://www.bptorun.edu.pl/	–	kujawsko-pomorskie
Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka im. KEN w Lublinie	I. mgr Barbara Rzeszutko	http://ken.pbw.lublin.pl/pbw/index.php/	Janowie Lubelskim	lubelskie
Biblioteka Pedagogiczna w Białej-Podlaskiej	I. Anna Denkiewicz	http://www.bialabp.edu.pl/	Łukowie Parczewie	lubelskie

-1-	-2-	-3-	-4-	-5-
Biblioteka Pedagogiczna w Chełmie	I. Katarzyna Kalita	https://bpchelm.pl/	-	lubelskie
Biblioteka Pedagogiczna w Zamościu	I. Dorota Mach	https://www.bipec.pl/	Biłgoraju Hrubieszowie Tomaszowie Lubelskim	lubelskie
Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka im. Marii Grzegorzewskiej w Zielonej Górze	I. Marzena Szafińska-Chadała II. Anna Woźnicka	https://www.pbw.zgora.pl/pbw/	-	lubuskie
Wojewódzki Ośrodek Metodyczny w Gorzowie Wielkopolskim. Biblioteka Pedagogiczna w Gorzowie Wielkopolskim	III. Barbara Tymszan	https://womgorz.edu.pl/	Sulęcinie	lubuskie
Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka im. prof. Tadeusza Kotarbińskiego w Łodzi	I. Jarosław Jędrzych II. Marcin Paszkowski	www.pbw.lodz.pl	Kutnie Łęczycy Pabianicach Zgierzu	łódzkie
Biblioteka Pedagogiczna w Piotrkowie Trybunalskim	I. Andrzej Popłoński	http://pedagogiczna.edu.pl/	Bełchatowie Opocznie Radomsku Tomaszowie Mazowieckim	łódzkie

Tabela 3 (cd.)

-1-	-2-	-3-	-4-	-5-
Biblioteka Pedagogiczna w Sieradzu	I. Elżbieta Kowalska	http://www.bpsieradz.pl/	Bronowie Łasku Pajęcznie Poddębicach Wieluniu Wieruszowie Zduńskiej Woli	łódzkie
Biblioteka Pedagogiczna w Skierniewicach	I. Iwona Szwed	http://bpskierniewice.pl/	Brzezinach Łowiczu Rawie Mazowieckiej	łódzkie
Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka im. Hugona Kolłątaja w Krakowie	I. Anna Piotrowska II. Marta Truszczyńska	https://www.pbwedu.pl/	Chrzanowie Miechowie Myślenicach Nowej Hucie Olkuszu Oświęcimiu Proszowicach Słomnikach Suchej Beskidzkiej Wadowicach	małopolskie

-1-	-2-	-3-	-4-	-5-
Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka w Nowym Sączu	I. Artur Franczak I.* Alina Marek II. Małgorzata Rzepa	http://www.pbwnowysacz.pl/index.php	Gorlicach Limanowej Nowym Targu Rabce Zakopanem	małopolskie
Biblioteka Pedagogiczna w Tarnowie	I. Beata Kania II. Lidia Marzec	https://www.bpt.edu.pl/	Bochni Brzesku Dąbrowie Tarnowskiej	małopolskie
Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka im. KEN w Warszawie	I. Beata Zych II. Joanna Kamińska (wicedyrektor ds. informacyjno-bibliotecznych)	http://www.pbw.waw.pl/	Bloniu Grodzisku Mazowieckim Nowym Dworze Mazowieckim Sochaczewie Żyrardowie	mazowieckie
Biblioteka Pedagogiczna w Ciechanowie	I. Grażyna Brzezińska	http://www.bpciechanow.edu.pl/	Mławie Płońsku Pułtusu Żurominie	mazowieckie

Tabela 3 (cd.)

-1-	-2-	-3-	-4-	-5-
Biblioteka Pedagogiczna w Radomiu	I. Beata Walaszek	http://biblioteka-pedagogiczna.pl/	Grójcu Kozienicach Lipsku Pionkach Szydłowcu Zwoleniu	mazowieckie
Biblioteka Pedagogiczna im. Heleny Radlińskiej w Siedlcach	I. Marzena Kowalczuk	http://www.bpsiedlce.pl/	Garwolinie Łosicach Mińsku Mazowieckim Sokołowie Podlaskim Węgrowie	mazowieckie
Biblioteka Pedagogiczna w Ostrołęce	I. Anna Grabowska	http://bp.ostroleka.pl/	Makowie Mazowieckim Ostrowi Mazowieckiej Przasnyszu Wyszakowie	mazowieckie
Biblioteka Pedagogiczna w Płocku	I. Agnieszka Olczyk	https://bpplock.pl/	Gostyninie	mazowieckie

-1-	-2-	-3-	-4-	-5-
Regionalny Zespół Placówek Wsparcia Edukacji w Opolu – Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka w Opolu	I. Lesław Tomczak (Dyrektor Zespołu)	https://pedagogiczna.pl/	Brzegu Kędzierzynie-Koźlu Kluczborku Nysie	opolskie
Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka im. Józefa Gwalberta Pawlikowskiego w Przemyśle	I. Halina Ukarna II. Marzena Fiolek	https://przemysl.pbw.org.pl/	Jarosławiu Lubaczowie Przeworsku	podkarpackie
Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka w Krośnie	I. Małgorzata Szybiak II. Romualda Wojnar	https://krosno.pbw.org.pl/	Brzozowie Jasle Lesku Sanoku Ustrzykach Dolnych	podkarpackie
Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka w Rzeszowie	I. Beata Michaluszko II. Marta Gębarowska	https://rzeszow.pbw.org.pl/	Kolbuszowej Leżajsku Łańcucie Mielcu Sędziszowie Młp. Strzyżowie	podkarpackie
Biblioteka Pedagogiczna w Tarnobrzegu	I. Anna Żarów		Nisku Stalowej Woli	podkarpackie

Tabela 3 (cd.)

-1-	-2-	-3-	-4-	-5-
Biblioteka Pedagogiczna CEN [Centrum Edukacji Nauczycieli] w Białymstoku	I. Ewa Ściana (Dyrektor Zespołu) I.* Elżbieta Chربولowska (p.o. Dyrektor Zespołu) III. Katarzyna Gosk	http://www.cen. bialystok.pl/biblioteka/	-	podlaskie
Centrum Edukacji Nauczycieli w Łomży. Biblioteka Pedagogiczna w Łomży	I. Bernard Zbigniew Kossakowski III. Radosław Wszędyrówny	https://www.cen.lomza. pl/biblioteka	-	podlaskie
Centrum Edukacji Nauczycieli w Suwałkach. Biblioteka Pedagogiczna w Suwałkach	I. Lidia Kłoczko (Dyrektor Zespołu) III. Cecylia Radzewicz (Kierownik Wydziału Rozwoju Czytelnictwa)	https://cen.suwalki.pl/	-	podlaskie

-1-	-2-	-3-	-4-	-5-
Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka im. Gdańskiej Macierzy Szkolnej w Gdańsku	I. Małgorzata Kłos II. Hanna Pacholska	http://pbw.gda.pl/	Chojnicach Gdyni Kościerzynie Kwidzynie Malborku Nowym Dworze Gdańskim Pruszczu Gdańskim Pucku Starogardzie Gdańskim Sztumie** (zlikwidowana w 2019 r.) Tczewie Wejherowie	pomorskie
Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka w Słupsku	I. Agata Szklarkowska II. Ewa Sikorska	http://pbw.slupsk.pl/	nr 1 w Bytowie nr 2 w Człuchowie nr 3 w Lęborku nr 4 w Miastku	pomorskie

Tabela 3 (cd.)

-1-	-2-	-3-	-4-	-5-
Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka w Bielsku- Białej	I. Anna Niemiec-- Warzecha	https://www.pbw. bielsko.pl/	Cieszynie Milówce Skoczowie Żywcu	śląskie
Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka w Katowicach	I. Krzysztof Kobiałka II. Anita Góral	https://pbw.katowice.pl/	Będzinie Bytomiu Chorzowie Dąbrowie Górniczej Gliwicach Jaworznie Mysłowicach Pszczynie Rudzie Śląskiej Sosnowcu Tarnowskich Górach Tychach Zabrze Zawierciu	śląskie

-1-	-2-	-3-	-4-	-5-
Regionalny Ośrodek Dokształcania Nauczycieli i Informacji Pedagogicznej „WOM” w Rybniku. Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka w Rybniku	III. Anna Węgrzyn	http://www.wom.edu.pl/rybnik/	Raciborzu	śląskie
Publiczna Biblioteka Pedagogiczna Regionalnego Ośrodka Doskonalenia „WOM” w Częstochowie	I. Elżbieta Doroszuk (Dyrektor Zespołu) II. Renata Lipniewska (wicedyrektor ds. bibliotek pedagogicznych)	https://biblioteka.womczest.edu.pl/	Kłobucku Lelowie Lublińcu Myszkowie	śląskie
Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka w Kielcach	I. Urszula Salwa	https://www.pbw.kielce.pl/	Busku Zdroju Jędrzejowie Kazimierzy Wielkiej Końskich Opatowie Ostrowcu Świętokrzyskim Pińczowie Sandomierzu Starachowicach Staszowie Włoszczowie	świętokrzyskie

Tabela 3 (cd.)

-1-	-2-	-3-	-4-	-5-
Warmińsko-Mazurska Biblioteka Pedagogiczna im. Karola Wojtyły w Elblągu	I. Elżbieta Mieczkowska	http://www.wmbp.edu.pl/	-	warmińsko-mazurskie
Warmińsko-Mazurska Biblioteka Pedagogiczna im. prof. Tadeusza Kotarbińskiego w Olsztynie	I. Sylwia Czacharowska II. Maria Wiśniewska	https://www.wmbp.olsztyn.pl/	-	warmińsko-mazurskie
Książnica Pedagogiczna im. Alfonsa Parczewskiego w Kaliszu	I. Jolanta Nowosielska II. Beata Sysiak II. *Małgorzata Kołodziej	https://www.kp.kalisz.pl	Jarocinie Kępnie Krotoszynie Ostrowie Wielkopolskim Ostrzeszowie Pleszewie	wielkopolskie

-1-	-2-	-3-	-4-	-5-
Publiczna Biblioteka Pedagogiczna w Poznaniu	I. Danuta Wielbowicz II. Wiesława Borkowicz-Olejniczak	http://www.pbp.poznan.pl/	Gnieźnie Międzychodzie Nowym Tomysłu Obornikach Swarzędzu Szamotułach Śremie Środzie Wielkopolskiej Wolsztynie Wrześni	wielkopolskie
Publiczna Biblioteka Pedagogiczna w Koninie (w ramach Centrum Doskonalenia Nauczycieli w Koninie)	I. Jarosław Jankowski (Dyrektor Zespołu) II. Anna Chudzińska (Wicedyrektor Zespołu)	https://pbp.cdnkonin.pl/index.php	Kole Słupcy Turku	wielkopolskie
Publiczna Biblioteka Pedagogiczna w Lesznie (w ramach Centrum Doskonalenia Nauczycieli w Lesznie)	I. Paweł Borowski (Dyrektor Zespołu) II. Leszek Zaleśny (Wicedyrektor Zespołu)	http://cdn.leszno.pl/	Gostyniu Kościanie Rawiczu	wielkopolskie

Tabela 3 (cd.)

-1-	-2-	-3-	-4-	-5-
Publiczna Biblioteka Pedagogiczna w Pile (w ramach Centrum Doskonalenia Nauczycieli w Pile)	II. Beata Walczak (Wicedyrektor ds. bibliotek pedagogicznych)	http://www.bp.pila.pl/	Chodzież Czarnkowie Trzciance Wągrowcu Złotowie	wielkopolskie
Zachodniopomorskie Centrum Doskonalenia Nauczycieli w Szczecinie Dział Biblioteka Pedagogiczna im. Heleny Radlińskiej	I. Urszula Pańska (Dyrektor Zespołu) II. Mirosław Krężel (Wicedyrektor ds. doskonalenia nauczycieli i biblioteki pedagogicznej)	http://zcdn.edu.pl/biblioteka-pedagogiczna/	Gryficach Mysliborzu Świnoujściu	zachodniopomorskie
Biblioteka Pedagogiczna CEN w Koszalinie Dział Informacji Pedagogicznej – Biblioteka Pedagogiczna	I. Stefan Turowski (Dyrektor Zespołu) II. Izabela Szydlik (Wicedyrektor ds. biblioteki pedagogicznej)	http://www.cen.edu.pl/	Kołobrzegu Szczecinku	zachodniopomorskie

* Zmiany osobowe na stanowiskach kierowniczych w wojewódzkich bibliotekach pedagogicznych, obsada stanowisk według stanu na 25 sierpnia 2020 r.

** Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka im. Gdańskiej Macierzy Szkolnej w Gdańsku. Filia w Sztumie została zlikwidowana 30 czerwca 2019 r. (według danych zawartych w RSiPO, SIO).

ZAŁĄCZNIK 2. TIK W PRACY BIBLIOTEKARZY WOJEWÓDZKICH BIBLIOTEK PEDAGOGICZNYCH

Ankieta ma charakter anonimowy i została przygotowana w celu ustalenia zakresu i zasięgu stosowania przez nauczycieli bibliotekarzy technologii informacyjno-komunikacyjnych w realizacji zadań wojewódzkich bibliotek pedagogicznych. Badania opracowano w ramach pracy doktorskiej realizowanej w Uniwersytecie Łódzkim. Promotorem pracy jest prof. nadzw. dr hab. Mariola Antczak reprezentująca Katedrę Informatologii i Bibliologii UŁ. Autorka ankiety serdecznie dziękuje za pomoc w badaniu i rzetelne jej wypełnienie.

Monika Wachowicz

Kwestionariusz zawiera 21 pytań, w tym 9 o charakterze metryczkowym. Proszę zaznaczyć lub wpisać właściwe odpowiedzi, a w razie potrzeby wypełnić obszar „Inne”.

Metryka:

Pełna nazwa biblioteki* (wymagane)

Wprowadź odpowiedź

Miejsce w strukturze* (wiele odpowiedzi wymagane)

- ☐ samodzielna biblioteka (bez filii)
- ☐ samodzielna biblioteka z filią(-ami)
- ☐ placówka w zespole placówek oświatowych z filią(-ami)
- ☐ placówka w zespole placówek oświatowych bez filii
- ☐ filia biblioteki
- ☐ dział/pracownia placówki doskonalenia nauczycieli
- ☐ inne

Płeć (jedna odpowiedź, niewymagane)

- ☐ Kobieta
- ☐ Mężczyzna
- ☐ Inne

Biblioteka wojewódzka* (jedna odpowiedź, wymagane)

- ☐ Tak
- ☐ Nie
- ☐ Inne

Wiek* (jedna odpowiedź, wymagane)

- ☐ 24–30 lat
- ☐ 30–40 lat
- ☐ 40–50 lat
- ☐ 50–60 lat
- ☐ ponad 60 lat

Posiadany stopień awansu zawodowego* (wymagane)

Nauczyciel bibliotekarz w trakcie awansu zawodowego* (jedna odpowiedź, wymagane)

- ☐ Tak
- ☐ Nie

Pytania:

1. Proszę zaznaczyć elementy, które Pani/-a zdaniem zalicza się do technologii informacyjno-komunikacyjnych:* (wiele odpowiedzi, wymagane)
 - ☐ sprzęt komputerowy
 - ☐ urządzenia mobilne
 - ☐ oprogramowanie
 - ☐ oprogramowanie komputerowe
 - ☐ sprzęt multimedialny (np. projektor, wizualizer, tablica interaktywna)
 - ☐ strony internetowe
 - ☐ media społecznościowe
 - ☐ internet
 - ☐ telewizja cyfrowa
 - ☐ usługi sieciowe (np. dostęp do internetu)
 - ☐ pakiet office
 - ☐ pakiet office 365
 - ☐ Facebook
 - ☐ Messenger
 - ☐ inne

2. Jak zdefiniowałby/-łaby Pan/i technologie informacyjno-komunikacyjne?*(wymagane)
Wprowadź odpowiedź
3. W jaki sposób zdobywa Pan/i wiedzę i kształci umiejętności w zakresie technologii informacyjno-komunikacyjnych?*(wiele odpowiedzi, wymagane)
 - od innych pracowników biblioteki
 - od członków rodziny
 - od znajomych niebędących pracownikami biblioteki
 - w ramach szkoleń stacjonarnych
 - w ramach szkoleń e-learningowych
 - w ramach szkoleń mieszanych (stacjonarnych i e-learningowych)
 - oglądając filmy instruktażowe/tutoriale
 - przeglądając strony internetowe
 - zaglądając do forów internetowych
 - przeglądając prasę lub literaturę fachową
 - inne
4. Które z wymienionych zadań należy Pani/-a zdaniem do statutowych zadań biblioteki?*(wiele odpowiedzi, wymagane)
 - Gromadzenie materiałów bibliotecznych
 - Opracowanie materiałów bibliotecznych
 - Ochrona i przechowywanie materiałów bibliotecznych
 - Udostępnianie materiałów bibliotecznych
 - Organizacja i prowadzenie wspomagania szkół i placówek oświatowych w realizacji zadań dydaktycznych, wychowawczych i opiekuńczych, w tym w wykorzystywaniu technologii informacyjno-komunikacyjnej
 - Organizacja i prowadzenie wspomagania bibliotek szkolnych, w tym w zakresie organizacji i zarządzania biblioteką szkolną
 - Prowadzenie działalności informacyjnej i bibliograficznej
 - Inspirowanie i promowanie edukacji czytelniczej i medialnej
 - Prowadzenie działalności wydawniczej
 - Organizowanie i prowadzenie działalności edukacyjnej i kulturalnej, w szczególności otwarte zajęcia edukacyjne, lekcje biblioteczne i spotkania autorskie
 - Inne

5. Jakie statutowe zadania biblioteki realizuje Pan/-i w ramach przydzielonych obowiązków zawodowych:* (wiele odpowiedzi, wymagane)
- Gromadzenie materiałów bibliotecznych
 - Opracowanie materiałów bibliotecznych
 - Ochrona i przechowywanie materiałów bibliotecznych
 - Udostępnianie materiałów bibliotecznych
 - Organizacja i prowadzenie wspomagania szkół i placówek oświatowych w realizacji zadań dydaktycznych, wychowawczych i opiekuńczych, w tym w wykorzystywaniu technologii informacyjno-komunikacyjnej
 - Organizacja i prowadzenie wspomagania bibliotek szkolnych, w tym w zakresie organizacji i zarządzania biblioteką szkolną
 - Prowadzenie działalności informacyjnej i bibliograficznej
 - Inspirowanie i promowanie edukacji czytelniczej i medialnej
 - Prowadzenie działalności wydawniczej
 - Organizowanie i prowadzenie działalności edukacyjnej i kulturalnej, w szczególności otwarte zajęcia edukacyjne, lekcje biblioteczne i spotkania autorskie
 - Inne
6. Do realizacji których statutowych zadań biblioteki wykorzystuje Pan/-i technologie informacyjno-komunikacyjne?* (wiele odpowiedzi, wymagane)
- Gromadzenie materiałów bibliotecznych
 - Opracowanie materiałów bibliotecznych
 - Ochrona i przechowywanie materiałów bibliotecznych
 - Udostępnianie materiałów bibliotecznych
 - Organizacja i prowadzenie wspomagania szkół i placówek oświatowych w realizacji zadań dydaktycznych, wychowawczych i opiekuńczych, w tym w wykorzystywaniu technologii informacyjno-komunikacyjnej
 - Organizacja i prowadzenie wspomagania bibliotek szkolnych, w tym w zakresie organizacji i zarządzania biblioteką szkolną
 - Prowadzenie działalności informacyjnej i bibliograficznej
 - Inspirowanie i promowanie edukacji czytelniczej i medialnej
 - Prowadzenie działalności wydawniczej
 - Organizowanie i prowadzenie działalności edukacyjnej i kulturalnej, w szczególności otwarte zajęcia edukacyjne, lekcje biblioteczne i spotkania autorskie
 - Inne

7. Które z wymienionych narzędzi technologii informacyjno-komunikacyjnych wykorzystuje Pan/-i do realizacji zadań statutowych biblioteki?* (wiele odpowiedzi, wymagane)
- serwisy społecznościowe (np. Facebook, Twitter)
 - platformy edukacyjne
 - strony internetowe
 - poczta elektroniczna
 - komunikatory internetowe
 - blogi
 - bazy danych online
 - edytory grafiki
 - edytory tekstu
 - arkusze kalkulacyjne
 - encyklopedie/słowniki/leksykony internetowe
 - kursy e-learningowe
 - przestrzenie dyskowe
 - wirtualne tablice (np. padlet)
 - wyszukiwarki (np. Google)
 - prezentacje multimedialne (np. Prezi)
 - inne
8. W jakim celu najczęściej wykorzystuje Pani/-i technologie informacyjno-komunikacyjne?* (wiele odpowiedzi, wymagane)
- informacja o nowych zbiorach w bibliotece
 - obsługa wypożyczeń i zwrotów
 - komunikacja międzypracownicza
 - komunikacja z czytelnikiem
 - informacja o konkursach, wystawach, projektach, eventach itp.
 - zakup książek do zbiorów
 - zakup czasopism do zbiorów
 - tworzenie zestawień bibliograficznych/informacja bibliograficzna o zbiorach
 - prowadzenie bloga/kroniki biblioteki
 - prowadzenie serwisów społecznościowych biblioteki
 - sprawozdawczość biblioteki/tworzenie planów pracy biblioteki
 - prowadzenie kursu na platformie e-learningowej biblioteki
 - inne

9. W jaki sposób wspomaga Pan(i) szkoły i placówki oświatowe w wykorzystywaniu technologii informacyjno-komunikacyjnych do realizacji zadań dydaktycznych, opiekuńczych i wychowawczych?*(wiele odpowiedzi, wymagane)
- ☐ szkolenia/warsztaty dla nauczycieli
 - ☐ szkolenia rad pedagogicznych
 - ☐ sieci współpracy i samokształcenia
 - ☐ konferencje
 - ☐ instruktaż indywidualny
 - ☐ filmy instruktażowe/tutoriale
 - ☐ inne
10. Jaki sprzęt wykorzystuje Pan/i do pracy w ramach realizacji obowiązków służbowych?*(wiele odpowiedzi, wymagane)
- ☐ komputer stacjonarny
 - ☐ laptop
 - ☐ skaner
 - ☐ drukarka
 - ☐ projektor multimedialny
 - ☐ tablica multimedialna
 - ☐ wizualizer
 - ☐ smartfon
 - ☐ inne
11. Jak często wykorzystuje Pan/i prywatny sprzęt w pracy służbowej?*(jedna odpowiedź wymagane)
- ☐ zawsze
 - ☐ bardzo często
 - ☐ czasem
 - ☐ rzadko
 - ☐ bardzo rzadko
 - ☐ nigdy
12. Które zdania uznaje Pan/i za prawdziwe, a które za fałszywe? *(wymagane)
- ☐ Jakość posiadanego przez bibliotekę sprzętu do mojej dyspozycji w ramach realizowanych przeze mnie zadań uważam za zadowalającą
Prawda/Falsz
 - ☐ Służbowy dostęp do internetu uważam za wystarczający Prawda/Falsz
 - ☐ Oprogramowanie biblioteki służące realizacji moich zadań uważam za wystarczające
Prawda/Falsz

ZAŁĄCZNIK 3. TECHNOLOGIE INFORMACYJNO-KOMUNIKACYJNE – DEFINICJE WEDŁUG NAUCZYCIELI BIBLIOTEKARZY WOJEWÓDZKICH BIBLIOTEK PEDAGOGICZNYCH

Tabela 4. Definicje technologii informacyjno-komunikacyjnych na podstawie odpowiedzi nauczycieli bibliotekarzy sformułowanych w badaniu ankietowym

Nr respondenta	Definicja
1	2
1	Technologie, które gromadzą, przetwarzają i przesyłają różne informacje w postaci elektronicznej
2	Technologia komputerowa wykorzystywana w pracy nauczyciela i bibliotekarza
3	Pojęcie obejmujące technologie przetwarzające, gromadzące i przesyłające informacje w formie elektronicznej
4	Przetwarzanie, przechowywanie i przesyłanie informacji za pomocą sprzętu komputerowego i oprogramowania
5	Nowoczesne narzędzia komunikacji
6	TIK to rodzina technologii przetwarzających, gromadzących i przesyłających informacje w formie elektronicznej
7	Technologie gromadzące, przetwarzające, przesyłające informacje w formie elektronicznej. Niezbędne dla funkcjonowania placówki, realizacji jej statutowych zadań i rozwoju zawodowego pracowników
8	Technologia informacyjno-komunikacyjna (w skrócie TIK) wykorzystuje narzędzia do przetwarzania, gromadzenia i przesyłania informacji w formie elektronicznej

Tabela 4 (cd.)

1	2
9	Technologie informacyjno-komunikacyjne to technologie zajmujące się przetwarzaniem, gromadzeniem, przesyłaniem informacji w formie elektronicznej
10	Tik to wszystkie technologie, które służą gromadzeniu, przetwarzaniu i przesyłaniu informacji w formie elektronicznej
11	TIK to technologie zajmujące się przetwarzaniem gromadzeniem i przesyłaniem informacji w formie elektronicznej
12	Polega na rozwijaniu kompetencji zawodowych i społecznych. Są to technologie zajmujące się przetwarzaniem gromadzeniem i przesyłaniem informacji w formie elektronicznej
13	Technologie obecne w wielu dziedzinach życia, ich komputeryzacja. Sieci, głównie Internet i jego powszechność i zastosowanie
14	Wykorzystanie narzędzi (technologii) przetwarzających, gromadzących i przesyłających informacje w formie elektronicznej w codziennej pracy, w tym dydaktycznej. Szerokie wykorzystanie internetu i jego możliwości w doskonaleniu warsztatu pracy, samorozwoju i komunikacji
15	Technologie informacyjno-komunikacyjne służą do przechowywania i przetwarzania danych
16	Zbiór technologii przetwarzających, gromadzących i przesyłających informacje w formie elektronicznej.
17	Jest to przetwarzanie, gromadzenie i przesyłanie informacji w formie elektronicznej
18	Narzędzia pozwalające na komunikację między ludźmi, gromadzenie i przetwarzanie informacji w formie elektronicznej
19	Technologie związane z oprogramowaniem komputerowym szeroko pojętym, wykorzystywane do zdobywania wiedzy, informacji, gromadzenia, przetwarzania tych informacji oraz przekazywania ich. TIK łączą się także z komunikowaniem się zdalnym poprzez internet, media typu telefonia komórkowa
20	Narzędzia służące do szybkiego przetwarzania i przesyłania informacji
21	Przetwarzanie, gromadzenie i przesyłanie informacji w formie elektronicznej

1	2
22	TIK to komputery, sieci komputerowe, media, oprogramowanie, technologie, które służą wszechstronnemu posługiwaniu się informacją
23	Technologie informacyjno-komunikacyjne to przetwarzanie, gromadzenie i przesyłanie wszelkiej informacji (tekstowej, graficznej) w formie elektronicznej
24	Technologie pozwalające na przekazywanie informacji oraz komunikowanie się
25	Jest to zarówno sprzęt komputerowy, telekomunikacyjny, oprogramowanie oraz przetwarzanie informacji
26	Środki przetwarzające i gromadzące informacje w formie elektronicznej
27	Wszystko to co jest na ten temat
28	Przetwarzanie, gromadzenie, przesyłanie informacji w formie elektronicznej
29	Systemy, urządzenia (komputery, tablety, serwery), media komunikacyjne (Internet, sieci bezprzewodowe, telefonia komórkowa i satelitarna), narzędzia (oprogramowanie)
30	Pod pojęciem technologii informacyjno-komunikacyjnej kryje się rodzina technologii przetwarzających, gromadzących i przesyłających informacje w formie elektronicznej
31	Szeroko rozumiane wykorzystywanie technologii informatycznej do komunikowania się, przekazywania informacji
32	Technologie przetwarzające, gromadzące i przesyłające informacje w formie elektronicznej
33	Wszystko to, co umożliwia gromadzenie, przetwarzanie i przesyłanie informacji w formie elektronicznej
34	Technologie związane z przetwarzaniem, gromadzeniem i przesyłaniem informacji w formie elektronicznej, wszelkie aplikacje komputerowe, zasoby sieci i inne narzędzia pozwalające na sprawne poruszanie się w społeczeństwie informacyjnym
35	Rodzina technologii przetwarzających, gromadzących i przesyłających informacje w formie elektronicznej
36	Są to technologie przetwarzające, gromadzące i przesyłające informacje w formie elektronicznej

Tabela 4 (cd.)

1	2
37	TIK – zespół nowoczesnych urządzeń (komputery, sieci komputerowe), narzędzi np. oprogramowanie wykorzystywane w procesie komunikowania się; połączenie technologii informatycznej z technologią komunikacyjną
38	Są to technologie przetwarzające, gromadzące i przesyłające informacje w formie elektronicznej
39	Są to narzędzia przetwarzające, gromadzące i pozwalające przysyłać informacje w formie elektronicznej. Są nowym narzędziem komunikacji i informacji o szerszym zasięgu i większych możliwościach niż dotychczasowe – „tradycyjne”
40	Znajdują zastosowanie w wielu dziedzinach, zarówno w celach osobistych, jak i w firmach i urzędach, uwzględniając indywidualne potrzeby użytkowników bez względu na czas i miejsce
41	Patrz słownik
42	To urządzenia, oprogramowania, metody, do tworzenia, przesyłania, magazynowania, organizowania i zarządzania informacją
43	Technologie informacyjno-komunikacyjne to zbieranie, przetwarzanie, przechowywanie i przesyłanie informacji w formie elektronicznej
44	TIK – nowoczesne technologie, narzędzia i metody, aplikacje służące i wykorzystywane w komunikacji między ludźmi (media społecznościowe), w pracy zawodowej, w nauce i w codziennym życiu
45	TIK to media komunikacyjne (np. internet) umożliwiające przetwarzanie, gromadzenie i przesyłanie informacji w formie elektronicznej
46	Technologie przetwarzające, gromadzące i przesyłające informacje w formie elektronicznej, które odnoszą się do technologii związanych z komputerami i oprogramowaniem, a także związane z technologiami komunikacyjnymi i dotyczącymi sieci.
47	Zespół środków technicznych (komputery, urządzenia mobilne wraz z oprogramowaniem oraz technologie służące gromadzeniu, selekcji, przechowywaniu i udostępnianiu informacji)
48	Niezbędne narzędzie w pracy bibliotekarza

1	2
49	Wszelkie działania jakie wiążą się z produkcją i wykorzystywaniem urządzeń informatycznych i telekomunikacyjnych oraz wszelkie usługi
50	Całokształt działań ludzkich, urządzeń technicznych służących przekazywaniu informacji, pozyskiwaniu informacji i komunikacji międzyludzkiej
51	Wykorzystanie sprzętu, oprogramowania i techniki związanej z wymienionymi wyżej do usprawnienia pozyskiwania, przetwarzania i przyswajania informacji
52	Technologie służące do gromadzenia, przetwarzania i przesyłania informacji w formie elektronicznej
53	Urządzenia, oprogramowanie, usługi umożliwiające upowszechnianie informacji (w oderwaniu od konkretnego miejsca)
54	TIK są to wszystkie narzędzia pozwalające na gromadzenie, przetwarzanie i udostępnianie informacji oraz pozwalające na efektywną komunikację
55	Technologie gromadzące, przetwarzające i przesyłające informacje w formie elektronicznej
56	Wykorzystanie technik cyfrowych i komunikacyjnych w pracy
57	Technologie informacyjno-komunikacyjne – informuję, komunikuję, poszukuję, wiem
58	Pojęcie obejmujące technologie przetwarzające, gromadzące i przesyłające informacje w formie elektronicznej
59	Technologie przetwarzające, gromadzące i przesyłające informacje w formie elektronicznej
60	Sprzęt, oprogramowanie, technologie gromadzące, przetwarzające i przesyłające informacje w formie elektronicznej. Wykorzystanie zasobów technologicznych do zdobywania wiedzy
61	Wszystkie media przetwarzające, gromadzące i przesyłające informacje w formie elektronicznej
62	Technologie przetwarzające, gromadzące i przesyłające informacje w formie elektronicznej
63	Technologie służące do gromadzenia, przetwarzania i przesyłania informacji w wersji elektronicznej

Tabela 4 (cd.)

1	2
64	TIK to rodzina technologii przetwarzających, gromadzących i przesyłających informacje w formie elektronicznej. W węższym znaczeniu TIK odnoszą się do technologii związanych z komputerami i oprogramowaniem, niezwiązanych jednak z technologiami komunikacyjnymi i dotyczącymi sieci
65	TIK to rodzina technologii, które przetwarzają, gromadzą i przesyłają informacje w elektronicznej postaci. W praktyce oznacza to m.in. wykorzystanie programów dołączonych do tablic interaktywnych, programów komputerowych, narzędzi online albo aplikacji edukacyjnych dostępnych w internecie, czy też wymianę informacji między uczestnikami procesu edukacji lub między uczniem i urzędzeniem w postaci cyfrowej (formularze, e-mail, bazy prac w postaci elektronicznej itp.)
66	Zdobywanie informacji, zarządzając zasobami informacyjnymi, ułatwienie komunikacji
67	Rodzina technologii przetwarzających, gromadzących i przesyłających informacje w formie elektronicznej
68	Technologie przetwarzające, gromadzące i przesyłające informacje w formie elektronicznej
69	Pod pojęciem technologii informacyjnych i komunikacyjnych (w skrócie TIK, z ang. Information and communication technologies (ICT)), zwane zamiennie technologiami informacyjno-telekomunikacyjnymi, technikami informacyjnymi lub teleinformatycznymi) kryje się rodzina technologii przetwarzających, gromadzących i przesyłających informacje w formie elektronicznej
70	Pod pojęciem technologii informacyjnych i komunikacyjnych (w skrócie TIK), kryje się rodzina technologii przetwarzających, gromadzących i przesyłających informacje w formie elektronicznej. Określenie technologia informacyjna i komunikacyjna zawiera w sobie dwa aspekty jakimi są: informacja oraz komunikacja (pojmowana jako przeznaczenie informacji oraz cel działania technologii). Oba aspekty zostały zrównane w swojej roli i stanowią zintegrowaną Technologię Informacyjno Komunikacyjną

1	2
71	TIK to sprzęt i oprogramowanie informatyczne oraz internet, które pozwalają na komunikację między ludźmi. Są to technologie związane z przesyłaniem informacji, usługi przetwarzające, gromadzące i przesyłające informacje w formie elektronicznej
72	Poprzez technologie informacyjno-komunikacyjne rozumiem zasoby sprzętu i oprogramowania informatycznego oraz internet wykorzystywane do przekazywania i prezentowania informacji w celu osiągnięcia lepszych efektów komunikowania, nauczania i uczenia się. To także umiejętności posługiwania się tymi narzędziami i umiejętne wykorzystywanie potencjału nowych technologii informacyjno-komunikacyjnych w komunikowaniu i nauczaniu
73	Są to technologie, które gromadzą, udostępniają i przetwarzają informacje w formie elektronicznej
74	Dziedzina informatyki (włącznie ze sprzętem komputerowym oraz oprogramowaniem używanym do tworzenia, przesyłania, prezentowania i zabezpieczania informacji), łącząca telekomunikację, narzędzia i inne technologie związane z informacją. Dostarcza ona użytkownikowi narzędzi, za pomocą których może on pozyskiwać informacje, selekcjonować je, analizować, przetwarzać, zarządzać i przekazywać innym ludziom
75	Przetwarzające, gromadzące i przesyłające informacje w formie elektronicznej
76	TI to komunikacja społeczeństwa za pomocą sprzętu komputerowego wraz z oprogramowaniem w celu pozyskiwania informacji, jej przetwarzania i zarządzania w celu przekazania innym ludziom
77	Jest to sprzęt oraz oprogramowanie, a także media, które ułatwiają dostęp do informacji i ułatwiają wzajemne komunikowanie się
78	Technologie, które pozwalają komunikować się w czasie i przestrzeni, przetwarzają, gromadzą i przesyłają informacje w formie elektronicznej
79	Technologie przetwarzające, gromadzące i przesyłające informacje w formie elektronicznej
80	To wszelkie technologie gromadzące, przetwarzające i umożliwiające przesyłanie i odbieranie różnych informacji w postaci elektronicznej

Tabela 4 (cd.)

1	2
81	Technologie przetwarzające, gromadzące i przesyłające informacje w formie elektronicznej
82	TIK aplikacje i programy
83	Technologie informacyjno-komunikacyjne są to działania związane wykorzystaniem urządzeń telekomunikacyjnych i informatycznych oraz usług im towarzyszących, a także gromadzenie, przetwarzanie, udostępnianie informacji w formie elektronicznej z wykorzystaniem technik cyfrowych i wszelkich narzędzi komunikacji elektronicznej
84	TIK to grupa technologii służąca do przetwarzania, gromadzenia i przesyłania informacji oraz komunikacji w formie elektronicznej
85	Technologie ułatwiające zdobywanie i przekazywanie wiedzy za pomocą internetu
86	Hardware i software komputerowy służący celom informacyjnym i komunikacyjnym
87	Technologia, za pomocą której można gromadzić i przysyłać dane, informacje utrwalone w formie elektronicznej
88	Technologia przetwarzania, gromadzenia, przesyłania informacji
89	Technologie informatyczne służące komunikacji z innymi użytkownikami sieci
90	Wszystkie media komunikacyjne i sprzęt umożliwiający przekazywanie informacji
91	Technologie informacyjno-komunikacyjne to nowoczesne techniczne rozwiązania służące pozyskiwaniu informacji, wiedzy i umiejętności oraz pozwalające na kontakt z innymi osobami niezależnie od czasu i miejsca pobytu
92	Rodzina technologii przetwarzających, gromadzących i przesyłających informacje w formie elektronicznej
93	Narzędzia i technologie do przetwarzania informacji
94	TIK – świadome korzystanie z technologii informacyjno-komunikacyjnej w celu gromadzenia, przetwarzania, opracowywania i przesyłania informacji w formie elektronicznej
95	TIK to technologie służące gromadzeniu, przetwarzaniu i przesyłaniu informacji w formie elektronicznej
96	Wszelkie technologie, które umożliwiają komunikację międzyludzką

1	2
97	Technologie informacyjno-komunikacyjne to wykorzystanie komputera i innych urządzeń mobilnych do przekazywania informacji w celach edukacyjnych
98	Narzędzia pozwalające na komunikację między ludźmi, gromadzące i przesyłające informacje w formie elektronicznej
99	Technologia, która gromadzi, przetwarza i przesyła informacje w postaci elektronicznej
100	To narzędzia umożliwiające komunikację między ludźmi
101	Wszystkie media, narzędzia, sprzęt, który pozwala gromadzić, przysyłać, opracowywać informacje w sposób elektroniczny
102	Narzędzia pozwalające zdobywać i przekazywać informacje
103	Nowe technologie wykorzystywane w nauczaniu tj. różnorodne aplikacje, narzędzia on-line i off-line, wirtualna i rozszerzona rzeczywistość, roboty, służące wdrażaniu myślenia komputacyjnego
104	Technologie, które przy pomocy narzędzi związanych z internetem, pozwalają na komunikację (przekazywanie myśli, informacji, wiadomości i rozrywki) z innymi użytkownikami w sieci
105	Wszystko co jest związane z pozyskiwaniem, gromadzeniem, przetwarzaniem i udostępnianiem informacji w jakiejkolwiek formie elektronicznej
106	Zestaw narzędzi, technologii służący do gromadzenia, przetwarzania i dystrybucji danych
107	Technologie przetwarzające, gromadzące i przesyłające informacje w formie elektronicznej
108	Rodzaj technologii, która umożliwia gromadzenie, przetwarzanie i przekazywanie informacji w formie elektronicznej
109	Technologii przetwarzających, gromadzących i przesyłających informacje w formie elektronicznej
110	To zbiorcza nazwa dla wszystkich technologii gromadzących, przetwarzających i przesyłających dalej informacje w formie elektronicznej
111	Jest to dział informatyki i komunikacji, w którym są przetwarzane, gromadzone i przesyłane informacje w formie elektronicznej
112	Technologie zajmujące się techniką przetwarzania, gromadzenia i przesyłania informacji w formie elektronicznej

Tabela 4 (cd.)

1	2
113	Wszelkiego rodzaju nowoczesne technologie związane z komunikacją i zdobywaniem wiedzy
114	Technologie, które pomagają w szybki, prosty i na wielką skalę komunikować się między sobą, dostarczać informacje, pliki bez względu na miejsce zamieszkania
115	Są to technologie zajmujące się przetwarzaniem, gromadzeniem i przesyłaniem informacji w formie elektronicznej
116	Wykorzystanie urządzenia i oprogramowania w pracy zawodowej lub życiu prywatnym
117	To zespół nowoczesnych urządzeń wykorzystywanych w procesie komunikowania; czyli urządzeń takich jak komputery, sieci komputerowe i media, oraz narzędzi do których zaliczamy oprogramowanie
118	Nowoczesne technologie komputerowe
119	Technologie służące do przetwarzania, gromadzenia i przesyłania informacji w formie elektronicznej
120	Techniką przetwarzania, gromadzenia i przesyłania informacji w formie elektronicznej
121	TIK to wszelkie sprzęty, narzędzia, media, które pozwalają gromadzić, przetwarzać i udostępniać informacje w formie elektronicznej
122	Dostęp, przetwarzanie, gromadzenie, przekazywanie, czerpanie i zamieszczanie informacji w formie elektronicznej, wykorzystywanie w tym celu oprogramowania, Internetu, nośników typu komputer, laptop, telefon, tablica multimedialna itp.
123	Szerokie spektrum mediów, urządzeń, oprogramowania, aplikacji itp. służące do zdobywania, przetwarzania, przekazywania, selekcjonowania różnorodnych informacji
124	Do technologii informacyjno-komunikacyjnych zaliczają się technologie przetwarzające, gromadzące i przesyłające informacje w formie elektronicznej. Są to również wszelkie urządzenia komunikacyjne: sprzęt komputerowy, oprogramowanie, sprzęt biurowy oraz usługi telekomunikacyjne
125	Wszechstronne działania przetwarzające, gromadzące, pozwalające na komunikację przy użyciu technologii elektroniczną

1	2
126	Jest to dział telekomunikacji i informatyki, zajmujący się techniką przetwarzania, gromadzenia i przesyłania informacji w formie elektronicznej
127	Pod pojęciem technologii informacyjnych i komunikacyjnych (w skrócie TIK, z ang. Information and communication technologies (ICT)), zwane zamiennie technologiami informacyjno-telekomunikacyjnymi, technikami informacyjnymi lub teleinformatycznymi) kryje się rodzina technologii przetwarzających, gromadzących i przesyłających informacje w formie elektronicznej
128	To dział zajmujący się przetwarzaniem informacji w formie komunikacyjnej
129	Technologia (za Słownikiem języka polskiego PWN) to dziedzina techniki zajmująca się opracowywaniem nowych metod produkcji wyrobów lub przetwarzania surowców. Wraz z wynalezieniem komputerów w ostatnich latach popularne stało się sformułowanie technologie informacyjno-komunikacyjne. Wobec powyższego, dla mnie, TIK może oznaczać przetwarzanie wszelkich informacji w celach komunikacyjnych
130	Sprzęt komputerowy i programy wykorzystywane do gromadzenia, tworzenia, przetwarzania i przesyłania informacji i danych w postaci cyfrowej
131	Informacja w formie elektronicznej
132	Technologie informacyjno-telekomunikacyjne zajmują się techniką przetwarzania, gromadzenia i przesyłania informacji w formie elektronicznej
133	Wykorzystywanie komputerów, oprogramowania i urządzeń mobilnych do pracy, edukacji, rozrywki i komunikacji
134	Technologie, urządzenia, oprogramowania umożliwiające przetwarzanie, gromadzenie i przesyłanie informacji w formie elektronicznej
135	To urządzenia i oprogramowanie
136	TIK to rodzina technologii, które przetwarzają, gromadzą i przesyłają informacje w elektronicznej postaci
137	To technologie, które pozwalają gromadzić, przetwarzać i przesyłać informacje w postaci elektronicznej

Tabela 4 (cd.)

1	2
138	Są to narzędzia, które przetwarzają i przekazują informacje w sposób elektroniczny. Wspomagają edukację, bo uczą bawiąc, wymagają od użytkownika odpowiednich kompetencji cyfrowych
139	Przetwarzanie, gromadzenie i przesyłanie informacji w formie elektronicznej
140	Wszystko to co służy pracy z komputerem i internetem
141	Technologie (urządzenia, aplikacje, dostęp do sieci itp.) umożliwiające szybki dostęp do informacji, wiedzy i interaktywne działania, szybka komunikacja. Technologie te znacząco usprawniają proces dydaktyczny
142	Internet, komputer
143	Wszelkie technologie informacyjne i komunikacyjne (narzędzia, programy, media, sieć), które służą nabywaniu i rozwijaniu umiejętności wyszukiwania, korzystania, porządkowania wiedzy i wiadomości
144	TIK to technologie przetwarzające, gromadzące i przesyłające informacje w formie elektronicznej
145	TIK to sprzęt komputerowy, jego oprogramowanie i narzędzia, media społecznościowe oraz telewizja cyfrowa oraz strony internetowe
146	Technologie służące do gromadzenia, przetwarzania i przesyłania danych w formie elektronicznej
147	To przetwarzanie, gromadzenie i przesyłanie informacji w formie elektronicznej
148	Są to narzędzia wykorzystujące technologię cyfrową
149	Technologie przetwarzające, gromadzące i przesyłające informacje w formie elektronicznej
150	Informacje w formie elektronicznej
151	Technologia informacyjno-komunikacyjna to technologia zajmująca się gromadzeniem, przetwarzaniem i przesyłaniem informacji w wersji elektronicznej
152	Pomocne do zdobywania wiedzy wizualnie i do przesyłania wiedzy oraz informacji
153	TIK to środki, urządzenia i systemy udostępniające i przesyłające informacje za pomocą elektronicznych nośników

1	2
154	Narzędzia, programy – technologie przetwarzające, gromadzące i przesyłające informacje w formie elektronicznej
155	Sprawne posługiwanie się aplikacjami mobilnymi, wykorzystywanie ich na lekcjach, używając przy tym łącz internetowych (sieć wi-fi), tabletów, smartfonów, komputerów. Takie technologie oczywiście zapewniają naukę w sieci
156	Systemy, programy, narzędzia i nowoczesny sprzęt, które służą komunikacji między ludźmi, ułatwiają i uatrakcyjnijają każdą z ról życiowych człowieka
157	Są to technologie przetwarzające, gromadzące i przesyłające informacje w formie elektronicznej
158	Technologie przetwarzające, gromadzące i przesyłające informacje w formie elektronicznej
159	Wszystkie media oraz sprzęt komputerowy umożliwiające komunikację, przesył, zapisywanie oraz przetwarzanie informacji
160	Pozyskanie, przetwarzanie i przekazywanie informacji poprzez nowoczesne środki techniki komputerowej oraz wszelkie media społecznościowe
161	Wszystko związane z przesyłaniem i gromadzeniem informacji w formie elektronicznej
162	Wszystko związane z gromadzeniem, przesyłaniem, wymianą informacji w formie elektronicznej
163	Sprzęt, oprogramowanie oraz sieć, które służą do pozyskiwania, gromadzenia i przesyłania informacji elektronicznej
164	Dostarczające informacji i umożliwiające interakcje (komentarze, wiadomości, opinie, recenzje i inne)
165	Pod pojęciem technologii informacyjnych i komunikacyjnych kryje się rodzina technologii przetwarzających, gromadzących i przesyłających informacje w formie elektronicznej
166	Zespół środków, tj. systemów, urządzeń, narzędzi, mediów komunikacyjnych oraz usług przesyłających, przetwarzających i gromadzących informacje w formie elektronicznej
167	Komunikacja, gromadzenie, przetwarzanie, pobieranie i przekazywanie informacji w formie elektronicznej
168	Technologia związana z komputerem i oprogramowaniem

Tabela 4 (cd.)

1	2
169	Technologie służące do gromadzenia, przetwarzania i przesyłania informacji w formie elektronicznej
170	Gromadzenie, przetwarzanie informacji elektronicznej, w tym: internet, sprzęt, oprogramowanie, urządzenia mobilne i ich funkcje, poczta elektroniczna, fora internetowe etc., bardzo dużo można tu wymienić
171	Narzędzia i oprogramowanie do wyszukiwania informacji, przetwarzania jej i udostępniania
172	Technologie związane z przesyłaniem informacji, systemy, urządzenia, media komunikacyjne, narzędzia (oprogramowanie) przetwarzające gromadzące i przesyłające informacje
173	Wykorzystanie internetu albo programów, aplikacji służących do komunikacji, edukacji, przekazywania informacji. Uważam, że rzadko można spotkać w literaturze definicję tego pojęcia
174	TIK to połączenie informacji z komunikacją, a więc komputer i wszystko z nim związane, telewizja cyfrowa, telefony komórkowe
175	TI stanowi zespół nowoczesnych urządzeń wykorzystywanych w procesie komunikowania. Jest to zespół środków – komputery, sieci komputerowe i media, oraz narzędzi – oprogramowanie, a także technologie, które służą wszechstronnemu posługiwaniu się informacją
176	Gromadzi, przetwarza i przesyła różne dane
177	To technologie, które przetwarzają, gromadzą i przesyłają informacje w elektronicznej postaci
178	Technologie informacyjno-komunikacyjne to technologie przetwarzające, gromadzące i przesyłające informacje w formie elektronicznej
179	Technologie przetwarzające, gromadzące i udostępniające dane
180	System oparty na kompetencjach i umiejętnościach korzystania z zasobów, programów i aplikacji cyfrowych w oparciu o całą dostępną bazę techniczną
181	Technologie bez których nie wyobrażam sobie funkcjonowania w mojej obecnej pracy

1	2
182	Technika przetwarzania, gromadzenia i przesyłania informacji w formie elektronicznej
183	Gromadzenie, przetwarzanie, wysyłanie informacji elektronicznie w oparciu o media i narzędzia komunikacyjne np. smartfon, Fb itp.
184	Nowoczesne technologie umożliwiające i ułatwiające komunikowanie się, przekazywanie i zdobywanie informacji oraz wiedzy w sposób elektroniczny
185	Są to technologie, które przetwarzają, gromadzą i przesyłają informacje w formie elektronicznej
186	Technologia, która gromadzi, przetwarza i przesyła informacje w formie elektronicznej
187	To technologie przetwarzające, gromadzące i przesyłające informacje w formie elektronicznej
188	Sprzęt i oprogramowanie służące do gromadzenia i przesyłania, publikowania informacji
189	Dział telekomunikacji i informatyki, zajmujący się techniką przetwarzania, gromadzenia i przesyłania informacji w formie elektronicznej
190	TIK to połączenie infrastruktury informatycznej (w rozumieniu sprzętu, jak komputery, urządzenia mobilne, sieci informatyczne, etc.) z możliwością zdalnej komunikacji. Np.: sam tablet jako urządzenie nie jest technologią informacyjno-komunikacyjną, ale wraz z mobilnymi aplikacjami, z których można korzystać, łączyć się, wypełniać testy, otrzymywać wyniki, pokonywać poziomy, np. w nauce języka, grze, już nią jest
191	Nowoczesne technologie, które można stosować dzięki komputerom z dostępem do Internetu lub innym urządzeniom mobilnym
192	Technologie gromadzące, przetwarzające i przekazujące informacje w formie elektronicznej
193	Komputery stacjonarne i urządzenia przenośne ze stosownym oprogramowaniem i aplikacjami, dostępnymi online i offline, wraz z urządzeniami peryferyjnymi (drukarki, tablice interaktywne itd.)
194	Komputery stacjonarne i urządzenia przenośne ze stosownym oprogramowaniem i aplikacjami, dostępnymi online i offline, wraz z urządzeniami peryferyjnymi (drukarki, tablice interaktywne itd.)

Tabela 4 (cd.)

1	2
195	TIK to narzędzia ułatwiające przetwarzanie, gromadzenie i przesyłanie informacji w formie elektronicznej
196	Technologie informacyjno-komunikacyjne to zespół środków: narzędzi, oprogramowania, urządzeń (komputery, tablety, serwery), mediów komunikacyjnych (sieci bluetooth, Internet, sieci bezprzewodowe, telefonia komórkowa i satelitarna), usług przetwarzających, gromadzących i przesyłających informacje w formie elektronicznej. TIK obejmują szeroki zakres wszystkich technologii związanych z przesyłaniem informacji
197	Dział telekomunikacji i informatyki, zajmujący się techniką przetwarzania, gromadzenia i przesyłania informacji w formie elektronicznej
198	Wyszukiwanie, gromadzenie, przetwarzanie informacji w formie cyfrowej (elektronicznej)
199	Sprzęt komputerowy i jego oprogramowanie, aplikacje
200	Technologie informacyjno-komunikacyjne to gromadzenie, przesyłanie informacji w formie elektronicznej
201	–
202	TIK to urządzenia, media komunikacyjne, programy, aplikacje informatyczne służące gromadzeniu, przetwarzaniu, przesyłaniu i udostępnianiu różnorodnych informacji w różnej formie, wykorzystywane w komunikacji międzyludzkiej
203	Techniki przetwarzania, gromadzenia i przesyłania informacji w formie elektronicznej
204	Gromadzenie, przetwarzanie i wysyłanie informacji drogą elektroniczną dla konkretnych odbiorców oraz zamieszczanie informacji w sieci
205	Całokształt zagadnień, metod, środków i działań związanych z przetwarzaniem informacji
206	Technika przetwarzania, gromadzenia i przesyłania informacji w formie elektronicznej
207	Gromadzenie, przetwarzanie i przesyłanie informacji w formie elektronicznej
208	Technologie, które niosą informację w cyfrowej postaci

1	2
209	Gromadzenie, przetwarzanie i przesyłanie informacji w formie elektronicznej
210	Wszystkie media komunikacyjne (telefony, telewizja, smartfony, tablety, komputery, internet, aplikacje, programy itd.)
211	Sprzęt komputerowy i oprogramowanie.
212	Jw.
213	Wszelkiego rodzaju nowości związane z nowymi technologiami cyfrowymi, programy, sprzęt, języki programowania
214	Pomoc w pracy oraz różnych projektach, wykorzystanie nowych technologii, aplikacji w ciekawej pracy z dziećmi, pomoc w pracy oraz przy tworzeniu różnych szkoleń, konkursów
215	Innowacyjny rodzaj usług sprzętu multimedialnego dający możliwości poruszania się w przestrzeni informacyjno-komunikacyjnej
216	To technologie przetwarzające, przesyłające i gromadzące różnorodne informacje w postaci elektronicznej
217	Elektroniczne zasoby, interaktywne narzędzia, aplikacje komputerowe oraz mobilne
218	Technologie przetwarzające, gromadzące i przesyłające informacje w formie elektronicznej
219	TIK to grupa technologii przetwarzających, gromadzących i przesyłających informacje w formie elektronicznej, z języka angielskiego information and communication technologies
220	Są to: multimedia z podzespołami lub elementami nowoczesnych zestawów komputerowych...
221	Multimedia z podzespołami lub elementami nowoczesnych zestawów komputerowych
222	Multimedia z podzespołami lub elementami nowoczesnych zestawów komputerowych...
223	TIK to sprawne poruszanie się po szeroko rozumianych technologiach umożliwiających komunikowanie, przetwarzających, gromadzących i przesyłanie danych w formie elektronicznej
224	Technologie, które dają możliwość przetwarzania, gromadzenia i przesyłania informacji w formie elektronicznej

Tabela 4 (cd.)

1	2
225	To technologie, które gromadzą, przetwarzają i przesyłają informacje w formie elektronicznej
226	Dział telekomunikacji i informatyki, zajmujący się techniką przetwarzania, gromadzenia i przesyłania informacji w formie elektronicznej
227	Technologie przetwarzające, gromadzące i przesyłające informacje w formie elektronicznej
228	Wszystkie media komunikacyjne (Internet, sieci bezprzewodowe, sieci Bluetooth, telefonia stacjonarna, komórkowa, satelitarna, technologie komunikacji dźwięku i obrazu, radio, telewizje itp.) oraz media umożliwiające zapis informacji (pamięci przenośne, dyski twarde, dyski CD/DVD, taśmy itp.), a także sprzęty umożliwiające przetwarzanie informacji (komputery osobiste, serwery, klastry, sieci komputerowe itp.)
229	Zespół narzędzi (urządzenia, oprogramowanie, programy, aplikacje oraz dostęp do sieci www) służący do przekazywania, udostępniania, opracowywania danych za pomocą sieci lub urządzeń. Wykorzystanie ich wymusza nabycie umiejętności obsługi nadawcy, a czasem także odbiorcy
230	TIK to nowoczesne technologie gromadzące, przetwarzające i przesyłające informacje w formie elektronicznej
231	Zbiór technologii przetwarzających, gromadzących i przesyłających informacje dostępne w formie elektronicznej
232	Pomocne metody w pracy nauczyciela bibliotekarza
233	TIK można zdefiniować jako ogół narzędzi (technologie), które służą wytwarzaniu, gromadzeniu i przetwarzaniu (w tym dzieleniu się) szeroko pojętej informacji w formie elektronicznej
234	Technologie, które pozwalają na komunikację między ludźmi oraz przesyłanie informacji w formie elektronicznej
235	TIK to media pozwalające na komunikowanie się, zdobywanie wiedzy, efektywne nauczanie i uczenie się, pomagające w pracy, organizujące czas wolny
236	Zdobywanie, przetwarzanie, przesyłanie, przechowywanie informacji drogą elektroniczną

1	2
237	Komputery stacjonarne i urządzenia przenośne ze stosownym oprogramowaniem i aplikacjami dostępnymi online i offline wraz z urządzeniami peryferyjnymi
238	Urządzenia służące gromadzeniu, przetwarzaniu i przesyłaniu informacji w formie elektronicznej
239	To nic innego jak połączenie technologii informatycznej z innymi, głównie z technologią komunikacyjną, np. komputer wraz z oprogramowaniem, smartfony, telewizja oraz usługi z nimi związane (np. wideo-konferencje, e-learning)
240	Możliwość korzystania z Internetu
241	Przetwarzanie, gromadzenie i przesyłanie informacji w formie elektronicznej
242	Umożliwiające przesyłanie, gromadzenie i przetwarzanie informacji
243	Technologia przetwarzająca, gromadząca i przesyłająca informacje w formie elektronicznej
244	Technologie przetwarzające, gromadzące i przesyłające informacje w formie elektronicznej
245	Narzędzia, które służą wszechstronnemu posługiwaniu się informacją
246	Technologie, które gromadzą, przetwarzają i przesyłają informacje w formie elektronicznej
247	Przetwarzanie, gromadzenie i przesyłanie danych i informacji w formie elektronicznej
248	Narzędzia techniczne i oprogramowanie pozwalające na komunikację i przetwarzanie informacji oraz usługi komunikacyjne
249	Technologie informacyjne to dostęp do sieci, urządzenia oraz komunikacja
250	Techniki przetwarzające, gromadzące i przesyłające informacje w formie elektronicznej
251	To wszelkiego rodzaju technologie przetwarzające, gromadzące i przesyłające informacje w formie elektronicznej
252	Sprzęt i oprogramowanie umożliwiające korzystanie z niego
253	Elektroniczne urządzenia do komunikacji
254	Elektroniczne interfejsy

Tabela 4 (cd.)

1	2
255	Urządzenia, programy, aplikacje, sieci, umożliwiające kontakt wirtualny z klientem
256	Internet to nie tylko wiedza i informacja, ale także komunikacja ułatwiająca pracę i rozwój
257	Sprzęt komputerowy, sieci komputerowe, oprogramowanie itp. służące wszechstronnemu posługiwaniu się informacjami
258	Przetwarzanie, gromadzenie i przesyłanie informacji w formie elektronicznej
259	Techniki teleinformacyjne
260	Technologie, które gromadzą, przetwarzają oraz przesyłają informacje w elektronicznej postaci
261	Narzędzia służące gromadzeniu, przetwarzaniu i przesyłaniu informacji
262	Technologia służąca informacji i komunikacji
263	Technologie gromadzące, przetwarzające i przesyłające informacje za pomocą narzędzi elektronicznych
264	TIK to zestaw narzędzi i oprogramowania, które umożliwia generowanie i zbieranie informacji (w różnych postaciach) oraz przetwarzanie ich i przekazywanie innym ludziom (użytkownikom)
265	Jako narzędzia i metody pracy z informacją
266	Technologie, dzięki którym możemy się komunikować i zdobywać, opracowywać, selekcjonować i udostępniać informacje
267	Wszystkie dostępne urządzenia do przekazywania i zdobywania wiedzy
268	Jest to zbiór różnych technologii do przetwarzania, gromadzenia i przesyłania informacji w formie elektronicznej.
269	Dział komunikacji i informatyki, który gromadzi przetwarza i przesyła informacje w formie elektronicznej
270	Gromadzenie, przetwarzanie i przesyłanie informacji pod postacią elektroniczną
271	Technologie informacyjno-komunikacyjne to przetwarzanie danych i przekazywanie informacji w formie elektronicznej
272	Umiejętność posługiwania się nowymi technologiami

1	2
273	Są to technologie przetwarzające, gromadzące i przesyłające informacje w wersji cyfrowej
274	Technologie przetwarzające, gromadzące i przesyłające informacje w formie elektronicznej
275	Technologie służące komunikacji i wzajemnemu przekazywaniu informacji za pomocą najnowszych technik
276	Wszelkie urządzenia służące do elektronicznego zapisu danych, oprogramowanie do przetwarzania danych oraz umiejętności ich wykorzystywania w procesach informacyjnych i edukacyjnych
277	Komunikowanie się za pośrednictwem narzędzi elektronicznych
278	Przesyłanie informacji drogą elektroniczną
279	To technologie przetwarzające, gromadzące i przesyłające informacje w formie elektronicznej
280	Technologie związane z obsługą i wykorzystaniem szeroko rozumianych nowoczesnych nośników i źródeł informacji
281	...Jako umiejętność krytycznej analizy i oceny wiarygodności informacji, twórczego wykorzystania mediów do realizacji celów (edukacyjnych, informacyjnych, rozrywkowych), komunikacji społecznej i współpracy
282	Technologie dające możliwość przechowywania i przesyłania treści drogą elektroniczną
283	Wykorzystują narzędzia informatyczne do komunikacji między ludźmi
284	Dział informatyki zajmujący się przetwarzaniem i przesyłaniem informacji w formie elektronicznej
285	Oprogramowanie służące komunikacji, gromadzeniu i przetwarzaniu informacji oraz szeroko rozumianej edukacji
286	Są to technologie przetwarzające i przesyłające informację w formie elektronicznej
287	TIK – to wszystkie narzędzia (komputery, laptopy, smartfony, tablice interaktywne i in. wraz programowaniem i aplikacjami, dostępnymi online i offline) pozwalające na komunikację między ludźmi
288	ITC to media komunikacyjne oraz media pozwalające na zapis informacji, ale to także sprzęty umożliwiające przetwarzanie informacji

Tabela 4 (cd.)

1	2
289	Technologia przetwarzająca, gromadząca i przesyłająca informację
290	Wszelkie technologie umożliwiające tworzenie, przetwarzanie, gromadzenie i przesyłanie informacji w formie elektronicznej
291	Szerokie spektrum poszukiwania, gromadzenia, przetwarzania danych z wykorzystaniem środków i metod informatycznych do komunikacji społecznej
292	Dział telekomunikacji i informatyki, zajmujący się techniką przetwarzania, gromadzenia i przesyłania informacji w formie elektronicznej
293	Narzędzia informacyjno-komunikacyjne ułatwiające zdobywanie nowych informacji oraz naukę
294	Są to technologie przetwarzające, gromadzące i przesyłające informacje w formie elektronicznej
295	Media komunikacyjne, umożliwiające zapis i sprzęt umożliwiający przetwarzanie informacji
296	Przetwarzanie, gromadzenie i przesyłanie informacji w formie elektronicznej
297	To narzędzia pozwalające na komunikację między ludźmi
298	Technologie informacyjno-komunikacyjne to takie przetwarzające, gromadzące i przesyłające informacje w formie elektronicznej
299	Technologie służące do gromadzenia, zarządzania, przetwarzania oraz przekazywania informacji
300	Poszukiwanie i zdobywanie informacji na konkretny temat; możliwość komunikacji poprzez różne aplikacje w Internecie; wykorzystanie konkretnych programów operacyjnych w codziennej pracy ucznia i nauczyciela
301	Chcąc pozostać na bieżąco w dowolnej dziedzinie życia i pracy zawodowej, musimy się bezustannie dokształcać. W tym celu wykorzystujemy nowoczesne technologie informacyjno-komunikacyjne
302	Przesyłanie, gromadzenie, przetwarzanie, wyszukiwanie informacji
303	Technologie gromadzące, przetwarzające i przesyłające informacje
304	Technologiczne rozwiązanie służące do korzystania z zasobów internetu w celu zdobywania informacji i komunikowania się w obrębie całego globu

1	2
305	Technologie przetwarzające, gromadzące i przesyłające informacje w formie elektronicznej
306	Technologie przetwarzające, gromadzące i przesyłające informacje w formie elektronicznej. Mogą też być traktowane jako narzędzia wspomagające rozwój zawodowy
307	To komputery, tablety, smartfony itp. z oprogramowaniem i aplikacjami
308	Zespół umiejętności, które pozwolą ocenić, kiedy wykorzystanie jest potrzebne, jak informacje wyszukiwać, oceniać i wykorzystać
309	Zespół nowoczesnych urządzeń wykorzystywanych w procesie komunikowania
310	Wszelkie narzędzia technologiczne służące gromadzeniu, przetwarzaniu i przesyłaniu informacji w formie elektronicznej
311	Technologie przetwarzające, gromadzące i przesyłające informacje w formie elektronicznej
312	Sposób przetwarzania, gromadzenia i przesyłania informacji w formie elektronicznej
313	Technologie informacyjno-komunikacyjne to zbiór technologii przetwarzających, gromadzących i przesyłających informacje w formie elektronicznej
314	Technologie ułatwiające komunikację i zdobywanie informacji
315	Przetwarzanie, gromadzenie i przesyłanie informacji
316	TIK są technologiami pozwalającymi na gromadzenie, przechowywanie i udostępnianie (przesyłanie) danych, a także sprzęty umożliwiające przetwarzanie informacji (np. komputery, smartfony, itp.)
317	Narzędzia przetwarzające, gromadzące i przesyłające różne informacje w formie elektronicznej
318	Jako technologie wspierające proces wymiany wiedzy, poglądów, myśli. Dające możliwość komunikacji na odległość
319	Techniki informacyjne, które przetwarzają gromadzą i przesyłają informacje w formie elektronicznej
320	Sprzęt i urządzenia wraz z oprogramowaniem służące do pozyskania informacji oraz nawiązania komunikacji
321	Technologie informacyjno-komunikacyjne są to technologie, które umożliwiają przesyłanie danych, ich gromadzenie i przetwarzanie

Tabela 4 (cd.)

1	2
322	TIK to rodzina technologii, które przetwarzają, gromadzą i przesyłają informacje w elektronicznej postaci
323	Technologia, która wykorzystuje urządzenia mobilne, cyfrowe, narzędzia on-line do efektywnej pracy z uczniem/czytelnikiem
324	Są to technologie przetwarzające, gromadzące i przesyłające/przekazujące informacje w formie elektronicznej
325	Wszelkie technologie wspomagające pracę z mediami i sprzętem elektronicznym oraz takie, które wspomagają proces komunikacji, w tym media społecznościowe
326	Media i urządzenia oraz oprogramowania jw.
327	Jest to sprzęt z oprogramowaniem z elementami jak w powyższym pytaniu
328	To sprzęt oprogramowanie, media społecznościowe itp.
329	Wszelkie narzędzia cyfrowe jakie można wykorzystać w pracy z uczniem
330	Dział telekomunikacji i informatyki, zajmujący się techniką przetwarzania, gromadzenia i przesyłania informacji w formie elektronicznej
331	Technologie informacyjno-komunikacyjne – są to technologie, które przesyłają i gromadzą dane w formie elektronicznej
332	Narzędzia i sposoby komunikowania się ludzi, do których potrzebny jest SPRZĘT (a nie tylko ludzkie ciało)
333	Wszystko, co związane z przetwarzaniem i przekazywaniem informacji
334	To technologie zajmujące się gromadzeniem, przechowywaniem, przetwarzaniem informacji oraz procesem komunikacji w tym komunikacji społecznej
335	To rodzina technologii przetwarzających, gromadzących i przesyłających informacje w formie elektronicznej
336	Technologie informacyjno-komunikacyjne to zespół technologii gromadzenia, przetwarzania i przesyłania informacji w formie elektronicznej

1	2
337	Technologię informacyjno-komunikacyjną tworzą odpowiednie techniki komputerowe, oprogramowanie, internet (portale edukacyjne, media społecznościowe) i inne zasoby internetu wykorzystywane przez nauczyciela w celu wzbogacenia warsztatu pracy i podniesienia jakości pracy
338	Technologie informacyjno-komunikacyjne są technologiami przetwarzającymi, gromadzącymi i przesyłającymi informacje w formie elektronicznej
339	Technologie informacyjno-komunikacyjne, dostosowane do cyfrowych tubylców – naszych uczniów (wyszukiwanie informacji, gromadzenie i przetwarzanie ich)
340	Technologie w formie elektronicznej wykorzystujące nośniki elektroniczne
341	To technologie umożliwiające wyszukiwanie i wykorzystywanie informacji z różnych źródeł a następnie pomagają w przetwarzaniu, gromadzeniu i przesyłaniu dalej w elektronicznej postaci
342	Ogół mediów który pozwala na komunikację między ludźmi a także wyszukiwanie informacji
343	Ogół mediów pozwalających na komunikowanie się między ludźmi oraz wyszukiwanie informacji
344	Wszystkie media umożliwiające komunikację międzyludzką oraz pozwalające wyszukiwać potrzebnych informacji

INDEKS OSOBOWY

A

Aleksander Tadeusz 30, 147
Andrzejewska Jadwiga 15, 18, 135
Antczak Mariola 14–21, 25, 135
Apanowicz Jerzy 10, 40, 80, 135
Apple Michael W. 59
Arkabus Agata 15, 65, 66, 135

B

Bain Richard 44
Bangemann Martin 50, 136
Batorowska Hanna 56, 57, 64, 65, 135
Bednarska-Ruszajowa Krystyna 10, 135
Bender Natalia 63, 135
Berger Maria M. 41
Biel Wojciech 55, 56, 61, 63, 101, 136
Bojar Bożenna 148, 149
Bukowczan Wanda 11, 67, 136, 138, 139, 141

C

Connolly J. M. 48, 136
Czacharowska Sylwia 15, 21, 31, 136
Czapczyński Tadeusz 136, 137
Czapnik Grzegorz 147
Czubała Barbara 56, 135

D

Dembowska Maria 54
Demczuk Agnieszka 50, 104, 136
Deńca Marta 67, 68, 136
Dobek Edyta 12
Dudek Wanda 11, 12, 141
Dzieniakowska Jolanta 12, 21, 22, 136

F

Farganus Agnieszka 15, 20, 136
Fluda-Krokos Agnieszka 11, 12, 21, 136, 141

G

Goban-Klas Tomasz 64, 65, 136, 137
Gołdyn Piotr 12
Gorokhov Witalij G. 45, 136
Grabowski Mariusz 19, 137
Góral Anna 11
Gruszka Zbigniew 14, 147
Grycz Józef 23, 137
Grzelakowska Elżbieta 23, 24, 137

H

Harasimowicz Krystyna 12
Harlow Elizabeth 141
Hjørland Birger 48, 137, 148

I

Iszkowski Wacław 62, 137

J

Janik Beata 11, 12, 67, 136, 138, 139, 141
Juszczuk Stanisław 56, 138

K

Kapp Ernst 41
Karkut Dorota 12
Kisiłowska Małgorzata 31, 148
Kocójowa Maria 41, 135, 138
Kołodziejczyk Edyta 50
Krajewski Mirosław 8, 138

Krawczyk Magdalena 41, 138
Kucharska-Babula Agata 12
Kwaśnik Małgorzata 81, 138

L

Leavitt Harold J. 48, 49, 138
Lis Marek 12
Longley Dennis 49

Ł

Łakomy Agnieszka 15, 17, 138
Łucki Zbigniew 40, 62, 139

M

Malinowska Justyna D. 81, 138
Marcol Anna 56, 139
Martan Janusz 49, 140
Matuszak Alla 82, 139
Matuszak Zbigniew 82
Michalek Barbara 11
Mieczkowska Elżbieta 18, 139
Minkowski Adam 62

N

Nicolaisen Jeppe 48, 148
Niemiec-Warzecha Anna 12

O

Olausson Carin 48, 139
Olkowska-Balcerzak Bożena 12
Olszewski Jerzy 62
Olszówka Małgorzata 12
Otlet Paul 54

P

Pachociński Ryszard 58, 59, 105, 148
Piecuch Aleksander 46, 47, 139
Pilch Tadeusz 11, 80, 139
Piotrowska Anna 11, 12, 141
Pisarek Walery 58, 148
Pomykało Wojciech 141

Porter Michael E. 63
Przegalińska Aleksandra Katarzyna,
zob. Przegalińska-Skierkowska
Aleksandra Katarzyna
Przegalińska-Skierkowska Aleksandra
Katarzyna 41, 42, 139

R

Ratajewski Jerzy 57, 139
Reitz Joan M. 147
Reizes-Dzieduszycki Jerzy 46, 139
Resakowska Joanna 12
Rodzeń Jacek 41, 139
Rogała Edyta 12
Roszkowski Marcin 59, 60, 65, 68, 104,
148
Rudnicka Izabela 139

S

Schatzberg Eric 44, 45, 139
Shain Michael 49
Siadaczka Małgorzata 21, 140
Skalska-Zlat Marta 148
Skrzypczak Józef 62, 148–150
Sosińska-Kalata Barbara 48, 54, 69, 140
Staniów Bogumiła 18, 19, 74, 140
Stevenson Dennis 50, 51, 140
Szafińska-Chadała Marzena 21, 140
Szczepański Jan 19, 20
Szymczak Mieczysław 46

Ś

Ślesiański Zbigniew 12

T

Tadeusiewicz Hanna 147
Tokarska Anna 30, 138–140
Tokarz-Wisłocka Stanisława 12
Tomaszczyk Jacek 42, 149
Tomaszewska Anna Wanda 63, 104, 140
Tworek Katarzyna 49, 140

U

Urbański Mariusz 82, 102, 140

V

Veblen Thorstein 44

WWachowicz Monika 15–21, 23–25, 135,
137

Walczak Krzysztof 12

Walterowa Helena 15, 24, 131, 140,
141

Wańka Danuta 12

Webb Stephen A. 58, 141

Wesołowska Danuta 15, 17, 19, 20, 141

Whisler Thomas L. 48, 49, 138

Wieczorek Barbara 24–26, 28, 141

Wipur 45

Wiskonttowa Zofia 15, 20–23, 141

Wojciechowski Jacek 15, 17, 140, 141

Wojnowski Jan 41

Wołczyk Urszula 12

Wójcik Magdalena 68, 79, 141

Z

Zaclona Anna 13

Zybert Elżbieta Barbara 27, 141

Ż

Żbikowska-Migoń Anna 148

STRESZCZENIE I SŁOWA KLUCZOWE

Przedmiotem badań uczyniono technologie informacyjno-komunikacyjne wykorzystywane przez nauczycieli bibliotekarzy do realizacji zadań wojewódzkich bibliotek pedagogicznych. W pierwszej kolejności wyodrębniono katalog zadań wojewódzkich bibliotek pedagogicznych, co do realizacji których można potencjalnie wykorzystać technologie informacyjno-komunikacyjne. Następnie przystąpiono do ustalenia definicji technologii informacyjno-komunikacyjnych w celu wskazania zakresu znaczeniowego pojęcia oraz terminów jemu pokrewnych na gruncie dziedzin nauk humanistycznych i społecznych. Aby lepiej rozeznaczyć się w tym, jakie technologie należy uwzględnić i czym one w istocie są, autorka rozpoczęła swoje rozważania teoretyczne od pierwszych interpretacji tego pojęcia (oraz terminów pokrewnych) na gruncie naukowej literatury zagranicznej i polskiej. Chcąc uzyskać wiarygodny obraz technologii, które najczęściej są wykorzystywane w pracy nauczyciela bibliotekarza, trzeba było koniecznie sięgnąć również do opracowań praktycznych. Na szczególną uwagę zasługują poradniki i artykuły w prasie fachowej, które zawierają przykłady konkretnych technologii i zastosowań oraz praktyczne podziały technologii informacyjno-komunikacyjnych możliwych do zastosowania w pracy nauczyciela bibliotekarza. Ze względu na to, że realizatorem zadań wojewódzkiej biblioteki pedagogicznej są ich pracownicy pedagogiczni, czyli nauczyciele bibliotekarze, autorka postanowiła bliżej przyjrzeć się sytuacji zawodowej tej grupy. W szczególności zainteresowały ją podstawowe regulacje prawne normujące prawa i obowiązki służbowe, kwalifikacje oraz rozwój zawodowy nauczycieli bibliotekarzy bibliotek pedagogicznych.

Podstawę źródłową badania stanowiła szeroko rozumiana literatura przedmiotu. Wzięto zatem pod uwagę: polskie piśmiennictwo naukowe, akty prawne, publikacje o charakterze praktycznym, poradniki, prasę fachową, wypowiedzi internautów, jak również wybraną literaturę anglo- i rosyjskojęzyczną.

W pracy zaprezentowano i omówiono wyniki przeprowadzonych badań sondażowych z wykorzystaniem kwestionariusza ankiety elektronicznej, który skierowano do nauczycieli bibliotekarzy zatrudnionych w wojewódzkich bibliotekach pedagogicznych. Badania dotyczyły technologii informacyjno-komunikacyjnych

stosowanych przez nich w celu realizacji zadań biblioteki. Autorka przeprowadziła *desk research* oficjalnych stron internetowych wojewódzkich bibliotek pedagogicznych, aby uzupełnić i zweryfikować dane teleadresowe bibliotek pedagogicznych oraz informacje zebrane w badaniu sondażowym.

Badanie sondażowe miało wymiar ilościowy i stanowiło wstęp, a jednocześnie zaproszenie dla innych badaczy, do dokonania pogłębionej analizy jakościowej wykorzystania technologii informacyjno-komunikacyjnych do realizacji zadań wojewódzkich bibliotek pedagogicznych i podjęcia dyskusji naukowej w tym zakresie.

Z przyczyn praktycznych autorka zdecydowała się ograniczyć próbę badawczą badania sondażowego jedynie do bibliotekarzy wojewódzkich bibliotek pedagogicznych. Jednocześnie warto podkreślić, że wyodrębnienie i opracowanie listy tychże bibliotek okazało się zadaniem niełatwym. Niekiedy trudno było jednoznacznie ustalić, czy konkretna książnica pedagogiczna pełni obecnie⁶⁴ funkcje i zadania bibliotek pedagogicznych szczebla wojewódzkiego. Po reformie administracyjnej kraju nie wprowadzono uporządkowanej struktury podziału bibliotek pedagogicznych i nie wyodrębniono szesnastu książnic, które zostałyby oficjalnie uznane za placówki nadrzędne względem innych bibliotek pedagogicznych na obszarze województwa.

Istotnym wkładem badawczym autorki było wyodrębnienie wspólnych cech istniejących definicji technologii informacyjno-komunikacyjnych, opracowanie własnej, używanej w niniejszej publikacji do właściwego rozumienia, ważnego z punktu widzenia podjętej problematyki badawczej, terminu oraz wskazanie najbardziej popularnych sposobów wykorzystywania nowych technologii przez bibliotekarzy w realizacji zadań biblioteki pedagogicznej.

Opracowanie materiału pod względem teoretycznym i uzupełnienie go omówieniem wyników badań własnych powinno zainteresować zarówno bibliotekarzy, dyrektorów bibliotek, naukowców zajmujących się tym zagadnieniem, jak i prowadzących zajęcia dla przyszłych bibliotekarzy na poziomie akademickim. Materiał może być wykorzystany przez nauczycieli i zarządzających oświatą oraz dyrektorów bibliotek pedagogicznych w Polsce.

Słowa kluczowe: wojewódzka biblioteka pedagogiczna, technologie informacyjno-komunikacyjne, nauczyciele bibliotekarze, prawo biblioteczne

SUMMARY AND KEYWORDS

The subject of research is information and communication technologies used by librarian teachers to carry out the tasks of voivodship pedagogical libraries. At first, a catalog of tasks of voivodship pedagogical libraries has been separated, which can be potentially used for information and communication technologies. Then, the definition of information and communication technologies was established in order to indicate the meaning range of the concept and terms related to it in the fields of humanities and social sciences. In order to better understand what technologies should be included and what they are, the author began her theoretical considerations from the first interpretations of this concept (and related terms) in the field of scientific foreign and Polish literature. To obtain a reliable picture of technologies that are most often used in the work of a librarian teacher, it was also necessary to reach for practical studies. Particularly noteworthy are guides and articles in the professional press, which contain examples of specific technologies and applications as well as practical divisions of information and communication technologies that can be used in the work of a librarian teacher.

The widely understood literature on the subject was the source of the study. Therefore, the following were taken into account: Polish scientific literature, legal acts, practical publications, guides, specialist press, Internet users' opinions, as well as selected English and Russian-language literature.

The dissertation presents and discusses the results of the survey research carried out with the use of an electronic questionnaire, which was addressed to teachers librarians employed in provincial pedagogical libraries and concerned the information and communication technologies they used to implement library tasks. The author has conducted desk research of the official websites of provincial pedagogical libraries in order to supplement and verify contact details of pedagogical libraries and information collected in the survey.

The author's greatest research contribution was to isolate the common features of the existing definitions of information and communication technologies, develop her own, used in this study to properly understand, important

from the point of view of research issues, term and indicate the most popular ways of using new technologies by librarians in the implementation of the tasks of the pedagogical library.

The development of the material in theoretical terms and supplementing it with a discussion of the results of own research seems interesting, both for librarians, library directors, scientists dealing with this issue, as well as conducting classes for future librarians at the academic level.

The material can be used by teachers and education managers as well as directors of pedagogical libraries in Poland.

Keywords: regional pedagogical library, information and communication technologies, librarians-teachers, library law

Wojewódzkie biblioteki pedagogiczne to regionalne biblioteki specjalne, które odgrywają istotną rolę w upowszechnianiu technologii informacyjno-komunikacyjnych w oświacie, inspirowaniu i organizowaniu edukacji czytelniczej i medialnej, prowadzeniu działalności informacyjno-bibliograficznej, a także gromadzeniu literatury naukowej i fachowej dla nauczycieli oraz innych pracowników pedagogicznych. W publikacji omówiono wykorzystanie technologii informacyjno-komunikacyjnych do realizacji zadań bibliotek pedagogicznych na przykładzie dużych regionalnych księgarni w latach 2019–2020.

Ponadto uporządkowano i zebrano kwestie terminologiczne oraz prawne związane z funkcjonowaniem nowych technologii w tego typu bibliotekach.

Dodatkową wartość monografii stanowi autorska analiza struktury organizacyjnej wojewódzkich księgarni pedagogicznych na terenie kraju.

**WYDAWNICTWO
UNIwersytetu
ŁÓDZKIEGO**

 wydawnictwo.uni.lodz.pl
 ksiegarnia@uni.lodz.pl
 (42) 645 50 63

Książka dostępna również
jako e-book

ISBN 978-83-8331-104-3

